This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

B 852,223

BUNDEL
VAN
ONUITGEGEEVEN STUKKEN,
DIENENDE TER OPHELDERING DER
VADERLANDSCHE
HISTORIE
EN
REGEERINGSFORM,
EN VOORNAAMELYK DER HISTORIE VAN DE
UNIE VAN UTRECHT,
VERZAMELD EN MET EENIGE AANMERKINGEN VERMEERDERD,
DOOR
Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL,
SECRETARIS DER ED. MOG. HEEREN STAATEN VAN ZEELAND,
EN UITGEGEEVEN
DOOR
JACOBUS ERMERINS,
SECRETARIS DER STAD VERE.
TWEEDE DEEL.

TE GOES,
BY JACOBUS HUYSMAN,
M. DCC. LXXXIII.

VOORBERIGT VAN DEN UITGEEVER.

Toen de Heer VAN DE SPIEGEL, *in het jaar* 1778, *de eerſte* Ontwerpen van de Unie van Utrecht *in het licht gaf, maakte hy ook zyn voorneemen bekend, om een* Staatkundige Hiſtorie *van dat doorluchtig Verbond te ſchryven, te gelyk opgeevende een lyſt van onuitgegeeven Gedenkſtukken, welke hy daar toe reeds hadt verzameld, en welke ſedert, onder het doorzoeken der papieren ter Secretarye der Heeren Staaten van Zeeland, tot een aanzienlyk getal vermeerderd zyn; maar na dat dit werk reeds vry verre gevorderd was, oordeelde hy, wegens verandering in amps-bezigheden en betrekkingen, eenen arbeid te moeten ſtaaken,*

dien hy anders, zynen ſmaak volgende, gaarne zoude ten einde gebragt hebben.

Ondertuſſchen was uitgekomen het eerſte Deel dier Stukken, welke tot bewyzen zouden gediend hebben, van 't gene over de Hiſtorie der Unie ſtondt gezegd te worden, en van het tweede Deel was het voornaamſte, beneffens de aanteekeningen daar toe betrekkelyk, reeds afgeſchreeven; doch het den een ander moeſt, om dezelve reden, blyven liggen; hier op werdt ik, door den Boekverkooper Huysman, by wien het eerſte Deel was uitgegeeven, aangezogt, om de hand te leenen aan het vervolg, en daar meede, ten minſten dezen Verzameling, volledig te maaken; en dit verzoek, door den bovengenoemden Heer, op het vriendelykſt aangedrongen zynde, heb ik my dier moeite niet willen onttrekken.

Onder andere toebereidſels tot de Uitgaave der Hiſtorie van de Unie, hadt de Boekverkooper ook in het koper laaten ſnyden een fraai afbeeldſel van Graave JOHAN VAN

NAS-

NASSAU, *Stadhouder van Gelderland en Zutfen, den broeder van Prins Willem den eerſten van Oranje, gevolgd naar het oorſpronkelyk ſchilderyy, door zyne Doorlugtige Hoogheid, den tegenwoordigen Prins Erfſtadhouder, tot dat gebruik toegeſtaan: dit afbeeldſel hebben wy niet ongepaſt geoordeeld voor deeze Verzameling van Stukken te plaatſen, om dat 'er veele onder dezelve gevonden worden, die Graaf Johan aangaan, of door hem zelfs uitgevaardigd zyn; maar dewyl het byſchrift onder het zelve geſteld, een titel is, met welken de Stadhouder van Gelderland, by onze Hiſtorieſchryvers weinig bekend ſtaat, heeft de Heer* VAN DE SPIEGEL, *noodig geacht, in een afzonderlyk Vertoog, eenig licht te ſpreiden over de aanleiding en oogmerken der waardigheid van* HOOFD EN DIRECTEUR VAN DE UNIE, *waar mede Graaf Johan, door de Bondgenooten is bekleedt geweeſt.*

Dit is alles, wat ik, aangaande deeze Uitgaave, had te berigten: ik zal my hartelyk

telyk verblyden, indien myne Landgenooten, uit deeze publyk gemaakte Gedenkſtukken, eenig nut mogen haalen, tot kennis van de gronden, waar op het gebouw van ons Gemeenebeſt is geveſtigd, en der middelen, waar door het zelve, tot zulk eene aanzienlyke hoogte, is opgetrokken.

VEERE
den 1 Mey
1783.

VERTOOG

OVER DE BETREKKING VAN

JOHAN GRAAF VAN NASSAU,

TOT DE

UNIE VAN UTRECHT.

J. Huysman, excud.

VERTOOG

OVER DE BETREKKING VAN

JOHAN GRAAF VAN NASSAU,

TOT DE

UNIE VAN UTRECHT.

HET beſchouwen der beeltenisſen van doorlugtige Perſonagien is geen geringe verluſtiging in de oefening der Geſchiedkunde: wy zyn genegen om meer belang te ſtellen in het bedryf van menſchen wier gedaante wy ons voor oogen kunnen brengen: het behaagt ons zonderling, wanneer wy in de trekken van hun gelaat de afdruikſels meenen te vinden van die dapperheid, wysheid en grootmoedigheid, welke in hunne daaden en raadſlagen heeft uitgeblonken.

DE Nederlandſche Hiſtorie heeft dit voorregt boven andere, dat zy niet alleen de loffelyke bedryven haarer Helden en Staatsmannen, maar ook de afbeeldſels van veelen, aan de nakomelingſchap heeft nagelaaten; het is eg-

ter te verwonderen, dat men nergens (zoo veel ik weet) het egt afbeeldſel vindt van Graaf Johan van Nasſau Catzenelnbogen, Stadhouder van Gelderland, en dat de Hiſtorie zelfs zoo weinig opheſs maakt van de verdienſten van eenen Man, aan wien de grondlegging van ons Gemeenebeſt zoo veele verpligtingen heeft. De redenen van dit verzuim mag men beter gisſen dan ſtellig bepaalen.

GRAAF Johan was het nogthans, die, terwyl de Prins van Orange zig in Braband onthieldt, het waggelend gezag van zynen broeder in deeze Provintien heeft ſtaande gehouden, die het Verbond van Unie heeft doorgezet, en die vervolgens in de betrekking van HOOFD EN DIRECTEUR DER UNIE, de zaaken van het Bondgenootſchap een' geruimen tyd heeft helpen beſtuuren.

DE gedenkſtukken van de opkomſt der Republyk, welke men in onzen leeftyd heeft opgeſpoord, geeven veel klaarder denkbeelden van die verwonderlyke omwenteling van zaaken, dan de Hiſtorieſchryvers te vooren konden hebben, en het is niet vreemd in Staatsverwiſſelingen, dat Tydgenooten alleenlyk weeten te verhaalen 't gene voor het oog der geheele waereld geſchiedt, terwyl de kennis der geheime raderen en dryfveêren voor een volgend geſlagt bewaard blyft.

UIT

Uit de menigvuldige handelingen, brieven en voorſtellen van den Graaf van Naſſau die thans ontdekt zyn, hebben wy gelegenheid hem te leeren kennen, als den geſchiktſten Man, om aan de zyde van den Prins van Oranje desſelfs verre uitziende ontwerpen uit te werken; was hy misſchien minder in beleid dan de Prins zyn broeder, hy was beter voor de uitvoering: zyne voortvaarende geaartheid vergoedde de groote omzigtigheid van den Prins, die men dikwyls voor ſchroom en koelzinnigheid aanzag: voorts openhartig, van een gemeenzaamen ommegang met allerleie ſlag van menſchen en by uitſtek welſpreekend (1), is het niet te verwonderen, dat de Prins, die geen weergaa hadt in het verkiezen der beſte werktuigen, hem in de gewigtigſte zaaken gebruikte, voor al om 'er leeven en werkzaamheid by te zetten, of met ernſt door te taſten.

Ter gelegenheid der uitgaave van het afbeeldſel van deezen eerſten Stadhouder van Gelderland van de Staatſche zyde, waar toe deszelfs doorlugtige afſtammeling, de tegenwoor-

(1) In een Stuk uitgegeeven door den Heer Bondam V. D. bl. 17. vindt men getuigd van een redenvoering die de Graaf deedt op den Landdag van Gelderland; dat hy zeer ſierlyk ſprak in de Hoogduitſche taal, zoo dat een yder zig verwonderde, dat hy geen één verloren woord gebruikte.

woordige Prins Erfſtadhouder, het oorſpronkelyk ſchildery heeft gelieven te vergunnen, oordeelde ik, dat het geen ongepaſt werk zoude zyn, de betrekking welke Graaf Johan op het ganſche Bondgenootſchap gehadt heeft, wat nader aan den dag te leggen dan tot nog toe gedaan is.

In het begin des Oorlogs tegen de Spaanſche Regeering, was het ganſche beſtuur der zaaken genoegzaam alleen in handen van den Prins van Orange; vóór dat in 1572 eenige Steden zyne zyde gekozen hadden, kon het niet anders zyn, want tot dien tyd toe waren de Staten der Nederlandſche Provintien in den Oorlog niet betrokken, maar alleenlyk de Prins: hy voerde de wapenen op zyn eigen naam als Prins van Orange, tot weerwraak van het ongelyk zyn' Perſoon en Huis door den Hertog van Alva en desſelfs aanhang aangedaan, en de geldmiddelen tot zyne eerſte togten benoodigd, haalde hy uit zyne eigen goederen, en door de hulp van zynen broeder Graaf Johan van Naſſau, behalven eenige geringe onderſtanden van Nederlandſche vlugtelingen; maar na dat, door het omſlaan van eenige Steden in Holland en Zeeland, zyne party in die Landſchappen een' zekeren voet verkreegen hadt, vattede hy de wapenen op, in naam der Staaten, en in de hoedaanigheid van des Konings Stadhouder, om het Vaderland te verloſſen van de dwingelandy der

Spaan-

Spaanſche Regeering, en het zelve in zynen ouden welvaart voor den Koning te bewaaren.

De Prins hernam dus eene waardigheid, van welke hy zig in het jaar 1567, by zyn vertrek naar Duitſchland, ontdaan hadt, maar welken affland hy agte als niet geſchiedt, om dat dezelve hem door 't geweld der onderdrukking was afgedwongen.

Het Stadhouderlyk gezag was ten tyde der Graaven van een zeer grooten invloed: de Oppermagt was ongetwyfeld in den boezem van den Landsheer, wiens plaats door den Stadhouder werdt bekleedt, terwyl de Staaten, alle de Ingezeetenen des Lands vervangende, niet anders dan Voorſtanders waren der Vryheden en Regten des Volks, en handhaavers van zekere middelen, die tot een' breidel tegen het misbruik des Vorſtelyken gezags konden dienen, zonder dat zy daarom zelve het geringſte deel hadden in het Opperbeſtuur. De Staaten waren gewoon den Stadhouder boven zig te erkennen, en hem by zyn intreede gehoorzaamheid te beloven (1), en wanneer men ſprak van *de Overigheid*, werdt altoos de Stadhouder alléén, of gezamentlyk met het Hof van Holland

(1) *Notulen van Holland 2 Mey 1547.*

land en Zeeland, onder die benaaming verſtaan (1).

MET zulk een uitſteekende magt bekleedt, ſtelde de Prins van Orange zig aan het hoofd der zaaken, in den beginne, naar 't ſchynt, weinig gezind, om die magt met de Staaten te deelen, veel min hunne beveelen te ontvangen, dewyl hy in een Ordonnantie op de Regeering van Holland door hem gegeeven den 25 Auguſtus 1572, alleenlyk verklaarde, *voorneemens te zyn den Staaten een goed genoegen te geeven, en ten dien einde in de Regeeringe niet te doen, dan* MET ADVYS VAN DE STAATEN, *aan welken de gelegenheid des Lands en de geaartheid der Ingezetenen beſt bekend waren* (2).

WANNEER men deeze aanmerking maakt, is het ligtelyk te begrypen, waarom de Prins in 1572 de Stadhouderlyke waardigheid wederom aannam, en waarom hy, tot den einde toe, zyne Stadhouderlyke voorregten afzonderlyk heeft willen behouden, ſchoon de Staaten hem, by de Unie tuſſchen Holland en Zeeland, hadden aangenomen tot *Hoofd en hoogſte Overigheid*; want de ſchrandere Vorſt begreep zeer wel, dat deeze waardigheid door de Staaten zou kunnen beknibbeld of ingetrokken worden, maar

(1) *Placaat van Holl. 16 Aug. 1572.*

(2) *Groot Placaat Boek III D. bl. 33.*

maar niet die van Stadhouder, zoo lang de Regeering des Konings niet wettelyk was afgezworen (1).

In het eerſte aanblikken der Vryheid was deeze invloed des Prinſen noodzakelyk, en by allen die zyne party waren toegedaan, ten hoogſten aangenaam; het beleid van den Oorlog was een ganſch nieuwe zaak voor de Regenten, die, onder de heerſchappy hunner Landvoogden, byna nooit over zaaken van belang, behalven over het opbrengen van penningen, waren gekend: daar by was het vertrouwen op de ſchranderheid en voorzigtigheid van den Prins zoo vaſt, dat yder hem in dien benarden toeſtand van zaaken beſchouwde als den Beſcherm-

(1) Dit onderſcheid wordt zeer duidelyk voorgeſteld in een apoſtille van den Prins op zekere poincten door de Staaten overgegeeven den 21 July 1579: *alzoo het verleenen van remiſſien en pardonnen zyne Excellentie toeſtaat volgens zyne Commiſſie en Inſtructie als Stadhouder van zyne Majeſteit ontvangen, zoo verſtaat zyne Excellentie dat de Staeten voortaen geene remiſſien of pardonnen zullen verleenen; maar belangende de reſpyten en octroyen in deezen gemeld, en diergelyke gratien, waar van zyn Excellentie de gifte toekomt, volgens de Unie, auctoriſeert zyne Excellentie de Staaten van Holland, dezelve by proviſie en geduurende zyn afweezen uit Holland te mogen verleenen, ordonneerende den Advocaat van de Staaten Mr. Paulus Buys, dezelve op ordonnantie van de Staaten met des Konings zegel te bezegelen:* Gedr. Not. van Holland 1579. *bl.* 765.

ſcherm-engel des Lands, den eenigen toevlugt der onderdrukte Ingezeetenen.

MAAR met het opluiken der Vryheid wieſch ook de luſt tot onafhankelykheid: de doorlugtige verſtanden die ons opkomend Gemeenebeſt verſierd hebben; ontwikkelden zig, en begonden te gevoelen, dat ze tot iets grooters bekwaam waren, dan tot enkele gehoorzaamheid; men werdt agterlyk om laſten in te willigen tot ſtuur van een' oorlog, waar in men zoo weinig zeggens hadt, en men poogde allengskens iets van het gezag des Prinſen in te palmen, om het over te brengen op de Vergadering der Staaten die den meeſten tyd by één bleef.

DE raadpleegingen der Staaten van 1574 tot 1576, over het vaſtſtellen der Regeeringsform, zyn de bewyzen van deeze woelingen, terwyl de Prins, die wel voelde dat men hem nog niet geheel ontbeeren kon, maar egter nooit wilde ſchynen naar gezag te haaken, herhaalde reizen verzogt, dat men hem van de laſt der Regeeringe zoude verſchoonen, en de Staaten hier op, 't zy uit verlegenheid of beleefdheid, telkens beſluiten namen, die het gezag van den Prins nog meer uitbreidden en beveſtigden, tot dat, by de Unie tuſſchen Holland en Zeeland, de hooge Regeering, onder den naam van *Hoofd en hoogſte Overigheid*, hem werdt opgedraagen.

DOOR

Door dit beſluit der twee verbonden Provintien werdt de Regeering uitwendig op een vaſten voet geſteld, maar de nayver van hun die oordeelden de zaaken zelfs te moeten beſtuuren, werdt 'er niet door weggenomen: in tegendeel ſtak het misnoegen over de ruime opdragt der hooge Regeering zoo ſterk door, dat geene der Steden, die door Satisfactien met de overige Leden haarer Provintien vereenigd zyn, deeze acte hebben willen aanneemen, maar alleenlyk verklaarden, zig te ſchikken *onder het Stadhouderſchap* van den Prinſe, 't geen men destyds, door de verandering van zaaken, op verre na zoo hoog niet meer eerbiedigde, als toen het door de Oppermagt van den Koning werdt gerugſteund (1).

Zoo lang egter de Prins in Holland en Zeeland kon tegenwoordig blyven, wiſt hy, door minzaamheid en beleid, de liefde tot zyn Perſoon in de harten der ingezetenen leevendig te houden, en door deezen zoeten dwang, de eenige die voor vrye menſchen draagelyk is, zig te verzekeren van den invloed in het beſtuur der zaaken; hy genoot een ſtreelend bewys daar van in eene reis, welke hy verzeld door zyne Gemalinne en Hofgezin gedaan heeft kort na de Gendſche Vrede; deeze reis was een triumf zyner voortreffelyke verdienſten: waar hy

(1) *Hiſt. der Satisfactie van Gent* bl. 236. *en volg.*

hy zig vertoonde was de blydſchap en hartelykheid op de aangezigten te leezen; elk hieldt zig gelukkig die hem ſlegts aanſchouwen konde: elk eerde hem als, naaſt God, den eenigen Verlosſer uit de dwingelandy: de beminlyke eertitel waar mede men hem begroette, was VADER WILLEM: met uitgelaaten vreugde juichte men elkanderen toe: *Vader Willem is gekomen! Vader Willem is gekomen!* Hoe moet zulk een aandoenlyk onthaal zyne edele ziel niet getroffen hebben! door een vry Volk als hunnen Vader begroet te worden, die Vryheid door zyne zorgen verkreegen en gehandhaafd te hebben, en daar voor de hartelyke dankzeggingen te ontvangen, is een eere, welke oneindig te boven gaat de ſtaatelyke zegepraal der Romeinſche Veldheeren, die tot merkteekenen van overwinning medevoerden geketende ſlaaven en geroofden buit, daar de vrugt van Vader Willems overwinning, Vryheid en Welvaart, hem op yderen voetſtap ontmoette: de Hemel beveſtige deeze eere als een Erfgoed in het Doorlugtig Huis van Oranje, en de erkentenis in de harten van alle eerlyke Nederlanders!

NIET lang hier na, riep de veranderde toeſtand der zaaken den Prins in Braband, om de gemeene belangen der Bondgenooten door de Gendſche Vrede vereenigd, te helpen bevorderen; hy voorzag ligtelyk, dat zyne afweezigheid ondertuſſchen ſchaadelyke veranderingen

zoude

zoude kunnen veroorzaaken in de Provintien van Holland en Zeeland, die de ſteun van dit Bondgenootſchap waren, en de ſlommer der bezigheden was nu te groot om langer door hem alléén beſtuurd te worden: het ontbrak hem zeker niet aan hulp van mannen van beproefde trouw en bekwaamheid (1); maar het ſcheen hem toe, dat in een veelhoofdige Regeering, daar de gevoelens niet altoos door eene verſtandige overtuiging kunnen beſtuurd worden, ſomtyds de invloed van een aanzienlyk Perſonagie ten hoogſte noodig is.

Graaf Johan van Nasſau Catzenelnbogen hadt blyken van broederlyke genegenheid gegeeven, toen hy den Prins met geld ondersteunde in de Veldtogten van het jaar 1572 tegen den Hertog van Alva ondernomen; maar hy hadt ook na dien tyd, wanneer de wapenen op naam der Staaten van Holland en Zeeland gevoerd werden, zynen yver voor de Gemeene Zaake getoond, en ſchoon onze Hiſtorieſchryvers geen gewag daar van maaken, blykt het van elders (2), dat de Graaf penningen heeft

(1) De Prins hadt verſcheiden Geleerden, zoo wel Uitlanders als Inboorlingen, in zyne belangen en veeltyds aan zyn Hof gelokt, welke hy betaalde om hunne pen en raad te gebruiken, waar van veele ſchriften van dien tyd, de meeſterſtukken van zyn ſtyl en kragt van zeggen, de bewyzen uitleveren.

(2) *Notulen van Holl. en Zeel. te Haarlem* 19 *Auguſtus* 1577.

heeft verſtrekt tot ontzet der Stad Leiden, en dat hy ook in andere gelegenheden de Staaten met geldleeningen is bygeſprongen. Of hy zig in perſoon omtrent dien tyd in deeze Landen hebbe opgehouden, is niet zeker te bepaalen, het ſchynt althans, dat hy in het 1574 nog in Duitſchland was, toen de Keurvorſt van Keulen, op aandryven der Ryksvorſten, hem polſte om zig te laaten gebruiken tot het bewerken van den Vrede, en dat de reis naar Holland geen voortgang had, om dat Requeſens, op de tyding dat de Prins van Orange gevaarlyk ziek lag, hem vrygeleide weigerde, niet raadzaam agtende, iemand te laaten trekken, die by het afſterven des Prinſen, de naaſte zou zyn om de Regeering te aanvaarden (1).

Het jaar na de Gendſche Vereeniging hadden de Generaale Staaten het oog op hem geworpen, om de zaaken der Nederlanden by den Keizer en het Ryk te bevorderen; hier op ſchynt hy uit Duitſchland naar Geertruidenberg gereiſt te zyn, daar hy zynen broeder den Prins vondt, en vervolgens met denzelven den 17 September 1577 naar Braband vertrok. De begeerte der Staaten hier nader verſtaan en met zyn' broeder overlegd hebbende, ontving hy zyn Commiſſie te Antwerpen, by welke gelegen-

(1) J. B. de Tassis *Comment.* by Hoynck van Papendrecht *Anal. Belg. parte* 2. *pag.* 193.

genheid hy verklaarde: „ dat hy de Staaten „ nooit genoeg kon bedanken voor de goede „ en volkomen genegenheid, die het hun be„ haagde hem toe te draagen, en het vertrou„ wen dat zy in hem ſtelden, terwyl hy, van „ zyne kant, ook bereidt was hun, naar zyn ge„ ring vermogen, ten dienſte te weezen, niet te„ genſtaande zoo veel gevaaren, moeiten, ar„ beid en koſten, welke hy reeds ondergaan „ en geleden hadt voor den welſtand en de be„ vordering der Gemeene Zaaken (1)".

Van deezen tyd af, ontdekt men het oogmerk van Orange, om den Graaf te gebruiken als zyne regtehand in het beſtuur der Nederlandſche zaaken, voornaamelyk in Holland en Zeeland, daar hy, ſedert zyne aanſtelling tot Ruwaard van Braband en Lieutenant van den Aartshertog Mathias, zelden tegenwoordig kon zyn.

By de Gendſche Vrede waren de belangen der Nederlandſche Landſchappen wel uitwendig vereenigd, maar de verſtandigſten begreepen ligtelyk, dat die Unie te los verbonden was om van langen duur te zyn; men hadt van weerzyden niet op denzelven grondſlag gebouwd:

(1) *Uit een oorſpronkelyken brief van den Prins van Oranje aan Marnix van S. Aldegonde, den 9 November 1577 uit Antwerpen geſchreeven.*

bouwd: de Koningsgezinden bedoelden ſlegts de vyandelykheden met Holland en Zeeland te doen ophouden, en in geval van nood, hulp van de twee Provintien te verkrygen. Oranje met de zynen beloofden zig van het Verbond dit voordeel, dat wanneer de oorlog weder ontvlamde, zy het bloedige tooneel naar de andere Geweſten zouden verplaatſen, en Holland en Zeeland in ruſte laaten: de eerſten wilden hunne Vereeniging tot geen ander oogmerk doen dienen, dan tot handhaaving van den Roomſchen Godsdienſt en de gehoorzaamheid aan den Koning; in de twee Provintien was de Godsdienſt reeds veranderd, en weinig luſt overgebleeven om zig met den Koning te verdraagen: en beide de partyen yverden van toen af, om door afzonderlyke Verbonden, uit zulke onderſcheiden grondbeginſels, zig vaſt te maaken. De Roomſchgezinde Grooten in Braband bewerkten, weinige weeken na het ſluiten der Gendſche Vrede, een nieuwe Unie, welke in 't begin des jaars 1577, door de Algemeene Staaten te Bruſſel en den Raad van Staate goedgekeurd, alomme aan de Leden van de Regeering en de Provintien ter onderteekening werdt gezonden, en waar van, behalven de oogmerken van bewaaring der Religie en gehoorzaamheid, wel het voornaamſte doel was, den Prins van Orange en de zynen in de Vergadering der Bondgenooten te dwarsboomen; waarom ook dit Verbond in de Provin-

vintien van Gelderland, Holland, Zeeland, en Utrecht nooit is aangenomen.

De Prins ſchynt in dien tyd ook het eerſte denkbeeld gevormd te hebben, om Holland en Zeeland met eenige der naaſtgelegen Provintien naauwer te verbinden, en door dit middel zynen invloed in de Vergadering der Algemeene Staaten te ondersteunen, of de uitwerkſels der Brusſelſche Unie tegen te gaan; maar in eigen perſoon kon hy dit werk niet aandryven, om dat zyn belang mede bragt zig uiterlyk aan de Gendſche Vrede te houden, en geene andere inzigten te laaten blyken dan die der Algemeene Staaten.

Deeze gewigtige taak kon aan niemand beter toevertrouwd worden, dan aan den Graaf van Nasſau, en de uitkomſt heeft getoond met welken yver hy dit Verbond, den grondſlag van het Gemeenebeſt der Nederlanden, heeft bevorderd, en tot ſtand gebragt: alle de aanzoeken werden gedaan op naam van Graaf Johan, de ontwerpen van de Unie onder zyn opzigt gemaakt, de byeenkomſten der toekomende Bondgenooten door hem beſtuurd, hy onderteekende het Verbond, en liet zig tot *Hoofd en Directeur* van het zelve aanſtellen, terwyl de Prins zig uiterlyk geliet, als hadt hy geen deel aan dit werk, en zig zelfs eenige maanden lang deedt bidden, om de geſloten Vereeniging aan te neemen.

De Graaf van Nassau hadt tot nog toe geene andere Commissie gehadt, dan van de Generaale Staaten der Gendsche Vereeniging, maar de Prins oordeelde noodzaakelyk hem eene nadere betrekking te doen hebben op Holland en Zeeland, ten welken einde hy aan de Gedeputeerden, die hem naar Braband gevolgd waren, voorhieldt, dat de twee Provintien hem wilden aanneemen tot Stedehouder van den Prins, om geduurende desselfs afzyn de zaaken te kunnen vorderen, zeggende hun onder andere, *dat Graaf Jan wel goed verstand hadt, en proper was om eenige goede dingen te wege te brengen, gelyk hy ook gedaan hadt by de verkiezing van den nieuwen Bisschop van Keulen, die onze zaak zeer toegedaan was* (1). De Gedeputeerden verzet over dit voorstel, beloofden het ter kennisse van hunne Meesters te zullen brengen, zig ondertusschen verschoonende, dat de Provintien daar niet eerder op gedagt hadden, terwyl dezelve zig moesten verbeelden, dat de Prins de hulpe van zynen broeder in Braband niet zou hebben kunnen missen: de Prins gaf hun hier op te verstaan, dat Graaf Johan wel noodzaakelyk in Duitschland te doen hadt, doch dat hy hem nog agt of negen dagen zou ophouden.

ON-

(1) *Brief van de Gedeputeerden van Holland aan de Staaten, 15 December 1577. en van de Staaten van Holland aan die van Zeeland, 18 October 1577.*

ONDERWYL dat de Staaten flaauwelyk over deeze zaak raadpleegden, deedt zig een andere gelegenheid op, om den Graaf aan het belang der Provintien te verbinden, naamelyk het Stadhouderſchap van Gelderland.

DE Stadhouder van dat Gewest, Gillis van Balaymont heer van Hierges, openlyk de zyde van Don Johan van Ooſtenryk gekozen hebbende, liepen de zaaken aldaar in wanorde, te meer, daar de Bannerheeren met een deel van de Ridderſchap en Regenten der Steden het ook met Spanje hielden; de meerderheid egter riep om een Stadhouder, doch men was niet eenpaarig, wien daar toe te verkiezen; ſommigen wierpen het oog op den Prins van Oranje, maar die hield zig vreemd van deeze waardigheid voor hem te begeeren, ook kon hy gevoeglyk geen Stadhouder van Gelderland weezen, dewyl volgens het Tractaat voor Venlo gemaakt, de Stadhouder van die Provintie geene andere Gouvernementen mogt bekleeden: andere ſtemden den Graaf van Boſſu, en in deeze verſcheidenheid van gevoelens beſloot men door eenige Afgevaardigden, het advys in te neemen van den Prins van Oranje: zyne Doorluchtigheid noemde hun vier Heeren, alle Brabandſche en Walſche Grooten, buiten welke hy verklaarde thans niemand te weeten, terwyl hy, zeggende noodige bezigheden te hebben, met de Afgevaardigden van Gelderland niet langer over dat ſtuk ſpreeken kon.

Van de vier genoemde Heeren kwam alleenlyk in aanmerking de Graaf van Bosſu, nogthans waren 'er redenen waarom men oordeelde, dat hy niet aangenaam zou zyn, en de Afgevaardigden deeden in 't heimelyk den Prins weeten, hoe zy gaarn zouden zien, dat Bosſu kon overgehaald worden om vrywillig voor de benoeming te bedanken, 't geen zy oordeelden dat door *dexteriteit* van den Prins wel uitgewerkt kon worden, met aan den Graave andere ampten, by voorbeeld, dat van Opperſten Veldheer van der Staaten leger, op te draagen, en *dan ſchynt het* (zoo luidt het verbaal der Gelderſche Heeren) *dat de nominatie tot Stadhouder by proviſie op Graaf Jan van Naſſau wel mogte vallen.* Zoo gebeurde het, de Graaf van Bosſu werdt Opperſte Veldheer, en Graaf Johan van Naſſau, Stadhouder van Gelderland (1). De eerſte, naauwelyks aangeſteld, verloor door zyne agteloosheid (2) den ſlag by Gemblours, en bragt het ganſche Land in het uiterſte gevaar; de laatſte lag door beleid de grondveſten van

(1) Deeze byzonderheden van de aanſtelling der Stadhouders van Gelderland zyn gehaald uit verſchelden merkwaardige Stukken, uitgegeeven door den Heer Profeſſor BONDAM IV en V Deel.

(2) STRADA van de Bevelhebbers van der Staaten leger ſpreekende, noemt hen *eſtivos duces*, zomergeneraals, om dat zy, terwyl het leger in 't felſte van den winter te velde lag, zig te Brüſſel vermaakten met gaſtmaalen en bruiloftsvreugde.

van een aanzienelyk Gemeenebeſt: hoe gering zyn dikwyls de oorzaaken die tot de grootſte gebeurtenisſen aanleiding geeven!

De Graaf van Nasſau verkreeg dus, door zyne verkiezing tot Stadhouder van Gelderland, eene wettige aanleiding om zig meer regtſtreeks met de zaaken der nabuurige Provintien te bemoeien, en gebruikte dezelve ook wel te pas, door aankweeking van onderlinge vriendſchap en verſtandhouding over de gemeene belangen, waar door hy het werk van de nadere Unie kragtig bevorderde: in de Regiſters van Holland van 1578 worden menigvuldige voorſtellen gevonden, door den Graaf, of in zynen naame, aan de Staaten gedaan, en byzonder verdient opmerking de voordragt van zynen Secretaris den 16 July van dat jaar (1), by welke hy de Staaten herinnert 't geen, reeds vyf maanden te vooren, met hen gehandeld was, over eene nadere Verbintenis met Gelderland, waar toe hy hope hadt, dat Overyſel en Friesland ook zouden overkomen.

In deeze onderhandelingen met de Staaten der twee Provintien en hunne Gemagtigden, is het te denken, dat de Graaf de zaak van het algemeen Stedehouderſchap van den Prins ook in het oog zal gehouden hebben: ondertuſſchen ſcheen

(1) *Handel van uitgegeven Stukken* I Deel bl. 33.

ſchoen het beſluit niet te willen vlotten, en de Prins hadt tot nog toe niet kunnen goedvinden, regtſtreeks by de Staaten daar op te doen aandringen, maar in 't laatſt van 1578 geraakte hy in omſtandigheden welke hem van maatregel deeden veranderen.

De groote Man, dien men gleeg aan te bidden als den Beſcherm-engel der Vryheid, was nu het voorwerp van afgunſt en wantrouwen geworden: de Spaanſchen hadden allerlei kunſtgreepen in 't werk geſteld, om der Gemeente diets te maaken, dat de Oorlog alleen door den Prins werdt geſtookt ter bevordering van zyn eigen belang, en dat, onder ſchyn van Vryheid, de Ingezetenen gedrukt werden en van alle Vryheid beroofd: deeze en dergelyke uitſtrooiſels waren niet kwaalyk naar den ſmaak van ſommige Regenten, die den Prins gaarn den voet zouden gelegt hebben, om door een verandering in de Regeeringsform hunne eigen grootheid op te vyzelen, en de Gemeente, door de laſten van den Oorlog boven vermogen gedrukt, leende ligtelyk het oor aan de kwaade verdenking.

Ondertuſſchen gaven deeze verdeeldheden oorzaak tot een geheele wanorde in 's Lands zaaken: de Prins moeſt zig in Braband blyven ophouden, en in Holland en Zeeland was de Regeering nog niet op dien voet geveſtigd, dat dezelve zonder Hoofd kon beſtaan; in dee-

doezen verwarden toeſtand deedt zyne Doorlugtigheid een ernſtig vertoog ter Staatsvergaderinge van de twee Provintien inleeveren, zig beklaagende, „dat men tweedragt en mistrouwen tuſschen hem en de Staaten hadt willen „ ſtrooien, dat de zaaken op dien voet niet „ konden gaande gehouden worden, en dat „ de Staaten ſlegts hadden te verklaaren, waar „ aan zy zig begeerden te houden". Hier op kwam een beleefd antwoord, door een bezending van drie Heeren uit de twee Provintien, den Prinſe overgebragt, in 't welk de Staaten zig verontſchuldigden van alle argwaan, en beloofden, zig gaarn naar den goeden raad en advys van zyne Doorlugtigheid te zullen gedraagen (1); maar ter zelver tydt hadt de Prins zynen broeder Graaf Johan, met den Treſorier Taffin, aan de Staaten afgevaardigd, voorzien met een ontwerp om een vaſten voet in de Regeering te brengen (2), en een voorſlag, „ dat de Staaten een vertrouwd Perſonagie „ zouden kiezen, die geduurende het afweezen van zyne Doorlugtigheid, in alle Polityke en Krygszaaken zoude hebben te gebieden". Die Perſonagie werdt niet openlyk genoemd, maar één der Zeeuwſche Gedeputeerden op die Dagvaart tegenwoordig, ſchreef, dat men genoeg verſtaan kon, dat Graaf Johan be-

(1) *Gedrukte Not. van Holland* 1578. *bl.* 532.

(2) *Bundel van Onuitgegeven Stukken I D. bl.* 69.

bedoeld werdt, te meer, om dat men geſproken hadt, dat het nuttig ware, de Landen te voorzien van een' Stadhouder, die by het afſterven van den Prins, reeds daadelyk in 't bezit zoude zyn (1).

Die poging hadt egter destyds geen beteren uitſlag dan te vooren: in Zeeland hadt men geene genegenheid om den Graaf voor Stadhouder aan te neemen; men oordeelde daar, „ dat de Provintie zeer kwaalyk zou geriefd „ zyn met eenen Stadhouder die zig in Gel„ derland onthieldt, dat zyne Doorlugtigheid „ de zaaken gevoegelyk zal kunnen draagen, „ gelyk hy tot nog toe gedaan heeft, te meer, „ als men hem toevoegde aanblyvende Com„ misſarisſen, *één of twee geboren in Zeeland*, „ en even zoo veel of meêr uit Holland, zoo „ dat men aan de Staaten van Holland zoude „ vertoonen, dat die van Zeeland de aanſtel„ ling van den Graave van Naſſau voor als „ nog noodeloos agten, maar dat men, na het „ ſluiten van de nieuwe Unie, of wanneer zy„ ner Doorlugtigheid iets menſchelyks over„ kwame, op een' Stadhouder zoude raad„ pleegen (2)".

In

(1) *Bundel van onuitgegeeven Stukken I D. bl. 98.*

(2) *Reſ. Zeeland 10 January 1579. Reg. C.* Folio 22. verſo.

In Holland maakte men ook niet veel haaſt met die zaak, gelyk af te neemen is uit de adviſen der Leden, waar onder men vondt, die deeze aanſtelling oordeelden te ſtryden met de Privilegien van den Lande (1).

Midlerwyl was het werk van de nadere Unie, ondanks de verſchillende inzigten, zeer verre gevorderd: laat ons in 't voorby gaan een opſlag van het oog werpen op de geboorte van dit doorlugtig Verbond. Het eerſte denkbeeld daar van was waarſchynelyk niet anders, dan een naauwer vrindſchap en verſtandhouding te veſtigen, tuſſchen de Provintien van Holland en Zeeland en haare nabuuren van Gelderland, Utrecht, Friesland en Overyſſel, om elkander in tyd van noód te hulp te komen, dewyl 'er weinig hulp van de Generaale Staaten te wagten was, en in dien zin is het waarheid, 't geen de Prins van Oranje zegt in zyne verantwoording: *Wy bekennen, dat wy de Unie eerſt gedreeven, en dat wy ze daar na bevorderd hebben;* maar de wyze waar op dit plan moeſt uitgevoerd worden, heeft het Vaderland grootendeels te danken aan het beleid van den Graaf van Nasſau: immers ſchynt het eerſte geregeld Ontwerp van de voorwaarden der Vereeniging gemaakt te zyn in eene Vergadering te Aarnhem, tuſſchen den tweeden en vyftienden

(1) *Gedrukte Not. Holland 13 Febr. 1576. bl. 576. ſeq.*

den September 1578, in tegenwoordigheid van de Graaven van Nassau, van Rennenberg, en eenige Afgezondenen uit Holland, Zeeland, Utrecht, en sommige Leden van Gelderland. Wie de opsteller van dat Ontwerp geweest zy, is zeer onzeker; men besluit uit eenige woorden aan den Gelderschen tongval byzonder eigen, dat het uit de pen van een' Gelderschman zy gevloeid (1), en zoo ik gissen mogt, zoude ik 'er voor houden EVERARD VAN REYDT, die eerste Geheimschryver van Graaf Johan geweest is (2), sedert zyn 'er andere artykels door andere handen bygevoegd, gelyk men van sommige kan aanwyzen. Het Aarnhems Ontwerp werdt vervolgens in eene Vergadering der Staaten van Holland en Zeeland te Gorinchem overwogen, daar de Graaf mede tegenwoordig was, en op kosten der twee Provintien werdt onthaald uit de Gemeene Middelen (3); eindelyk kwamen de Gemagtig-

(1) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* VII D. bl. 251 *in de aant.*

(2) In de Voorrede voor de Historie van Reydt vindt men, dat hy om de vervolging, uit zyn Vaderland gevlugt zynde, met Graaf Johan, toen dezelve verkoren was tot Stadhouder van Gelderland, is wedergekeerd, en dat by in den jaare 1578, zoo door zynen Heer als door de Staaten van Gelderland, in veele wigtige zaaken gebruikt is.

(3) *Not. Holland* 26 *Nov.* 1578.

tigden der vier Provintien, Holland, Zeeland, Utrecht en Friesland op den 6 December 1578 tot een besluit by voorraad, op welbehagen hunner Meesters, 't welk naderhand op den 29 January 1579 voor vast geslooten werdt gehouden, en op den 23sten en eenige volgende dagen, door Graaf Johan met de Gemagtigden van Holland, Zeeland, Utrecht en de Ommelanden onderteekend.

Dus verliep 'er ruim vier maanden, sedert de eerste raadpleeging over een Ontwerp tot op het sluiten van 't Verbond: men moet den loop van zaaken in dien tyd naauwkeurig hebben nagegaan, om zig een denkbeeld te maaken van de ongelooffelyke moeite, die de Graaf van Nassau zig gegeeven heeft, om dit treffelyk werk tot stand te brengen. Het geheel jaar 1578 reisde hy van Plaats tot Plaats om de gemoeden daar toe te bereiden; wy vinden hem in het begin des jaars te Antwerpen by den Prins, in Holland, te Utrecht, in Gelderland: den 1 September was hy in de Vergadering van Holland en Zeeland: den 4 dier maand op den Landtdag te Aarnhem: nog in die zelve maand in het leger voor Deventer: in October deedt hy een koers naar Duitsland: in November vindt men hem op den Dagvaart te Gorinchem: in 't laatst van die maand te Utrecht; sedert verzelde hy zyn' broeder naar Vlaanderen, en was den 2 December te Gend: den 23 January teekende hy de Unie: den 24 trok

hy

hy naar Aarnhem om de Spaanſchgezinde Regeering te verzetten: den 27 zag men hem weder in de Vergadering der Bondgenooten: in February ſtelde hy ordre op de verzekering van Gelderland, dat door den Vyand van naby gedreigd werdt: in 't begin van Maart bragt hy, na eene korte belegering, de Stad Amersfoort aan de zyde der Bondgenooten.

Dit weinige toont genoeg, hoe vuurig de geaartheid van den Graaf ware, en hoe onvermoeid om zyne gemaakte ontwerpen ten einde toe te vervolgen: een Man van zulk een inborſt was er juiſt noodig, om de koele omzigtigheid van den Prins kragt en klem van beſluiten by te zetten, en het broederlyk vertrouwen vereenigde dus Raad en Uitvoering, tot beveſtiging van het Gemeenebeſt.

De Hoofdoogmerken der Utrechtſche Unie zyn geweeſt om te verbeteren de gebreeken, welke het los opgetimmerd Verbond van Gend moeſten doen vervallen, waar toe twee middelen werden aangepreezen, naamelyk, het aanſtellen van een Hoofd in de Regeeringe, het zy van één perſoon of van een' gemeenen Raad, met genoegzaame magt voorzien om ordre te ſtellen op zaaken van Regeeringe en Oorlog, en ten tweeden, het geëvenredigd opbrengen van genoegzaame geldmiddelen tot ſtuur der zaaken, in handen van het Hoofd of algemeenen Raad; maar deeze twee gewigtige pun-

punten waren het juiſt, waar over de Bondgenooten zig het minſt hadden kunnen verſtaan: van een Hoofd in de Regeeringe wilde men in de Unie niet gerept hebben, en van het gemeenſchappelyk opbrengen der laſten werden maar zeer gebrekkige voorwaarden gemaakt, en zonder eenig middel van bedwang tegen de onwilligen.

De inval des Vyands in Gelderland had egter noodzaakelyk gemaakt het Verbond te ſluiten, (gelyk men het uitdrukte) *om des noods wille*, terwyl men zig vleide, die twee moeilyke Hoofdpunten by bekwaamer gelegenheid wel te zullen uitwerken, gelyk ook naderhand eenigſins gebeurde, deels door de verkiezing des Graaven van Naſſau tot *Hoofd en Directeur van de Unie*, en deels door de bekende *acte van verband* op aandryven van den Graaf gemaakt (1).

De zaak van een Stadhouder des Prinſen aan te ſtellen over Holland en Zeeland, werdt ſtraks na het ſluiten der Unie weder op het tapyt gebragt: tot nog toe hadt Orange niemand bepaaldelyk voorgedraagen, doch 't was niet moeilyk te raaden waar hy henen wilde, en ſommige Leden van Holland hadden den 24 December 1578 (2) reeds verklaard: „ dat zy „ nie-

(1) Wat over deeze acte van verband voorgevallen zy, Z. in deezen *Bundel* 2 D. *n.* XXVIII.

(2) *Gedr. Nat. van Holl.* 1578 *bl.* 538.

„ niemand bekwaamer kenden en met wien de
„ Prins in vaster vertrouwen kon handelen;
„ dan zyn broeder, Graaf Johan: naderhand
„ voegden zy er by: dat de Graaf ten minſten
„ alle vierendeëls jaars één maand in Holland
„ en Zeeland zou moeten doorbrengen, en
„ dat de Staaten zig meeſten voorbehouden,
„ of zy zig over 's Lands zaaken aan den Graaf,
„ of onmiddelyk aan den Prins wilden vervoe-
„ gen": de meeſte Steden waren egter niet zeer gretig, even weinig als de Staaten van Zeeland, die (gelyk wy hier vooren zagen) de aanſtelling plat afſtemden, maar de Zeeuwſche Afgevaardigden in Holland, Vosbergen en de Rycke, drongen ſterk op het aanneemen van den Graaf, en beklaagden zig over den ſcherpen laſt huiſner Meeſters; niet te min bleeven de Staaten by hun genomen beſluit, waar door de Prins in zoo verre zyn oogmerk miſte.

NA het ſluiten van de Unie wendde men het over een' anderen boeg, naamelyk om den Graaf te doen verkiezen tot Hoofd van het geheele Bondgenootſchap: Vosbergen ſchreef den 26 January 1579 aan de Stad Vere; (1)
„ dat de zaaken noodwendig door een Hoofd
„ moeſten beſtuurd worden, dat het zelve
„ Hoofd zoo wel over de één als andere der
„ Ver-

(1) Z. Bundel van onuitgeg. ſtukken I D. bl. 192.

„ Vereenigde Provintien zal moeten gebieden,
„ en die mogen beſchryven, ook de Reſolu-
„ tien der Bondgenooten ter uitvoeringe moe-
„ ten brengen, zonder 't welk de Unie ras tot
„ wanorde en ſchande zou raaken, dat niet al-
„ leenlyk Utrecht, maar ook ganſch Holland,
„ genoegzaam verklaard hadden voorneemens
„ te zyn den Graaf van Naſſau tot Hoofd van
„ de Unie, en beneffens den Prins, en in des-
„ ſelfs afweezen, te verkiezen tot het volko-
„ men Gouvernement hunner Provintien ".

In Zeeland zyn menigvuldige raadpleegin-gen over dit ſtuk geweeſt, waar uit genoeg te merken is, dat men geen' zin hadt eenen Lieu-tenant van den Prins aan te neemen, die, gelyk Vosbergen het voorſtelde, het volkomen Gou-vernement van de Provintie zoude hebben; en dit ſchynt ook in Holland en Utrecht nooit ernſt geweeſt te zyn; maar op den 25 February 1579 beſloten de Staaten van Zeeland: „ dat men
„ Graaf Johan van Naſſau zoude aanvaarden
„ als *Directeur van de nieuwe Unie onder 't beli-*
„ *ven van den Prins*, en op zoodaanige Inſtruc-
„ tie als men gezaamenlyk zou kunnen over-
„ draagen ", en den 6 Maart daar na, zonden zy hunne Gemagtigden aan den Prins, om zyner Doorlugtigheid te vertoonen de redenen, waarom men niemand buiten hem wilde erken-nen als Overſten en Gouverneur van alle 's Lands zaaken, en te gelyk kennis te geeven, dat zy den Graaf van Naſſau hadden gekoren

en

en bewilligd, als Directeur van de nieuwe Unie, onder welbehagen van zyne Doorlugtigheid.

In Holland, noch by de andere Bondgenooten, is my geen uitdrukkelyk beſluit voorgekomen, by 't welk de Graaf tot die waardigheid is aangenomen (1), nogthans zyn 'er blyken genoeg voor handen, dat men die betrekking van Graaf Johan tot de Unie hebbe voorondersteld, 't zy uit kragt van een voorafgaand beſluit, 't zy van een ſtilzwygende erkenning. De raadpleegingen der Bondgenooten kort na de Unie gehouden, laaten ons hier omtrent in geen twyfel; onmiddelyk na het ſluiten van het Verbond werden den Graave twee Raaden toegevoegd, één uit Gelderland en één uit Holland, en hy zelfs werdt gemagtigd om eenige perſoonen den kryg verſtaande nevens hem te kiezen, welke Raaden, benevens den Treſorier, alle Ordonnantien van betaaling op den Ontvanger Generaal van de Unie zouden uitgeeven (2): eenige dagen daar na werdt

(1) De naauwkeurige Wagenaar is mogelyk de eenige onzer Hiſtorieſchryveren die hier van iets geweeten heeft. „ Graaf Jan van Nasſau was (zegt hy „ *Vad. Hiſt. VII D. bl.* 268.) het hoofd deezer Ver„ eeniging, zoo lang zyn broeder afweezig was"; maar hy bewyſt het met geene andere ſtukken, dan dat men den Graave eenen Raad toegevoegd hebbe.

(2) *Notul van de Bondgen. te Utrecht* 30 *January* 1579.

werdt hy verzogt om penningen te ligten ten laſte van het Bondgenootſchap, en om te handelen met andere Heeren, Steden, Landen of Provintien die zig in de Unie zouden willen begeeven (1): men beſloot ook den Graaf te Utrecht vry onthaal te geeven ten koſte van de Generaliteit (2): het geheel beſtel van het aanneemen van Krygsvolk en het regelen van derzelver betaaling was in zyne handen (3): ook vindt men gewag van eene Commisſie in Zeeland afgelegd, *op verzoek van wegens de nadere Unie te Utrecht, met recommandatie van de Genade van Graaf Jan van Nasſau, Gouverneur van Gelderland &c., als Directeur derzelve van wegens zyne Prinſelyke Excellentie* (4), en de Afgevaardigden van Zeeland in 't Collegie der nadere Unie hadden uitdrukkelyken laſt, *in alles te reſpecteeren de hoogheid van zyne Prinſelyke Doorlugtigheid, en van Graaf Jan van Nasſau, als Directeur van de Unie, mitsgaders van de andere Stadhouders naar vereiſch van zaaken, by advyſe van Graaf Jan, of van zyne Prinſelyke Excellentie* (5).

HET

(1) *Aldaar 1 February 1579.*

(2) *Aldaar 2 February 1579.*

(3) *Aldaar 4, 9, 25 April 1579. &c.*

(4) *Regiſter C. bl. 125.*

(5) *Inſtructie voor de Gedeputeerden 8 April 1579.*

Het nieuwe Bondgenootſchap erkende dus den Prins van Orange voor desſelfs Hoofd, en den Graaf van Naſſau in dezelve waardigheid, gedurende het afweezen van zyn' broeder.

Uit den loop dier zaak heeft een oplettend Leezer genoeg kunnen opmaaken, dat deeze erkentenis niet zonder moeite en tegenſtribbelen is te wege gebragt: de gevoelens over de Opperhoofdigheid in de Regeering waren ganſch niet eenpaarig: wy zagen hier vooren, dat reeds in het begin des Oorlogs de denkbeelden van ſommigen waren uitgeloopen op de Regeeringsform van een Republyk zonder uitſteekend Hoofd, en hoe gemeenzaamer de Regenten werden met de behandeling der groote zaaken, zoo veel minder ſmaak toonden zy, om een deel van het beſtuur in andere handen te laaten: zoodaanig een ontwerp ſtrookte zekerlyk het beſt met den afkeer, welken men hadt opgevat van de misbruikte magt der Vorſten en hunner Stadhouders: het kon ook niet nalaaten de goedkeuring weg te draagen van de Gemeente, welke zig meerder zagtheid van beveelen, meerder verzekering der vryheden, en misſchien voor zig zelf meerder invloed beloofde, van eene Regeering geheel uit haars gelyken beſtaande, dan van een uitſteekend Hoofd.

Hier tegen ſtonden anderen in het begrip, dat het ontwerp van zulk een Gemeenebeſt met den aart van het Bondgenootſchap onbeſtaan-

ſtaanbaar, en in de uitvoering onmogelyk was; jaa dat men zelfs zig eerlang genoodzaakt zou vinden, niet alleen het beſtuur, maar ook de Oppermagt onder zekere voorwaarden, te ſtellen in handen van een aanzienlyker Perſonagie, die magts genoeg hadt om de Landen te beſchermen. De Algemeene Staaten van de Gendſche Vrede deeden, in het jaar 1579, ter Vergaderinge van Holland en Zeeland, in welke Provintien men het ſterkſt yverde voor een hoofdelooze Regeeringe, een kragtig vertoog tegen dit plan inleveren: „ het is geheel appa„ rent, zeiden zy, dat de Landen een Hoofd „ zullen moeten kiezen, want om dezelve te „ regeeren by forme van Republyk, weet een „ yder die de gelegenheid, Privilegien en Or„ donnantien van de Landen kennen, dat het „ niet mogelyk is, dezelve zonder Hoofd en „ Superintendent te beſtuuren, dewyl de Ste„ den en Provintien egaal zyn in Jurisdictie, „ Præëminentie en Auctoriteit, en dat de één „ den ander niet wil toegeeven, maar een „ yder wil, onder dekſel van Privilegien, „ Uſantien en Commoditeit van ſituatie, over „ de andere heerſchen of zyne nabuuren ver„ ongelyken (1)".

Dit gevoelen der Algemeene Staaten over de beſt geſchikte Regeeringsform voor ons Bondgenootſchap, was ook in de daad overeenkom-

(1) Bor XIII B. *bl.* 93. [133].

komſtig met het Hoofd oogmerk van 't Verbond van Unie, en met het gevoelen van desſelfs verſtandige Grondleggers, gelyk wy hier vooren hebben konnen opmerken uit het ſchryven van Gaſpar van Vosbergen, die een voornaame hand in dit werk gehadt heeft, en wiens meening was: „ dat men een Hoofd „ moeſt hebben, 't welk over de Geunieerde „ Provintien in 't generaal moeſt gebieden, „ dezelve beſchryven, en haare beſluiten ten „ uitvoer brengen, het welk (zyns oordeels) „ vloeide uit het beleid van de Unie zelve (1)". De Provintie van Zeeland vertoonde ook in een ernſtigen brief aan de Staaten van Holland (2): „ dat indien een ygelyk begeert zyn „ verſtand en wille te gebruiken, zulk een „ Unie niet kan beſtaan".

Deeze redenen beletteden egter niet, dat de drift van eene ongemengde Republyksregeering dagelyks dieper wortelde, en de voorſtanders derzelve verzuimden geene gelegenheid, om niet ſlegts het ampt van een uitſteekend Hoofd by de Gemeente haatelyk te maaken, maar zelfs zyn perſoon allerhande laſter aan te wryven; de rampzaalige gevolgen van zulken han-

(1) *Brief van* 26 *January* 1579. *Bundel* I D. *bl.* 192 193.

(2) *Brief van* 2 *December* 1579. Regiſter C. ter Staaten Griffie van Zeeland.

handel waren (gelyk het niet misſen kon) twee-ſpalt in de Regeering, wantrouwen en kwaade verdenkingen, die den vyand in de hand werkten, en eindelyk op eene geheele wanorde en regeeringloosheid uitliepen.

Het zal mogelyk niet ondienſtig zyn na te gaan, hoe Orange zig in deeze onaangenaame omſtandigheden gedroeg: de voorbeelden van groote mannen ſtrekken ter leeringe, en dikwyls ter navolginge, en dit is het nut 't welk uit de beoeffening der Hiſtorien te haalen is. De Prins beſchouwde de zaak uit tweeërlei oogpunt, *en* van de zyde van 't Vaderland, *en* van zig zelven: wat het Vaderland aanging, hy deedt in Auguſtus des jaars 1579, den Bondgenooten te Utrecht aanmaanen: „ dat de Staaten rypelyk hadden te bedenken, wat hun „ nuttiger ware, Oorlog te hebben of Vrede: „ indien Vrede, dan was alle uitſtel ſchaadelyk; maar indien Oorlog, dan behoorde men „ een goeden ſtaat te maaken van 't gene tot „ den Oorlog noodig was, en kon opgebragt „ worden: men moeſt ook eenmaal een goeden voet neemen en orde ſtellen op de Regeering, zonder de zaaken langer in wanorde te laaten loopen: de Staaten moeſten „ één of meer Hoofden kiezen, by welken „ de zaaken van den Kryg en Burgerlyke Regeering mogten beleid worden, met de hulpe van eenen Raad, die genoegzaam volmagt hadde om in zaaken van gewigt te raa-

„ men, te ſluiten en uit te voeren, zonder „ de zaaken van den één' op den anderen te „ ſchuiven"; en voor zoo veel zyn Perſoon betrof, hy verklaarde, „ dat het hem onmo- „ gelyk was, langer op zulken voet te dienen „ als hy tot nog toe hadt moeten doen, zig „ vindende zonder magt, gezag, of iemands „ raad, zonder middelen van volk of geld, en „ zonder eenige gehoorzaamheid: hy moeſt „ derhalven den Staaten te kennen geeven, „ dat wilden zy hem in dienſt houden, zy „ moeſten hem, met den Raad welken men „ hem, naar 't believen der Staaten, zoude „ toevoegen, magt geeven om in zaaken van „ gewigt te beſluiten naar den eiſch en gele- „ genheid, terwyl die magt, zoo van hem, als „ van den Raad, zoodaanig kon bepaald wor- „ den, als de rede, de billykheid en het goed vin- „ den der Provintien zoude mogen lyden (1)", en wanneer de Bondgenooten, in de volgende maand, eene bezending aan den Prins ſchikten, om hun antwoord op dit vertoog over te brengen, en verder over desſelfs inhoud met hen te handelen, verklaarde hy zyne meening mondelyk nader: „ hy beklaagde zig aan de Afge- „ vaardigden, dat de kwaalyk onderrigte Ge- „ meente hem hieldt voor de oorzaak, dat „ met een magtig leger geduurende een geheel „ jaar niets was uitgevoerd, en dat men dit „ aan

(1) Boa XIV B. *bl.* 129. [159].

„ aan zyn verzuim of verkeerd beſtuur toe-
„ ſchreef, als hadde hy het geld nutteloos ver-
„ ſpild of tot zyn eigen voordeel verbezigd;
„ dat anderen hem laſterden, als ſtondt hy
„ naar de Oppermagt van 't Land, en dat hy
„ als zoodaanig in blaauwe boekjes werdt door-
„ geſtreeken, waar uit het ligtelyk was op te
„ maaken, dat hoe de zeaken ook liepen, het
„ geſchreeuw niet zoude ophouden, en ver-
„ mits zy niet altoos even goed konden loo-
„ pen (gelyk het lot des oorlogs medebrengt,)
„ dat men hem de ſchuld van de ongelukken
„ zoude aanwryven: dat hy derhalven, om een
„ yder genoegen te geeven, verzogt, dat de
„ Staaten hem in zynen dienſt geliefden te
„ ſchorſen, en inmiddels Gemagtigden te be-
„ noemen tot onderzoek van zyn gedrag: en
„ indien men bevondt, dat hy de zaaken kwaa-
„ lyk beſtuurd hadt, dat hy zig dan onderwierp
„ aan de Provintien; maar indien in tegendeel
„ bevonden wierdt, dat hy, met zoo weinig
„ hulpmiddelen, de zaaken hadt gaande gehou-
„ den, en het Vaderland voor ondergang be-
„ waard, zoo dat zyn onſchuld aan een yge-
„ lyk gebleeken ware, hy dan ook weder be-
„ reid was het Vaderland en de Heeren Staa-
„ ten te dienen (1)".

DER-

(1) Dit aanmerkelyk Stuk, waar van nergens in gedrukte ſchriften melding gemaakt wordt, is uitgegeeven in den *Bundel II Deel* N°. XXXVIII.

DEEZE hartige taal, de blyk van een zuiver geweeten, 't welk geen onderzoek ſchroomde, was regt geſchikt om den kwaalykgezinden den mond te ſtoppen, en hadt ook die uitwerking, dat na het afwyzen der onaanneemlyke voorwaarden eener ſchandelyke Vrede met den Vyand, de Oorlog met kragt en gelukkig gevolg werdt voortgezet, terwyl het verſtand van den Prins van Orange, zyn onbegrypelyk geduld, en ſtandvaſtigheid van geeſt, den band van de Unie, geduurende zyn leeven, by één hieldt; maár met zyn dood, ontvielen het Bondgenootſchap alle die ſteunpilaaren, en hier mede ſcheen alle verband, orde en éénheid in de Regeering verlooren: een akelig ſchildery van het diep verval der zaaken in dien tyd, gaf de beroemde P. van Marnix in een brief aan één zyner Vrienden (1). „ Wy hebben, „ zegt hy, geen Hoofd noch Veldheer, geen „ auctoriteit over het Krygsvolk, geen gely„ kenis van onderdanigheid by het Volk, gee„ ne voetſtappen van yver voor de Religie of „ Vryheid: de Oorlog is hun een ſchrik: on„ behoorlyke ruſt en vermaak, de trafyk en „ particulier voordeel is hun eenig doelwit, „ en in verandering van Staat ligt al hun ho„ pe, en ondertuſſchen is 'er niemand die de „ ſchouderen biedt om den val te ſtutten". In zulk een toeſtand is het niet te verwonderen, dat die groote Staatsman, na het overgaan

(1) Bor XX B. bl. 616. [48].

gaan van Antwerpen, van begrip was, dat zoo men ſlegts een tamelyke vrede voor Holland en Zeeland kon bedingen, men dezelve met beide armen moeſt aangrypen, om een einde van den Oorlog te maaken; „ want het kan in myn „ hoofd niet komen (dit waren zyne woorden) dat wy met zulk een Regeering zonder „ Hoofd, zonder auctoriteit, zonder gehoorzaamheid, zonder orde, en zonder middelen, „ het langen zullen kunnen houden (1)".

MEERDER diergelyke klagten over het gebrek van klem in de Regeering kort na den tyd der Unie zouden 'er by te brengen zyn, vreesde ik niet door wydloopigheid te verveelen; men houde my egter deeze uitſtap ten goede, zy is dienſtig om te doen opmerken, hoedaanig de gevoelens waren over de Regeeringsform ten tyde van de opkomſt van den Staat: men beſpeurt daar reeds de zaaden van die verdeeldheid welke naderhand zoo dikwyls de grondveſten van het Bondgenootſchap heeft doen beeven; maar men ontdekt 'er ook tevens, uit welk oogpunt de Opſtellers van het Verbond zelve hun werk beſchouwden. De verwarring van tyden en zaaken, de toegeeflykheid die men voor tegenſtrydige belangen hadt moeten gebruiken, en de overhaaſting, waar door men tot ſluiten gedrongen was, hadden

(1) BOR XX B. *bl.* 614. [46].

den verſcheiden gebreeken en gapingen in het Verbond gelaaten, wier verbetering men tot een geruſter tyd moeſt uitſtellen, ondertuſſchen kwam het hun voor, het eenige hulpmiddel te zyn een Hoofd in de Regeeringe te hebben, die met een bepaalde magt bekleedt, den band by één kon houden, aan den traagen gang van een Bondgenootſchap leeven by zetten, en de beſluiten ter uitvoer brengen. Wy zullen niet beoordeelen, of hunne begrippen gegrondt waren: laat ons wederkeeren tot Graaf Johan van Naſſau.

De Graaf heeft zyne waardigheden van Stadhouder van Gelderland en Directeur der nadere Unie niet lang waargenomen: hy ontſloeg zig van dezelve en vertrok in het jaar 1581 naar zyne Staaten in Duitſchland, zonder dat hy zig naderhand regtſtreeks met de Nederlandſche zaaken ſchynt bemoeid te hebben. De Hiſtorieſchryver Reidt, zyn vertrouweling en Geheimſchryver, geeft voor redenen van dit afſcheid, deels het afſterven van des Graaven Gemalinne, en om dat hy de Regeering van zyne eigen Landen en Luiden verzuimde, en deels om dat hy begeerde te myden het verwyt van de handeling met den Hertog van Alençon, die den Ryksvorſten kwaalyk ſmaakte (1). Het laatſte is wel het waarſchynlykſte, en het is te ver-

(1) E. van Reidt *Hiſtorie bl.* 49.

vermoeden, dat 'er over die handeling eenige verkoeling tusschen het doorlugtig broederpaar ontstaan zy.

Een verstandig Schryver (1) heeft zeer wel aangemerkt, dat het moeilyk over één te brengen is met de gewoone Voorzigtigheid en Staatkunde des Prinsen, dat hy met den Hertog van Alençon aanspande; maar nog moeilyker is goed te keuren de wyze waar op die zaak van de zyde des Prinsen is besteeken, met voorbehouding van de Provintien van Holland en Zeeland, buiten weeten van de andere Provintien, waar door, in de daad; de band van de Unie zou gescheurd zyn, en de Landen onder twee onderscheiden Heeren gebragt: men behoeft zig dus niet te verwonderen, indien (naar het schryven van Reidt (2) *deeze bedektheid veel kwaad en mistrouwen tusschen de Provintien veroorzaakt heeft.*

Graaf Johan van Nassau heeft nog lang het genoegen gesmaakt van den toeneemenden welvaart te zien van eenen Staat, aan wiens grondvesten hy met zoo veel yvers gearbeidt hadt: Hy overleedt in zyne Staaten in den jaare 1606, een gezegenden ouderdom hebbende be-

(1) *Leeven van Willem I.* 3 D. *bl.* 333.

(2) *Historie* 2 *B. bl.* 49.

bereikt van ruim zeventig jaaren, uit drie huwelyken vader zynde geweeſt van vyf en twintig kinderen, en een nageſlagt agterlaatende van drie en tagtig kinderen en verdere afkomelingen (1), die in een menigte van takken door de doorlugtigſte Huizen van Europa zyn verſpreidt.

(1) D. GERDES *in notis ad* INSINGII *Orat. de meritis Naſſ.* inſ. Scrinio antiq. T. I. p. 67.

BUNDEL

VAN

ONUITGEGEEVEN STUKKEN,

DIENENDE TER OPHELDERING DER

VADERLANDSCHE

HISTORIE

EN

REGEERINGSFORM,

EN VOORNAAMELYK DER HISTORIE VAN DE

UNIE VAN UTRECHT.

I.

Inſtructie van de Stad Gend op haare Gedeputeerden tot de Vergadering der Generaale Staaten te Antwerpen, hen gelaſtende niets te helpen beſluiten tegen de Unie van Utrecht.

1579. 25 Maart.

Myn Heeren Schepenen van der Keure van der Stede van Gendt hebben gecommitteert en committeren by deeſen, Eedelen en Weerden, d'Heeren Loys Heureblock en

Jonckheere Adolff de Grutere, heur luyder medegeselle in Wette, mitsgaders Mr. Lucas Maeyert, heur luyder Pensionnaris, te reysen naer Antwerpen, omme met Jonckheere Jacques Vuytenhoue, oock heur luyder medegeselle in Wette, te compareren ter conuocatie van de Generale Prouincien van desen Nederlanden, aldaer beschreuen, hen luyden te vinden jegens den XXVIen deser maent, en metten anderen Gedeputeerden van Vlaenderen t'aenhooren, 't gene zyne Alteze, Excellentie van myn Heere den Prince van Orangien, en de Heeren van den Rade van State, zullen voorhouden en proponeren den Staten van de voirsz. beschreuen Prouincien, de Copien van den vertoogen te lichten ende overzenden, ende midlertyt metten Gedeputeerden van den anderen Prouincien te ramen en aduiseren op alle zaken, die aldaer getracteert zullen worden, ten meesten oorbore en weluaren van den gemeenen Lande, zonder nochtans finalick te sluiten, arresteren ofte resolueren, zonder preallabel aduys van 't College van myn Heeren Schepenen voirnoomt, aen den welcken sy lieden in alder diligentie aluoren van alles ouerschryuen zullen.

Soo oock henluyden Gedeputeerde by desen beuolen en gelast is, dat zy in dese Vergaderinge nyet en zullen mogen handelen tracteren ofte resolueren, 'twelck zoude mogen contrarieren die articulen van de naerder Unie, daerinne die van Gendt gecommen zyn metten Prouincien van Gelderlant, Hollandt, Zeelant, Zutphen, Vtrecht en andere geassocieerde Landen en Steden, nu onlancx tot Vtrecht gesloten, off eenige poincten derzeluer Unie int

par-

particulier; maer zullen goede communicatie en correſpondentie in als houden metten Gecommitteerden van de voorſz: Geunieerde Prouincien en Steden, die totter zeluer Dachvaert erſchynen zullen, en namelick henluyden conformeren, volgende der inſtructie vuyt Amersfort geſonden den xven deſer maent.

Sullen voorts preſenteren de beſlotene brieuen van Scheperen voirnoomt aan zyn Alteze, discourerende in parthien 't gene binnen deſer Stede den (*a*) xen deſer maent gepaſſeert is. Aldus gelaſt en gereſolueert den xxven der voorn. Maent van Maerte 1579. Onderteyckent. HEMBYZE.

Regiſter D. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland fol. 108. verſo.

(*a*) Dit ziet op het geweld door eenige moetwilligen, onder den naam der Hervormden ſchuilende, tegen den Roomſchen Kerkdienſt gepleegd, waer door de Geloofsvrede openlyk geſchonden werdt. Z. *Gentſche Geſch. 2 D. bl.* 122.

II.

Concept van zekere poincten gemaakt door de Gedeputeerden der Geünieerde Provintien te Utrecht, welke ydere der Provintien (des goedvindende) zal gelieven te voegen in de Inſtructie voor haare Gedeputeerden, welke gezonden zullen worden naar de Vergadering der Generaale Staaten, volgens brieven van den Aartshertog Mathias van den 28 February 1579, beſchreeven te Antwerpen tegen den 26 Maart, op de Vredehandelinge te Keulen, nieuwe Generaale Unie tusſchen de Provintien &c.

Eerſt dunct (onder correctie) dat yeder Prouincie zal zeynden in competente getaele Gedeputeerde jegens den XXVIen Martii voorſz. binnen Antwerpen, welverſtaende dat men nyet en verſtaet, dat die Vergaderinge van de Generale Staten ſal voorder dienen, dan omme te reſolueren op eenen beſtendigen peys ende vrede, mitsgaders by zoo verre men op de conditien ende verzekertheden nyet en ſoude connen veraccorderen, op de redreſſe van den crychshandel van deſe Nederlanden, ende nyet totten effecte (*b*) als by de Pacificatie

(*b*) Naamelyk niet om te handelen over het ſtuk van den Godsdienſt, het welk by de Pacificatie wel geſteld was aan de Generaale Staaten, maar 't geen de Bondgenooten oordeelden, op de tegenwoordige Vergadering niet toepaſſelyk te zyn.

catie van Gendt beſlooten is, alſoo die vergaderinge van de Generale Staten in dezelue Pacificatie geroert ten effecte aldaer gementionneert nyet en behoort te geſchieden, dan ſoo wanneer die Vyandt zal wezen vuyten Lande &c. als breeder by dezelue Pacificatie.

Ten anderen dunct (onder correctie) dat yeder Prouincie reſpectiue hunne Gedeputeerde zullen geuen Inſtructie naer die gelegentheyt van hun priué zaecken, tzy gelimiteerde ofte abſolute, doch dat die Gedeputeerde te ſchicken vuyt die Gevnieerde Prouincien in hunne Inſtructie zal geſtelt worden, dat zy op deſe Vergaderinge nyet en zullen mogen handelen, tracteren ofte reſolueren twelck zoude mogen contrarieren die naerder Vnie den XXIIJen January geſlooten, oft eenige poincten derzeluer int particulier, ende off ſulcx geviele dat daer yet in prejudicie van de ſelue Vnie ſoude werden geproponeert, ſullen dies aengaende dieſelue Gedeputeerde van de Gevnieerde Prouincien daer op antwoorden, egeen macht te hebben omme yet te aduoyeren, dat derſeluer Vnie oft eenige van de poincten van dyen ſoude prejudicieren, alſoo volgende die ſelue Vnie egeene Prouincien (deſelue hebbende geamplecteert) yets apart oft anders in eenigen zaecken der Vnie contrarie ofte prejuciabel weſende mogen concluderen, dan by gemeynen aduyſe van alle die Gevnieerde Prouincien, ende indyen d'andere Prouincien, nyettegenſtaende alſulcke verclarynge, euenwel in prejudicie van de voorſz. Vnie ſouden willen yets beſluyten, ſullen die Gedeputeerde daer van behoorlyck proteſteren.

Tot reconciliatie ende eendracht van alle de

Nederlantſche Prouincien zoude (onder correctie) grootelicx dienen, datter eenen zekeren voet genomen werde in 't ſtuck van de Religie ende liberteyt der conſcientien; zulcx als volcommelyck by 't concept van de naerder Vnie tot Vtrecht den xxiijen January leſtleden geſloten ende ampliatien daer op gevolcht, begrepen ſtaet, wel verſtaende, dat ingeualle by eenige andere Prouincien yet wes, der Religie haluen, contrarie der voorſz. articulen ende Vnie ſoude werden geproponeert ende geſloten, dat 't zelfde zal geſchieden zonder prejudicie der voorſz. Vnie, ende der Prouincien Steden ofte Leden die dezelue Vnie hebben geamplecteert ofte alnoch ſouden begeeren te amplecteren.

Voorts dat alle ende yegelicke Prouincie, Steden, ofte Leden van dyen ſullen blyuen by haer Priuilegien, alde Hercommen ende wel-hergebrachte Coſtumen en Vſantien, daer inne alle ende yegelicke Prouincie ende Steden ende Leden van dyen mitter daet, indyent noot zy, ſullen werden gehanthaeft ende gemainteneert, volgens tgundt by de voorſz. naerder Vnie in diuerſche poincten is geconcludeert, blyuende deſelue Vnie voor zoo veele die Gevnieerde Prouincien, Steden ende Leden van dyen aengaet, in alle haere poincten onuermindert, ende zonder prejudicie derzeluer.

Item dat die jegenwoordige Gouuerneurs ende Stadtholders van de Gevnieerde Prouincien nyet en zullen mogen werden verandert oft affgezet, dan by gemeyne bewillinge ende conſente van den Staten derſeluer Prouincien, daerover die voorſz. Stadtholders zyn verordonneert, t welck oock die voorſz. Gevnieerde

de Prouincien verſtaen, dat achtervolcht zal werden, indyen eenige van de jegenwoordige Stadtholders zouden comen te ouerlyden ofte hunne ampten zouden begeeren te verlaeten, te weten dat in plaetſe derſelver geen ander en zal werden geſtelt ofte innegevuert dan mit gemeene bewillinge ende conſente als boven.

Ende tot meerder verzekertheyt in cas van peyſe, zoude (onder correctie) dienen geſtipuleert voor all, dat die Spaengiaerden ende vuytheemſche Soldaten, hare adherenten, zouden binnen zekeren corten tyt nyet alleen buyten alle deſe Nederlantſche Prouincien ende limiten derzelver moeten vertrecken, maer oock dat zy ten eeuwigen dage, oft crychsoirlochs oft ſoldaets gewyſe, in de zelve Prouincien ofte eenige van dyen nyet meer commen ofte geſonden ſouden mogen worden, ten ware by gemeene ende ſolempnele Vergaderynge van de Generale Staten van alle die Prouincien, ende eendrachtelycke reſolutie derſelver anders gereſolueert zoude worden.

Item dat alle gevangens ten wederzyden, ende oock den Graue van Buren, mitter daet ontſlagen, gerelaxeert, ende vry in den Landen van herwertsouere binnen twee maenden gebracht zullen worden.

Dat oock alle onroerende goederen, heerlicheden, rechten ende preëminentien nyet gealieneert zynde voor de Pacificatie van Gent, ende onder anderen mede de goeden in Bourgoignen, en Luxenbourch gelegen, metter daet ſullen worden ontſlagen ende den rechten eygenaer volgen, vuytgeſondert de geeſtelicke goederen in Hollant ende Zeelant, daer inne

gevolcht zal werden die voorſz. Pacificatie van Gendt.

Ende voorts meer betere en bequamere conditien ende verzekertheyden als deſe. Gedeputeerde, by aduyſe van zyn Excellentie, ſullen beuinden tot beſtendicheyt van den partyen oorboirlick ende dienlick te weſen, behoudelick altyts ende onuermindert de voorſz. Naerder Vnie tot Vtrecht geſloten, ende blyuende dieſelue in haer geheel.

Item ende oft zulcx waere, dat men tot egeenen beſtendigen peys ſoude connen geraecken, ſal noodich zyn, dat men eenen zekeren voet ſal moeten nemen ende beſluyten, waer op men die oorloge zal aennemen, ende dezelue zal mogen onderhouden.

Nemaer omme daer toe te comen, dunct (onder correctie) dat die Gedeputeerde diemen van wegen die Gevnieerde Prouincien jegens den xxvjen deſer voorſz. zal zeynden, hun zullen vinden by zyne Excellentie, ende met derzeluer communiceren op de continuatie van der oorloge, mitgaders oock op de contributie by elcke Prouincie daer toe te doen.

Ende eerſt dyent gereſolueert opt getal van ruyteren ende knechten, diemen voortaen tot wederſtant van den vyant, oock tot nootlicke garniſoenen ende defenſie van ygelicke Prouincie beuinden zal onderhouden te moeten worden, ende oock waer dezelue vuyt die naeſtgelegen Landen zoude genomen ende gelicht mogen worden, ten meeſten dienſte, oorboir, ende prouffyte van den Lande.

Ten anderen zoude nootlick duncken (onder correctie) dat die gevnieerde Prouincien ſouden geſtelt werden (boven die garniſoenen die

zy

zy ordinairlick zouden behouuen tot bezettinge van hare Frontier ſteden ende defenſie derſelueer) op zeker getal van ruyteren ende knechten (*c*) die ſy tharen laſte ende coſte tot des gemeyne Vaderlants dienſt ende wederſtant des algemeyne Vyants onderhouden zouden, altyts op conditie by alſoe verre die Vyant op eenige van de Gevnieerde Prouincien eenigen inval zoude willen doen, dat in alſulcken geualle dieſelve ruyteren ende knechten gehouden ſullen ſyn te comen ter aſſiſtentie ende defenſie van de ſelue Gevnieerde Prouincien, midts dat men t zelfde expreſſelick zal inſereren in hunnen artickel brieff, midts dat ſulcx by de Generale Staten reciprocquelick gedaen zal worden, waermede men (onder correctie) ſal mogen verſtaen ſolutie te geuen opt verſouck van de quotizatie die Gevnieerde Prouincien reſpectiuelick voorgehouden.

Dat

(*c*) Om dit te verſtaan, dient men zig te herinneren de aanteekening op *bl.* 40 van het I Deel van deezen Bundel — de zaak komt kortelyk hier op neder: na het hervatten van den Oorlog door de Provintien te Gend vereenigd, hadden Holland en Zeeland zig weeten te houden buiten gemeenſchap van laſten met de andere Bondgenooten, en alleenlyk een bepaalden onderſtand van krygsvolk aan dezelve gegeeven, die uit convoyen en andere gemeene middelen van Holland en Zeeland betaald werdt; maar na het ſluiten van de Unie te Utrecht verſtonden de twee Provintien, dat de koſten van dien onderſtand moeſten komen tot laſt van de nieuwe Unie. *Reſol. Zeel.* 25 *Febr.* 1579 (*Reg. C. bl.* 45) en diezelve onderſtand welken Holland en Zeeland aan de Bondgenooten van de Gendſche Vrede verleend hadden, werdt hun nu aangeboden door de Provintien te Utrecht vereenigd, om betaald te worden ten koſte van de Unie uit de generaale Middelen by het V artikel van het Verbond vaſtgeſteld.

Dat de proffyten commende van die (d) Conuoyen van de vuytvaerende ende incommende coopmanſchappen voor eerſt geemployeert zullen werden tot die equippaige ende onderholt van de ſchepen van oorloge toe te ruſten ende te onderhouden tot beurydinge van de zee ende andere ſtroomen van deſe Nederlanden.

Item ſullen de voorſz. Gedeputeerde met zyner Excellencie communiceren, wat middelen men ſoude mogen vinden omme die ammonitien van oorloge ende alle andere verdachte en onuerdachte coſten te vervallen, waar toe men (onder correctie) zoude mogen verſtaen dat ſtrecken zal 't gundt, bouen die equippaige van den oorlochſchepen, ſoude van de Conuoyen mogen ouerſchieten; dan alzoo 't zelffde ouerſchot van de Conuoyen tot all 't gunt voorſchreuen nyet genouchſaem en ſal connen wezen, was noodich andere ende voordere middelen te bedencken.

Voorts in ende op alle andere occurrerende zaecken, ſullen die voorſz. Gedeputeerde van de Gevnieerde Prouincien met den anderen communiceren, ende hun conformeren zoe naer

(d) Het geen hier van de Convoygelden gemeld wordt was enkel een uitvlugt van de Geunieerde Provintien, om die gelden niet gemeen te maaken met de Generaliteit: dit blykt uit het ſchryven van Zeeland den 25 Febr. 1579: „ dat men nu voortaan, mits de „ nieuwe Unie, vermeent de penningen van de Con„ voyen komende te employeeren tot behoef van de„ zelve Unie, 't welk men met voorzigtigheid aan de „ Bondgenooten moeſt te kennen geeven, om geen oor„ zaak te geeven tot misverſtand of verdere ſcheu„ ringe. "

naer doenlick wesen zal, beheltelick dat in zaecken van gewichte, ende daer van die gedeputeerde tot haren laste die Resolutie nyet en zouden begeeren te nemen, sullen deselue respectiue die Staten van hare Prouincien in alle diligentie ende getrouwicheyt aduerteren, ten eynde prompte ende eyntlicke resolutie innegesonden mach worden.

Dat die Gedeputeerden van de Gevnieerde Prouincien, die naer Antwerpen tegens den xxvjen Martii reysen, sullen by zyne Excellencie aenhouden, dat d'zelue gelieue de goede hant te holden dat die Stadt Saltbommel ampt Tyelre ende Bommelre weerden mit Beest ende Reynoy wederom gereduceert mogen worden onder de gehoorsaemheyt van den Furstendom van Gelre.

Register C. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 69 verso.

Landts, ende de redenen waeromme zy zyn beſchreuen.

Dat de Staten Generael tot anderen tyde noch wel meer waeren beſchreuen geweeſt, meer stoynt om zoe groote ende gewichtige oorſaken, als daeromme zy nu ter tyt by den anderen geropen zyn; want hier voir tyde waeren de Staeten verſamelt geweeſt oft om Princen te hulden ende te ontfangen, oft om de Landen te zien reſigneren, d'welck al toeginck met vreuchde ende blyſchap; maer nu ter tyt zyn de Staeten beſchreuen geweeſt in eenen tyt van zwaricheyt ende grooten noodt, weſende 't geheele Landt vol Vyanden, ende anderſins gebracht tot een vuyterſte deſolatie ende ruyne deur de diſentie ende tweedracht, die ouer al in de Landen is, daer deur dat de behautheyt, ende zwaricheyt meer ende meer is geſchapen ter vermeerderen, ten zy datter middel gevonden werde, dat de Landen onderlinge malcanderen conden verſtaen, in welcken gevalle de Prouintien macht ende middel genouch hebben om den Vyandt nyet alleenlick te wederſtaen; maer om hem oyck het Landt te doen ruynen, ende tot zulcken Peys te geraecken, als men zeluer zoude connen wenſchen; want als men ſterck genouch is om Oirloge te vueren, zoe zal men lichtelick goede conditien maecken van Vrede, maer die egeen macht ordre ende gereetſchappen en heeft om den Vyandt het hooft te bieden, die can qualick tot goede conditien van Peys geraecken, *Et cupidis libertatis tunc demum de conditionibus agendum, quando hoſtes vicerint aut pares viribus ſint, talem enim quisque pacem facit qualem*

qualem eventum belli expectat. Daertoe dat hen de occasie nu zeer schoon presenteert int ontset van Maestricht; want zoe verre dat men den Viandt can opslaen ende de Stadt can bevryden, zoe zelen de Provintien zulcken Peys hebben, als zy begeeren. Ende zoe verre den Vyandt meester wort van der Stadt, oft dat de Landen egeen apparentie en maecken van dezelue te ontsetten, zoe zal den Vyandt ter contrarie moet nemen, ende egeensins willen verstaen tot eenige redelicke conditien van Peyse. Ende dat te meer de Provincien behoiren te trachten om dezelue Stadt ontseth te doen, om te volbrengen henne gelofte, die zy d'een den anderen in 't generael hebben gedaen, ende oick int besunder aen de zelue Stadt, hebbende by diversche missiven gelooft die met alle mogelicke middelen te helpen beschermen, ende dat bouen de consequentie van de Vrede, oick andersins de zelue Stadt is van zoe groote importantie, dat men alle middelen behoirt voirts te wenden, om die te secoureren, dat de Prouincien behoiren wel rypelick te ouerleggen de groote schattingen die zy gegeuen hebben den Hertoge van Alue ende zyne successeurs, om hen zeluen daermede te verdrucken ende zyne tirannie te stercken, ende wat disreputatie ende eeuwige schande ende oneere zy behaelen zullen, dat zy nu, om hen eygen zelven ende hen nabueren, die in zoo grooten noodt zyn, te helpen, nyet en contribueren, daer vuyt dat men zal speuren, dat den middel hen nyet en gebreect, maer dattet alleenlick hanct aan den wille. Ende alzoe het notoir is, dat alle de schaden van roven, branden ende dergelycke zyn hercommen by

gebreke van betalinge van ſoldaten, gecauſeert deur de faulte van contributien, dat de Staeten wel cunnen mercken, dat zoe verre men egeen ander ordre en ſtelt op de middelen van gelde, nyet alleenlick dezelue inconueniënten ende bederffenisſe vande Landen, nyet en zelen ophouden, van daghe tot daghe te vermeerderen.

Ende naedyen dat in alle Hiſtorien blyct ende allen de weerelt kennelick is, dat elck van de Provincien alleene wel hebben cunnen eenen machtigen Vyandt wederſtaen ende oirloge vueren, dat nu alle dezelue Prouincien als Brabant, Gelderlandt, Vlaenderen, Vrieslandt nyet en zouden kunnen eenen leger maecken om te ontſetten de Stadt van Maeſtricht met hen Geconfedereerde, ende daer anne zoe veel is gelegen, ende die haer zoe wel ende getrouwelick jegen den Vyandt is quytende. Verzueckende daeromme, ende ten eynde op de asſiſtentie prompt ordre geſtelt werde, dat de Staten zouden willen prompte Reſolutie nemen op de poincten by zyne Hoocheyt geproponeert, ſtellende op een zyde de pretenſe Privilegien, daer mede vele Provincien hen willen behelpen ende die oirſaecke zyn van eygen ruyne, om dat zy onder 't pretext van dezelue hen eyge nyet en willen beſchermen, aengeſien dat den Coninck nu ter tyt van ons nyet en heyſcht daertegen men hem alleene met gelycke zaecken zoude moghen defenderen, maer een yegelick heyſcht en conſenteert tot zynen eygen behouve, tot de bewaernisſe van zyn eygen Vaderlandt, goet, vrouwen en kinderen, ende 't beſchermen van de gemeene Bontgenooten, die wy al te ſamen hebben

ben gelooft met goet, lyff ende bloet by te ſtaene.

Nae dat de voirſz. Oratie alzoe is gepronunchieert by den Doctoor Leoninus heeft zyne Excellentie oick de Staeten in 't corte verclaert 't de vuoir by hem ouer vele maenden gedaen, naemelick om het ontſeth van Maeſtricht, te kennen geuende de zwaricheden die by de ruyteren gemaeckt werden, aleer zy willen marcheren, te weten, dat zy begeeren te hebben verzekerheyt van de Staten van Hollandt ende Zeelandt, Antwerpen ende Gent, ende eenige andere Provincien, als van accys, vry taux op de vuiren, ende dat men moeſt middel vynden om de Benden van ordinantien ende andet volck van oirloge by een te vergaderen, ſeggende dat nyet mogelick en was Maeſtricht te ontſetten, zonder een bataille te hazaderen, en gelovende ſtaet ouer te geuen van het Crychsvolck ende wat men tot alles zoude behouuen, d'welck zyne Excellentie oick heeft gedaen, daer aff de copie oick hier mede gaet.

Den Griffier van Brabant heeft zyne Hoocheyt by gemeene Reſolutie van de Staeten zeer bedanct van de zorge die hy draecht voir het Landt, belouende van hennen 't wege alle mogelicke devuoir te doen, maer alzoomen promptelick nyet en conſte reſolueren op alle de poincten, dat zy wel eerſt hadden begeert te aduiſeeren op het ſecoureren van Maeſtricht.

Ende al eeſt zoe, dat men tſedert de propoſitie meeſt daermede beſich is geweeſt, zoe en heeft men euenwel daerop noch nyet eyntlick gereſolueert; maer wort genouch ver-

ſaecq, datter geheel nootelick is nyeuw middel te vynden om penningen te furnieren, het waer by middel van eenen honderſten penninck oft anderſins.

Ende gemerckt de Gedeputeerde die reſpective van den Provincien zyn geſonden geweeſt, hebben gehadt diuerſche procuratien, die nyet en hebben geweeſt van eenen teneur noch anderſins ſufficiënt, zoe is by de Staeten gereſolueert, dat alle de zelue procuratien zouden worden geſtelt in handen van den Raedt van Staeten om die te examineren, ende hen aduys aen de Staten Generael over te brengen, d'welck by hen is gedaen, ende is daerop zeker differentie gereſen, namentlick jegens de Gedeputeerde van Doornick ende Dornickſche, die naderhandt aldaer zyn gecompareert ende geſeght, dat men zal concipiëren een generale forme van procuratie, ten eynde de Gedeputeerde op de Vergaderinge van de Generale Staeten werde gelyckelick geauthoriſeert, gelyck dat naerder blyct by den extracte oick hier by gevoucht, daertoe om cortheyt wille relaes wordt gedaen.

Ende voir zoe vele als aengaet den handel van den Peyſe is te weten, dat eerſt ſwaricheyt is gereſen geweeſt nopende de commiſſie, aengeſien dat den meeſtendeel verſtonden, dat men de Gedeputeerde zoude behoiren te geven volcomen ende abſolute macht; en andere, te weten principalick die van Hollandt ende Zeelandt, verſtonden, dat men hen macht ende commiſſie zoude reſtringeren ende refereren tot henne Inſtructie, buyten dewelcke zy nyet en zouden moghen yet accorderen oft conſenteren, midts de redenen by hen verhaelt,

haelt, ende daeraff hier mede oick de copie wort ouergeſonden.

Ende naerdyen dat den Raedt van Staeten ende eenige Gedeputeerde van de Staten hebben 't ſamen dyenaengaende in communicatie geweeſt; in preſentie van ſyne Hoocheyt, Excellentie ende Hertoge van Aerſchot, zyn te laetſten geaccordeert ende verdraghen geweeſt; dat men in de procuratie zoude ſtellen ende vermaen maecken van de Inſtructie, ten eynde de Gedeputeerde nyet en zouden moghen geinduceert oft bedwongen worden yet voirder oft anderſins te accorderen, ende dat de Gedeputeerde zouden hebben twee Inſtructien; d'eene grooter ende innehoudende harder conditien, ende d'ander corter, innehoudende het vuyterſte dat de Staeten zouden begeeren te doen. Het is gereſolueert dat beyde de Inſtructien zouden ſecreet gehouden worden, ſulcx dat wy Uwer E. egeen copie daer af en cunnen zeynden, maer accorderen genouch in effecte met de copie van den projecte, d'welck ouer lange is gecommuniceert geweeſt.

Men heeft oick geordonneert, datter diuerſche procuratien zouden worden gemaeckt, om dat men nyet en zoude blyuen ſtaen op de qualiteyt, ende zoe verre d'een ceſſeerden, dat men als dan zoude moghen gebruycken d'ander, naervolgende de Reſolutie, dewelke daer aff by de Staeten is genomen, en van de welcke het extraict hier by is gevuecht, inhoudende de declaratien, dewelcke by ons zyn te boecke doen ſtellen, daer by men oick eenichſins zal moghen van de gelegentheyt geinformeert weeſen. Hier mede gaet de copie van

de commissie, daer aff dat zoe veel diuerſche gemaeckt zyn als 't voirſz. extraict vuyt wyſt.

Regiſter B ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 120 verſo.

IV.

Propoſitie door den Aartshertog Mathias van Ooſtenryk gedaan aan de Vergadering der Generaale Staaten, te Antwerpen, den 11 April 1579. en advys van de Gedeputeerden van Holland en Zeeland op dezelve propoſitie.

Meſſieurs! Conſiderant le deſordre et grande confuſion des affaires Publicques, avecq les inconveniens et perils enſuivis, et que (s'il n'y ſoit pourveu) encoires pourroient ſurvenir, après meure deliberation du Conſeil a eſté trouvé convenable et neceſſaire pour la conſervation des Pays, de faire convocation et tenir Aſſemblée Generale des Etats, à fin que par commun advys et reſolution les Pays pourroyent une fois eſtre deſchargez des calamitez, avec reconciliation des Subjects et ordre de la Republicque, tel qui eſt convenable à la proſpérité des Pays, tant au regard de la Religion, Juſtice et Police, qu'au regard du traitté de la Paix, ou continuation de la Guerre et frais et despens à ce neceſſaires: et voyant ceſte honorable Aſſemblée n'a puis aſſez remercier les Provinces qui ont icy envoyé leurs Deputez, enſemble les dits Deputez, qui avecq une ſi grande promptitude ſe ſont trouvez icy, requerant, et priant, que de ſemblable promptitude ung chacun ſe veuille acquitter fidellement en ſa charge, et delaiſſant toutes paſſions et reſ-

ſpects particuliers, travailler, affin qu'en ceſte Aſſemblée ſoit prinſe une bonne et fructueuſe Reſolution, par la quelle toutes choſes ſoyent redreſſées, et les Provinces et Manants d'icelles avecq leurs biens aſſeurez: et affin de proceder avecq meilleur ordre, avons faict concevoir par eſcript aulcuns principaulx poincts et articles enſuyvans, priant qu'ung chacun, et touts enſemble, les veuillent ſerieuſement adviſer, à fin que par commun accord puiſſe eſtre ordonné ce qu'eſt ſalutaire pour le Bien Publicq. Nous, qui en temps dangereux ſommes venu pardecha, et avons eſté ſi amiablement reçeu, ne delaiſſerons nulle choſe pour procurer l'Utilité Publicque, et pour demourer participant de toutes bonnes et mauvaiſes fortunes qui pourront ſubvenir.

Poincts et articles ſur les quels il convient adviſer.

I. Prémierément, que chaſcun ſe veuille eſvertuer de maintenir la Conféderation et accord General des Provinces, et comme aulcunes ſemblent s'en vouloir retirer et desjoindre ſoubs prétext des traictez particuliers, de librement declairer, quelles Provinces veuillent demourer joinctes et unies avecq la Generalité, pour par effect et unanimement aſſiſter l'ung l'aultre, de conſeil, d'argent, et aultres choſes neceſſaires pour reſiſter au commun Ennemy.

II. Item de faire tout debvoir poſſible, de par bonnes remontrances et préſentations

aſſeu-

asseurées, ou aultrement, induire les Provinces defaillantes, à ce qu'ils veuillent demourer en l'Union générale à l'effect susdict.

III. Et néanmoins cependant dresser entre les aultres Provinces demourants avecq la Generalité une aultre et si estroicte Union, comme selon la conservation et repos des Pays, & estat des affaires qu'est à présent sera trouvé convenable, tant au regard de la conduicte de guerre, que les affaires Politicques.

IV. Que par icelle Union les Provinces s'obligent d'accepter et executer esgalement les moyens generaulx desja longtems proposez, avecq telle augmentation, que par commun consentement et pour l'asseurance des Pays se pourra accorder.

V. Et ce sans préjudice des Priviléges et Prérogatives d'une chascune Province, veu que les dicts moyens s'accordent et executent, non par authorité ou commandement, ny au prouffict des Supérieurs, mais en vertu de l'Alliance et Union, pour méner une guerre commune, et conserver les Priviléges, Biens et Vies d'ung chascun.

VI. Et pour remedier aux divisions, dissensions et inimities se representans journellement à cause de la Religion es Provinces où les deulx Religions s'exercent, d'adviser s'il ne convient dresser *Reli-*

gins vrede raiſonnable et equitable pour eſtre obſervée inviolablement, à l'aſſeurance et repos d'un chascun.

VII. Et pour ce que les affaires de guerre requiérent célérité et ne peuvent eſtre dilayez ſans grand dommaige et dangier de la Généralité, ſemble convenir, que chascune Province envoye doresnavant aux Eſtats Generaulx leurs Deputez, hommes de bonne expérience, authorité, et zelateurs de la Patrie, avec authoriſation ſouffiſante, pour ouïr, debattre, et en cas de beſogne, de terminer et reſouldre ſur toutes occurrences.

VIII. Et quant au traitté de la Paix, de ſuivre les poinêts, articles, et conditions par les Eſtats aſſembléz en ceſte Ville accordez et arreſtez.

IX. Et pour éviter la confuſion advenuë par faulte de Diſcipline Militaire d'obeïſſance et de Juſtice, faire certain eſtat pour le payement de gens de guerre, et remectre ſon Alteſſe, les Députez des Eſtats, les Gouverneurs et Magiſtrats en telle authorité qu'il appartient.

X Item d'adviſer comme l'on pourra cependant qu'on beſoingnera à la paix, dreſſer quelque camp de bons Soldats, tant de cheval que de pied.

XI. Et que devant toutes choſes ſoit trouvé moyen de ſecourir ceulx de Maeſtricht.

Advis

Advis d'Hollande et Zelande ſur la propoſition de ſon Alteſſe.

Les Deputez des Eſtats de Hollande et Zelande ayants par enſemble adviſé ſur la propoſition faicte par ſon Alteſſe, ont mis leur advis par eſcript, en la forme comme s'enſuit.

I. Sur le premier article, touchant le maintiennement de l'Union, Confederation et Accord General, declairant, que comme les Eſtats d'Hollande et Zelande ont mis le fondement de la Liberté du Pays, ayant, pour conſerver icelle, haſardé tout ce que peult eſtre chier au monde, ne deſirant tant, que de veoir toutes les aultres Provinces proceder d'une meſme affection et zêle, et d'ung meſme et egal pied, aſſeurant qu'ils ſont encoires delibérez de continuer à maintenir leur liberté, et demeurer uniz avecq tous les aultres amateurs de leur Patrie et de leur propre bien et aſſeurance, et à ceſt effect employer tous tels moyens que peuvent avoir, et pour eſtre une fois hors de doubte et eſclaircy de ceulx, qui deſirent maintenir l'Union, trouveroient auſſy bon, que les Provinces qui veuillent demeurer joinctes et unies avecq les aultres, et qui ſe vouldroient disjoindre l'ayent librement à declairer, et que à ceſte fin par ſon Alteſſe, ſon Excellence, Meſſeigneurs du Conſeil d'Eſtat, et Eſtats Generaulx ſe faſſent les devoirs requis.

II. Quant au ſecond article, non obſtant qu'il ſemble, qu'il y a bien peu de moyen d'induire les Provinces, qui ſe ſont desja aſſez declairées desjoinctes, à ſe rejoindre et reünir, ſont toutesfois bien de ceſt advis, de procurer tout ce que pourra ſervir pour les ramener à la Generalité, et induire à ce qu'elles veuillent demourer en l'Union Generale, ſans ſe toutesfois laiſſer éndormir avecq eſperance de la reünion ou accorde générale, mais ſe préparer, non plus ne moins, comme s'il eſtoit aſſeuré, que les Provinces abſentes, non ſeulement n'aſſiſteront aulcunement la Généralité, mais auſſy aideroyent les communs Ennemis de la Patrie, pour trouver les moyens et forces neceſſaires pour la conſervation des Provinces, qui demeureront Unies.

III. Sur le troiſieſme, parlant de plus eſtroicte Union, declairent les dicts Deputez, que ayant aulcunes Provinces entendu, qu'on machinoit contre la Generalité en Artois et ailleurs, ſe ſont adviſez de concevoir entre eulx une Union plus eſtroicte, faicte derniérement à Utrecht, en rien deroguante à l'Union Générale, ny préjudiciable à aulcunes des aultres Provinces, comme l'on peult veoir par le contenu, la quelle ils deſirent maintenir, priant que toutes les aultres la veuillent accepter et approuver, et ſi toutesfois on eſt ſervi de dreſſer ung aultre meilleur concept de l'Union, ou de adjouſter ou changer quelque choſe à celuy d'Utrecht,

ſont bien de ceſt advis de le veoir pour après délibérer et dire, comme ils trouveront pour le bien général du Pays convenir.

IV. Sur le quatrieſme, trouveroient raiſonnable, moyennant que l'augmentation fut limitée au double moictié du tiers, et quant à eulx, tiendront la main que ſera approuvée et accordée par les Eſtats de Hollande et Zelande, pour les Moyens ſur la marchandiſe ſortante et entrante, et quant au faict de la conſumption, requiérent, que avant toutes choſes les aultres Provinces foient ſervis de ſe conformer aulx Moyens de conſumption practiquez en Hollande et Zelande, non ſeulement pour ce que la raiſon veult, que ceulx de Hollande et Zelande ne ſoient plus chargez que les aultres Pays et Provinces; mais auſſy, pour ce que eſtant les Moyens de conſumption qui ſont en train en Hollande et Zelande, practiquez en la meſme forme en toutes les aultres Provinces, il eſt apparent, qu'on auroit par là moyen de ſe pouvoir maintenir contre l'Ennemy, et faire guerre non ſeulement deffenſive mais auſſy offenſive, moyennant que promptement foyent deſchargez les Moyens Generaulx ſur la marchandiſe entrante et ſortante ou qu'on trouve aultre moyen pour promptement furnir une notable ſomme d'argent.

V. Touchant le cinquieſme, entendent auſſy, que n'en ſoit faict aulcun prejudice aulx

aulx Priviléges et Prérogatives d'une chascune des Provinces, mais que celles satisfaisant à l'Union et assistence promise, demeureront en leur entier.

VI. Et quant au sixiésme, pour dresser une *Religionsvrede*, comme le dict article depend du troisiésme, parlant d'une plus estroicte Union, ils se remettent à ce qu'ils ont declairé sur iceluy.

VII. Sur le septiésme, comme les Deputez des Estats de Hollande et de Zelande desirent sur toutes choses, que le Pays soit conservé et preservé contre toutes les forces et invasions des Ennemis, et que cela ne se peult faire sans que soit establi ung ordre permanent et asseuré tant es choses de la guerre que de la paix, sont bien d'advis et trouvent entierement necessaire, que dessus soit prins unefois quelque conclusion et resolution finale, et qu'on escripve aulx Provinces, affin que doresnavant envoyent leurs Deputez authorisez selon le contenu de cest article.

VIII. Quant aulx articles et conditions de la Paix mentionées au huictiésme article, se conforment au contenu d'icelluy, et à ce qu'ils ont dict par leur advis.

IX. Pour la Discipline Militaire ils se conforment au contenu du neufviésme article, la recommandant à son Excelle. et Mess. du Conseil d'Estat, et Chiefs de la guerre,

guerre, qui en doibvent avoir la ſuperintendence.

X. Et quant à l'authorité de ſon Alteſſe, Deputez des Eſtats, Gouverneurs et Magiſtrats, deſirent, que icelle ſoit maintenue, comme ſelon les droicts, préeminences et prérogatives d'ung chascun appartient, ſe remettant quant à cela à ce qu'ils ont dict ſur le ſeptiésme article.

XI. Sur le X et XI. articles, pour dreſſer un camp et ſecourir la Ville de Maeſtricht, comme cela depend en partie du contentement qu'on doit donner aulx Reytres, ſont bien d'advis que leur ſoit donné tout contentement et ſatisfaction, eſperant, que les Eſtats d'Hollande et Zelande n'en feront nulle difficulté de bailler les aſſeurances requiſes pour le payement du ſervice qu'ils feront à l'advenir, moyennant que les aultres Provinces leur donnent lettres d'indemnité, & que meſmes lettres d'aſſeurance ſoyent auſſy accordez par les Villes d'Anvers et de Gand, ſe conformant au reſte pour reſſembler les hommes d'armes, chevaulx legiers, et infanterie, à l'advis de ſon Exc. et Meſſeigneurs du Conſeil d'Eſtat, et comme on ne le peult effectuer ny ſecourir la Ville de Maeſtricht, ny auſſy dreſſer camp ſans notable ſomme d'argent, trouveroyent raiſonnable, puisque ceulx de Braband, Flandres, Hollande et Zelande ont mis leurs Moyens Generaulx es mains des marchans, que le meſme fut faict par

les

penen aengegrepen ende gesocht te oueruallen. SOE EEST dat die Staten ende Prouincien hier naer genoempt geoirsaeckt zyn, tot hunne eygen defentie ende bewaerniſſe, volgende het Recht van Natueren, andere naerdere bequame en gewiſſe middelen voirhanden te nemen ende t'aenueerden, ende tot dyen eynde onderlinge op te rechten ende ſluyten zekere poincten, zoe wel nopende de exercitie van de Religie en Religions vrede als van naerder Verbindteniſſe, Alliancie, Unie en Accord, ten eynde ende om alle wantrouwicheyt, misverſtant ende andere oorſaecken van tweedracht intoecommende tyden te verhoeden, en malcanderen met aldergetrouwicheyt met goet ende lyff by te ſtane, om die Spaingnarden ende andere Vrempdelingen met heuren aenhang vuyten lande te weeren, op dat men daer deur te gehouchlicker mach commen tot eenen generaden, zekeren ende gedurigen Peys, waerdeure de Landen zouden wederomme geraecken tot hunnen ouden fleur ende voirtſpoet, zonder nochtans van de voirſchreuen Generale Unye by de voirſz. Pacificatie tot Gent gemaect te ſcheydene, maer die zelue te willen onderhouden, en met deſe naerdere Unye ſtercken ende beveſtigen over den voirſz. Landen, denwelcken tuſchen malcanderen by de voirſz. Pacificatie egeen verbont gemaect en hebben, noch affgegaen de macht ende d'authoriteyt, die zy ende elck van hen hebben, om 't ordonneren, zoewel de exercitie van der Religie als ander Politicque zaecken aengaende, 't gene zy tot meeſte ruſte ende eendracht ende eendrachticheyt van henne Ingeſetenen zouden vinden geraden.

I. Ende

1. Ende eerſt dat de voirſz. Provinçien hun met den anderen verbinden, confedereren ende vereenigen zullen, gelyck zy hen verbinden; confedereren en vereenigen midts deſen, ten eeuwigen daghen by den anderen te blyuen in alle forme ende manieren, als oft zyluyden maer één Provincie en waren, ſonder dat dezelue hen t'eeniger tyde van den anderen zullen ſcheyden, laten ſcheyden oft ſepareren, by wat tytele oft vuyt wat oorſaecke dat het zoude moghen weſen; onverhindert nochtans een yegelicke Prouintie ende die particuliere Steden, Leden ende Ingeſetenen van dyen, haerlieder ſpeciale ende particuliere Privilegien, Vryheden, Exemptien, Rechten, Statuyten, Uſantien ende alle andere haerlieder Gerechticheden, waerinne zyluyden den anderen nyet alleen egeen prejudicie, hinder oft letſel doen zullen; maer zullen den anderen daer inne met alle behoirlicke ende mogelicke middelen, jae met lyff ende goet, eeſt noodt, helpen handt houden, ſtyven ende ſtercken, ende oock beſchudden ende beſchermen, tegen allen ende eenen yegelicken, wie ende hoedanich die zouden moghen weſen, die hen daerinne eenich datelicke inbreecke zoude willen doen. Welverſtaende dat die queſtie, die eenige Leden, Steden oft quartieren van eenige Provincien van deſer Unie weſende, onderlinge ende tegen malcanderen, hebben ofte naemaels zouden moghen crygen, nopende haerlieder particuliere ofte ſpeciale Privilegien, Vryheden, Exemptien, Rechten, Statuyten, loffelicke ende wel her gebrachte Coſtuymen, Uſantien ende haerlieder Gerechticheden, dat die zelue by ordinaris Juſtitie, Arbiters, ofte minnelick

Accord beslicht zullen worden, zonder dat d'andere Landen ofte Prouincien, Steden oft Leden van dyen, zoe lange hen beyde partyen het recht submitteren, hen des zullen hebben te moyen ten ware hen gelieffde te intercederen tot accordt.

IIe. Item dat de voirsz. Prouincien, in conformiteyt en tot versterckinge van de voirsz. eenicheyt ende verbant, gehouden zullen wesen malcanderen met lyff, goet ende bloet by te staen tegens alle fortsse ende gewelde, die hen yemant zoude moghen aendoen, vuyt ende onder 't dexel van den naem van de Coninck-lycke Majesteyt, oft van zynent wegen, het ware ter cause van Tractaet van den Peyt tot Gent gemaect, van dat zy de wapenen tegens Don Jehan d'Austrice aengenomen hebben, den Ertshertoge Mathias tot Gouverneur ontfangen hebben, met alle t gene datter aencleeft, van dependeert oft vuytgevolght is, oft vuyt volgen zal mogen, alwaert oock onder couleur alleene van de Catholique Roomsche, oft oock van de Gereformeerde Religie met wapenen te willen restabliceren, restaureren oft invoceren, oft den Religions vrede in de Prouincien daer die is aenveert ende geaccepteert met wapenen vuyt royen ende te nyete doen, oft oock van eenige nyeuwicheden ofte alteratien, die binnen eenige vande voorsz. Prouincien, Steden ofte Leden van dyen zedert den jaere XVc LVIII gebeurt zyn, oft oick ter cause van dese jegenwoordige Unye ende Confederatie oft andere diergelycke oirsaecken, ende dit zoe wel ingevalle men de voirsz. fortssen ende gewelden zoude willen

ge-

gebruiken op één van de voirſz. Prouincien, Staten, Steden ofte Leden van dyen alleen, als op alle in het generael.

III°. Dat de voirſz. Prouincien oock gehouden zullen weſen in gelycke manieren malcanderen te aſſiſteren ende te helpen defenderen, tegens alle vuytheemſche ende inheemſche Heeren, Vorſten ofte Princen, Landen, Prouincien, Steden oft Leden van dyen, die hen, in 't generael oft particuller, eenige fortsſen, gewelden oft ongelyck zouden willen aendoen oft oirloge maecken, behoudelick dat de aſſiſtentie by den Gouuerneur Generael, met aduys en conſent van de Generaliteyt van dese Unie, gedecerneert zal worden, met kenniſſe ende naer gelegentheyt van der zaecken.

IIII°. Item ende omme de voirſz. Prouincien, Steden ende Leden van dyen bet tegens alle macht te mogen verſekeren, dat die Frontierſteden ende oock andere, daermen des van noode vinden zal, 't zy van wat Prouintie die zyn, by advis ende ter ordonnantie van den voirſz. Gouuerneur Generael ende dese Geunieerde Prouincien, ſullen vaſtgemaect ende geſterct worden, tot coſte van den Steden, ende Prouincien, daer inne die gelegen zyn, midts hebbende daertoe aſſiſtentie van de Generaliteyt voir den helft, behoudelick, dat zoe verre by de voirſz. Prouincien raedtſaem benonden wort eenige nyeuwe Forten ofte Sterctten in eenige van de voirſz. Prouintien te leggen, oft die nu liggen te verminderen oft af te werpen, dat die coſten daer toe van noode by alle

de voirſz. Prouincien in 't generael gedragen zullen worden.

Ve. Ende om te verſien totten coſten diemen van nooden hebben zal, ingevalle als boven tot deſentie van de voirſz. Prouintien, is ouercomen, dat in alle de voirſz. Prouincien, eenpaerlick ende op éénen voet, tot gemeenen defenſie derzeluer Provincien opgeſtelt, geheven ende openbaerlick den meeſt daervoiren biedende, van drie maenden tot drie maenden oft eenige andere bequame tyden, verpacht oft gecollecteert zullen worden, allomme binnen den voirſchreuen Geunieerde Provincien, Steden ende Leden van dyen, zekere Impoſten op allerhande incommende ende vuytgaende waren, op de ſlete van wynen, binnen ende buyten gebrouwe bieren, op het gemael van 't coren ende granen, op 't zout, gout, zilvere, zyde ende wolle laeckenen, op de hoornbeeſten en de bezaeyde landen, op de beeſten die geſlacht worden, peerden, oſen, die vercocht oft vermangelt worden, op de goeden te wage commende, en zulcke andere als men namaels by gemeyne adüyſe ende conſent goet vinden zal, ende dat achtervolgende d'Ordonnantie diemen daerop concipieren ende maecken zal, dat men oock hier toe employeren zal den incommen van de Domeynen van de Coninckſycke Majeſteyt, die laſten daerop ſtaende affgetogen.

VIe. Welcke Middelen by gemeyne advyſe verhoocht ende verleecht zullen worden, naedat den noodt ende gelegentheyt van der zaecken

ken vereyschen zal, en alleenlick verſtrect totte gemeyne defentie, ende tot het gene die Generaliteyt gehouden zal weſen te draghen, zonder dat dezelue Middelen tot eenige andere zaecke zullen moghen worden bekeert.

VIIe. Dat die voirſz. Frontierſteden ende oock anders, als den noodt vereyſchen zal, t'allen tyden gehouden zullen weſen te ontfangen alſulcke Garniſoenen als die zelue Geunieerde Provintien goet vinden, ende hem lieden, by aduis van den Gouverneur van de Provintie, daer het Garniſoen geleyt zal worden, ordonneren zullen, zonder dat zy des zullen moghen weygeren; welverſtaende dat de voirſz. Garniſoenen by de voirſz. Geunieerde Prouintien betaelt zullen worden van heurlieder ſouldye, ende dat de Capiteynen ende Soldaten, bouen den generalen eedt, particulierlick de Stadt oft Stede en Prouintie, daer inne die geleyt zullen worden, eedt doen zullen, ende dat dezelue te dyen fyne in haerlieder articule brieff geſtelt zal worden; dat men oick alſulcken ordre ſtellen ende discipline onder die Soldaten houden zal, dat die Borgers ende Inwoonders van der Steden en platten Lande, zoe wel geeſtelick als waerlick, daer by bouen die redenen nyet beſwaert worden, noch eenige ouerlaſt lyden en zullen, ende en zullen de voirſz. Garniſoenen van geene Acchyſe ofte Impoſten meerdere exempt weſen als de Borgers ende Inwoonders vander Plaetſe, daer die geleyt zullen worden; midts dat oick de zelue Borgers ende Inwoonders by de Generaliteyt logis gelt verſtrect zal worden, welverſtaende dat die voirſz. Soldaten, metten Capiteynen

en den Officiers, zullen gehouden zyn hun te draghen in alle ſtillicheyt, ſonder yemant, 't zy geeſtelick oft weerlick te misdoen ofte te ſchandalizeren, op pene van lyffſtraffinge.

VIIIe. Ende ten eynde dat men 't allen tyden zal moghen geaſſiſteert weſen van den Inwoonders van den Lande, ſullen de Ingeſetenen van elcke van deſe Geunieerde Prouincien, Steden ende Leden ende platten Lande, binnen den tydt van een maendt, hare dato van deſen ten laetſten, gemonſtert en opgeſchreven worden, tewetene de gene die zyn tuſſchen XVIII ende LX jaren, om die hoofden ende 't getal van dyen geweten zynde, daer naer ter eerſter t'ſamencompſte van deſen Bondtgenooten voorder geordineert te worden, als tot de meeſte beſcherminge ende verzekerheyt van deſe Geunieerde Landen bevonden zal worden te dienen.

IXe. Item en zal men egeen accoordt ten Beſtandt oft Peys maecken, noch Oirloge aenvoerden, noch eenige Impoſten oft Contributie inſtellen, de Generaliteit van deſen Verbande aengaende, dan met gemeyn aduys ende conſent van de voirſz. Prouincien; maer in andere zaecken 't beleet van deſe Confederatie ende 't gene daer van dependeert ende vuyt volgen zal aengaende, ſal men hen reguleren naer het gene geadviſeert ende geſloten zal worden by de meeſte ſtemmen van de Prouintien in deſen Verbonde begrepen, die gealligeert zullen worden, ſulcx als men tot noch toe in de Generaliteyt van den Staten heeft ge-

gebruyct, ende dit by proviſie, tot dat anders zal worden geordonneert by gemeyne advyſe van deſe Bondgenoten; Behoudelick, dat oft gebeurde, dat die Provincien in zaecken van Beſtande, Peyſe, Oirloge, oft Contributie, metten anderen nyet accorderen en conden, zal het geſchil gereſerveerd ende geſubmitteert worden by prouiſie aen de Heeren Stadhouders van de voirſz. geunieerde Provincien nu ter tydt weſende, die het geſchil tuſſchen Partyen zullen vergelycken oft daervan vuytſpreken, zulcx als zyluyden bevinden zullen in der billicheyt te behooren.

X. Welverſtaende, indyen de Heeren Stadthouders daer inne nyet en zouden connen verdragen, dat het voirſz. geſchil ende queſtie zal aen zyne Hoocheyt als Hooft ende Gouverneur Generael ende Raedt van Staten by tyde neffens hem weſende, verſonden worden, ende 't gene by zyne Hoocheyt ende Raedt van Staten, ende de meeſte ſtemmen van deſe geunieerde Prouincien, zal worden vuyt geſproken, oick in materie van Contributie, zal worden gevolcht, ende dat alleenelick by prouiſie ende duerende deſe oirloge, zonder 't ſelue te trecken in conſequentie oft prejuditie van yemants Priuilegien.

XI. Aen d'welck zyne Hoocheyt zoe wel d'eene als d'andere van deſe Geunieerde Prouincien, zonder deſtinctie, ende alle ende een yegelicke van den Inwoonderen derzeluer zullen gelouen ende hem verobligeren, van nu voirtane ende altyts, midsgaeders de Gouver-

neurs, Stadthouders oft andere Officiers ouer hen, met adueu ende conſent van de Geunieerde Prouincien, te ſtellen, gehoorich ende onderdanich te weſene in de Laſten ende chargen daer toe zy reſpectiuelick zullen worden gecommitteert.

XII. Dat geene van deſe voirſz. Prouincien, Steden oft Leden van dyen eenige Confederatien oft Verbonden met eenige naebuer Heeren oft Landen zullen moghen maecken, zonder conſent van deſe Geunieerde Prouincien ende Bontgenooten.

XIIIe. Des is ouercommen, dat zoe verre eenige nabuer Vorſten, Heeren, Landen oft Steden hen met deſe voirſz. Geunieerde Prouincien, begeerden te uniëren ende in deſe Confederatie te begeuen, dat zy daertoe met gemeynen aduyſe ende conſent van deſe Prouincien ontfangen zullen moghen worden, in der vuegen, dat in deſe Unie ende Verbont nyemant en zal vuytgeſloten en exempt weſen, van wat Religie hy oick zy, alwaert oick zoe dat die gene die hen daeronder begeerden te vuegen nyet en wilden in heure Provincien oft Steden accepteren ofte hebben den Religions vrede; behoudelick dat zy in de reſte blyven geunieert ende verbonden metten genen die de voirſz. Religions vrede hebben geaccepteert, doende daer aff behoirlicke belofte ende verzekerheyt, zonder dat zy om eenigerhande zaecken, die daer zouden moghen ouercommen, zullen vermogen in eenich particulier tractaet oft accordt metten vianden te tredene ende

ende oock vrede te maecken, sonder die den Religions vrede sullen hebben geniveert daer inne te begrypen.

XIIIe. Ende dat de voirsz. Prouincien gehouden sullen zyn hen metten anderen te conformeren in 't stuck van der Munte, te weten ne in den cours van den gelde, naer vuytwysen zulcker Ordonnantie als men daer op metten eersten maecken zal, d'welck d'een sonder d'ander nyet en zal moghen veranderen, ende namelick dat die reserve van de voirsz. Munte te nyete gedaen ofte ten minsten vergeleken ende tot proffyte van de gemeene zaecke zullen worden gebracht, ende merckelicke pœne tegen den ouertreders gestelt ende effectuelick geexecuteert worden.

XVe. Ende soe veel 't poinct van de Religie aangaet, sullen die van Hollandt ende Zeelandt hen in hun Prouincien dragen, soe hen by de Pacificatie van Gent is toegelaten, ende aengaende d'ander Provincien, om alle misverstant, diffidentie ende tweedracht te schouwen, zal zyn Hoocheyt eerstdaechs ramen ende den Staten van de Geunieerde Prouincien voirhouden alsulcken middelen van Vrede, als hy, om alle inconuenienten te schouwen, zal vinden bequaemste te weesen. Ende binnen middelen tyden zullen die Prouincien, Steden ende Plaetsen, daer die Gereformeerde Religie is ontfangen, hen reguleren ende onverbrekelick achtervolgen den Accorden ende Tractaten tusschen hen onderlinge gemaeckt ende aenueert, die welcken zyn Hoochheyt en de Staten van dese Geunieerde Prouincien hier mede confir-

meren, nemende zoo wel die van d'een als d'andere Religie zonder eenige distinctie in heure protectie, Sauuegarde ende bewaernisse, zonder toe te laten dat d'een oft d'andere van de voorsz. Religien, eenigen ouerlast, gewelt oft stoornissen gedaen worden, op de pene van als breekers van gemeene ruste gestraft te wordene. Ende ingevalle eenige Provincien, Steden oft Ingesetenen van dyen binnen middelen tyden die exercitie van de Religie versuecken, zal zyn Hoocheyt met advyse van den Gouverneur en de Staten van de zelue Provincien zulcx daer inne voirzien, gelyck zy tot ruste van de zelue Provincien of Steden ende Ingesetenen zullen bevinden te behooren.

XVIe. Ende oft gebeurde (dat God verhoede) dat tusschen die voirsz. Provincien eenich onverstant, twist oft tweedracht geviele, daer inne zy lieden den anderen nyet en conden verstaen, dat het zelue, zoe verre het eenige Provincie int particulier aengaet, ter nedergeleyt en beslicht zal worden by den anderen Provincien, oft den genen die zy daer toe deputeren zullen. Ende zoe verre de zaecke alle de Prouincien in 't generael aengaet, by den Heeren Stadhouders van den Prouincien, oft zyn Hoocheyt in der maniere bouen in den IX^en en X^en Articulen verhaelt: diewelcke gehouden zullen zyn, Partyen recht te doene ofte vergelycken binnen een maent oft corter, zoe verre die noodt van der zaecken zulcx vuytheyscht, naer interpellatie oft versueck by d'een oft d'andere Partye daer toe gedaen, ende wes by de voirsz. andere Provincien oft haerlieder Gedeputeerde, ofte voirsz. Heeren Stadthouders

ders ende zyne Hoocheyt, alsoe vuyt gesproken wort, zal nagegaen en achtervolght worden, zonder dat daer van wyder beroep oft ander prouisie van rechten, 't sy van Appel, Relieff, Revisie, Nulliteyt oft eenige andere querele hoedanich die zoude moghen wesen, versocht zal moghen worden.

XVIIe. Dat die voirsz. Provincien, Steden ende Leden van dyen ben wachten zullen van vuytheemsche Vorsten, Heeren, Landen, oft Steden eenige occasie te geuen van oorlogen, ende omme alle alsulcke occasien te vermyden, zullen die voirsz. Provincien, Steden ende Leden van dyen, gehouden wesen, zoe wel de Vuytheemsche als Ingesetenen van de voirsz. Provincien, te administreren goet Recht ende Justitie, ende zoe verre yemant van ben daer van in gebreke blyft, sullen zyn Hoocheyt en de Raedt van Staten, ten bysyne oft met aduys van den Gouuerneurs van den Prouincien, eensamentlick ende met aduyse van den Staten van de Geunieerde Prouincien, die handt houden, by alle behoirlicke weghen ende middelen, dat zulcx gedaen zal worden, ende dat alle abusen daer deure de Justicie zoude moghen verachtert en belet worden, gecorrigeert en gereformeert zullen worden, als nae Rechte ende vermogens eens yders zyns Privilegien loffelycke en wel hergebrachte Costuymen.

XVIIIe. Item ende en zal d'een van de Geunieerde Prouincien, Steden ofte Leden van dyen, tot laste en prejuditie van d'ander en zonder gemeyn consent geen Imposten, Conuoy-gelt

ofte

ofte andere diergelycke laſten moghen opſtellen.

XIXe. Item omme tegens alle opcommende zaecken ende zwaricheden te verſien, zullen de Bontgenooten gehouden weeſen op beſchrijuinge van zynder Hoocheyt oft van den genen die daer toe geaucthoriſeert zullen zyn, binnen alſulcken Plaetſen te compareren ende tot zulcken daghen als hen aengeſchreuen zal worden, om op de voirſz. zaecke en zwaricheden, die men in de brieuen van Beſchrijuinge zal expriméren, zoe verre des mogelick is, ende de zaecke nyet ſecreet en dient gehouden te weſen, by gemeyn aduys en conſent ofte by de meeſte ſtemmen, in der maniere voirſz. gedelibereert en gereſoluoert te worden, alwaert oock eenige nyet en compareerden, in welcken gevalle ſullen d'andere die verſchynen zullen, evenwel moghen procederen tot fluytinghe van het gene zy bevinden zullen tot het Gemeenen Beſte van deſe Geunieerde Prouincien ende Landen te dienen. Ende zal 't gene alſoe gheſloten is onderhouden worden oick by den genen, die nyet gecompareert en zullen weſen, ten waere de zaecken zeer gewichtich waren ende eenich vertreck mochten lyden; welcken gevalle men de gene die nyet gecompareert en zullen hebben, andermael beſchryuen zal om te compareren op zekeren anderen daghe, op verbeuren van haerliederſtemmen voir die reyſe, ende wat als dan by den genen, die preſent zyn, gheſloten wort, zal bondich zyn en van weerden gehouden worden, nyet tegenſtaende d'abſentie van eenige van d'andere

Pro-

Prouincien; behoudelick, dat die nyet gelegen en zal zyn te compareren, haerlieder opinie ſchriftelick zullen moghen ouerſeynden omme daerop in 't collecteren van den ſtemmen, zulcken regard genomen te worden, alſt behoort.

XXe. Item ten eynde voirſz. zullen allen ende een yder van de voirſz. Bontgenooten gehouden zyn, alle zaecken die hen opcommen en de voirvallen zullen, ende daer aen zy hun ſullen laeten duncken t gemeyn wel oft qualick varen van deſe Geunieerde Landen ende Bontgenooten gelegen te zyne, zyne voirſz. Hoocheyt, oft den genen die totte Beſchriuinge gegeauthoriſeert zullen zyn, ouer te ſchriuen, omme by de zelue daeroppe d'ander Prouincien beſchreuen te worden in der maniere voirſz.

XXIe. Ende zoe verre eenige donckerheyt ofte twyffelachticheyt in deſen bevonden worde, daer vuyt eenige queſtie oft diſpute mochte verryſen, ſal d'interpretatie van dyen ſtaen in 't zeggen van deſe Bontgenooten, die daerop by gemeyn aduys ende conſent ordonneren zullen zulcx zy bevinden zullen te behoiren, ende zoe verre zy lieden daer inne nyet en connen accorderen, zullen haer recours nemen tot die Heeren Stadthouders van den Provincien, oft zyn Hoocheyt, in der formen bouen verhaelt.

XXIIe. Insgelycx zoe verre bevonden wort van noode te ſyne d'articulen van deſer Unie,

Con-

ouder gewoonte, ende ingelycx gehouden wesen den eedt te doene van dese Unie te onderhouden.

Regiſter B. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 129 verſo.

VI.

VI.

Vertoog van redenen, waarom de Bondgenooten van Utrecht niet raadzaam oordeelden te treeden in de nadere Generaale Unie door den Aartshertog Mathias te Antwerpen voorgeslaagen.

Memorie van den verſcheydenheyden ende zwaricheyden bevonden in 't concept van de generale en vaſter Unie by den Ertshertoge Mathias Gouverneur ende Capiteyn Generael van deſe Nederlanden den Generale Staten tot Andtwerpen vergaedert, gepropooneert, weſende 't ſelue concept geconfereert jegens de Unie t' Wtrecht geſloten den XXIIIen January 1579, ende conſequentelick van de redenen waeromme nyet geraden es, merckelick die Provincien die hen in de naerder Unie t' Vtrecht geſloten begeuen hebben, 't voirſz. concept te accepteren, oft alſulcke Unie aen te gaen.

In den eerſten ſtaet te noteren, dat by de prefatie van 't voirſz. concept geſeyt wordt, dat die Staten, Prouincien &c. te rade gevon-

den hebben, om redenen in de zelue prefatie aengetogen, te sluyten zekere poincten, zoe wel nopende d'exercitie ende Religions vrede als van de naerdere Verbintenisse, Aliantie, Unie ende Accordt, ende dat zoe tot Arnhem, als binnen Vtrecht, ten tyde aldaar getracteert worde op de naerdere Unie naermaels t'Vtrecht gesloten, opt poinct van de Religie, verscheyden conuocatien ende disputen, ende dat naer lange deliberatie daer op gehouden, eintlick goet geuonden es, zoe wel die van Hollant als andere Prouincien, die hen in de Unie begeuen zouden, sich daer inne draegen en zulcke ordre stellen zouden, zoe ende als hen lieden gelieven, ende zy lieden tot ruste ende welvaert van de Prouincien, Steden ende Leden van dyen, ende tot conseruatie van yegelick geestelick en weerlick zyn goet en gerechticheyt zoude vinden te dienen, zonder dat hen lieden daer inne by d'ander Provintien eenich beleth gedaen zoude moghen worden, dat oick een yder particulier in zyn Religie vry zoude moghen blyuen, ende dat nyemant ter cause van dyen achterhaelt noch ondersocht zoude worden, volgende de Pacificatie te Gent gemaeckt, wyder inhoult van t XIIIe. articule van de zelue Unie.

't Welck alsoe gestatueert es, om te verhoeden dat ter oirsaecke van de diuersiteyt van den Religie die Landen ende Provintien jegens den anderen nyet in wapenen ofte oorloge zoude commen; mer dat dyen nyet tegenstaende ende zonder acht genomen wat Religie in d'een oft d'ander Prouincie geexerceert wort, de zelue Prouincien den anderen by te staen ende helpen defenderen zoude, zoe wel jegens

de

de Spaignaerden als anderen Vianden, die hun opcommen zouden moghen, ſoe d'intentie van de Geunieerde Prouincien es, dat zy om 't faict van de Religie jegens den anderen nyet en begeeren te weſen, veel min in wapenen ofte oorloge te commen, ofte d'een den anderen in 't poinct van de Religie een weth ofte regel te zetten, als wel wetende, dat de Religie een zaecke es, die met menſchelicke wysheyt, vernuft oft cracht nyet beleth verhindert noch ingevoert can worden; mer alleenlick dependeert van de Wille ende Genade van God Almachtich, gelyck men heeft moghen zien ende mercken in verſcheyden Prouincien van Chriſtenryck, alſoe dat nyet jegenſtaende alle de Potentaten van Chriſtenryck gearbeyt hebben alleen de Roomſche Religie te mainteneren, ende allen anderen de zelue Roomſche Religie contrarieerende, yerſte met verſcheyden Edicten ende rigoureuſe Placaten, ende naer met wapenen ende open oirloge onder te houwen, verdrucken ende vuyt te royen, dezelue nochtans int eynde gebleuen es, alzoe dat men die by publicque Edicten heeft moeten toelaten, alzoe in Duytslandt die Confeſſie van Ausbourch, ende in Vranckryck, Engelandt, Schotlandt &c. die Gereformeerde Religie.

Oick hebben die voirſz. Geunieerde Prouincien hen laaten duncken, dat 't poincte van de Religie zoe wichtich was, dat nyet wel mogelick was, dat alle de Prouincien cortelick ſich daer inne zouden connen verdragen, ende dat daer omme nyet geraden was, t ſelue op deſen tyt, dat zoe machtigen Viandt voir handen, ende al 't Landt in rimeur, ende de Gemeente ouer al in wapenen es, voir te nemen

ofte met 't ſluyten der Unie te vermengen, ofte 't ſluyten der Unie daer naer op te houden, ſoe voir al verſien dienden tot wederſtandt van den Vyandt, verſekerheyt ende defenſie van den Landen.

Hebben oick ouerlecht, dat zoe verre de Unie op een Religions vrede zoude gefondeert ofte daer mede vermengelt worden, dat die ganſchelick onbeſtendich zoude weſen, zoe die door het aenwaſſen oft affneemen van d'een ofte d'andere Religie, dat apparentelick voirhanden es, verandert zoude moeten worden, daer door dagelicx groote zwaricheden voir vallen ende tweedracht vuyt ryſen, ende conſequentelick dicwils d'Unie geſtelt zoude worden in pericle van geſcheurt te worden, als men alreede heeft connen bemercken, vuyt 't gene de Generale Staten met die Walſche Prouincien wederfaeren es.

Soe dat om deſe ende meer ander diergelicke inconuenienten te ſchuwen, ende de negotiatie van der Unie te accelereren, ganſchelick geraden gevonden es, dat yegelick Prouincie op t faict van de Religie ſelffs ordre zoude ſtellen, zonder d'een Prouincie hem des anders Religie berueren zoude, gelyck 't ſelue de Generale Staten den XIIIIen Aprilis 1579 leſtleden die gefanten van Doornick en Tourneſy oick verclaert hebben haerluyder meyninge te zyn.

Tot alle 't welcke de Geunieerde Prouincien te meer beweecht zyn geweeſt, vermits men wel verzekert es vuyt de brieuen van Eſcouedo, dat d'intentie van den Spaignarden principalick daer op ruſt, dat zy verhopen die Landen ter oirſaecke van de Religie in tweedracht te bringhen, ende te houden, ende die eene par-

partye anhangende die andere te verdrucken, op dat zy in 't eynde van beyde meesters moghen worden, gelyck men mach sporen vuyt 't gene die Prince van Parma ende die Walsche Prouincien in 't particulier nopende de Vredehandel getracteert hebben.

Syn oock in de prefatie te noteren dese woirden in 't eynde gestelt, *diewelcke tusschen malcanderen by die voirschreuen pacificatie* (te weten van Gent) *geen verbant gemaeckt hebben* &c. Soe die Pacificatie contrarie medebrengt, als te weten, dat op 't poinct van de Religie by dezelue gedisponeert es, immers ter tyt, tot by de Generale Vergaderinge anders geordonneert zonde wesen, alhoewel die voirsz. woirden door die naervolgende, die nochtans wat obschuerlick staen, geinterpreteert moghen worden.

Ende zoe veel aengaet 't eerste articule, al zoe daer vuyt gebleuen es die specifiatie van de acten, daer by de Unie 't Vytrecht gemaeckt, inne gebroken ofte gescheyden zoude moghen worden, alsoe by testament, codicille, donatie, cesse, wisselinghe, vercoopinge, tractaten van peys, van huwelyck &c. staet te bedencken, off 't selue nyet studiose geschiet is, om daer mede een achter vuyt te reserveren, daer by die Unie, d'interpretatie van de rechten, ende by authoriteyt van de Hooge Ouerheyt, die in allen acten oock by eede gesterct, verstaen wordt vuytgesondert te syne, ontbonden ende gebroken zoude moghen worden; want naerdyen dat zoe wel 't Project van zyn Alteze als die Unie t' Vtrecht opgerecht, hebben de generale Clausele, van dat die ten eeuwigen dagen nyet gescheyden zouden moghen

worden, 't zy vuyt wat oirſaecke oft vuyt wat ty-tel 't ſelue zoude muegen gebeuren, ſoe en heeft die expreſſie of ſpecificatie van eenighe acten, daer by zulcx zoude mogen geſchieden, nyet moghe dienen, dan tot meerder verzekerheyt en de vaſticheyt van de Unie, midts datter die generale clauſule naervolght, daeromme dat wel vaſtelick te vermoeden es, dat deſe ſpecificatie nyet zonder merckelicke redenen vuytgelaeten es.

Item zoe veel 't IIde articule aengaet, en daer vuyt wel te verſtaene dat die ghene die 't ontwerp van de voirſz. Generael Unie gemaeckt hebben, weynich acht op de zaecken geſlagen hebben, zoe 't voirſz. articule zeyt, dat die Prouincien malcanderen ſullen byſtaen jegens allen fortſen ende gewelden, die men haer van wegen ende vuyt den name van de Coninclycke Majeſteyt zoude willen aendoen, ſulcx dat impertinentelick daerby gevoucht zyn die woorden, *off oick van de Gereformeerde Religie met wapenen te willen reſtabliſſeren, reſtaureren en inveuren*, zoe zulcx van de Coninclycke Majeſteyt nyet te verwachten es, mer zoude in regard van die van de Gereformeerde Religie geſtipuleerd hebben moghen worden.

Es oick in t voirſz. articule gevoucht van de Religions vrede met wapenen vuyt te royen, 't welck genouch int voirgaende begrepen es, ſoe van de Coninclycke Majeſteyt nyet anders te verwachten es, dan dat zyne Majeſteyt, willende die Religions vrede vuyt royen, die Roomſche Religie zoude willen reſtabliſſeren, ende weder inveuren ſulcx dat deſe clauſule alhier abondeert.

Beroerende t IIIe articule ſtaet wel te letten,

ten, dat daer inne gestelt wordt buyten den text van de Vtrechtsche Unie, dat die assistentie by die Gouuerneur Generael, met aduys ende consent van de Generaliteyt van der Unie gedecerneert zoude worden, ende dat alsulex d'assistentie die de Prouincien den anderen doen zouden, int geheel dependeren zoude van den Gouverneur Generael van de Landen, 't welck d'intentie ende meyninge van de Prouincien tot Vtrecht geunieert nyet geweest es, mer veel ter contrarie; te weten, alzoe die Unie by de Pacificatie tot Gent, midsgaders die van de Generale Staten daer naer den xxen January 1577 binnen Brussel gesloten principalick gemaect zyn, omme dat die Landen ende Prouincien hen jegens die tirannie ende oppressie, zoe van de voirgaende Gouuerneurs, als de Spaingnarden, met behoirlicke defensie zouden versien zonder dien aengaende eenige mentie te maecken, off van de Coninckliycke Majesteyt off van zyne Majesteyts Gouuerneurs Generael oft particulier, ofte de middelen van haerlieder defentie aen hemlieden te stellen, mer die zelue aen hemlieden behoudende, soe is oick in dese Vtrechtsche Unie die meyninge van den contrahenten geweest, dat zy hen ten eeuwighen daghen van wettiger middelen van defentie zouden versien jegens alle tirannie ende oppressie, zoe wel van haerlieder natuerlicken Heeren als haerlieder Gouuerneurs, ende oick jegens allen anderen gewelt, het zy van Vuytheemsche ofte Inheemsche Heeren, Fursten, Princen, Landen ofte Steden, inder vougen dat zoe verre de Prouincien die middelen van defentie zouden stellen in handen van den Gouuerneurs, die gantsche intentie ende

oirſaecke, waeromme die Unie opgerecht es, ceſſeren zoude, met dat in de macht van een Gouuerneur Generael, ende conſequentelick van de Coninclycke Majeſteyt die dezelue ſtelt, altyts zoude zyn die Prouincien te benemen die middelen van haerlieder defentie: Ende hier toe es te noteren, dat in dit articule 't woort, *Gouuerneur Generael* abſolutelick geſtelt wordt, zonder dat t'aſtringeren aen den perſoon van zyn Alteze, ende dat alſulcx zoe die Unie eeuwich es, ten eeuwighen daghe onderworpen zoude zyn den Gouuerneur Generael, hy waere dan goet off quaet, zulcx dat dit geensſins die Prouincien geraden noch dienlick ſchynt te weeſen.

Te min dat die Prouintien van den Gouverneurs geen prouffyt, hulp noch aſſiſtentie en hebben te verwachten, voirder dan van raedt, mer wel groote coſten &c. ende dat zy de gene zyn die voirts aen die middelen van defentie zullen moeten ſubminiſtreren.

In 't III articule ſprekende van de Fortificatien van den Steden &c., wort 't woort *Gouuerneur Generael* weder gerepeteert ende d'ordonnantie van de Fortificatie in de macht van de zelue over die Geunieerde Prouincien geſtelt, in der vougen dat die Prouincien, zoewel zy die coſten van die Fortificatien zouden moeten draegen, daer inne nyet en zouden moghen doen noch ordonneren, dan met den Gouuerneur Generael geſamenderhandt, ende dat zulcx die Fortificatien oick genouch van den wille van den Gouuerneur Generael dependeren zouden, 't welck off die Prouincien, die zoe veel coſten ende laſten gedragen hebben om hun in hun vryheyt te vendiceren geraden es, hebben zelffs

te bedencken: Ende in allen gevalle zouden hen beter dienen 't aduys van de particuliere Gouverneurs, daer van geen mentie met allen gemaect wordt, dan van den Gouverneur Generael, als die op allen plaetsen qualick wesen ende kennisse daer van hebben can.

Item es noch te noteren, dat het woordt *veranderen* in de Wtersche Unie gestelt in t VIII articule int generael concept gechangeert is in *vermeerderen*, hoewel t selue weinich importeert.

Tot het vyffde articule es zunderlinge nyet bygevoucht, dan dat d'imposten mede gestelt zouden worden op alle innecommende en vuytgaende waeren &c.; Dan verstaen die Gedeputeerde van de Vtrechtsche Unie, dat 't gene op de vuytgaende en incommende waeren geseth wordt geen imposten, mer Conuoy gelden oft Licenten zyn.

'T VIIIe articule zoe van t generael concept als van de Wtrechtsche Unie accordeert in alles.

Ende zoe veel betreft 't VIIIe articule, zyn daer by gestelt in 't eynde dese woorden; *Wel verstaende dat die voirsz. soldaten met de Capiteynen en Officiers* &c. usque in finem: Welcke woorden geheel impertinentelick in een generale ende eeuwige Unie gestelt worden, zoemen gewoenlick es zulcke ende diergelycke by den articule brieff, die de soldaten bezweeren, te capituleren; behaluen dat genouch by de voirgaende woorden van den articule, daer geseyt wort tot meerder contentement van de Inwoonders merckelick der Steden, dat men zulcke ordre ende discipline onder de soldaten stellen ende houden zal, dat de Inwoonders van

den Steden ende platten Landen, zoe geestelick als weerlick, daerby boven de redenen nyet beswaert worden noch eenighe ouerlast lyden zouden, tot die insolentie van de Soldaten versien es, zulcx dat die voirsz. laetste clausule oick in t voirschreuen article abondeert ende meer *studio corrigendi* dan vuyt eenige wettige oirsaecke daer inne gestelt es.

Den inhouden van den VIIIen ende IXen articulen van d'eenen d'ander Unie accordeert in als.

Voor zoe veel t Xe articule van t generael Concept aengaet, t zelue es geheel gealtereert, en nyettemin alst wel innegesien is eensdeels contrarie 't voirgaende IIIe articule, ende eensdeels tevergeefs gestelt, want zoe die Stadtholders in gevalle van discordie haer recours zouden moeten nemen aen zyn Hoocheyt en de Raden van State, ende dat 't gene by den zelue met die meeste stemmen van de Geunieerde Prouincien vuyt zoude gesproken worden, oick in materie van Contributie gevolght zoude worden &c. zoe waer nyet van noode, dat ingevalle van discordie die Prouintien haere differenten aen de Stadthouders remitteren zouden, als die welcke dat apparentelick geen ondanck aen haerlieder Prouincien en zullen begeren te begaen, ende daeromme ende oick omme een Gouverneur Generael te belieuen, lichtelick de zaecken aen hen geremitteert zynde, voorts an den Gouverneur Generael en Raede van Staten zoude verzeynden, die apparentelick die meeste stemmen van den Prouincien zouden volgen, zulcx als des de meyninge geweest ware genouch zouden zyn geweest te stellen, dat wes by de meeste stemmen van de Prouintien oick in materie van Contributie vuyt gesproken

zou-

soude zyn, achtervolcht soude worden, 't welck geensſins die meyninge es, zoe die meyninge van den Prouincien es, dat in die vier zaecken, als van Peys, Oirloge, Beſtandt, Impoſition van Contributien, geen querſtemminge plaetz hebben zal, dan ten eynde dat 't gemeyn weluaert nyet onſettelick by yemandt verachtert soude moghen worden, es geſeyt, dat men het different by prouiſie ſtellen zal aen den Gouuerneurs particuliers nu ter tyt zynde, ende zulcke onpartydige aſeſſeurs als hem lieden goet duncken zal tot hen te nemen, want die zaecke zulck zoude moghen weſen, dat de Prouintien die geensſins in 't seggen van den Gouuerneur Generael noch Raede van Staten zouden willen ſtellen, zoe men van oudts wel heeft geſien, dat die jegens de Prouintien partye formeel geweeſt zyn, merckelick in materie van Contributie, zoe die Gouuerneurs Generael ende Raede van Staten altyts die gene geweeſt zyn die de Contributien gevoirdert hebben, diewils oick zonder aenſchou te nemen, off die draechlick waeren ofte nyet. Daer omme en dient die Prouincien nyet, deſe ofte gelycke zaecken te remitteren aen den Eertshertoge Mathias, noch aen den Raede van Staete ten waere de zaecke anders gelegen mocht te zyn.

Ende hebben oick de Geunieerde Prouincien die voirſz. differenten nyet dan by prouiſie aen den Stadthouders in der tyts zynde begeert te remitteren, beducht zynde, dat in toecomende tyden zuleke andere Stadthouders geſtelt zouden moghen werden, in wyens seggen zy haer differentie nyet en zouden behoiren te remitteren, 't welck oick in een Gou-

verneur

verneur Generael te verwachten zoude wesen.

By 't xe articule dat geheel van nieuwes geinsereert es, en wort nyet gearbeyt dan dat die Prouincien hen in als den Ertshertoghe absolutelick zouden submitteren, 't welcke een zaecke zoude wesen, die den Prouincien gantschelick nyet en dient, zoe daer door in meerder subjectie zouden moghen gebracht worden, dan zy oyt van te voiren geweest zyn, zoe die Prouincien noyit eenige voirgaende Gouverneurs Generael alsulcke macht gegeven hebben, als aldaer den Ertshertoge toegeschreuen wordt, jae en es sulcx op henlieden nyet versocht geweest.

Van gelycken worden die Prouincien in t geheel subject gemaeckt die particuliere Gouverneurs ende andere Officiers ouer hen met aduoy ende consent van de Geunieerde Prouincien te stellen, dat oock een groote nyeuwicheyt es, ende van te voiren die Prouincien nyet voir gehouden; Dat de Prouincien nyet gewoonlicken en zyn den Gouuerneurs ofte Officiers eenige beloffte te doen, zulcx dat d'intentie van den genen, die dit project gemaeckt hebben, nyet en schynt geweest te zyn, dan die Landen weder in d'oude en meerder subjectie te brengen, in plaetse dat die Prouincien arbeyden om in haer oude vryheyt gestelt te worden, daeromme zy zoe veel schaden geleden ende costen gedaen, midsgaders die voirz. Unie 't Vuytrecht opgerecht hebben. Daeromme dat de Prouincien wel hebben te ouerleggen off hen dit articule dient te admitteren, want al ist die Gouuerneurs, Stadtholders ende Officiers gestelt zouden moeten worden by aduoy

en

en conſent van den Prouincien, zoe ware nochtans zeere te beſorgen, dat zy alſulcken abſoluten macht hebbende over de Prouincien, dezelue zonder die maet te excederen nyet en zouden connen gebruecken, zulcx dat hier vuyt veel peryckels te verwachten zoude zyn.

Het XIIe articule van t generael Concept accordeert met het X^e^ van de Vtrechtſche Unie.

Belangende 't XIIIe van 't generael, t ſelue es gealtereert in 't poinct van de Religie, ende hoewel die van den Prouincien 't Vuytrecht geunieert, verhopen dat zy met d'interpretatie op t XIIIe articule van haeren Unie gedaen, allen den genen, die den inhouden van t XIIIe articule van haerluyder Unie zouden willen wederſpreken, genouch gedaen hebben, dat zy oick by 't XIIIe articule yegelicke Prouincie toegelaten hebben hem te dragen in 't poinct van de Religie, naer zyn gelieffte, ſoe es nochtans te ouerleggen, off den innehouden van 't XIIIe articule van 't generael Concept nyet en zal een groote occaſie van tweedracht geuen onder de Prouintien, ende in den particuliere Steden van dyen, zoe die Steden, daer die van de Roomſche Religie noch Religions vrede zullen willen toelaten, waer jegens die van d'andere Religie ter contrarie arbeyden ende practiſeren zullen, omme, indyen niet met accoordt ten minſten met gewelt, het exercitie van de Gereformeerde Religie te hebben; Ende zoe zy zulcx met gewelt nyet te wege zouden connen brengen, zoe en zullen zy nochtans nyet laten, by nachte ende heymelick, de predicatien ende andere exercitie te doen, gelyck zy wel hebben dorven doen ten tyde de

Pla-

Placaten noch in vigeur waeren, ende oick als de Spaingnarden 't Regiment hadden, zoe dat daer vuyt nyet dan groote inconvenienten te verwachten zoude zyn: Behaluen dat die Landen ende Steden, die zoe op de Roomsche Religie gesint zyn, dat zy geen andere willen toelaeten, al waert dat die gene, die die begeerden, in merckelicken getale waren, ende sulcke als de Religions vrede medebrengt, nyet veel toe te betrouwen es, zoe in deser oirloge de Coninckl ycke Majesteyt geen reden heeft omme de wapenen jegens zyne Landen ende Ondersaten te veuren, dan van de alteratie van de Religie, gelyck men dat oick by experiencie heeft moghen zien in de Walsche Prouincien, die geen ander pretext hebben dan van de Religie, daer onder zy pretenderen van de andere Prouintien te scheyden ende met de Coeninckl ycke Majesteyt, volgende de Pacificatie van Gent ende Edict perpetuel hun peys te maecken.

'T XIIIIe van 't Generael Concept accordeert genouch met het XIIe van de Vtrechtsche Unie, vuytgesondert dat van de reseruen van de Munte ende die peyne jegens die overtreders van de Ordonnantie daer by gedaen es, t welck een poinct es daer inne lichtelyck te accorderen zoude zyn.

't Is een vreempt verstandt, dat men die van Hollandt by t XVe articule van 't Generael Concept wil astringeren in t poinct van de Religie tot die pacificatie van Gent, nademael dat by t Concept die Pacificatie in veel poincten, namentlick in t stuck van de Religie te buyten gegaen wort, soe volgende die Pacificatie (gelyck men die wel verstaen) geen Religie dan die

die Roomsche in de xv. Prouincien toegelaten zoude moghen worden, ende nochtans wort by 't voirs. Generael Concept die Gereformeerde toegelaten, ende voirts geseyt, dat zyn Alteze corts een Religions vrede oprechten zoude, t'welck zoe de Walsche Prouincien suistineren, directelick die Pacificatie repugneert.

Ende en dunct oick nyet geraden, derwylen de Prouincien 't Vtrecht geunieert, zoe veel t poinct van de Religie aengaet, in ruste ende vrede endemet den anderen wel accoordt zyn, dat men in dezelue Prouincien van een ander Religions vrede zoude beginnen te spreken, als daer vuyt nyet te verwachten is dan een nyeuwe optoer ofte perturbatie in de Republicque.

Item den inhouden van 't xiiiie ende xve articulen van de Vtrechtsche Unie zyn ganschelick vuytgelaten, doch en es nyemant daer aen verbonden, dat wat men t selue in de Geunieerde Prouincien zoude willen altereren, zoude een groote confusie maecken ende innebrengen, zoe die voirschreuen articulen alreede in vele Cloosteren ende Conuenten ter executie geleyt zyn.

In t xvie articule worden weder die differenten genemitteert aen zyne Hoocheyt, ergo hier te letten op redenen bouen verhaelt.

By t xviie es gevoucht 't gene van zyne Hoocheyt ende Raeden van State geseyt wort; waartoe boven t gene voirsz. es, te letten staet, dat zyne Hoocheyt vuyt die Unie nyet gelaten es *ex contemptu* ofte verstnaedenisse, mer vuyt zaecke, dat die van Holland ende Zeelant hem noch nyet geaccepteert en hebben, dat oick zyne Hoocheyt temporelick angenomen es, ende die Unie perpetuel es, zulox dat d'auctoriteyt

teyt van zyne Hoocheyt met de perpetuele Unie nyet en dienen vermengt, veel min den Raedt van Staten, zoe die Geunieerde Prouincien daer onder nyet één van den haeren hebben.

Ende derwylen dat zyne Hoocheyt onder zekere conditien by de Prouincien aengenomen es tot Gouuerneur Generael, ſal hem daer aen mogen houden zoe die Prouincien t Vtrecht geunieerd nyet en verſtaen, dat zy hem door haerlieder Unie willen ontrecken van de onderdanicheyt die zy zyn Hoocheyt reſpectiuelick ſchuldich zyn.

De innehouden van t XIXe articule voor zoe veel aengaet en daer inne geſeyt wordt, dat die Bondgenooten gehouden zouden zyn, op de beſchrivinghe van zyne Hoocheyt ofte andere daer toe geauthoriſeert, te compareren ten alſulcken plaetſe ende daghe als hen aengeſchreuen zal weſen, es contrarie die Priuilegien van meeſt alle de Geunieerde Prouincien, die op de beſchrivinghe van den Gouuerneur Generael nyet en zyn gehouden te compareren buyten haer Prouincie, maer moeten alle propoſitien binnen haerlieder Prouincie gedaen werden, t ſy by de Stadthouders ofte andere.

Oick en is nyet geraden, dat men die conuocatie van der Prouincien zouden ſtellen aen den Gouuerneur Generael alleen, om t groote pericule dat daer inne in toecommende tyden gelegen zoude weſen, zoemen heeft moghen zien, hoe zwaerlick dat men van de voirgaende Gouuerneurs convocatie van de Generale Staten heeft connen gecrygen.

Contrarieert oick 't voirſz. articule die Inſtructie

ſtructie van zyn Hoocheyt, by dewelcke die Generale ende Particuliere Staten toegelaten wort, zoe dicwils te vergaderen alſt hen goet duncken.

Dat oick ter inſtantie ofte vermaninghe van een van de Provincien, daer zaecke van importantie vallen zal, die Generale Staten zullen moghen vergaderen zonder daer op te verwachten voirder beuel ofte oirloue van zyne Hoocheyt.

De zelue periculen ende zwaricheden zyn te verwachten vuyt het xxe articule.

By 't xxie articule wordt d'interpretatie van de donckerheden &c. ingevalle van discordie geremitteert aen zyne Hoocheyt, die nochtans den Prouincien, die d'Unie gemaeckt hebben, behoort toe te commen, te meer dat als voirſz. is, zyn Hoocheyt mer temporeel en d'Unie perpetuel es, ende zulcx behoiren die Prouincien tot interpretatie van dyen te moghen nemen den genen het henlieden gelieft.

Den inhouden van de xxiie en xxiiie articulen, zoe van d'een als d'ander Unie accorderen.

Aangaende 't xxiiiie articule, es te letten, dat d'Inſtructie van zyn Hoocheyt in eenige poincten deſen Unie contrarieert, zoe daer bouen, 't gene voiren opt xixe articule gealegeert es, geſeyt wordt, dat zyne Hoocheyt looft ende zweert, de Roomſche Religie alleen voir te ſtaen, volgende de Pacificatie tot Gent gemaeckt.

Wordt oock zyne Hoocheyt maer by prouiſie aengenomen ende dat opt adueu van de Coninckſycke Majeſteyt.

Dewelcke zyn Hoocheyt oock gezworen heeft.

Dat by de inſtructie die van der Finantie gereferueert wordt de adminiſtratie van de Domeynen van zyne Majeſteyt, 't welck ſchynt te zyn contrarie 't vde articule van de Unie, by dewelcke de Domeynen van zyne Majeſteyt, die laſten affgetogen, tot die Gemeene zaecke geappliceert werden, ende deſer gelycken meer zal men vuyt 't leſte van de Inſtructie moghen mercken.

'T xxve articule van 't generael project es daer ganſchelick by gevoucht, doch ſchynt zonderlinghe geen zwaricheyt te hebben, dan en dient in deſe Unie, die perpetuel is, nyet; midts dat het contract tuſchen zyn Alteze ende de Staten gemaect maer temporeel ende provisioneel es, opt behaghen van zyne Majeſteyt.

'T xxvie articule es daer geheel by gevoucht, ende ſchynt principalick te dienen om te bedecken die faulte by die van de Finantie in 't adminiſtreren van de Domeynen gedaen, daeromme dat de Provincien, alvoiren hier inne te treden, wel geraden ware te hebben ſtaet en de rekeninghe van de geconfisqueerde goederen ende Domeynen.

Den inhouden van 't xxvIIe articule voir zoe veel daer inne geſeyt wordt, dat die particuliere Gouuerneurs ſchuldich zouden weſen hen te reguleren volgende hen Inſtructie gegeuen off noch te geuen, ſchynt vol peryckels te zyn, zoe onder 't dexel van de Inſtructie veel bedrochs gecommitteert zoude connen worden, mits dat men verſcheyde Inſtructien zoude connen geven, als men in den Hertoghe van Alua heeft connen ſpoeren, ten ware dan dat de Inſtructien gemaect worden by de Provincien

oft

oft ten minſten met haerlieder advys ende conſent, ende dat men de particuliere Gouverneurs dede zweeren, dat zy geen ander ontfangen hadden, noch zouden ontfanghen, dan die hen by advys ende conſent als bouen geleuert zoude worden, ende off hen al eenighe toegeſonden worden, dat zy die nyet en zoude gebruycken.

Ende zoe veel in 't zelue articule geſeyt wordt, dat alle Officiers, Juſticiers ende Magiſtraten geſtelt zoude worden naer ouder gewoonte, ſoude in allen gevalle wel dienen geſpecificeert, hoe dat men zulcx verſtaet, gemerct dat anders daer door groote veranderinghe in eenige van de Geunieerde Prouincien, die eerſt onlancx aan de Keyſerlycke Majeſteyt, Hoochlofflyker Memorie gecommen zyn, geſchapen waere te commen, die in deſen tyde nyet wel dienen zoude.

Regiſter B ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 139.

VII.

Advys van de Provintien van de Nadere Unie op de Propoſitie door den Aartshertog Mathias gedaan, tot het aangaan van een Generaale Unie.

Gheſien by de Provincien der Naerder Unie binnen Wtrecht opgerecht, als die van den Furſtendomme Gelre, Graeffſchappe Zuytphen, die van den Graeffſchappe ende Landen van Hollandt, Zeelandt, Vtrecht, Vrieslandt, die Vriesſche Ommelanden, ende die van de Stede van Gent, zekere Propoſitie by den Eertshertoge Mathias, Gouverneur ende Capiteyn Generael van deſe Nederlanden, den Staten Generael in April leſtleden gedaen, ende naederhandt deſelve Prouincien overgeſonden, ende daer op metten anderen typelick gecommuniceert, ende wel geleth hebbende, zyn eyntelick gereſolueert, daer op voir andtwoort te doen geuen 't gunt ende zoe volght.

Ende aengaende 't eerſte poinct ofte articule der zeluer Propoſitie, dat die voirſz. Geunieerde Prouincien hen nyet en verſtaen

van

van de Generaliteyt te ſcheyden ofte te ontrecken, gelyck zy by de Naerder Unie tuſſchen henlieden den XXIIIen January leſtleden opgericht, openthlick verclaert hebben, daer toe zy, hun dien aengaende gedragen ende by perſiſteeren.

Willen oock geerne, volgende het gene by den tweeden articule geproponeert wordt, alle mogelicke devoir doen, omme d'andere Provintien, die hun van de Generaliteyt affgeſondert hebben ofte als noch zouden willen affſonderen, te induceren, dat zy by de Generaliteyt blyven, zoe verre daer eenige vrucht vuyt te verwachten ware.

Ende zoe vele betreft 't gene int derde articule geſeyt wort, te weten, dat men eenen anderen vaſter ofte naerder Unie zoude oprechten, ſegghen de Provincien voirſz., dat zy met den anderen den XXIIIen January voirſz., naer verſcheyden voorgaende communicatie ende rype deliberatie, eene Naerder Unie geſtelt en geſloten hebben, daer inne zy nyet geraden en vinden eenige veranderinge te doen, ende dat omme vele redenen ende conſideratien, daer omme zy by dezelve Naerder Unie verſtaen te perſiſteren, gelyck zy daer by perſiſteren by deſen.

Ende hebben by dezelue Unie alſulcke middelen beraempt, daermede zy meynen te furnieren eene zekere ſomme van penningen, die zy geadviſeert hebben tot continuatie van der oorloge ter maent op te brengen, ende zoe die daer toe nyet ſuffiſant genouch bevonden zouden moghen worden, ſullen achtervolgende die voirſz. Unie, geerne tot augmentatie van de voirſz. Middelen verſtaen, ofte met andere

maniere voirsien tot suppletie van 't gene daer aen soude moghen gebreken, waermede genouch gedaen es het vierde ende vyfde articule.

Aengaende 't ponct van de Religie, daer van int vie articule geseyt wordt, is daer inne oick by de voirsz. Unie voirsien, daer inne zy, soe veel hun aengaet, geen veranderinge en connen doen, ende verhopen oick, dat in alle die Geunieerde Provincien sulcke ordre int seyt van de Religie gestelt es, dat die Gemeente dienaengaende met den anderen te vreden es, ende soe zyn Hoocheyt oft den Raede van Staten hen soude laeten duncken, datter nyet genouch in voirsien en soude zyn, willen 't selve seer geerne van zyn Hoocheyt en den Rade van Staten verstaen, ende oick die middelen, daer mede men sulcx soude moghen remedieren, ende geerne die hant houden, soe veel als die voirsz. Unie vermach, datter by behoirlicke remedie inne voirsien worde, soe zy nyet anders en soucken, dan dat die Gemeente in goede ruste ende vrede geholden mach worden.

Ende voir soe veel belanget die Procuratie ende auctoritate die de Provintien haerlieder respective Gedeputeerden in de Generale Vergaderinge geven zouden, seggen daerop, midsgaders opt concept van de Procuratie by zyn Altezze overgesonden, dat zy tot geen andere forme van Procuratie en connen verstaen, dan sulcke als hier in 't eynde deser bygevougt es, daermede zy in alder onderdanicheyt versoucken, dat zyne Altezze sich gelieve te vreden te houden.

Syn oick die voirsz. Geunieerde Provincien wel te vreden, dat de Gesanthen van de Gene-

rale

rale Staten tot Ceulen die Vredehandel, daer over zy jegenwoordelick zyn tracterende, besluiten op den poincten ende articulen denzelluen by Instructie medegegeuen; wel verstaende, dat het tweede articule van de eerste Instructie zal gevolcht worden, zoe zy verstaen dat zyne Majesteyt zal approberen, zoe wel al 't gene by de Particuliere als Generale Staten gedaen gehandelt ende gedecreteert is.

Syn voorts die voirschreue Provincien gerefolueert, dat zy met die reste van Vrieslandt, die van Overysel, die Stadt van Groeningen, Drenth ende Lingen te samen, tot haerluyder laste zullen nemen voir den tyt van twee maenden t'onderhouden, twee duysent ruyteren ende tachtentich vendelen knechten, ende daer toe te employeren de somme van twee hondert duysent gulden elcker maent, verhopende dat t'eynden de voirsz. twee maenden in train gebrocht zullen zyn haerluyder Middelen, en zoe veel vuyt brengen zullen, dat zy de voirsz. ruyteren ende soldaten daer mede zullen mogen betaelen, ende hebben totte andere costen van den oorloge, die zy van noode hebben zullen by andere Middelen voirsien.

Vinden noch die voirsz. Prouintien hooch noodich ende meer dan tyt te zyn, dat zyne Hoocheyt, die Staten, die Gouverneurs en Magistraten in haere behoirlicke auctoriteyt gestyft ende gesterct worden, omme alle populaire tumulten ende oproerte te moghen compimeren, ende die Gemeente in ruste ende vrede te houden, daer toe zy nyet en zullen laeten aen hare zyde alle mogelicke devuoir te doen, oick achtervolgende de voirsz. Naerder Unie.

Ende voir zoe vele aengaet het thiende articule, hebben die voirſz. Provincien hier voiren verclaert, wat peert ende voetvolck zy tot oprichtinge van een leger verſtaen tot haeren laſte te nemen ende te onderhouden, ende wat ſomme van penningen zy daer toe zouden willen contribueren, zonder dat zy hun meer zouden kunnen beſwaren.

Ende hadden oock die voirſz. Provintien ouer lange nyet liever geſien, dan dat die Stadt van Maeſtricht ontſet waere geweeſt, ende hebben tot dyen eynde gefurnieert ende opgebracht 't gene op henlieden van wegen zyne Alteze, Excellentie ende Generale Staten begeert is geweeſt, ende zyn noch weyder bereyt te doen, 't gene zy hier vooren gepreſenteert hebben, dan es hen hertelicken leet, datter geen beter ordre geſtelt es geweeſt opt voirſz.. ontſeth, namentlick om 't peert ende voetvolck te doen marcheren, 't welck zy, zoe veel in hun, gearbeyt hebben te voirderen, gelyck zy noch doen.

Ende midts deſen verhopen die voirſz. Provincien oick genouch gedaen te zyn, alle die poincten in 't Concept van de Procuratie by zyne Alteze ouergeſonden begrepen, daer by vougende alleenlick, dat die voirſz. Provincien wel te vreden zyn, hun Gedeputeerden te auethoriſeren omme te conſenteren, dat men voir eene reyſe tot laſte van de Generale Staten tot Antwerpen vergadert, ende die hem noch in de Generalité houden, zal moghen lichten eens die ſomme van hondert duyſent gulden ende meerder nyet.

Regiſter B ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 111 verſo.

VIII.

VIII.

Renverſaal van verſcheide punten aan de Stad Venlo toegeſtaan, voor dat dezelve zig in de Unie begeeven heeft.

1579. 11 April.

Alſoe die van der Stadt Venlo, alvoren hen te begeuen in die Naerder Unie, Confederatie en Verbontenisſe onlancx tusſchen die van den Furſtendomme Gelre met den Graeffſchappe Zutphen, die van den Graeffſchappen en Landen van Hollandt, Zeelant, Vtrecht, die van Vrieslant, die Vrieſche Ommelanden tusſchen die Eems ende Lauwerts, ende die Stadt van Gendt, in Januario van deſe lopende jaers XVc negen en tzeventich opgericht, eenige zwaricheden gemoveert hebben, daer van zy naerder verſekertheyt, dan by de voorſz. Naerder Unie begrepen, by forme van Renverſaelbrieven begeerden te hebben. Ende eerſt, aengeſien volgent hun aengeven die ſelue Stadt Venlo mit heuren toebehooren, van alle hun Priuilegien, olde en welhergebrachte Ordonnantien, Statuten en Gerechticheden, gene affſtandt doen konden, woe oick der Aldermogenſter Heer Carll der Vyffte des naems, Roms Keyſer, Hoochzeliger gedechtenisſe in den Tractaet voor Venlo opgericht (1), alle oere Pri-

(1) *Gelderſch Placaatboek I Deel. pralim. punten C. 20. 27. 32.*

Privilegien, alde Heercommen en Gebruycken, geconfirmeert en beſtedicht hadt, dat die Stadt Venlo daer by blyven ſolde in allen articulen, als die van die gedachte Keyſerlicke Majeſteyt belooft, mit eedt becrafftight is. SOE IST, dat die Gedeputeerden van die voorſz. Naerder Geunieerde Provincien (hoe wel zy hen laeten duncken dat tot alle die ſelve zwaricheden genouchſaem verſekertheyt by den voorſz. Naerder Unie gedaen is) by deſen die van voorſz. Stadt van Venlo wel willen verclaeren, dat zy nyet en verſtaen, noch oock haer meyninge nyet en is, dat die van de Stadt Venlo, noch oock eenige andere Steden, die den Furſtendom Geire ſubject, und daer onder geboirich zyn, en hen in deſe Naerder Unie begeuen hebben, unde noch begeuen zullen, daer mede van den Rycke und Lantſchap van Geire affgeſcheyden ofte affgeſundert werden, maer dat zy in de ſelue ſomme ende maniere onder den Rycke, en by der voorſz. Lantſchappe blyuen ſullen, als zy tot hier toe geweeſt zyn ofte noch zyn, ende dat zy oock blyven ſullen en behalten alle oir Preëminentien en Privilegien, die ſy hebben, ſullich en in der vougben hen die by Keiſerlicke Majeſteyt, hoochticher memorie, by den Tractaet voor Venlo geconfirmeert en beveſticht zyn. Ten anderen, dat oock heurluyder meyninge is, dat zoe haeſt die Spaengaerden en heurluyder adherenten, vuyt deſe Landen verdreſen zullen zyn, en daer vuyt blyven, en dat Godt Almachtich durch zyne Genade deſe Landen een vaſten geduyrigen peys, und eeuwige vrede verleent zal hebben (daer als dan die van den Furſtendom van Geldre nicht zullen vuytgeſondert zyn) en

die

die schulden ter cause van desen jegenwoordigen oorloge gemaect en noch te maecken, betaelt sullen wesen; dat als dan alle nyeuwe Imposten, en alle ander ongewoonlicke lasten ende besweernisse, ter cause van dese oorloge opgestalt, en noch in tyt der noodt opgestelt mochten worden, affgestelt en opholden sullen, blyuende in alle gevalle die voorsz. Unie in weerden. Ten derden, dat zy insgelyx verstaen, dat die Stadt Venlo, ter ordonnantie van de Naerder Geunieerde Provincien, daer onder die Lantschappen van Gelre en Graeffschap Zutphen mede begrepen zyn, nyet gefortificeert, noch met egeen garnisoen beswaert werden sal, dan by aduys van haerluyder Stadtholder, Magistraet en Leden derzelver, wel verstaende, dat als den hoogen en openbaren noodt des eysschen zal, men hem dien aengaende reguleren zal, achtervolgende den XIXen artyckel van de Instructie, daer op den Ertshertoge Mathias als Gouuerneur Generael van dese Nederlanden ontfangen is: belouen oick in qualiteyt als vooren, dat die Garnisoenen, die in de Stadt Venlo off platte Landen van den Oversiquartier, ter ordonnantie van de voorsz. Naerder Geunieerde Prouincien, in maten als voorsz geleyt sullen wesen, van behoirlicke betalinge ende leeninge versien sullen werden (soe verre die Generale Staeten zulcx nyet en doen) alzoe dat men geen reden hebben sal, daer over te clagen: ende off gebeurden dat zullick nyet gedaen werde, oft conste werden, vermits beleth van den Vyant, ofte andere wettelicke impedimenten, alzoe dat die Edelen, Borgeren en Ingesetenen der voorsz. Stadt Venlo ende platten Landen van den voorsz. Over-

quartier

quartier genootdruct worden, die voorſz. Soldaten van betalinge, leeninge ofte onderholt te verſien, 't ſy mit gereede penningen, ofte met beloften, dattet 't geene by de voorſz. Stadt Venlo, ende platte Landen alzoe verſchoten zal zyn, ter eerſter gelegentheyt gereſtitueert, ende zy luyden van heurluyder verſchoten penningen ende gedane beloften ontheffen, gefriet en ſchadeloos gehalden zullen worden, ten ware dat die voorſz. Stadt Venlo, off Ingeſetenen der ſelver Stadt ende der platte Landen, des Ouerquartiers, eyn yder naer zyn reſpectiue regard, qualité, en in 't ſyne, hun onwillich lieten vinden in 't conſenteren ende opbringen van de middelen, die by die voorſz. Naerder Geunieerde Provincien, tot die betalinge van den voorſz. garniſoenen, geadviſeert, geraemt ende gesloten zullen weſen, in welken gevalle men in 't gundt voorſz. es nyet gehouden sal zyn: belouen oock, dat men alzulcke ordre zal ſtellen ende diſcipline onder den Soldaten doen halden, dat men gheen oorſaecke zal hebben te claegen, dat by ſchulde van de voorſz. Naerder Geunieerde Prouincien eenige onordeninge geſchiet zal ſyn: beloven oock achtervolgende het VIIe artickel der Naerder Unie den Borgeren der Stadt Venlo van haere ſeruice gelt van nu voortaen te beſorgen en betaelen. Ten vierden, verclaeren die voorſz. Gedeputeerde haer meyninge nyet te zyn, noch geweeſt te zyn, om hen vuyt crachte van deſen Naerder Unie, van die Generale Unie tot Gent gemaect te ſcheyden, maer die ſelue noch meer te ſtyuen en ſtercken, zulcx, dat vuyt crachte der voorſz. Naerder Unie, die voorſz. Gedeputeerden beloven, die van Venlo ende

heu-

heuren Ingeſetenen, nyet alleenelick geen prejudicie, hinder ofte letſel te doen in heure Priuilegien, Statuyten, Exemptien, Vryheden, loffliyke en welhergebrachte Conſtuymen, en alle andere heuren Gerechticheden; maer zullen oock den ſelven met allen mogentlicken middelen, daer inne houden, beſchutten en beſchermen, jegens allen ende eenen yegelicken, die hen eenich datelick affbreeck zoude willen doen, en dit alles nae inhoudt der voorſz. Naerder Unie tot Vtrecht opgericht. Van alle welcke poincten en articulen die voorſz. Gedeputeerde beloven, die van voorſz. Stadt Venlo, by 't zegel van de Naerder Unie, te doen hebben behoirlicke beſegelde brieuen in forma. Des t'oirconde hebben de voorſz. Gedeputeerde deſe mit hunne handen onderteyckent, en met heuren cachet doen onderdrucken. Aldus gedaen tot Vtrecht in de Vergaderinge van de voorſz. Gedeputeerden den xie Aprilis A°. XV negen ende tzeuentich. Ende was onderteyckent. *Johan van Aernhem. Pieter van Dilſen. Reynier Cant. Jacob Valcke. Johan van Dreunen.* En bezegelt met een opgedruct cachet van rooden wasſe. Onderſtondt geſcreven gecollationneert jegens den principale, en gecacheteert als boven, en is daer mede bevonden te accorderen. By my onderteyckent. G. *van Zuylen.*

Uit een gelyktydige copie ter Staaten Griffie van Zeeland.

* *
*

IX.

Repartitie van het onderhoud van het Krygsvolk, tusschen de nader Geunieerde Provintien, en die van de Generaale Unie, en conſent der Provincien, volgens zekere onderling geraamde Quoten.

1579 April.

Die Gedeputeerde van de Naerder Gevnieerde Prouintien binnen Wtrecht vergadert, met den anderen rypelick gecommuniceert hebbende op verſcheyden zwaricheden die hen dagelicx repreſenteren, zoe op 't ontſeth van de Stadt van Maeſtricht als continuatie van der oirloge, hebben eyntlick, op behaghen van haerlieder reſpectiue Provintien, geadviſeert ende voir 't expediënſten beuonden, om te thoonen, dat hoewel zy van meyninge zyn te perſiſteren by der Naerder Vnie onder die voirſz. Provincien beſloten, zy nochtans nyet en dencken ſich aff te zunderen van de Generaliteyt, noch te ontrecken vuyt der Vnie by de Pacificatie tot Ghendt gemaeckt; maer daer inne volharden, tot dat die Spaingnarden ende andere des gemeene Landts Vianden, oft met gewelt oft met accordt, vuyt die Landen verdreuen ende vertoghen, ende d'ſelue door Godts genade in ruſte ende vrede geſtelt zullen zyn, dat die voirſz. Gevnieerde Provintien, als die van den Furſtendomme Gelre, Graefſchap

ſchap *Zutphen*, die van den Landen en de Graefſchappen van Hollandt, Zeelandt, Vtrecht, Vriesſche Omlanden tusſchen die Eems ende Lauwers, die Steden van Leeuwarden, Sneeck en Franicker met haere Grietenyen ende andere Edelen van Vrieslandt, Overysſel, Groeningen, Drenth ende Lingen (1), die noch nyet met hen gevnieert en zyn, te zamen thaerluyder laſte zouden nemen, zoe tot Maſtricht als continuatie van der oirloghe, te onderhouden, hondert vendelen knechten ende vyfthien hondert peerden oft ruyteren, waer van die vyftich vendelen midsgaders drie hondert peerden in de nootlicke garniſoenen van de voirſz. Landen verdeylt zullen worden, ende die andere vyftich vendelen met twaelff hondert peerden zouden int velt jegens den Viandt gebruyct worden.

Welcke voirſz. hondert vendelen en vyfthien hondert peerden betaelt zullen worden vuyt die Middelen generael by de voirſz. Provintien geaccordeert ofte noch te accorderen; dan alzoe die voirſz. Middelen als noch alomme nyet geaccordeert noch in train gebrocht en zyn, ende dat men van de Plaetſen daer die begonſt zyn in train gebrocht te worden, nyet en heeft connen trecken die vruchten die men daer van verwacht, ouermidts verſcheyden opſtaclen ende beletſelen, zoe door inlaghen van ruyteren als andersſins voorgevallen.

Soe

(1) Door de Landen die nog niet geunieerd zyn, moet men alleenlyk Overysſel, Stad Groningen, Drenthe en Lingen verſtaan; want de drie Steden van Friesland, Grietenyen en Edelen hier gemeld, hadden de Unie reeds aangenomen den 23 Maart 1579.

Soe is geadviſeert, dat by prouiſie voor den tyt van twee maenden, ouer die voirſz. Prouincien een repartitie oft verdeylinge gemaeckt zoude worden van tweemael hondert drie en twintich duyſent guldenen telcke maent op te brengen, wel verſtaende dat yegelick van de voirſz. Prouincien tegens hare quote weder innehouden ende opbeuren zouden die Middelen Generael in haerluyder quartier loop hebbende.

Dat voirts die ammonitien van der oirloghe, onderhoudt van ſchepen van oirloge, zoe ter zee als op te riuieren ende binnen wateren, deputatie van Commisſariſſen ende andere bedachte en onbedachte coſten, betaelt zouden worden vuyten conuoyen die in de voirſz. Naerder Gevnieerde Landen vallen ende geheuen zullen worden.

Item dat die prouffiten van der Munte geemployeerd zullen worden tot die Fortificatie ende plaetſen van de voirſz. Prouintien, daer men des geordonneert heeft, ende noch van noode vinden zal te ordonneren.

Item dat vuyt den incommen van den Domeynen betaelt zouden worden die Gouuerneur Generael ende die particulier Gouuerneurs ofte Stadhouders van den Provintien die laſten affgetogen.

Item om die voirſz. tweemael hondert drie en twintich duyſent guldenen, den tydt van twee maendt geduerende, over die voirſz. Prouintien te vinden, was voorgeſlagen, dat die van den Furſtendomme Gelre ter maent furnieren zouden vyftich duyſent guldenen, alhoewel die Gedeputeerden van den Furſtendomme Gelre hen lieten duncken, wel te behoiren

hoiren te volſtaen met dertich duyſent guldenen, ſoe is eyntlick 't ſelue geraempt op veertich duyſent guldenen.

Item was voirgeſlagen dat die van Hollandt ende Zeelandt in de voirſz. twee hondert xxiiim guldenen opbrengen zouden alle maenden die rechte helft, alhoewel die Gedeputeerden van dezelue Landen hen lieten duncken, dat 't ſelue oick voir de voirn. Lande te beſwaerlick weſen zoude, ende dat zy ter maent nyet meer en zouden behooren op te brengen naer advenant van d'andere, dan tachentich duyſent guldenen, ende is geraempt op hondert duyſent guldenen.

Item ouer t'landt van Vrieslandt was voirgeſlagen acht ende twintich duyſent guldenen ter maent, hoewel haerluyder Gedeputeerden ſuſtineerden, dat zy behoorden te volſtaen met achthien duyſent guldenen, ende is geraempt op vier ende twintich duyſent guldenen.

Item de Vriesſche Omlanden op zesthien duyſent guldenen.

Item die van Ouerysſel op . . xxm guld.
Die van Drenth op . . . . vm guld.
Die van Linghen op . . . . iiim guld.
Item die van Groeningen op . iiim guld.

Item die van Wtrecht op xiim guldenen, hoewel die Gedeputeerde van Wtrecht ſuſtineerden, 't zelue te hooch te zyn, ende dat zy behoiren te volſtaen met acht duyſent guldenen.

NB. Hier ſtaet te bedencken, hoe men doen zal metten Graeffſchappen van Bueren, Culenborch, Ys-

Ende dit alles by prouiſie ende nyet langer duerende dan den tyt van de voirſz. twee maenden, ende zonder dat 't ſelue t'eeniger tyt in conſe-

Selsteyn ende diergelycke &c die noch int generael noch particulier nyet en contribueren.

quentie getogen zal worden, onvermindert oock een yegelick zyn Gerechticheyt, Preuilegien ende Exemptien &c. wel verstaende dat alle die Naerder Gevnieerde Provintien midlertyt vervoirderen zullen de Middelen Generael in train te bringhen, omme daer vuyt van maent tot maent die ruyteren ende knechten betaelt te worden, ofte zoe die Middelen daertoe nyet en zouden moghen strecken, dat men die zelue Middelen ofte eenige van dyen achtervolgende die Vnie verhoogen ofte eenige andere, namentlick den Impost op ten Turff ende Zeepe daer by moghen voeghen zal, tot dat men compt tot vollen furnissemente van de voirsz. twee hondert drie ende twintich duysent guldenen ter maent, het en ware vermidts veranderinge van den tyt ende zaecke, men die lasten van der oirloge mochten verminderen.

Ende zal men den voirsz. incommen ende penningen nyet moghen employeren ofte innehouden tot geenen anderen eynde dan voirsz. is.

Item dat die voirsz. Prouintien hier inne veraccordeert ende verdragen zynde, hier by zal vougen alsulcke clausele van verbant ende submissie, als men tot reële executie bevinden zal noodich te wesen.

Waer tegens die van den Hertochdomme van Brabant, Graefschap van Vlaenderen, die Stadt, Steden ende Landen van Mechelen, Valenchyn, Tournay, Tournesyz &c. onderhouden zouden drie duysent vyff hondert peerden ende gelycke hondert vendelen knechten, waer van die vyftich vendelen met zes oft zeuen hondert peerden alst van noode wesen zal, oick in den

noot-

noodlicken garnisoenen verdeylt zouden moghen worden ter ordonnantie van zyne Hoocheyt ende Excellencie, ende die reste zoude geemployeerd worden in campaingnie tegens den Viande.

Item dat die voirsz. van Brabant, Vlaenderen &c. hier toe employeren zouden alsulcke Middelen als in den voirsz. Landen vallen oft zy lieden zelfs aduiseren zullen.

Insgelycx zullen de costen totter ammonitie, onderhoudt van Schepen van oirloge, Commissarissen, Fortificatien, Traictementen van Gouverneurs Generael ende Particulieren, ende andere bedachte ende onbedachte costen moghen vynden by alsulcke middelen als voiren verhaelt, ofte anderen die zy aduiseren zullen, daer toe zy lieden oick gebruycken zullen alzulcke clausele van verbant ende submissie als men tot reële executie bevinden zal, op dat alzoe alle foule, exactie, concussie, wteringen van Landen verhoet moghen worden, ende alsoe te beter middel te hebben met gemeenderhandt ende macht den Viandt te wederstaen ende die oirloge te continueren tot dat Godt Almachtich door zyne Genade gelieven zal eene vaste ende geduerige paeys te verleenen.

Ende off eenige van de voirsz. Provintien hen zouden willen excuseren, dat zy tegenwoirdelick geen middelen en zouden hebben, die penningen daer op zy by prouisie gequotiseert zyn ofte zullen worden, promptelick te furneren, zouden die zelve met eenige van den ruyteren ofte vendelen knechten moghen handelen (1), d'sels

(1) In het begin van den oorlog door de Provintien by de Pacificatie van Gend vereenigd, en naderhand door

d'ſelue t'haerluyder laſte nemen, ende daermede maecken alſulcke daghen ende termynen, als zy met henluyden tot haerluyder contentement zouden connen verwerven, behelteliek dat zyluyden altyt die ruyteren en ſoldaten zullen houden in goede ordre ende discipline.

Item op 't gene voirſz. is, dient by de reſpectiue Provintien bouen genoempt gereſolueert te worden voir den vuytganck van May, op dat als dan die penningen daer een yegelick op geſeth is promptelick gefurniert, ende die ruyters ende ſoldaten in haerlieder dienſt gecontinueert ende betaelt moghen worden, ten eynde d'occaſie

de nader Geunieerde Provintien, gevoerd, hadt men tweederlei ſoort van Krygsvolk, naamelyk Generaliteits en Provintiaal: het eerſte werdt betaald uit de Quoten waar op de Provintien zig onderling, voor een zekeren tyd, ſtelden, en welke door Commisſarisſen van de Generaliteit werden opgehaald en aan het Krygsvolk uitgereikt: het ander ſoort werdt door de Provintien zelve betaald, en was (gelyk hier gezegd wordt) onderſcheiden in condition, soo van termynen der betaaling als anderſins, naar maate de Provintien met die Benden konden overeenkomen. Het is buiten twyffel, dat de byzondere Provintien op dit krygsvolk tot haare betaalinge ſtaande, meerder klem hadden dan op het Generaliteits krygsvolk, en hier in is de grond geleegen van het gezag 't geen de Provintien zig naderhand als Betaalsheeren van de Militie hebben toegeëigend, waar in men ſomtyds te verre gegaan is, dewyl de Militie tegenwoordig, ſchoon op de betaaling der byzondere Provintien gerepartitieerd, niet geheel en al Provintiaal meer is, maar eed doet aan de Generaliteit, 't geen oudtyds de Provintiaale Militie niet deedt, ten zy dezelve, met conſent van de Staaten haare Betaalsheeren, buiten de Provintie getrokken wierdt. z. *Reſol. van Holland* 18 *Sept.* 1579.

caſie van 't ontſeth van Maeſtricht nyet en verloope.

Regiſter B. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 134.

X.

Brief van de Algemeene Staaten aan de Staaten van Zeeland, te kennen geevende hunne vreeze dat de Provintien, welke hunne Gedeputeerden op de (1) generale Beſchryvinge niet afgezonden hebben, zig met de Spanjaarden afzonderlyk zullen verdraagen, en daar door mogelyk de Navigatie en Commercie belemmerd worden, verzoekende dat iedere Provintie zig van een merkelyke proviſie van graanen voorzie, om de een den anderen te konnen byſtaan.

1579. 14 April.

EDele, Hoochgeleerde, Erntfeſte, Discrete, Wyſe, ende ſeer Voirſienighe Heeren! Midtsdyen wy beduchten, dat die Prouincien die nyet

(1) Op de generaale Beſchryving te Antwerpen tegen den 26 Maart 1579 waren afweezig gebleeven de Walſche Provintien, als Artois, Henegouwen, Ryſſel, Douai en Orchies, benevens Mechelen, welke toen ten tyde reeds met Parma in onderhandeling waren: Namen ook afweezig zynde was in de magt des Vyands, en in de Stad Groningen ſtonden de zaaken zeer wankelbaar. De Generaale Staaten hebben in deeze Vergaderinge veele moeiten gedaan om de weiffelende Provintien aan het Verbond van de Gendſche Vrede vaſt te houden, doch te vergeefſch: ik bezit, behalven de Stukken by Bor uitgegeeven, een zeer merkwaardigen brief den 28 April 1579 door de Generaale Staaten aan die van Artois geſchree-

nyet gecompareert en zyn, volgende het beschryuene van zyne Hoocheyt in de solemnele Vergaderinghe van de Generaele Staeten, hun souden moeghen van ons scheyden, ende met onse doot vyanden in eenige particuliere peys treden, waer doere den gemeenen handele van de Coopmanschape en de Nauigatie van de Riuieren soude moeghen gesloeten worden; Soe hebben wy om in tyts versien te zyne van 't gene in

schreeven, om hen van een afzonderlyk verdrag met Parma af te trekken; maar de zaaken waren te verre gekomen; de naaryver der Walsche Heeren tegen den Prins van Orange die hen niet lyden kon, het indringen van den Hervormden Godsdienst op Plaatsen daar het volgens de Pacificatie niet geoorlofd was, en het overwigt van invloed der Provintien van Holland en Zeeland in de Algemeene Staaten, die nu nog stond te vermeerderen door de nadere Unie, waren redenen die de Walsche en sommige andere Provintien vervreemden van de Generaliteit, als ware er luttel staats te maaken op een Bondgenootschap zoo gebrekkig aan één hangende. Die van Mechelen onder andere beklaagden zig openlyk, dat sommige Provintien door het pleegen van nieuwigheden tegen de Religie en goede Ordonnantien haare eeden verbroken hadden: dat men geene Vrede begeerde, en dat geene voorwaarden, hoe wel bedagt, smaaken zouden: dat de Aartshertog hun geen verzekerdheid kon beloven, als die zelfs van niets verzekerd was, en de onbillykheid en ongeregtigheid tegen God en de Justitie moest voor oogen zien en tot zyn' smaad verdraagen: dat de Gedeputeerden van Holland en Zeeland zig niet schaamden dikwyls en op verscheiden plaatsen te zeggen, dat men den hals moest breeken hun die van Vrede spraken, en dat Anwerpen in de Unie te hebben hun meerder waard was dan de omliggende Provintien, en dat zy meer geld zouden winnen met paspoorten en licenten, als die Provintien waren afgevallen, dan door correspondentie en goede nabuurschap. — Hier door (voegden die van Mechelen 'er by) is genoeg te verstaan, wat goede nabuurschap wy zouden mogen verwagten van zulke Bondgenooten.

in den noot ons meeſt ſoude moeghen gebreken, nootelyck geuonden, aen alle die Gevnyeerde Prouincien te ſchryuen ende verſoecken, dat ſe eene merckelycke prouiſie van graene in hunne Steden ſouden willen doen, om middele te hebben d'een den anderen by te ſtaene, daer aff wy Uwe Edele oyck wel willen aduerteren, om dat ghy V daer aff in tyts ſoudt verſien, ende ons vaſt betrouwende, dat ghy hier inne in gheen faulte en ſult vallen, bidden den Almoegenden Heere dat hy V.

Edele, Hoochgeleerde, Erntfeſte, Discreten, Wyſe ende ſeer Voirſienighe Heeren, gheue in vrede, lanck ſaelich leuen. t'Antwerpen den XIIIJen Aprilis XVc LXXIX.

Uwe ſeer goede ende geaffectionneerde Vrienden

De Staeten Generael van den Nederlanden.

Ter Ordonnancie van de voirſcreue Staeten

geteekend *A. Blyleven.*

Opſchrifft.
Edele, Hoochgeleerde, Erntfeſte, Discrete, Wyſe ende ſeer Voirſienighe Heeren.
Myne Heeren Repreſenteerende den Staeten van den Lande ende Graeffſchaepe van Zeelandt.

Naar den oorſpronkelyken Brief ter Staate Griffie van Zeeland.

XI.

X I.

Rapport van de Gedeputeerden der Provintien van de Nadere Unie, die afgezonden geweest waren aan den Grave van Renneberg, des tyds te Leeuwaarden, aangaande hun gebesogneerde met den gem. Grave over verscheide zwaarigheden door denzelven gemaakt (1).

Den XXII Aprilis 1579.

Heeft zyn Genade de voorscreue Gedeputeerden geproponeert dese nauwvolgende zwaricheden.

Ende eerst, hoe men die Middelen generael in de Ommelanden in treyn brengen zouden, derwyle die Huysluyden daer toe onwillich zyn, ende dat te besorgen was dat die van Groeningen hun daer jegens datelick opposeren zouden.

Ten

(1) Het blykt uit een der volgende stukken van den 27 April, dat de Graaf van Renneberg by een brief van den dertienden dier maand aan de Gedeputeerden der Nadere Unie verzogt hadt, dat men hem eenigen uit hun Collegie wilde toeschikken, om zulke zaaken met hen af te handelen, die zonder tegenwoordigheid op de plaats zelve en nauwkeurig berigt der omstandigheden niet konden uitgevoerd worden, en om aan dit schryven te voldoen, waren hem deeze Afgevaardigden toegezonden: men ziet uit dit rapport hoe onzeker de zaaken stonden in de Provintien onder het Stadhouderschap van Renneberg, schoon hy de Unie by acte van den laatsten Maart 1579, by voorraad hadde aangenomen.

Ten tweeden, dat zyn Genade beducht es, dat die van Groeninghen nyet en zullen willen gedogen eenighe ſtarkten in de Ommelanden geleyt te worden; maer zoe verre men die beghint te leggen, arbeyden zullen 't zelue metter daet te beſetten, ja mits zy zeggen zulcx contrarie hairluder Priuilegien te weſen.

Ten derden, by wat middelen men hem van der Stadt van Groeninghen zouden connen verſekeren, ende off zulcx op deſe tyt geraden waere te attenteren, omme waer op ende op meer andere zwarichеden die byde Ommelanden gemoueert zouden mogen worden Zyn Genade begeerde dat die voorſcreue Gedeputeerden of eenighe van hun mede in de Ommelanden reyſen zouden ende zyn Genade aſſiſteren.

Op welcke poincten de voorſcreue Gedeputeerden zyn Genade geantwoort hebben als volcht.

Nopende 't 1e poinct, te weten van de middelen etc. Dat hemluden dunckt, alſoe by de Bontgenoten met aduys ende conſent van de Gedeputeerde van de Ommelanden gearreſteert ende geſloten es, dat men alomme in de Gevnieerde Prouincien die Middelen generael doen publiceren ende in 't werck ſtellen ſouden, den eerſten deſer maent April, dat dair omme deſelue Reſolutie behoort achteruolcht, ende dien volgende in alle Dorpen van de Ommelanden d'voorſcreue middelen met d'Ordonnancie dair op gemaeckt met den eerſten gepubliceert te worden, ende oick gearreſteert dair des doenlick es, 't zy by collectatie off verpachtinghe, naer zy de zaken gelegen zullen vinden, ende op den voet van de generaale ende particuliere Ordonnancie dair

op

en gemaeckt, ende de Gedeputeerden van de Ommelanden in groote menichte gedruckt ouergeſonden, ende by de Huysvrouwe van den Syndicus binnen den Dam ontfangen. Ende zoo verre dair eenigte reſiſtentie vant, 't zy van de Ingeſetenen van de Ommelanden ofte van die van Groeninghen, dat men zulcx den Gedeputeerden van de Bontgenoten binnen Vtrecht vergadert behoort ouer te ſchryuen, omme als dan daer jegens geaduiſeert te worden de benoemſte middelen die men bevinden zal tot voorderinghe van der ſaken te dienen, d'welck men als dan Zyn Genade ouerſchryuen, off doer Gedeputeerden (zoo verre de ſake zulcx verzoeht) doen communiceren zal.

Aengaende de Fortificatien, dat alſoe mede geſolueert es by de Gemeene Bontgenoten binnen Vtrecht vergadert, dat alle Prouincien metten eerſten ouerſchryuen ſouden wat Plaetſen zy geraden ende alder notelickſten bevonden, om ghetten eerſten gefortificeert te worden, mits daer by ouerſendende 't patroon daer naer die Fortificatie gemaeckt zoude worden, met eenen ſtaet van 't gene de voorſchreue Fortificatie coſten zal, zonder dat die van d'Ommelanden zulcx tot noch toe gedaen hebben, dat zy daeromme deſe aengaende op deſen tyt nyders nyet en ſouden weten te aduiſeren; alhoewel ſy zyn Genade wel willen verclaren, dat in 't byweſen van de Gedeputeerden van de Ommelanden binnen Vtrecht by de Bontgenoten genouchzaem geaduiſeert was, dat men metten eerſten Delfziel ſouden ſtarcken, ten eynde den Viandt te water geen inval aen Lant ſoude mogen doen, ende dat de ſcepen van oirloge, die men op de Eems ſal mogen leggen

t'al-

allen tyden hair recours op deze zyde zouden mogen nemen, dair omme zy geraden vonden, dat 't voorſcreuen aduis metten eerſten geëffectueert zal wordden, zoe verre die noot ſulcx ſal mogen vereyſchen. Ende zoe dese Fortificatie gedaen zal worden vuyt crachte van de voorſcreue Vnie, ende tot wederſtant van den gemeenen Viant, ja oick tot meerder verſekertheyt van de Stadt ende Lande van Groeningen, dat die voorſcreue Gedeputeerden hun laten duncken, dat die van Groeningen geen reden en hebben zullen hen des te beclagen. Ende zoe verre zy eeneghe clachten oft datelicke reſiſtencie dair ouer oft jegens doen wilden, dat men die Bontgenoten dair van ſouden mogen aduerteren, die verhopen die van Groeningen ſulcke reden te remonſtreren ende contentement te geuen, dat zy des een vernougen hebben zullen, ende middeler tyt ſoe verre de Ommelanden vreeſen, dat die van Groeningen eenege datelicke reſiſtencie zouden willen doen, zullen achteruolgende 't gene hun t'Utrecht geaccordeert es geweeſt, hun mogen verſien van II ofte III vendelen Knechten ter tyt toe dat het Fort volmaeckt zal weſen.

Ende ſoe veel betreft die verſekertheyt van de Stadt van Groeningen, houden die voorſcreuen Gedeputeerden Zyn Genade indachtich d'auctoriſatie die de gemeene Gedeputeerden van de Gevnieerde Prouincien t'Vtrecht vergaderd Zyne Genade in Februario leſtleden ſchriftelyck gegeuen ende ouergeſonden hebben, dair na Zyn Genade hem ſal mogen reguleren; dan alſoe de Stadt van Groeningen es een Stadt van vermogen, wel gefortifficeert, ende oick van geſchut, ammunitie van oorloghe ende victuail-

le

le wel verſien, dat die oick hair aen de zee gelegen es, zulcx dat die Stadt nyet en ſoude connen verouert werden dan met groote coſten ende macht van volck, dair toe jegenwoirdelick, vermits men den Viant aen andere oorden moet wachten, qualick middel ſoude weſen, laten die voorſcreue Gedeputeerden hen duncken, dat men (te ſpreken onder correctie ende behoirlicke reuerencie) voir deſen tyt met de voorſcreue Stadt behoort te temporiſeren, op dat men de partien die dair binnen ende den Viandt toegedaen es, geen oirſake en geuen hen ſeluen te ſtercken ende den Viant in te halen; waluerſtaende, dat zoe verre die van Groeninghen yet dadelicx attenteren jegens d'Ommelanden, het zy omme te beletten die voorſcreue Fortificatien van Delfziel, d'executie van de Middelen generael, oft vuyt eenege andere oirſake, dat men hun dair jegens voirſien ſal, ende nyettemin die voorſcreue Gedeputeerden van de Bontgenoten dair van aduerteren, om by hemluden rypelicken geaduiſeert te worden wat nair gelegentheyt van den tyt ende zake gedaen zal worden.

Ende ſoe die van den Lande van Vrieslant, Ouerysſel ende Drent nyet min, mer meer aen die verſekertheyt van Groeningen gelegen es, dan die Gevnieerde Prouincien in 't generael ofte eenege van dien in 't particulier, laeten hem die voorſcreue Gedeputeerden duncken, dat men voir al behoort te arbeyden, omme deſelue Landen in de voorſcreue Nairder Vnie te brengen, ten eynde men van hemluden oick te bat verſekert mach zyn, hair Steden Fortifficeren ende ingevalle die Viant eenege inval in deſen oort Lants ſoude willen doen, hem met ge-

gelycke hant te beter reſiſtencie te mogen doen, ende oick om te beter middel te mogen hebben om te verualleren die coſten die men zal moeten doen om Groeninghe te reduciren tot behoirlicke obedientie, het zy met fortie, of met de langer hand, zoe verre die noot zulcx vereyſchen mocht; Al hoe wel die voorſchreue Gedeputeerden hen laten duncken, dat die van Groeningen verſtaen hebbende, dat alle die omleggende Prouincien hun perpetuelick metten anderen verbonden hebben, hem wat naerder bedencken ende mede in de voorſchreue Vnie begeuen zullen.

Actum onder de hant van des voorſchreue Gedeputeerden tot Leeuwairden op ten XIIIen Aprilis anno XVc LXXIX. Ende was onderteeckent *Adriaen Cromhout*, *Reynier Cant*, *Florus Thin*.

Naer een gelyktydige Copie ter Staten Griffie van Zeeland.

XII.

Brief van den Prince van Orange, aan de Gedeputeerden des Naerder Geünieerde Provincien te Utrecht, over de voortzetting der gemaakte Unie, het ontzet van Maaſtricht, en de pogingen aangewendt om de andere Provintien tot de Unie te brengen.

1579. den 22 April.

Dye Prince van Oraengnen, Graue van Naſſau etc. Heere ende Baron van Breda, van Dieſt etc.

Edele, Eerſaeme, Wyſe, Discrete, Lieue Beſundere. Wy hebben binnen corten daegen diuerſche brieuen van uwen wegen ontfangen, ende namentlyck de gheenen van den vyffden, derthienden ende XVIIIen dach der loopender maendt, op dewelcke wy ouermits die groote menichfuldige occupatien dategelyck alhier ouercommende, die bequaemheyt nyet en hebben gehadt V lieden te antwoirden; hebbende middeler tyt zeer gaerne geſien den ſonderlingen yver ende groote ſorchfuldicheyt, die Ghy lieden tot weluaren des Gemeene Vaderlants zyt draegende, ende naementlyck tot die zaecke van de Vnie, ten eynde deſelue allen goeden ende geluckigen voirtganck mochten nemen,

nemen, zynde 't ſelfde oick wel een voirnaemſte zaecken die wy in deſen tyt weniſchen. Wy hebben al in 't lange doerleſen 't gene Ghy by Uwe laeſte misſiue ons ſchryft van de middelen by dewelcke den Vyandt groot hinder ende affbreck zouden connen geſchieden, ende hem alzoe van de belegeringe van Maeſtricht doen vertrecken, wair op wy voer antwoirde nyet laeten en willen V te ſeggen, dat onſe lieue ende wél beminde Neue den Graue van Hohenloe jegenwoirdelyck hier zynde, noch gedenckt zoe wy verhopen van de Generale Staeten affgeveerdicht zal worden, ende alzoe hy hem alsdan ſtracx naer den Quartiere van Vtrecht zal vervuegen, zult ghy van hem vernemen den laſt die hy van zynder Hoocheyt ende Generale Staeten heeft, verhopendende ghy V daer naer zult reguleren. Wy en hooren nyet geerne die zwaricheden die noch daegelycks in Vrieslant voervallen, verhopende daerom dat by V lieden alle zaecken met rypen raede tot eendracht ende weluaren der Landen gedirigeert zullen worden, houdende alle goede correſpondentien, zoe veel immermeer moegelyck wordt metten omleggende Prouincien, ten eynde die zaecken tot egeene voirdere tweedracht ofte desvnie en comen. *Wy zyn hier met alle vlyt arbeydende om die andere Prouincien van deſer zyde oick in de Vnie te brenghen, ende alzoe eene Generale Vnie tot meerder corroboraetie ende verſterckinge der Gemeene Zaecken te maecken, zoe wy hopen ghy corts breeder zult vernemen.*

Edele, Eerſaeme, Wyſe, Discrete, Lieue, Beſundere! Onſe Heere God zy met V lieden.

Ge-

Geſcreuen binnen Antwerpen op den XXIIen dach Aprilis 1579. Onderſtont geſcreuen V lieder goede vriendt. Onderteeckent *Guill. de Naſſau.*

Den Edelen, Eerſaemen, Voerſichtigen, Discreten, Gedeputeerde der Naerder Gevnieerde Prouincien zynde binnen Vtrecht, onſe byſondere goede vrunden.

Naar een gelyktydige copie ter Staat, Griffie van Zeeland.

XIII.

Brief der Gedeputeerden van de Nadere Unie, aan den Prins van Orange, houdende verslag van het gehandelde met den Graave van Renneberg, en de redenen waarom de Graaf met de Provintien van zyn Stadhouderschap nog niet tot de Nadere Unie konden verstaan, als mede de beletselen welke de propositie tot een Nadere Unie te Antwerpen gedaan, aan de Unie van Utrecht toebragt (1).

1579. 27 April.

Doorluchtige, Excellent, Hoichgeboren, Genadige Furst vnd Heere!

Alsoe den Grave van Runnenberch, Stadtholder van de Landen van Vrieslant, Ouerysſel, Groeningen &c. by syne brieuen den XIIIen deser lopender maent an ons gescreven, wel ernstelyck

(1) Bor XIII B. bl. 33 (90) verhaalt ook iets van het schryven van deezen brief, doch gebrekkig, en dezelve was te aanmerkelyk om niet geheel uitgegeeven te worden: de Prins werdt ook ernstig verzogt door de Staaten van Zeeland, om zich by de Unie te voegen, op dat de Stad Middelburg daar door bewogen zoude worden dat voorbeeld te volgen: hy draalde niet lang met aan het verzoek te voldoen, en nam het Verbond aan, by acte geteekend den 3 Mey, zoo dat dezelve (naar het oogmerk der Bondgenooten) nog op den Landdag van Overysſel heeft kunnen geleezen worden.

ſtelyck verſocht heeft, dat wy eenige vuyt onſen Collegie ſouden willen ſchicken aen zyn G. omme aldaer met zyn G. eenige ſaecken te handelen, die ſonder in loco te weſen, ende die circumſtantien der ſelver aldaer verſtaen ſynde, nyet vuytgerecht en conden worden, ſoe en hebben wy nyet willen naelaeten (hoewel wy ſeer zwack in getal waren) in alderhaeſt daer te ſchicken Adriaen Cromhout, oude Burgemr. tot Amſterdam, Reynier Cant, Raydt aldaer, ende Mr. Floris Thin, Aduocaet van de Staten van Vtrecht, ſulcx wyl. V.F. G. by ons laetſte misſiue van den xviiide deſer, beneffens d'ouerſeyndinge van de copie van de voorſz. misſiue aengeſchreuen hebben, ende die voorſz. Geſanten thuys gecomen zynde, hebben ons huyden van hun gebeſoingneerde rapport gedaen, daer vuyt wy verſtaen hebben onder anderen, den onvaſten ende onſeeckeren ſtaet ſoe van den Landen van Vrieslant (vermitz die partidicheyt die aldaer es) als van de Ommelanden, vermits die queſtie die ſy hebben met die van Groeningen, ende 't recht dat die van Groeningen ouer deſelue Landen pretenderen, waer door die voorſz. Graue beducht was, dat die voorſz. van Groeningen ſoe wel d'executie van de middelen generael ouer die Gevnieerde Prouincien inne geſtelt, als die Fortificatien van eenyge plaetſen (namentlyck Delffzyl) die men noedich beuonden heeft met den yerſten in de Ommelanden tot verſeeckerheyt van de ſeluen jegens den Vyanden te maecken, ende andere diergelycke zaecke d'Ommelanden concernerende, daetelyck ſouden willen beletten, omme waer jegens met die beſte ende gevouchgelickſte middelen te moe-

gen verſien, geen naerder noch bequamer expedient beuonden es, dan te practizeren dat die reſte van den Landen van Vrieslant ende oyck die Landen van Querysſel, ende andere van den Gouuernementen van den voorſz. Graue hen mede in de Vnie alhier opgerecht begeuen zouden, omme waer toe deſelue te induceren den voorſz. Graue verthoont heeft wel geneygen te zyn, en gepreſenteert heeft syn debuoir te willen doen merckelyck in Querysſel, alwaer de IIIIe van toecomende maendt een Lantdach tot Deuenter vuytgeſcreven es, omme onder anderen op die ſaecke van voorſz. Vnie mede te tracteren, ende ten dien eynde heeft syn Gen. begeert, dat wyl jegens denſelnen daege eenyge vuyt den onſen, namentlyck Reynier Cant, aldaer ſchicken ſouden, ſoe omme die voorſz. ſaecke van de voorſz. Vnie te voorderen, als om zyn Gen. te asſiſteren in de zwaericheden die zyn Gen. den aengaende voorvallen ſouden moegen, 't welck wy nyet en ſullen laeten te doen, inſonderheyt ſoe wy verſtaen vuyt 't rapport ſoe van de voorſz. Gecommitteerden, als van eenyge anderen, datter goede apparentie es, dat die voorſz. van Querysſel hen in de Vnie begeuen ſullen, inſonderheyt ſoe verre den voorſz. Graue van Rennenberch de handt daer aen houden, ende die ſaecke opentlick ende ſonder ſimulatie dryuen wil; Dan verſtaen datter twee reden syn, die den voorſz. Graue van Rumenberch opholden van die ſaecke van de voorſz. Vnie ſoe rondelyck ofte opentlyck te vorderen, als hy wel zoude moegen, waer van het een es, dat noch zyn Gen. in een naedencken gecommen es, dat noch zyn Alteze noch V. F. G. te wille en ſoude

we-

weſen, dat hy onſe voorſz. Naerder Vnie op de conditien V. F. G. ouergeſonden, aengenoemen heeft, vermits dat hy d'acte van conſent nyet ontfangen noch eenich anderen antwoordt daer op verſtaen heeft, dat oyck ſyn G. bevyndt by de Propoſitie aldaer op den deſer maent gedaen, dat gehandelt ſoude werden van een ander generael ende vaſter Vnie op te rechten, waer van men preſumeert en oyck wel ſchynt, dat ſyn G. het ſueces begeert te verwachten, alvooren dieper in de voorſz. Vnie te treden, gelyck als veel andere Steden ende Landen van deſe omleggende Prouincien (hoe wel ſy die voorſz. Vnie alhier opgerecht goedt vynden) hen daer inne nyet en connen reſolueren, nemende haer excuſe op de voorſz. Propoſitie, ende hun duncken laetende, dat deſe alhier opgerecht nyet alleen ſoude ſyn jegens die wille van ſyn Alteze maer oick van V. F. G., 't welck eenyge quade geeſten die nyet en ſoucken dan ten dienſte van de Spaengnarden die Gemeente in tweedracht te holden, ende tot oproerte te brengen, wel opentlyck jactiteren en luyden laeten, om alſoe ende met meer anderen calumnieuſe ende erdochte middelen te beletten, dat die voorſz. onſe Vnie nyet alleen by andere nyet aengenomen en zoude werden, maer oick om deſelue ganſelick te ſubuerteren ende te nyet te brengen, emmers 't effect van dien, dat conſiſteert in de executie van de generaele middelen tot onderhoudeniſſe van den oorloge by de voorſz. Vnie geaduiſeert te verhynderen, waar door wy in een groot bedencken gecomen ſyn, dat die Propoſitie van een andere generaele vaſter Vnie op te rechten, nyet en es gedaen noch gepractiſeert, dan om

den voortganck van der Vnie alhier geſloten te beletten, ende deſelue ſoe veel 't moegelick es, te nyet te doen, jae om die Landen ende Ingeſetenen van de Gevnieerde Prouincien te brengen tot een oproerte, ende te maecken dat noch deſe voortganck hebben off 't effect ſorteren, noch d'andere by gemeen conſent opgerecht werden ſal. Want (te ſpreeken onder correctie ende behoorlicke reuerentie) wel te verſtaen es, dat ſoe verre die meyninge anders geweeſt ware, dan nyet van noode ware geweeſt ſoe indiſtinctelyck, ſonder van deſe eenyge mentie te maecken, te proponeren van een generael Vnie op te rechten, ſoe men wel can dencken, dat die van den Furſtendomme Gelre met den Graefſchappe Zutphen, die van de Graefſchappe en Landen van Hollandt, Zeelant, Vtrecht, die van den Adel, Steden ende Grietenie van Vriesiant, d'Ommelanden ende oick die Stadt van Gendt, 't gene ſoe ripelick ende ſolemnelick by gemeen advys naer veele en verſcheyden communicatien alhier geſlooten ende alomme gepubliceert en in 't werck geſtelt es, nyet lichtelyck en ſullen veranderen afſtaen ofte te buyten gaen, byſonder aenſchouw nemende op de zwaricheden die te verwachten ſouden weſen, als men ſoude willen diſputeren van 't gene by d'Vnie alhier ouer commen es, te retracteren, heeft men oick van ouerlange wel cunnen verſtaen, dat van de Walſche Prouincien nyet goedts te verwachten en was, emmers dat ſy hen in eenyge andere Vnie ſouden begeuen dan daer by men ſoude beloeuen die Catholycque Roomſche Religie alleen voor te ſtaen, ende te mainteneren, ſonder eenyge Religions Vrede te willen toelaten, ſonder die welc-

welcke men nochtans wel can verſtaen dat deſe Landen, en byſonder daer beide die Religien toe gelaten ſyn, nyet en ſyn in vrede te behouden, ende daer omme ſoe verre eenyge Prouincien hen bezwaerd hadden gevonden die Vnie alhier opgerecht, aen te nemen in die forme, die leyt, en waere nyet van noode geweeſt ſoe indiſtinctelyck te proponeren, dat men een ander generael en vaſter Vnie etc. ſouden oprechten, ſonder eenyge vermaninge te doen van de Vnie alhier gemaeckt, recht off men die wilde rejecteren, ende achten, als off die nyet gedaen ware geweeſt, maer hadden wen moegen proponeren middelen daer by die Prouincien die hen in deſen nyet en begeren te begeuen, ende nochtans in de generael Vnie te blyuen, hen met deſe Gevnieerde Prouincien vaſtelyck ſouden hebben connen verbynden tot wederſtandt van de jegenwoordigen vyandt, dat meer van noode ware geweeſt in deſe conjuncture ſoe die generael vaſter Vnie die men pretendeert te willen oprechten noch in lange nyet tot een eynde ſal connen gebracht worden, gemerckt die verſcheydenheyt van opinien, die daer vallen ſal, ſoe dat middeler tyt die gemeen ſaecke daer door, namentlyck in 't ſtuck van contributien daer op alhier by alle Prouincien ende Leden deſer Vnie nu naer veel arbeyt etc. verdregen es, ſeer verachtert ſal worden, die nochtans bat gevordert diende. Van all 't welck wy nyet en hebben willen naelaeten vermits die wichticheyt van ſaecke V. E. G. (onder behoorl. correctie) in alder onderdanicheyt te aduerteren, ten eynde die ſelue V. E. G. die voorſz. ende andere zwaricheden aenmerckende langer nyet en ſonde willen ver-

trecken en by den voorſz. Ertshertoge te procureren d'aggreatie en ratificatie op de aennemínge van der Vnie by de voorſz. Graue van Runnenberch gedaen, ende dat V. F. G. ſelffs die ſelue ſoude willen aduoyeren, ende dat ſoe verre des eenichſins mogelyck es, ſonder eenich langer vertreck, alſoe dat die voorſz. Graue van Runnenberch van 't zelue op den 1111e van de toecomende maendt van Mey als den Lantdach tot Deuenter geholden ſal worden, verad-uerteert mach weſen, ten eynde dat ſyn Gen. die ſaecke van de voorſz. Vnie opentlyck ende te vrymoediger mach vorderen, ſoe anderſints te beduchten es, dat den voorſz. Graue die voorſz. ſaecke 't ſy by diſſimulatie ofte anderſins ophalden ofte verby gaen ſoude moegen, en dat alſoe onſe negociatie geheel onvruchtbaer blyuen ſoude, tot merckelyck intereſt van deſe Landen. Ende ſoe wy V. F. G. kennelyck holden, hoe veel daer aen gelegen es dat die Prouincien van Vrieslant en Ouerysſel met haerl. voorn. Stadtholder, ſonder eenich langer vertreck tot deſe Vnie comen, d'welck in alle gevalle ſal cunnen geſchieden onverminderd die propoſitie van de generael Vnie aldaer gedaen, metz dat ſy in hun geheel moeten blyuen om 't gene vorder by die Generalité tot deſer Vnie gevoucht ſoude moegen werden, ſonder deſelue te contrarieren, te moegen accepteren. Soe bidden wy V. F. G. andermael dat deſelue gelieue te procureren die voorſz. aggreatie en ratificatie, op dat by faulte van dien, ſulcken goeden werck nyet achterwegen en blyue; want wy ons by nae genouch verſeeckert holden, dat ſoe verre den voorſz Graue die voorſz. aggreatie met den yerſten ouergeſon-

gelonden worden, dat deſelue die ſaecke met ernſt ter herten nemen ſal, ſoe dat eer yet lange die van Oueryſſel ende die reſte van Vriesland hem mede in deſe Vnie begeuen ſullen, ende ons des alſoe tot V. F. G. verlatende ſullen deſe beſluyten met onſe onderdanige recommandatie in de goede gratie van V.

Doorluchtige Excellent, Hoichgebooren, Genadige Furſt vnd Heere, die wy bidden dat Godt Almachtich wil ſparen lange weluarende in voorſpoedige Regimente. Geſchreuen t'Uytrecht deſe xxviie Aprilis 1579.

Naar een gelyktydige Copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XIV.

Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan hunne Medegedeputeerden by den Prins van Orange, hun verſlag doende van de zwaarigheden die den Graaf van Renneberg benevens de Provintien onder zyn Stadhouderſchap wederhielden in de Nadere Unie te treeden, en van den brief dien zy daar over aan den Prins hadden geſchreven.

1579. 28 April.

Eerweerdige, Hoichgeleerde, Wyſe Voorſinnege Heeren!

Wy hebben onlancx ter ernſtige ende ſcryftelicke begeerte van den Graue van Runnenberch, Stadtholder van de Landen van Vrieslant, Ouerysſel etc. daer van copie mits deſen gaet, aen den ſelven Graue geſchikt gehadt *Adriaen Cromholt*, *Reynier Cant* ende Mr. *Floris Thin*, vuyt 't rapport van welcken wy onder anderen verſtaen hebben die gelegentheyt ende ſtaet ſoe van de voorſz. Graue van Runnenberch als van den Lande van Vrieslant, Ouerysſel, Ommelanden, ende oock eensdeels van Groeningen, die ſeer onvaſt ende onſeecker es, vuyt redenen als V. E. eensdeels vuyt onſe voorgaende misſiven ſoe aen zyn Excie als V. E. geſchreuen, hebben moegen verſtaen, en-

ende ſoe die voorſz. Gedeputeerden hem laeten duncken, dat die voorſz. zwaricheden wel te remedieren ſouden weſen, by ſoe verre die voorſz. Graue van Runnenberch d'Vnie alhier opgerecht ende by zyn Gen. op conditien V. E. kenlick aengenomen, wilde vorderen ende promoueren, ſoe aen de reſte van Vrieslant, als aen die van de Landen van Ouerysſel, ſulex hy wel ſoude vermoegen, ende verclaert genegen te zyn te doen; want in ſulcke gevalle men wel vaſtelick ſoude verhoepen, dat die reſte van Vrieslant ende oick die van Ouerysſel lichtelick te indueren ſouden weſen, omme die voorſz. Vnie te accepteren, met dat ſy bevinden dat de voorſz. Graue ſuspens gehouden wordt ſoe doordien hy egeen andtwoordt en crycht op 't conſent ende aggreatie by hem verſocht van zyn Alteze ende ſyn Excie, als dat aldaer in de generaele Vergaderinge der Staten geproponeert es een ander generael ende vaſter Vnie op te rechten, ſonder van d'Vnie alhier gemaekt eenyge vermaninghe te doen, nyet meer dan off die nyet geacht en worden ende genſchelick gerejecteert ware, weſende ons beduncken een ſaecke die tot ghoen andere eynden en is ſtreckende dan om d'Vnie alhier opgerecht te ſubuerteren ende te nyete te doen, ende die Gevnieerde Prouincien in groote alteratie te brengen, waer vuyt Uwe Ed. lichtelick connen conſidereren wat inconvenienten te verwachten ſouden ſtaen: Soe hadden wy goet gevonden om zyn Excie te ſchryuen, en ſenden die miſſive daer van copie beneffens deſe gaet, ten eynde Syn Excie daer vuyt ſoude moegen verſtaen hoe grotelick die vorderinge van de Vnie alhier opgerecht in de voorſz. Landen van Vrieslandt

landt ende Ouerysſel behindert wordt, door dien dat Syn Excie ſelffs nyet en aduoyeert die aenneminge van de Vnie by de voorſz. Graue van Runnenberch gedaen, noch oick by den Eertshertoge Matthias doet aduoyeren, mitsgaders door die propoſitie van de Generaele Vnie aldaer gedaen, ſonder d'welcke wy nyet en twyffelen, off de voorſz. Graue van Runnenberch en ſoude hem abſolutelick in de voorſz. Vnie begeuen, ende d'ſelue met ſulcke vliet aen die van Vrieslandt ende Ouerysſel gepromoveert hebben, dat ſy hen daer inne ſonder groote zwaricheyt begeuen ſouden hebben, daeromme dat wy by de voorſz. misſive verſocht, dat Syn Excie 't ſelue conſent met den yerſten ſoude gelieuen te procureren ende aen den voorſz. Graue overſeynden, alſoe dat hy 't ſelue ſoude moegen hebben den IIIIe deſer toecomende maent, wanneer dat binnen Deuenter eenen Lantdach van die van Ouerysſel geholden ſal worden, daer wy onſe Geſanthen oick zullen ſchicken, ten eynde ende vuyt ſaecke als V. E. vuyt de voorſz. mesſiue breeder zullen verſtaen, welcke mesſiue by ons gereſumeert ſynde, hebben daer inne eenege zwaricheyt bevonden, daer deur wy beducht zyn geweeſt, dat daer inne yet ſoude weſen dat Syn Excie ſoude moegen offenceren, vermits wy nyet en weten off die propoſitie van de Generaele Unie aldaer gedaen 't werck van Syn Excie es, ende off zyn Excie met ernſt die handt daer aen holt ofte nyet, daeromme wy goet gevonden hebben die voorſz. misſiue nyet aen ſyn Excie, mer aen V. E. te ſchicken, ten eynde dat V. E. ſoude gelieuen den inhouden van dien (dat V. E. dienen ſal voor Inſtructie)

ſyn

ſyn Excie in cracht van den brieuen van credentie die mits deſe gaet, ende daer van copie hier by gevoucht es, mondeling aen te geven; doch die materie alſoe tempererende dat ſyn Excie die gelegentheyt ende waerheyt van der ſaecke alſoe aengegeven werdt, dat ſyn Excie gheen reden hebbe om daer door geoffenceert te werden, dat V. E. oick te meer geoirſaeckt ſoude weſen ſyn Excie te presſeren ten eynde ſyn Excie goede gelieffte zy onſe begeerte ſonder langer vertreck te volbrengen: Es daeromme ons vrundtlick begeren dat V. E., off den ghenen van V lieden, die aldaer ten aencompſte van deſe weſen ſal, ofte zullen, deſe laſten aen willen nemen ende die ſaecke behertigen, alſoe dat wy cortelick van zyn Excie eenyge vruchtbaer antwoordt mogen ontfangen; want anders es te beſorgen, dat den Lantdach van Ouerysſel ſonder eenige vrucht verby gaen ſal, ende in alle gevalle begeren vrundtlick, dat V. E. gelieue ons jegens den IIIIe deſer toecommende maendt over te ſcryuen, wat wy uwes bedunckens van ſyn Excie 't geene voorſz. es aengaende ſullen hebben te verwachten, op dat onſe Gedeputeerden die naer Ouerysſel gaen, ſullen moegen weten waer naer ſy hem ſullen hebben te reguleren. Indien Graeff *Johan van Naſſau* noch aldaer es, ſult ſyn Gen. 't effect van de voorſz. misſiue (daer van wy een weynich mentie maecken in de misſiue die wy aen ſyn Gen. ſcryuen) oick moegen communiceren, ende ſyn Gen. bidden, dat hem gelieue die handt te holden aen ſyn Excie dat deſelue ſich in de voorſz. ſaecke wil reſolueren ſonder die langer op te holden, ende ons ganſchelick des alſoe tot V. E. verlatende als die welcke

eens-

eensdeels ende van de principaelste geweest sy, die de voorsz. Vnie hebben helpen vorderen ende sluyten. Zullen dese eynden met onse recommandatie in de goede gratie van etc.

Eerweerdige, Hoochgeleerde etc. Gescreuen t'Uytrecht den XXVIIIe Aprilis 1579.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

X V.

XV.

Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan den Prince van Orange, om te strekken tot een Credityf voor hunne afgezonderen aan denzelven Prins, en onder anderen, om hem voor te houden eenige zaaken raakende het ontzet van Maastricht, vrywillige leeninge &c.

1579. 28 April.

Aen zyne Princelyke Excellencie.

Durluchtige, Hoichgeboren, Genedige Furst vnd Heere!

Wy holden U Furstelyke Genade indachtich, hoe dat wy achtervolgende onse schryuen op den XVIIIen deser, aen V Furstelyke Genade gedaen ter ernste begeerte van den Graue van Rennenberg, zekere onse Gedeputeerden aen zyn Genade in Vrieslandt geschickt hebben gehadt, d'voorschreue Graue by zyne missiue (daer van wy V Furstelyke Genade oick copie ouergesonden hebben) versocht heeft: ende soe onse Gedeputeerden ons rapport gedaen hebben soe van hun gebesoigneerde als van de gelegentheyt van Vrieslandt, Ouerysel, Ommelanden ende oick eensdeels van Groeningen, en hebben nyet willen naelaten V Furstelyke Genade op 't spoedelicste daer van te doen aduerteren doer den Eerweerdigen,

eensdeels ende van de principaelste geweest, die de voorsz. Vnie hebben helpen vorderen ende sluyten. Zullen dese eynden met onse recommandatie in de goede gratie van etc.

Eerweerdige, Hoochgeleerde etc. Gescreuen t'Uytrecht den XXVIIIe Aprilis 1579.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

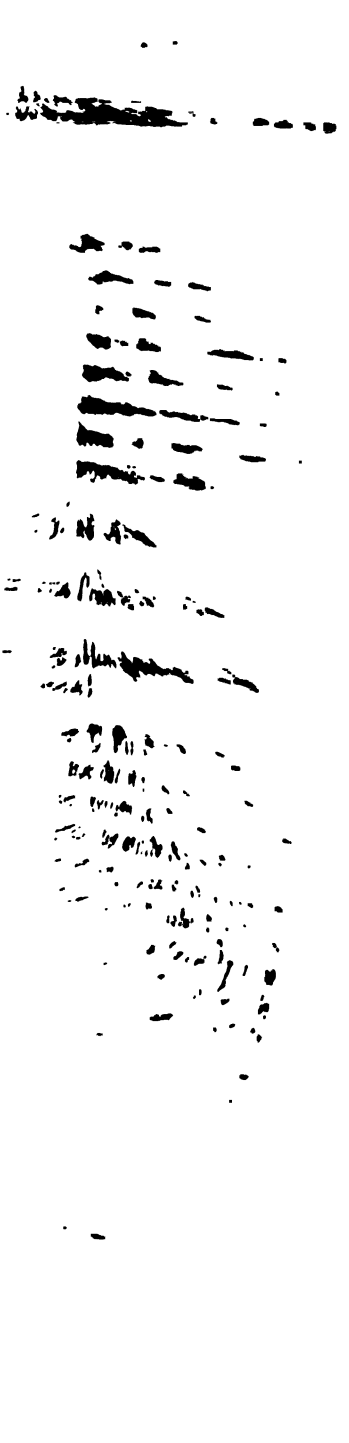

…den ende
…ffectueert,
… grootelick
…n middelen
… zelue (met
…lt by V Ex-
…yn daer toe
…e brengen,
…de moeghen
…cht; onder
…elyke Gena-
… die garniſoe-
…de andere in
…e Prouincien
…en thien ven-
…ch andere vyff
…dt als den Gou-
…n Rennenberg,
…erysſel etc. om-
…asſiſteren; ende
…ynde als boven,
…etſen als V Fur-
…all, doch dat die
…ndien hemluyden
…me (dat Godt ver-
…noegen nemen ſoe
…by ons in de Vnie
…etſen, daer omtrent
…et tegenſtaende dat
…elen ſoldaten daer
…, nochtans van
…ſullen blyuen:
…nyet en ſall
…effecte als bo-
…en zy hun
…maent ſoltz
…off

digen, Wysen ende voorsienighe Heeren Meester *Pauwels Buys*, Aduocaet van den Landen van Hollandt, Meester *Jaspar van Vosbergen*, Bailliu van der Veer, ende Meester *Floris Hermale*, Canonick ende Thesaurier t'Oudemunster alhier binnen Vtrecht, respectiue Gedeputeerden van den Staten van Hollandt, Zeelandt ende Vtrecht, off den gheenen van hun dryen die ten aencompste van desen aldaer wesen sall ofte zullen: es daeromme onse onderdanighe begeren, dat V Furstelyke Genade gelieue hemluyden ende een yeder van hem int gheene zy V Furstelyke Genade desen aengaende van onsen wegen ende zonderlinge die Vnie alhier opgerecht betreffende, aengeuen sullen, te geuen goede audientie ende volcommen gelooff als ons seluen, ende hunluyden daer beneffens te doen zoe corte expeditie als eenichssins moegelick es, ende die wichticheyt van der zaecke vereyscht. Voorts zoe houden wy V Furstelyke Genade indachtich het vorder inholt van onse voorschreue missiue den XVIIIen deser aen V Furstelyke Genade geschreuen, beroerende dat men een brugghe zoude slaen ouer die Maze omtrent Venloe, ten eynde de Ruyteren van den Baron van Cortzbach aldaer de commoditeyt zouden hebben om met eenich voetvolck den Viandt eenich affbreuck ende verhinderinge te doen, 't zy in toevoeringe van volcke, victuaille ofte andersins, ende wederomme in tyde van noode vp Venloe moghen wycken, welck aduys daer toe es streckende, om eenige middel te vinden om den Viandt voor Maastricht in zyn voornemen te verhinderen, ende den goeden fromen luyden binnen Maestricht met Godes hulpe eenich ontset te wege te brengen,

het

het welck wy luyden met allen goeden ende fromen zonderlinge geerne saegen geëffectueert, als waer aen allen desen Landen zoe grootelick gelegen es, ende daeromme egheen middelen onbedacht laetende, waer mede men t zelue (met Goidts Gratie, ende neffens 't gundt by V Excellencie geraeden zall gevonden zyn daer toe te doen) zoude moegen ten effecte brengen, off emmers eenichtsins daer toe soude moeghen helpen: soe hebben wy ons bedacht; onder behoirlicke reverentie, uwer Furstelyke Genade voor te houden, dat men vuyt die garnisoenen van den Lande van Gelre ende andere in dienste deser Naerder Gevnieerde Prouincien zynde, wel soude moeghen lichten thien vendelen goede soldaten, ende noch andere vyff off ses vendelen soe vuyt Hollandt als den Gouuernemente van den Graue van Rennenberg, Stadtholder van Vrieslandt, Ouerysel etc. omme die voorschreue ruyters te assisteren, ende geëmployeert te werden ten eynde als boven, en in zulcker vougen ende plaetsen als V Furstelyke Genade goet vinden sall, doch dat die voorschreue knechten altyt indien heuluyden eenige zwaricheyden ouerquame (dat Godt verhoede) haer recours souden moegen nemen soe op Venlo (dat nu onlancx by ons in de Vrie ontfangen es) als andere Plaetsen, daer omtrent gelegen; welcke Plaetsen nyet tegenstaende dat die voorschreue thien vendelen soldaten daer vuyt gelicht souden worden, nochtans van nootelicke garnisoenen versien sullen blyuen: dan alzoe men dezelue knechten nyet en sall wel gewillich maecken, om ten effecte als boven sich te laeten gebruycken, het en zy hun eenighe penningen, 't zy voor een maent soltz

off anders verſtreckt en worde, ende daer ons alhier egheen ander middel voor handen en zyt, ſoe zoude ons (onder reuerentie) om promptelick eenige penningen te vinden, ende dewyle de Gemeenten ſich zoe gewillich ende yverich erbieden tot den ontſette van Maestricht, in deſen gelegentheyt wel geraden duncken, dat men ouer deſe Naerder Gewnieerde Prouincien ſoude opſtellen ende voorhouden een gewillige leeninge, d'welcke zoude moegen vruchtbaer zyn, zoe het Uwer Excellencie beliefde te ſchryuen aen allen voorneemelicke Steden, off aen ons, ten eynde wy van wegen Uwer Excellencie mochten ſchryuen aen den Steden voorſchreuen, dat die van de Magiſtraet reſpectiue voor hem luyden ſouden ontbieden de voorneempſte goede Patrioten, ende dezelue met goede redenen induceren, om voor als nu in deſen nootwendicheyt, 't gemeen Vaderlant te asſiſteren met leeninge, 't zy voor een half jaer ofte een jaer, van zoe veel penningen als hun vermogen, discretie, ende goede affectie tot het gemeen Vaderlandt ſoude moegen dragen; het welcke wy den Magiſtraet deſer Stadt hebben voorgehouden, die 't zelue in deſe gelegentheyt van zaecken voor goedt aengeſien hebben, in zulcker vougen, dat zy nyet en twyffelen, off 't zelue zoude in deſer Stadt wel vruchtbaer zyn, aengemerckt deſer Gemeenten yver ende affectie tot het ontzetten van Maeſtricht voorſchreue zoe groot es, dat zy alles ſchynen te ſullen doen wat daer toe behulplich zouden mogen zyn, waeromme het Uwe Excellencie wil gelieuen ons deſen aengaende zyn goedt belieuen ouer te ſchryuen, verſekert ſynde dat wy luyden voor zoe

veele in ons es, nyet en ſullen naelaeten te bearbeyden om Uwer Furſtelyke Genade goede meeninge te achteruolgen. Bouen deſe en cunnen wy V. Furſtelyke Genade nyet verhalden, hoe dat alhier op giſteren by ons geweeſt zyn zeker drie Gedeputeerden van den Furſtendomme Gelre, die ons zeer claechlick te kennen gegeuen, dat die Huysluyden in die Veluwe langer de coſten ende foulle van den Ruyter al daer leggende nyet en connen noch en willen lyden, ende daeromme gereſolueert zyn, dat zoe verre deſelue nyet met den eerſten van daer gelicht ende elders vervuert worden, oick om monſter te paſſeren, dat zy hem behelpen zullen met alzulcke middelen als zy te rade vinden ſullen, om deſelue metter daet te doen vertrecken; ende 't ſchynt oick wel, dat die Huysluyden van den lande van Vtrecht oick van gelycke meyninge zyn, want voirwaer die coſten, bezwaernisſe ende foulle die die voorſchreue Huysluyden van de voorſchreue ſoldaten moeten lyden, onverdrachelick zyn, ende zoe V Furſtelyke Genade wel cán verſtaen wat zwaricheyden te verwachten ſullen weſen, indien de voorſchreue Huysluyden haer concept ter executie leggen, daer voór te meer te beſorgen es, dat Graeff Johán van Naſſau, Stadtholder van den voorſchreue Furſtendomme van Gelre ende Graeffſchappe van Zutphen V Furſtelyke Genade Broeder abſent es, ende dat den Graue van Hohenloe oick langer van hier blyft dan zyn Genade wel gemeynt ende laeten luyden hadde, daeromme dat onſe onderdanige begeeren es, dat V Furſtelyke Genade gelieue om alle inconuenienten te ſchouwen, die voorſchreue ruyter met den eerſten ſoe vuyt den

Furſtendoms Gelre als die Lande van Vtrecht te doen vertrecken, en indien moegentlick op andere Plaetzen doen monſteren, ten eynde die luyden een weynich vertrooſt mochten worden, waer aen V Furſtelycke Genade ons ende alle die gemeen Lande een aengenaem zaecke doen ſullen, die wy t'allen tyden jegen V Furſtelyke Genade geerne ſullen erkennen, ende ons mitz deſen in alder onderdanicheyt recommanderende in de goede gratie van V.

Doorluchtige &c. Bidden Godt Almachtich V Furſtelyke Genade te willen ſpaeren lange weluarende in voorſpoedige Regimente. Geſchreuen t'Utrecht den 28 Aprilis 1579.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XVI.

Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan de Staaten van Holland, waar by zy verzoeken dat nog een of meer Gedeputeerden uit die Provintie tot hen mogen gezonden worden, vermits Reynier Cant, *alleen van Holland daar zynde, anders de commissie om met den Grave van Rennenberch naar de Ommelanden en Overysſel ter bevordering der Unie te reizen, niet durfde of konde aanneemen.*

1579. 20 April.

Edele, Frome, Erentfeſte, Hoochgeleerde, Wyſe, Voorſienighe Heeren!

Wy hebben onlancx vuyt 't rapport van ſeeckere onſe Gedeputeerden an de Graue van Renneberch Stadtholder van de Landen van Vrieslant, Ouerysſel &c geſchickt, verſtaen onder anderen, hoe dat ſyn Gen. hem ganſch geneygen thoont, om die ſaecke van de Vnie alhier den XXIIIe January opgerecht ende geſlooten, te vorderen, ende dat hy tot dien eynde begeert hadde, dat ſy luyden, emmers eenyge van hem, namentlick *Reynier Cant* met hem ſouden reyſen in de Ommelanden, ende van daer voorts in de Landen van Ouerysſel op den Lantdach die binnen Deuenter op den

nuje des toecomende maendt gehouden ſal worden, omme die ſaecke van de voorſz. Vnie, daer van aldaer getracteert ſal wordden, te helpen vorderen ende ſyn Gen. te aſſiſteren in alle zwaricheden die hen op de voorſz. Vnie ſouden moegen voorvallen ende gemoveert werden, ende ſoe die voorſz. Gedeputeerden voor die tyt nyet gelegen was in de Ommelanden te reyſen, ſoe vermits die zwackheyt van ons collegie als dat ſy des geen laſt en hadden ontfanghen: Soe heeft ſyn Gen. vterlick op hemluyden begeert, dat ſy ten minſten die handt ſouden willen houden, dat *Reynier Cant* op de voorſz. Lantdach tot Deuenter geſchickt mocht werden, preſenterende hem in als te reguleren ende vougen volgende 't aduys van den voorſz. *Reynier Cant*, heeft noch daer beneffens ſyn Gen. verſocht, by ſyn miſſiue den 23 deſer aen ons geſcreuen, dat men ſyn Gen. yemandt ſouden willen by vougen, die voor een tyt by ſyn Gen. ſoude moegen blyuen ende ſyn Gen. met raydt aſſiſteren, ende ſoe wy geheel noetelick vynden den voorſz. Graue in 't voorſz. verſouck te beliеuen, ſoe om ſyn Gen. te meer te winnen ende te diuerteren ende diſſiuereen den raedt der gener, die ſyn Gen. ſouden moegen ſoucken van de Vnie ende Gemeen Saecke off te keeren, als om door middel van zyne Gen. die reſte van Vrieslant ende oick die van Overyſſel te induceren, dat ſy hen in de voorſz. Vnie ſouden willen begeuen, dat wy ſonder middel van ſyn Gen. nyet en ſien te weech te brengen: Soe hebben wy den voorſz. *Cant* verſocht de voorſz. reyſe naer Deuenther aen te willen nemen, dewelck ſich ſonderlick daer op excuſeert dat alhier nyemant anders en es van we-

wegen Uwer E., ende mede dat Uwe E. hem belooft ſouden hebben hem van deſen laſt te ontledigen, ende anderen in ſyn plaetſe te ſchicken. Doch ſoe betrouwen wy vaſtelick, dat de zelue *Cant* uyterlick ſich nyet weygerich en ſal houden den Landen deſen dienſt te doen, mits dat Uwer E. gelieuen ſal, andren tot ſterckinge van deſe Collegie herwerts te ſchicken, het welcke doch (als wy Uwer E. te meermael geſcreuen hebben) zoe hoochnoodich es, om deſe zwaerwichtige ſaecken te volvoeren tot weluaert van den Landen, ende doch dagelicx ſoe veele verſcheyden ſaecken voirvallen, ter oorſaecke van dewelcke men genootſaeckt word in verſcheyden oirten eenigen van den Collegie te deputeren; dyes wy Uwer E. andermael zeer ernſtelick verſoucken Uwer E. believe van zulcx te doene egeen langer vuytſtel nemen, zoe dienſt van den Landen des hoochlick vereyſcht. Hier mede Edele, Erntfeſte &c. Geſchreuen t'Uytrecht deſen XXVIIIen Aprilis 1579.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XVII.

Schryven der Staaten van Zeeland aan hunne Afgevaardigden in de Generaale Staaten te Antwerpen, waar by, onder anderen, zy zig beklaagen over den geheimen last welken de Nederlandſche Gezanten tot den Vredehandel te Keulen zouden hebben, buiten weeten der Staaten, en eiſchen daar van onderrigt te worden.

1579. 4 May.

Erſame, Wyſe, Hoochgeleerde, Dierete, ende zeer Byſundere!

Ons heeft ſunderlynge verwondert, dat wy t'zedert den XIXen der voorleden maent geen ſcryvens van Vlieden en hebben ontfangen, maer als nu by uwe misſive van den XXIXen ende XXXen Aprilis ſiende de ſlappe en vrempde beſoignen van aldaer, aengeſien oock de excuſen by Vlieden geſchreuen, hebben ons dyenaengaende laeten contenteren, biddende nochtans dat Ghylieden voortaen nyet en wilt failleren ons van dage te dage particulierlick te onderrechten, principalick van 't geen daer den Landen van Hollant ende Zeelant eenichsſins is aen gelegen, als boven all 't feyt van den Oorloge ende van de Pacificatie. Ende alſoo aen 't

ontſet

ontſet der Stadt Maeſtricht veele gelegen is, ende dat wy te dyen fyne over lange ons conſent gedragen hebben totte verſochte obligatie ten behouve van de drye duyſent ruyteren, onder ſulcke indemniſatie als wy Vlieden hebben geſcreven, ſoo verwonderen wy ons zeer, dat Ghylieden ons nyet en ſchryft van eenigen voortganck van de zelue obligatie, nyet voordere dan wat die van Antwerpen daer inne gedaen hebben, ende nyet hoe Ghylieden dyen aengaende met die van Hollant moecht hebben gheſoigneert, principalick oock op de indemniſatie die wy begeren (boven de verſekertheden gemeyn met die van Hollant, als van arreſten op perſoonen en goeden van de Generaliteyt van d'andere Provincien ende dyergelycke) oock verzekert op den ontfanck van de Convoyen ſoo van de uuytgaende als incommende coopmanſchappen, by faulte van betalinge van de voorſz. obligatie, mitsgaders op dat den gront en bodem van Zeelant bevrydt worde, ende blyve van alle crygsvolck weſende in dienſte van de Generale Staten, ende dat men de ſchaden by de ſelue gheleden ende te lyden, ſal mogen verhaelen op de Generaliteyt, ſoo men te raede ſal worden, ende gevouchlick t zelve ſal connen te wege brengen, ende dunct ons hoochnoodich, zeer ernſtelick den Generale Staten voor te houden, dat wy gereet zyn tottet gheven van de voorſz. obligatie gelyck die verſocht wert, ſulx daerom oock, naer communicatie met die Gedeputeerde van Hollant, dyen aengaende proteſteren van die van Zeelant wegen, op dat eenen yegelicken kennelick ſy, ſoo verre de voorſz. Stadt van Maeſtricht eenich inconvenient over-

quame (dwelck Godt behoeden will) dat die Staten van Zeelant daer inne gheen schult en hebben, ende naer hun vermogen hebben gesocht t zelve te weeren.

Op veele andere poincten van ons naestvoorgaende scryvens en hebben wy van Vlieden geen andtwoorde gecregen, als nopende Vlieder commissie tot dese dachvaert, mitsgaders nopende de betalinge van de verloopen renten voor de Pacificatie, nopende d'impetratie van de Octroyen &c. Verpandynge van de Domeynen ende meer andere poincten, daer den Lande zeer veel aen is gelegen, ende daer aff wy begeeren van als wel zeer particulierlick onderricht te zyn, ende de zaecken by Vlieden zeer ernstich ende met groote vlyet ende wysheyt, als wy V toe betrouwen, beleydt ende gevoordert te worden.

Wy hebben verstaen door den Burgemeester Joos Eewoutssoon Teelinck, ende door het scryven van de Staten van Hollant, dat de Gedeputeerde tot nyeuwen Vredehandel te tracteren tot Ceulen, souden gecommitteert ende geinstrueert zyn nopende 't poinct van de Religie (1), anders dan Vlieden ende die van Hollant

(1) De Staaten van Holland en Zeeland, toestemmende in het aanvangen van den Vredehandel te Keulen, hadden uitdrukkelyk verklaard, dat zy de Unie van Brussel en het eeuwig Edict voor nietig en van onwaarde hielden, en begeerden, dat men voor hun vrye oefening van den Gereformeerden Godsdienst bedong, met uitsluiting van den Roomschen, doch de meeste stemmen der Provintien begreepen het stuk anders, gelyk men kan afneemen uit de Lastbrieven der Staatsche Gezanten by Bör XIII. B. *bl.* 108. [143] *en volgg.*, daar ten opzigte van Holland en Zeeland wordt gesteld: *dat zy zou-*

lant belaſt is by den concepten V lieden overgeſonden, mitsgaders dat zy lieden zouden hebben zekere ſecrete Inſtructien op den ſelven Vredehandel, die de Generale Staten nyet gezien en hebben, ende want wy 't zelve in zoo gewichtige zaecken zeer vremt ende periculeus vinden, ſoo begeeren wy eerſt nopende 't faict van de Religie alhier, dat Ghylieden naer communicatie met die van Hollant met gemeynen ende eendrachtigen advyſe (ift mogelick) perſiſteert by den laſt V lieden deshalven gegeven, ende daar aff verwetticht de Gedeputeerde van Hollant ende Zeelant geſonden op den tractaet van den zelven Peys, om hem dyen volgende te reguleren, ofte anderſins V lieden conformeert met die van Hollant voorſz, zoo Ghylieden, naer uwe wysheyt ende discretie, beſt geraden zalt vinden. Ende ſoo veel belangt de Commiſſien ende Inſtructien van de ſelue Gedeputeerde, begeeren dat Ghylieden, naer communicatie ende advyſe met die van Hollant als vooren, ernſtelick aldaer aan de Generale Staten inſiſteert, dat dezelue Com-

zouden blyven in de termen van de Pacificatie van Gend, en dat de Staaten alle naarſtigheid zouden aanwenden, dat binnen die Provintien de Roomſche Godsdienſt zal ontvangen worden, ter tyd toe, dat by de Vergaderinge der Algemeene Staaten daar in zou voorzien worden. Of deeze laſt by een geheime Inſtructie gegeeven zy, buiten weeten van de twee Provintien, blykt niet; maar in November van dat jaar leverden de Staatſche Gezanten een geheime Inſtructie over aan de Keizerlyke Gemagtigden, daar dit punt van de Religie in 't breedſt behandeld werdt: ondertuſſchen weet men, dat de denkwyze van den Prins van Oranje op de verdraagzaamheid in 't ſtuk van den Godsdienſt, veel gemaatigder was dan die van de Staaten van Holland en Zeeland.

Commissien ende Instructien, 't zy generale ofte secrete, behooren eenen yeghicken van den Staten bekent te wesen ende gecommuniceert te worden, om dyen aengaende zekerlick te handelen sonder achterdencken, ende om alle misverstandt ende inconvenienten te weeren, daer toe wy begeeren, naer communicatie met die van Hollant als vooren, zyn Excellencie oetmoedelick versocht te hebben om daer aen de hande te houden, zyne Furstelicke Genade verthoonende 't groot dangier dat vuyt eenige secrete Instructien ende particulieren Last geschapen is te rysen, op 't welcke V lieden, naer V lieder wysheyt ende discretie, sult mede communiceren metten Gedeputeerden van de Naerdere Vnie, om 't zelve met hunlieden tot effecte te brengen, soo verre sylieden daer toe verstaen willen.

Op de voorderе poincten van Uw lieder letste missive van den xxxix^en ende xxx^en Aprilis lestleden, alsoe op de sommige dient alvooren sonderlynge communicatie gehouden metten Staten alhier, sullen wy Vlieden eerstdaechs dyen aengaende volcommen andtwoorde over schicken, ende dunct ons zeer vrempt de onderteeckenynge van den Contracte van de vi^c m. guldenen by V lieden gedaen, alsoo syne Excellencie, naer inhout der Vnie (2), de landen nyet en mach belasten, ende Ghylieden wel

(2) Waarschynlyk wordt hier gemeend de Unie tusschen Holland en Zeeland van 11 July 1575; doch by dezelve wordt aan den Prince toegestaan op geloof en verband van de twee Provintien te ligten twintig duizend guldens.

wel behoort te weten wat V lieden te doen ſtaet om V lieden nyet te misgrypen.

Wy hebben geſcreuen aen zyn Excellencie, ten eynde zyne Furſtelicke Genade ſoude gelieuen te verleggen 't vendel van Capiteyn Joncheer Willem van den Dorp wt de Stadt van der Tholen, ende Lande van Zeelant, ende de voorſz. Stadt voorſien met eenich garniſoen die by die van Zeelant gegaigeert zyn, t zy van de geene die in dienſte zyn van de Generale Staten, ofte mettet vendel van den Gouverneur Haultain, d'welcke daer eertyts heeft gelegen, mits ſterckende het vendel van Capiteyn Hans de Hane, liggende tot Vliſſingen tot XXX ofte XL hooffden meer, welck verleggen wy nyet en verſoucken door eenich misverſtant ofte wantrouwen, maer omme te precaveren den laſt van de quotiſatie, ter cauſe van den welcken wy als nu zyn in debat voor zyn Excellencie, ende dat merckelick blyct de intentie van die van Hollant te zyn, de betalynge van 't zelue vendel van van den Dorp te brengen tot laſte van die van Zeelant, d'welck ghylieden Zyn Excellencie ſult verthoonen by de requeſte van van den Dorp ende Apoſtille van den Staten van Hollant hier beneffens gaende by copie, waer vuyt V lieden zullen remonſtreren 't groot prejudicie voor den Lande van Zeelant, principalick nu wy ſtaen in 't debat op de voorſz. quotiſatie, ende dat 't landt van der Tholen gans geruyneert is, ſoo dat alle middelen aldaer failleren zoo van de Staten als van de Gemeyne Zaecke, ende daerom ons nyet mogelick en is meerderen laſt van crychsvolck te aenveerden, d'welck oock den voorſz. van den Dorp zeyt nyet te wezen de meenynge

ge van die van Hollant, hoewel ter contrarie blyct by de voorſz. appoſtille, ende is hy Dorp ten zeluen fyne aldaer ſolliciterende om elders verleet te mogen worden.

Nopende de kennſſe van de Admiraliteyt, alſoo Zyne Excellencie Admirael is, ende (3) Treslong zyner Excellentie Gecommitteerde, ende by ons gagaigeert, ende dat andersſins de zaken van de Admiraliteyt by den Heere van Beveren van outs altyts herwaerts over zyn beleet geweeſt, behalvens dat den Heere van Wackene als Viceadmirael vuyt zyn authoriteyt onlancx voor zyne afflyvicheyt gebruyctt heeft eenige vuyten Raede van Vlaenderen, ende dat die van Duynkercke, by authoriſatie van den Hartoge van Alven, oock t'hunwaerts getrocken hebben eenige kennisſe dyen aengaende, ſult ernſtelick inſiſteren aen zyn Excellencie

(3) Jonkheer Willem Bloys van Treslong was Lieutenant Admiraal van Zeeland, en te gelyk Gouverneur en Superintendent van Duinkerke en het Weſtquartier van Vlaanderen. Uit kragte eener Commisſie van den Prins van Orange had hy aldaar eenige Oorlogſchepen uitgeruſt, en een' Raad ter Admiraliteit ingeſteld, die over de gemaakte pryzen, en andere zaaken tot de uitruſting behoorende, moeſt oordeelen, van welken Raad de Prins hem de naamen der Leden hadt opgegeeven: dit ſtak den Zeeuwen geweldig in de oogen, dewyl verſcheiden gevallen, die anders in Zeeland t'huis hoorden, naar Duinkerke werden getrokken, en zy hebben dit bedryf zoo weinig kunnen vergeeten, dat het één der hoofdpunten heeft uitgemaakt van de beſchuldigingen na den dood des Prinſen den ongelukkigen Admiraal door den Balliu van Middelburg te laſt gelegd, waar tegen hy zig, zoo wel als tegen de anderen bezwaaren, mannelyk verantwoord heeft, zoo dat hy by den Hove van Holland onſchuldig is verklaard. Zie de beſchuldiging en verdediging by Boa XX B. bl. 568 [25]. art. 9.

tie ten eynde Zyne Vorſtelicke Genade gelieve, alle de zaecken van den Admiraliteyt in Vlaenderen ofte daeromtrent vallende, nyet te laten diſtraheren buyten Zeelant, op het ſchryven van den Admirael, die daer inne mach ſoecken zyn particulier, tot grooten achterdeele van den Lande van Zeelant, ons overſchryvende derhalven particulierlick V lieder gebeſpigneerde.

Wy belaſten V lieden mits deſen anderwerff ſeer ernſtelick, dat ghylieden Zyne Excellentie aengeeft ende verſouct (om te verhoeden alle queſtien) dat by die van de Finantien geen verpandinge in 't generael ofte particulier van de Domeynen van Zeelant gedaen en werde, alſoo wy dezelve van geender weerden en houden die gedaen zouden mogen zyn t'zedert den eerſten May LXXVIIIſten, dat d'adminiſtratie daer aff herwaerts over is geweeſt, ende dat om te beletten de diſtractie van deſen Gouvernemente ende de Provincie, ende daerom ſult benerſtigen om te beletten de pourſuitte van Gregorio del Plano tegen François Rezen, nopende die verpandinghe van het Bailliuſchap van der Tholen, ende meer andere verpandingen die wy verſtaen dat ſommige pretenderen te doen, als namentlick aen Joncheer Aernout van den Dorp vuyt pretext van zeker Octroy ende Contract van die van Schouwen.

Wy begeeren, dat ghylieden die van Dreysſchere, Sonnemaer ende Noortgouwen wilt aſſiſteeren by Zyne Excellentie, op 't ghene zylieden van V lieden ſullen verſoucken, daer toe wy in hunnen faveur aen zyne Vorſtelicke Genade hebben geſcreven.

Alle de voorſz. ſaecken, mitsgaders de geene

ne die by Ons naeſt voorgaende ſcryvens U lieden belaſt zyn, bevelen wy V lieden wysheyt ende ſulcken Discretie als daer toe ſtaet, begerende anderwerff, dat Ghy, op ons voorgaende ſcryvens ende dit tegenwoordich, alle neerſticheyt doet om alle ſaecken wel te beleyden ende vuyt te richten, ende ons van dage te dage te verwettigen van alle occurrerende zaecken, alſoo de gelegentheyt van den tyde ende zaecken verheyſchen als nu ſeer neerſtige ende goede correſpondentie te houden, tottet volvoeren van des Gemeyne Lants zaecken, tot ſulcken eynde dat alle dingen mogen geſtelt worden in goede verzekertheyt ende proſperiteyt. Hier mede

Erſame, Wyſe, Discrete, Hoochgeleerde ende zeer Byſundere! God de Heere zy met V lieden. Vuyt Middelburch den IIIJen May A°. 1579. *Ch. Roels.*

Regiſter C. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 81. verſo.

XVIII.

Schryven der Staaten van Zeeland aan hunne Gedeputeerden in Holland, houdende, onder anderen, dat zy zig verklaaren tegen het geven van een ſchrieve Inſtructie aan de Gedeputeerden tot den Vrede te Keulen, als mede bekomen berigt van het ſluiten eener nieuwe Unie te Antwerpen &c.

1579. 4 May.

Eerſame, Wyſe, Hoochgeleerde, Diſcrete ende ſeer Byſundere!

VLieden is over een goede pooſe belaſt de voorderinge van veele ſaecken by ons leſte ſcryvens, daer aen zeer veele is gelegen, ende en hebben tot noch toe nyeuwers op eenige antwoorde gecregen, daer aff ons ſonderlynge verwondert, begeeren daerom dat ghylieden alle nernſticheyt doet, om alle de zaecken particulierlick wel te beleyden ende vuyt te rechten, ende ons van dage te dage te verwittigen van de beſoignen dyen aengaende, ende van de andere dagelicxe voorvallende zaecken.

Wy begeeren, conform ons leſt voorgaende ſcryvens, dat ghy den Staten van Hollant onſe Bontgehooten verwetticht, dat wy geconſenteert hebben tottet teeckenen van de verſochte obligatie voor de ſoldye van drye duy-

ſent ruyteren, ten welcken fyne wy anderwerff geſcreuen hebben aen onſe Gedeputeerde t'Antwerpen, om te voorderen het ontſet van Maeſtricht, principalick om de indempniſatie-brieven te concipiëren, daer toe wy onze voorſz. Gedeputeerde t'Antwerpen als vooren geinſtrueert hebben, ten eynde zylieden, met gemeynen advyſe van de Gedeputeerde van Hollant aldaer, deſelve arreſteren ende ſluyten, ende by faulte van voortganck van 't ontſet van de voorſz. Stadt, dat zylieden proteſteren van onſent wegen van alle goet devoir tegens de inconvenienten die dezelve Stadt ende de Generaliteyt ſoude mogen opcommen by gebreke van aſſiſtentie.

Nopende d'Inſtructie ende Commisſie op den Vredehandel tot Ceulen, hebben wy aen onſe Gedeputeerde t'Antwerpen geſcreuen, dat ſylieden ſullen perſiſteren by hunlieder Inſtructie, ofte andersſins hun vuegen naer gelegentheyt ende met discretie neffens die van Hollant, principalick oock om te inſiſteren by de Generale Staten, dat wy nyet raetſaem en vinden Gedeputeerde op den ſelven Vredehandel te laeten beſoigneren op eenige ſecrete Inſtructien ofte Commisſien, gelyck wy verſtaen dat gepracticqueert wort.

Onſe Gedeputeerde tot Antwerpen hebben ons verwetticht, dat men tot Antwerpen geſloten heeft (1) eene nyeuwe Vnie, discorderende

(1) Dat er te Antwerpen in dien tyd een nieuwe Generaale Unie op het tapyt was, blykt uit het ontwerp hier vooren N°. V, en de ſtukken N°. IV. VI en VII; maar 't geen hier gezegd wordt, *dat men dezelve geſloten heeft*, ſchynt een verkeerde onderſtelling of opvatting

rende in veele poincten mette naerder Vnie tot Vtrecht gesloten, ende want 't zelve zeer prejudiciabel is, sult 't selve adverteren aen de Gedeputeerde in 't Collegie van de voorsz. Naerder Vnie tot Vtrecht, ende ons adverteren, hoe die van den voorsz. Collegie ende die van Hollant particulierlick 't verstaen; want alzoo het schynt, dat de voorsz. besluytinge tot Antwerpen gedaen meest daer toe strect omme de superioriteyt t'hunwaerts te trecken, om ter causse van dyen geen misverstant te causeren, soude ons geraden duncken, dat die van de Naerder Vnie tot Vtrecht behooren dyen aengaende eenige te deputeren naer Antwerpen,

vatting geweest te zyn; ik vinde niet, dat die Unie ooit is tot stand gekomen, althans blykt het uit een ander stuk by Bor XIII B. *bl.* 68 [115] dat men den 11 July 1579 nog raadpleegen zoude *over de moderatie der punctẽ zynde differentiael tusschen het Concept by zyn Hoogheid den Staaten overgegeven, en de Unie van Utrecht*; ondertusschen moet er thans eenige aanleiding geweest zyn, waarom de Gedeputeerden te Antwerpen aan de Staaten van Zeeland schreeven, dat de Unie gesloten was: en het schynt my toe, dat de Prins van Orange, die door de Bondgenooten van Utrecht gedrongen werdt om hunne Unie aan te neemen, en die dit telkens verschoven hadt om den Aartshertog en de andere Provintien niet te verstooren, nu een besluit hadt weeten uit te werken in de Vergadering der Generaale Staaten, waar by men in 't gemeen verklaarde, *dat een Unie tot wederstand des gemeenen Vyands nuttig en needig was, en dat men nader zou raadpleegen over de punten en voorwaarden tot meerder vastigheid van dezelve*: welk besluit de Prins als den gronslag wilde aangemerkt hebben, waar op hy, den 4 Mey 1579, de Unie van Utrecht aannam. (Z. *de acte by* Bor XIII B. *bl.* 31 [88]) en waar op men verder by den Graaf van Renneberg en anderen, die zig op de onwille van den Aartshertog en der Generaale Staaten verschoonden, konde aandringen.

pen, met volcomen Inſtructie ende laſt, ten eynde de Vnie van Vtrecht by ſodanige middelen nyet en werde illuſoir gemaeckt, ende de ſaecken gebracht in meerdere confuſie, preſenterende daerom die van Antwerpen, Raedt van Staten ende andere dyent behoort, ſulcken ſatisfactie, 't zy by acte van non prejudicie ende van nyet te trecken in conſequentie, de handelinge die aldaer gevallen is, ende noch behoort gecontinueert te werden, als zy luyden (naer dat zy in die Vnie van Vtrecht getreden ſullen ſyn) met gemeynen advyſe, nopende de ſuperioriteyt oft andere mescontentement, ſullen connen gelyckelick accorderen ende beſluyten, om als dan dyen aengaende in als te verſien tot contentement van eenen yegelicken als dat behoort.

Wilt onſe Gedeputeerde in 't Collegie van de Naerder Vnie tot Vtrecht adverteren, mitsgaders die van Hollant, dat de twee duyſent guldenen (nyet tegenſtaende de Vnie van Antwerpen) gereet zyn in de aengeſchatte paert van Zeelant van de XXX^m, hen belaſtende te nemen acte van den voorſz. Collegie van non prejudicie, ende van nyet te trecken in conſequentie van eenige quotiſatie, adverterende met eenen de voorſz. Gedeputeerde, dat wy eerſtdaechs ſullen overſeynden den ſtaet van de middelen van de Naerder Vnie.

Alle de voorſz. ſaecken, mitsgaders de geene die by ons naeſtvoorgaende ſcryvens V Lieden belaſt zyn, bevelen wy V Lieder wysheyt ende ſulcken discretie als daer toe ſtaet, begeerende anderwerff dat Ghy op ons voorgaende ſcryvens ende dit tegenwoordich, alle ernſticheyt doet, om alle ſaecken wel te beley-

leyden ende vuyt te rechten, ende ons van dage te dage te verwettigen van alle occurrerende ſaecken, alſoe de gelegentheyt van den tyde ende ſaecken verheyſchen als nu zeer nernſtige en goede correſpondentie te houden, tottet volvoeren van des Gemeyne Lants ſaecken, tot ſulcken eynde dat alle dingen mogen geſtelt worden in goede verſekertheyt ende proſperiteyt. Hier mede

Eerſame, Wyſe &c. Vuyt Middelburch den IIIJen dach May 1579. *Ch. Roels.*

Regiſter C ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 82. verſo.

XIX.

Brief van Mr. Jacob Valcke, Gedeputeerde te Utrecht, aan de Staaten van Zeeland, verſlag doende van den toeſtand der zaaken in Friesland, Overyſſel en Groningen betrekkelyk tot de Unie: concept van de Quotiſatie der Provintien in plaats van de Generaale Middelen &c.

1579. 24 Mey.

Edele, Erntfeſte, Wyſe zeer Voorſienige Heeren!

Ick hebbe Uwe Ed. by de myne van den IXen deſer geadverteert, dat op het eerſte poinct Uwer E. ſchryvens van den XXIIen deſer, inhoudende Uwer E. advys vp de Vredehandel tot Cuelen, geſchreven was aen meeſter Adriaen van der Mylen ende de Heer van Caldenbroucq weſende tot Cuelen mede gecommitteert vp de Vredehandel voerſcreue, ende Uwer E. daer van copie ouergeſonden: dezelve Heeren van der Mylen ende van Caldenbroucq 't voerſcreve ſchryven aldaer ontfangen hebbende, hebben alhier geantwoort by hun misſiue van den VIIen deſer vuyt Cuelen geſchreven, in ſommier, dat zy luyden egheen breeder Laſt en hadden ofte eenege naerder Inſtructie, dan daer Uwer E. Gedeputeerden zelver altyts mede over

over geſtaen hebben, ende dat zy luyden dezelve Laſt ende Inſtructie neerſtelick overſien ende onderſocht hebbende, daer inne nyet en hebben bevonden, dat deſe Naerder Vnie egheensſins es contrarierende, waer van ick dan nyet en twyffele off Uwe E. en ſullen ſedert dyen aengaende by myn Heere Vosberghen ende andere heurder E. Gedeputeerde ten vollen geinformeert zyn ende contentement ontfangen hebben.

Ten tyde van 't voorſcreve ſchryven vuyt Colen en had men als noch nyet begonſt te tracteren.

Reynier Cant hebbende geweeſt gecommitteert tot Deventher op den Lantdach van Overyſſel van den IIIIen deſer, omme de zaecken deſer Vnie aldaer te voirderen, is van daene wedergekeert, ende 't ſommier van zyn rapport es, dat overmits het laet aencomen van den Stadtholder aldaer (d'welck om groote ende zwaerwichtige zaecken in d'Ommelanden eenige daegen wiert opgehouden) de meeſtendeel van de Ridderſchap aldaer waeren vertogen, all eer hy zyne propoſitie conſte doen, het welck nyet geraden en was in abſentie van zyn Genade te doen, zulcx dat die zaecke es geremitteert tot den aenſtaenden Lantdach van den XXVen deſer, heeft nyettemin zyn propoſitie gedaen ende zyn Genade ſchriftelyck overgeleuert, waer van copie hier by gevoucht es, ende heeft zyne Genade belooft de zaecke zulcx te voirderen, dat vp den XXVen deſer voerſchreve, daer van Reſolutie genomen zal worden: volgens 't rapport van den voorſcreue Cant, zoe heeft zyne Genade de zaecke van de Vnie zeer ter harten, als waer van de ver-

ſekertheyt ende 't weluaeren van den Lande es dependerende, heeft de voerſcreve Cant doch evenwel de zaecke van de Vnie by veelen van de Ritterſchappen ende principale van de Steden t'alder occaſie wel zulcx ingebeelt ende voergedraegen, datter wel goede hope es, dat vp den voerſcreve Landtdach wel een goede Reſolutie (met Goidts gratie) genomen zal worden. Doch zoe eſt mede zulcx, dat de Vnie tot Antwerpen by den Raet van State geconcipieert, den quaetwilligen groote oirſaecke, ende den voet heeft om deſe Naerder Vnie te calumnieren ende te pogen te verhinderen, nyet duer affectie die zy luyden tot d'andere hebben, mer alleenlyck om de zaecken van den Landen in confuſie te houden, ende den Vyandt den wech open te laeten tot zyn voernemen, evenwel mach men verhopen, dat Godt gratie zal geven dat men een yder, ten naeſten moegelyck zynde, contentement zal geven; Ten welcken propoiſte ick alhier hebbe voergehouden 't gundt my meeſter Cornelis Backer vuyt Uwer E. ſchryven aen heeft geſchreven, als te weeten, ſoe Uwe E. wel verſtaen d'Vnie t'Antwerpen (zoe hy ſchryft) geſloten zynde (hoe wel wy nyet dan van een concept verſtaen hebben) te weſen grootelyck prejudiciabel deſe Naerder Vnie, ende ſonderlyck vpgerecht om te mainteneren d'authoriteyt ende preëminentien aldaer, dat nyet ongeraeden en ware t'Antwerpen eenige Gedeputeerden te ſchicken ten effecte om deſe Vnie ſtaende te houden, ende voirts gedaen te werden zulcx als (behouden altyt 't gemeene beſte) tot eens yders contentement zal dienen, ende es 't ſelue alhier mede goet gevonden,

doch

doch zoe en heeft men daer vp, om menichfuldige andere occupatien, voer als noch nyet connen reſolveren.

Omme deſe zaecke alle goede bevoirderinge te doen gewinnen, ende om alle misverſtanden die ter cauſe van de diverſiteit der voerſcreue Tractaten van Vnien zouden mogen voercomen, te verhinderen, ende om andere zaecken van deſer Vnie dependerende, es men hier gereſolveert te ſeynden Gedeputeerden vp den Lantdach van Overyſſel boven vermelt, ende mede vp dyen van Gelderlant ende Vrieslant, d'welck beyde ſullen weſen den xxen. deſer, waer van Uwe E. breeder als dan zullen verſtaen, alzoe d'Inſtructien noch nyet gedreſſeert en zyn.

Ick en twyffele nyet, off Uwer E. en ſullen verſtaen hebben, zoe duer 't mondeling aengeven als deur 't ſchryuen van meeſter Cornelis Backer, de zwaricheden die myn Heeren de Staten van Hollant moveren vp 't poinct van de contributien, als namentlyck, dat zy luyden met één contributie aen de Generaliteyt zouden hebben te volſtaen, ende dat 't gunt zy luyden zouden contribueren tot andere Provincien in cracht deſer Vnie, 't zelve zoude ſtrecken in betalinge tegens de Generaliteyt, ſoe hebben deſelve herwaerts affgeveerdicht meeſter Johan van Oldenbarnevelt, Penſionaris der Stede Rotterdam, d'welck den xien deſer ſyn propoſitie by monde gedaen hebbende, heeft hy deſelue ſchriftelyck vervatet ende in Collegio overgelevert, zoe dye in copie hier beneven gaet, waer vp naer verſcheyden communicatien, hem es gedaen d'antwoirde mede in copie hyer by gevoucht; ende alzoe

daer aen wel het meeſte gelegen es, dat in 't beleyt van zoe hoochwichtige zaecke, als es 't beleyt van den Oirloge, daer toe een vaſte ende ſekeren voet genomen werde, ende dat achtervolgende den ſtaet van de oirloches laſten, omme alle voirder confuſie (d'welck ruyne van alles met haer brengt) te vermyden.

Ende gemerct men claerlyck bevindt, dat de Generale Middelen, zoe dye alhier geraempt ende bewillicht zyn (1), als ware het zulcx dat

(1) De evenredigheid in het opbrengen der laſten tot ſtuur der zaaken van het Bondgenootſchap, was een der groote oogmerken van de Stichters onzer Unie, maar 't geen ook de meeſte zwaarigheden heeft ontmoet; zeer lang is men in 't onzeker geweeſt, welke de beſte grond deezer evenredigheid kon zyn, tot dat men eindelyk, op aandrang der Staaten van Holland, en op het voorbeeld der Unie tuſſchen Holland en Zeeland, gekomen is tot Generaale Impoſten, eenpaariglyk door alle de Provintien, ten behoeve van de Unie, te heffen. Het is egter zeer bedenkelyk, of deeze grond wel uitgedagt zy: een yder behoort doch belaſt te zyn naar gelang van zyn vermogen; nu is het zeker, dat een Geweſt dat ryk is, grooten handel dryft, en menigvuldige ſoorten van koſtwinning heeft, zwaarder Impoſten kan draagen, dan een Geweſt 't welk die voordeelen niet bezit: ondertuſſchen zouden, volgens deezen regel der Unie, de laſten in alle de Provintien even zwaar moeten zyn. De ondervinding heeft doen zien, dat de Bondgenooten ook al ras deeze ongelykheid hebben opgemerkt, en dat men nooit de Generaale Middelen in alle de Provintien heeft kunnen invoeren, ook blykt het uit het ſtuk alhier uitgegeeven, dat derzelver beloop niet genoeg was tot goedmaking der koſten van den Oorlog; zoo dat men, van 't begin af, den toevlugt heeft moeten neemen tot Contributien, die men by onderlinge ſchikking oordeelde het naaſt overeen te komen met het vermogen der Provintien, en die ſlegts voor eenige maanden werden aangenomen, en t'elkens, op denzelven voet of met eenige verandering, op nieuw ingewilligd. Dit was een zeer voorzigtige handeling der

dat deſelve over all behoirlick in treyn waeren; 't welck voer als noch nyet ten beſte en can geſchieden, vermits den overlaſt van de Ruyteren ende anderſins, nyet en connen verſtrecken tot de laſten van den Oirloghe waer van ſtaet gemaeckt is vp Ic vendelen knechten ende XVc peerden voer deſe Naerder Gevnieerde Prouincien met hun nagebuer landen, als Ouerysſel, Vrieslant, Drent en Lingen, daer inne begrepen alle garniſoenen van alle de Naerder Gevnieerde Landen tot omtrent vyftich vendelen, ende noch vyftich vendelen die men zoude houden in campaigne tot aſſiſtentie van de Generaliteyt, ſoe heeft het noodich gedocht zeker voet van quotiſatie te beraemen over de Gevnieerde en andere aenpalende Provincien, ende deſelue aen allen Provincien vp den Lantdaegen voerſcreue ende anders voer te houden ende ouer te ſeynden, om daer op te hebben hun luyden advys ende Reſolutie, zoe deſelue mede hier beneffens overgeſonden worden, zal het Uwe E. believen deſelue te viſi-

der Bondgenooten; want de gedunnige eb en vloed, aan welke het vermogen van een Staat onderworpen is, kan niet toelaaten, dat zulke quoten op eene altoosblyvende hoogte geregeld worden, en het is alléén de algemeene bloei der Republyk, waar in alle de Provincien min of meer mededeelden, welke aan de Quoten die beſtendigheid gegeeven heeft, waar door ſommigen dezelve naauwlyks van de Grondwetten der Unie weeten te onderſcheiden.

Hoe het ook zy, het is zeker, dat het ſtuk der evenredigheid in het opbrengen der laſten van het Bondgenootſchap een zwakke plaats in de Unie is, die van dien tyd af tot in onze dagen een onderwerp van menigvuldige geſchillen heeft opgeleverd, welke ſomtyds de grondſlagen van 't Gemeenebeſt hebben doen beeven.

viſiteren ende hun goet believen metten eerſten mogelyck ſynde herwaerts over te ſchicken. Uwe E. zullen mogelyck vremt vinden, dat die van Hollant ende Zeelant zoe hooge beraempt zyn, dan inneſiende de geleghentheyt van andere Landen, en zal 't ſelve zoe onredelyck nyet bevonden worden; Uwe E. discretie ende goede wysheyt zal alles wel behoirlyck overweghen, dus vorder discours in deſen noodeloos es; alleenlyck es 't poinct daer inne gelegen, dat indien men gereſolueert ofte emmers genootſaeckt, es d'Oirloge te continueren ende 's Viants gewelt te wederſtaen, zoe en can 't ſelue (beneffens Goidts hulpe) niet zonder groote beſwarniſſe geſchieden, ende moet de zaecke met alder ernſt ende vuyterlyck vermogen aengevangen werden, vp dat den Vyandt (die zeer geweldich es) ons nyet af en neme, ende voor ſich nyet en gebruycke 't gunt wy tegens hem behoeren t'employeren. Die van Hollant hadden geerne geſien dat men de voerſcreue quotiſatie over die van Hollant ende Zeelant hadde beraempt in gedeelten, als van Hollant apart, ende insgelycx van Zeelant apart, mer ick en hebbe daer toe nyet willen comen, om den Lande van Zeelant egeen naedeel te veroirſaecken in die queſtie van die quotiſatie voorſcreue tegens dyen van Hollant, ende want men 't poinct van dien jegens andere Provincien tot noch toe altyt conjunctive gepleecht heeft. Hier beneffens gaet met beſlote misſiue het concept van advys vp de propoſitie van zyne Hoocheyt, in myne naeſt voorgaende vermelt, 't welck V E. zal believe te viſiteren ende haer goet believen daer van te doen, 't zelue hier mede overſchryvende,

de, want zyne Hoocheyt weder tegens den vier Juny daer op beschreven heeft, dye van Vtrecht zyn alreede gerefolueert 't selve concept gansselyck te volgen.

Myn Heer den Grave van Hohenloo es den 11en deser (grootelyck ende over langhe verwacht zynde) alhier aengecommen omme den Ruyteren (dye den luyden genouchsaem tot desperatie gebracht hebben) te doen monsteren ende vptrecken; dan de zwaricheden van allen zyden verachteren grootelyck de voerscreue oprochte, soo dat dezelve in meerder getaele dan oyt te vorens alhier noch zyn liggende. De zwaricheden zyn; dat die Ruyteren willen hebben verseckertheyt en zegeltochte van die van Vtrecht, die men met groote zwaricheyt daer thoe heeft gebrocht; item willen gelt ontfangen in Duytschen cours, hebben nyet willen voirttrecken zonder convoy van voetvolck; 't welck zyne Genade claecht tot Antwerpen hem thoe geseyt te zyn, te zullen gereet vinden in Gelderlant; 't welck zulcx nyet bevonden en wordt; item 't meerendeel en wil sich nyet verbinden om langer te dienen dan dese loopende maent vuyt, maeckende van Martio aff drye maenden, daer zy op aengenomen zouden zyn, alle welcke tyt zy hebben den huysman bedorffen ende geen Vyanden gesien. Eenige van de Ruyteren, als namentlyck die van zynder Genade, van den Graue van Hardeck, Romff ende Coesbach, schynen dat zy hem laeten geseggen, om noch XIIII daegen daer omtrent naer te dienen; item willen nyet thoelaten dat eenige penninghen die zyluyden hier ontfanghen, eenichsins strecken zouden tot den teghenwoirdighen dienst mer tot den

voir-

voirleden, en dergelycke meer zwaricheden dye nyet mogelyck en waeren te ſchryven, zulcx dat men hier es in groote perplexiteyt, ende inſonderheyt zyn Genade de Graue van Hohenlo ſich hoochlyck beclaegende, dat hy hem alleene vindt, ende anders van correſpondentien qualyck geſecondeert. Emmers zyn de voerſcreue Ruyteren gemonſtert geworden, en hebben vuyt handen van de Commisſariſſen van zyne Alteze ontfangen de penninghen hem luyden thoe gedeſtineert, ende oick de penningen by die van Hollant voer die van Gelderlant verſtreckt, waer van hier naer geſeyt zal worden, ende de penningen van Vtrecht, ten minſten op dat zy moghen vptrecken, 't zy datter dan hope zy van voirder dienſt oft nyet. De voerſcreue Ruyteren hebben 't hier ende in de Veluwe zulcx gemaeckt, dat Godt erbermen moet, ende alle goede concepten verhindert; doch zoe ſchynt het nu, dat zy zullen vertrecken, mer wat dienſt men daer van mach verwachten, ſtaet in groote twyffele.

Nu voirts beroerende de zaecken van d'Ommelanden met dyen van Groeninghen ſtaen deſelue noch gelycken disſiderenden als oyt te voren: ſyne Genade den Statholder van Vrieslant heeft gepoocht ſich van dezelue Stadt te verſekeren by verſouck van Oftagiers ende andersſins, en men heeft daer thoe nyet connen geraecken, hebbende nyet te min de Generale Middelen in d'Ommelanden ingevoert ende in treyn doen ſtellen, nyet tegenſtaende de proteſtatien van die van Groeninghen vp hun privilegien daer jegens gedaen; ende hebben de Staten van de Ommelanden aen zyn Genade verſocht ende deſelue geadvyſeert van de Middelen

delen der verſekertheyt tegens die van Groeninghen (zoo het noot zy) ende anders vp 't beleyt van hun zaecken, waer vp zyn Genade mede verclaringhe van zyn advys gedaen hebbende, ende 't ſelue by Eiſo Jarges met credentien alhier overgeſonden, es zyne Genade daer vp gedaen antwoirden zulcx als Uwe E. vuyt de byleggende copien mede zullen moghen verſtaen.

Beroerende voirts alle andere particulariteyten in deſen Collegio voercommende ende geheſoigneert werdende, zullen Uwe E. vuyt de Notulen die ick hope eerſtdaechs over te brenghen moghen verſtaen, ende daer beneffens 't gunt op den Lantdaegen van Gelre, Vrieslant ende Overyſſel van weghen deſer Vnie vuytgericht zal zyn, alzoe de Gecommitteerden derwerts vertrocken zyn.

Zyne Genade Johan van Naſſau es eerghisteren tot Aernhem (van Ceulen commende) gearriveert, hebbende vp den wech in grooten peryckelen geweeſt van gevanghen te werden; want zyn Genade es over wech wel van hondert ſchutten omcingelt geworden, en heeft hem in een Lanthuys moeten ſalveren ende alzoe in boeren cleederen ontcomen tot binnen Aernhem, Gode zy loff.

Beroerende de zaecken van den Thol vrydom van dien van Vtrecht, ende de helft van den penſioen etc. heb ick derhalven de Burgemeeſteren alhier aengeſproken, die my hebben geantwoirt in volle Collegio, dat zy luyden beroerende de voerſchreve penſioen hadden geſproken met die van den Rekenkamer in Holſant, d'welcke hem luyden zoude geantwoirt hebben, dat zy die aengaende met een Gedeputeer-

puteerden van Zeelant zouden ſpreecken, ofte alreede geſproken hadden, zulcx dat die van Zeelant contentement zouden hebben, waer vp ick nyet wyders en hebbe aengehouden, te min, vermits ick verſtae deur 't ſchryuen van myn confrere Backer, dat de voerſchreue penſioen meer belaſt es dan die weerdich es; Uwe E. zullen my off andere hunne Gedeputeerde herwerts commende, daer op moghen belaſten hun goet believen.

Ick en betrouwe nyet anders, off Uwe E. en ſullen ontfanghen hebben d'acte van acceptatie ende aggreatie deſer Vnie van zyn Excellencie, doch om verſekertheyts wille zoe zeynde ick Uwer E. deſelue authentycq over.

Voirts myn Heeren heb ick ontfanghen Uwer E. ſchryuen van den xje deſer met de IIIIm guldens daer inne gementionneert, ende en twyffele nyet off Uwe E. en ſullen verſtaen hebben, duer 't ſchryven van de Gedeputeerden in den Haege, de zwaricheyt daer op by my gemaeckt, overmits d'abſentie van d'Heer Graue Johan van Nasſau: ſedert heb ick verſtaen duer Oldenbarneveldt, dat die van Hollant in den heuren de geheel ſomme van xxvm guldens zouden opbrenghen, zoe 't ſelfde oick geſchiet es, dyes ick (om des noots wille) daer van de twee duyſent guldens heb verſtrekt in bethaelinge van Uwer E. contingent van de anticipatie, zoe ick den Gedeputeerden in den Haege breeder geſchreuen heb ende verſocht 't ſelve Uwer E. te verwittighen; de ander twee duyſent guldens zyn noch onder myn beruſtende ter diſpoſitie van Uwer E. ende alzoe ick nu vaſt lange hier geweeſt ben, ende de penningen mede genomen ten eynde zyn, zoe wil het

Uwe

Uwe E. believen my daer op eenige betalinghe te ordonneren.

Oick zoe ſal het Uwe E. believen myne voergaende neffens deſe te beantwoirden, zoe daer vp zeer geinſteert wordt, ende hoochnoodich is geantwoirdt te worden in den poincten antwoirt vereyſchende, ende ſonderling, dat Uwe E. believe te voerſien vp myn aftocht van hier by ſurrogatie van anderen, vp dat in alles gelyckheyt mach gehouden worden in zaecken van zoe grooter zwaricheyt als zyn deſe, daer men by maniere van ſpreecken met den Elementen moet vechten, want den aenval aen deſen Collegie van allen canten es zwaerlastich ende genouch ondraechlyck, een yder roept hier om gelt, een yder claecht hier van foullen en verdriet, en ter contrarie zyn de Middelen zoe geheel cleyn, de correſpondentien van de Provincien zoe maeger, ende de practicquen van den quaden Patriotten zoe listich, (ſonder te ſpreken van de machinatien die boven in Brabant tegens deſe Vnie gefabriceert worden) dat wel eenige merckelycke inconvenienten te vreeſen zouden zyn, het en zy het Godt believe duer zyn Godtlycke Gratie alle quaet te verhoeden, den welcken ick bidde zulcx te willen doen, ende

V. Edele, Erntfeſte, Wyſe, zeer Voerſieninghe Heeren te geſpaeren in voerſpoedighe Regieringhe. Geſchreuen t'Vtrecht deſen xxiiiien May 1579.

Uwer E. gedyenſtwillige

(geteekend) *Jacob Valcke*

POST DATA.

Alzoe Uwe E. vuyt de gevouchde voet ende repartitie van der oirloge zullen bemercken, dat den innecomen van de Convoyen zoude gedeſtineert worden tot 't furniſſement van de ammunitien van Oirloge etc. volgende 't IIIIe articule derſelfder, ſoe ben ick alhier verſocht Uwer E. te willen vermanen, vp de expiratie van den tyde den welcken geduyrende de convoyen gaen ten prouffyte van de Generaliteyt, in Brabant nyet te willen handelen metten Staten t'Antwerpen zynde, emmers zonder te nemen ſonderlyck aenſchouw op de neceſſiteyt van deſe Naerder Gevnieerde Provincien, dewelcke in 't generael en met eenderhant verſtaen, vuyt crachte der Generale Vnie, den anderen Prouincien nyet weſende van deſe naerder Vnie te aſſiſteren als daer geſeyt wort.

Den Abt van Ste Pauwels en heb ick noch nyet geſproken mer zal hem ther eerſter gelegentheyt aenſpreken volgende Uwer E. begeeren. Ick verdrage my van yet nieuws te ſchryuen, zoe ick nyet en twyffele off meester Jan van de Warcke en zal V E. van alle gelegentheyt geſchreven hebben, zoe hier doet Hermale, alleenlyck dat in deſen quartiere es zeecker tydinghe, dat 't garniſoen van Gelre onlancx den Vyant hebben ontweldicht Lx tonnen buscruyts ende xxm Speex ende hammen, ende doen onſſe Gelderſche Ruyteren van Pieck den Vyant daegelyck groote moyeniſſe an.

Hier

Hier benevens gaet mede besloten missive mettet concept op de propositie van zyne Hoocheyt boven geroert, d'welck Uwer E. believen willen te doen bestellen.

Opschrift.
Edele, Wyse zeer Voorsinighe Heeren.
Myn Heeren die Staten van Zeelant ofte hunne Gecommitteerde Raden.

Naar den oorspronkelyken brief ter Staten Griffie van Zeeland.

XX.

Brief van Mr. Jacob Valcke, Gedeputeerde van Zeeland te Utrecht, aan Mr. Cornelis de Backere, Gedeputeerde van dezelve Provintie in 's Hage, houdende verſlag van dē handelinge met het Engels en Schots Krygswolk — zyne gedagten over de Quotiſatie tuſſchen Holland en Zeeland — willige Contributie in de Geunieerde Provintien — pogingen tot ontzet van Maaſtricht.

1579. 27 Juny.

Eerſame, Hoochgeleerde, Wyſe, zeer Voerſienige Heere, beminde Confrere!

Soe Uwe E. vuyt den rapporte van myn Heere Buys verſtaen mach hebben van 't gundt met den Ingelſchen ende Schotten by hem gehandelt es geweeſt, ende wel vermoede, dat U E. myn Heeren van den Rade in Zeelant daer van geadverteert zal hebben, zoe achte ick ander verhael noodeloos te zyn: ſedert en heeft men van den zelven noch, van hunnen Geſanthen (die geſeyt was dat herwerts zouden comen) nyet vernomen, dan dat zy als noch zyn ter zelver plaetſen ende in derzelver geſtaltenisſe als Buys die gelaeten heeft, ende dat hier ſchryvens es gecommen van Monſieur de La Garde aen myn Heere Grave

Jo-

Johan van Nasſau, dat zyn volck zulcx es gealtereert, dat hy daer by nyet en derf ſich laten vinden, in der vougen, dat zoe hem gheen trooſtelyck antwoorde en quame binnen den dage van eergiſteren, hy van meeninge zy, ſich heymelick te ontrecken en 't volck geheelick te verlaten: Syn G. de Grave van Hohenloo heeft op eergiſteren aen hem luyden geſchict, om met hem luyden te handelen op den voet als by Zyn G. en den Aduocaet Buys begonſt ware, ende doch dat zy by proviſie zouden optrecken naer Middeler ende Moinck, al waer men hem luyden ſoude victuaille beſtellen, ter tyt toe het gelt gereet waere, ſonder 't ſelve hun aen te reeckenen, zoe men van deſen Collegie aen hem luyden ende aen den Heere van Poelgeeſt als Generael der Vivres mede geſcreven heeft, watter voorts van zyn zal en weet men noch nyet.

Voer zoe veel den Ruyteren belangt, d'Heer Grave van Hohenloo hebbende met hemlieden willen handelen, ende voor eerſt begheert te weten welcke van hem luyden wyders zouden willen dienen, ende welcke nyet, om alſoe de ſchapen vuyt de bocken te ſcheyden, ende d'onwilligen te laeten aff loopen zonder gelt, ende de willige te betalen van den gelde vuyt Brabant aencomen voor een halff maent, ſoe hebben zy doch gelyckelyck daer van egheen verclaringe willen doen, voer dat zy betaelt zouden zyn van de halve maent die men hem luyden nu ſchuldich es, 't welck geſchiet zynde, zouden als dan verclaren en doen naer hun welgevallen, hier van met Zyn G. ende myn Heer den Stadtholder van Gelrelant gecommuniceert zynde, ende zoe men verſtaet door

Doctoor Andres Charſtiaan (1) hebbende tot dier oirſaecke by Zyn G. naer zyn Excie affgeveerdicht geweeſt ende op eergiſteren weder gecommen zynde, dat Zyne Excie ten hoochſten begeert, dat men alle de voorſz. Ruyteren aenhoude om redenen die Uwe E. by ſichſelven wel can bedencken, ſoe es voor goet geacht, dat men den voorſchreue Ruyteren ſal aenſeggen, dat 't gelt voor de halve maent zy aengecomen, ende dat men van menige zy hun allen te betaelen mits dat zy hun zullen laeten vernoegen naer den Overquartiere van Gelrelant, daer zy ſullen gelacht worden in een verſekerde plaetſe ende nyet en ſullen gebruyct worden tegens den Vyant dan alleenlick in den Vyant affbreuck van vivres te doen, voer dat zy meerder in getaele zullen zyn, waer van men in wervinge zy, ende geasſisteert met noorelick Voetvolck ende Pionniers om den Vyant te mogen aengrypen, het en waere eenich merckelyck voordeel over den Vyant erſchene, ende als dan oick met advyſe van hun Overſten ende Ritmeeſteren; want dezelve Ruyteren ſchynen eenen grouwel te hebben, dat men ſe ſtracx tegens den Vyant voer Maeſtricht zoude voeren, indien zy aen 't marcheren quaemen. Aanmerckende dan den noot van den Lande, ende dat men van deſen Ruyteren weſende oick evenwel te weynich in getale, als weſende wel d'een helft affgereden, weynich dienſt kan hebben, zoe heeft

(1) *Andries Chriſtiaan* of *Kerſten*, Secretaris van Graaf Jan van Naſſau, die al in 't voorige jaar in de Nederlandſche zaaken gebruikt was. Z. Ille D. van den Bundel *bl.* 33.

heeft men goet gevonden den Overſten Yſſelſteyn laſt te geven van IIIc peerden te lichten, den Grave van Rennenburch VIc, ende Pieck zyn Cornette te vervullen tot IIc Ruyteren, dewelcke men verhoopt wel haeſt by den anderen te hebben. Op giſteren heeft den Grave van Hohenloo ende oick die van Hardeeck verclaert, dat zy wel eenige Vanen die willich zyn, willen aenvoeren naer den Ouerquartiere, midts dat die leggen ſouden in de Steden van Venloo, Gelre ende Wachtendonck, ter tyt toe d'andere gewillich gemaeckt wierden, ende als dan geſamentlyck een Velt-leger te ſlaen in dien oirt, midts dat men den ſelven binnen den Steden middeler tyt voerſienige dede van haver ſonder heure coſt, 't welck hier geconſenteert es; wat zy voorts zullen doen en weet men oick noch nyet.

Den Treſorier Taffyn es op eergiſteren hier aengecomen met Inſtructie van zyn Excie, ende zoe deſelve zyn Laſt in den Hage ſeght geopent te hebben aen den Staten aldaer, zal den inhouden van dien wel kennelyck zyn aen U E.: men heeft de ſelve noch nyet connen beantwoorden alhier. Ick die geleſen hebbende prima facie can ick die Rekening ende oick die Quotiſatien daer in vermelt ten regarde van dien van Hollant ende Zeelant nyet wel verſtaen, namentlyck dat die van Hollant XXVIIIm guldens te cort zyn, waer op zyn Excie den Commisſaris van die penningen Seraets toeſeggingen ende aſſignatie gedaen heeft, ende zoude wel begeren van V. E. daer op wat onderrichte te worden, ende ten anderen dat die van Hollant worden geſtelt op LVIIIm gulden en Zeelant

op XIIIm. zoe oick in de andere Quotiſatien groote ongelicheyt ſchynt te weſen.

Ter zyde ſtaat: Sedert heb ik van d'Heer van Poelgeeſt verſtaen, dat die van Hollant in Quote rekenen de XXVIm gl. die zy in vivres ende munitien, ten begeerte van Mynheer Graaf Jan, naar 't Velt geſcict hebben, waer op Zyn Excl. nochtans rekening van *debet* maeckt.

Ende es hier zeer lieff om verſtaen geweeſt, dat myn Heeren de Staten van Hollant ſich zoe vlitich thoonen tot het gemeen beſte, in 't accepteren van de willige contributie die men hoopt over al de Gevnieerde Provincien te practiſeren, ende dat die goetwillicheyt van dien van Hollant goet exempel zal dienen aen de anderen, zoe men hem oick es ſchryvende, ende zyn mede van gelycken verwachtende van myn Heeren de Staten van Zeelant, achtervolgende hun goede affectie ende yver tot 't Vaderlant, mits dat U E. believe haere Ed. over te ſchryven, hoe het in den Hage geſchiet zy, waer van Lonck ons heeft verwitticht, als namentlyck dat die Staten eerſt, ende daer naer den Raet Provinciael der Gemeenten voregaen, waer inne men hier een zeer goet contentement heeft genomen, ende verhoopt ſulcx mede t'achtervolgen. Men es hier met groot verlangen verwachtende noch een van de Gedeputeerde vuyt Gelderlant die mede op Antwerpen zoude reyſen, om d'antwoorde Uwe E. kennelyck over te dragen, 't welk wel t'onſen grooten mishagen verſtreckt dus lange, alzoe 't zel-

ve

te nyet en es zonder groot nadeel van den Landen terwyle daer inne nyet en can gevoirdert worden.

Alzoe myn Heere den Grave van Rennenburch, Stadtholder van Vrieslant onſen Gedeputeerden aldaer geweeſt hebbende (ende het accord met die van Groeningen gemaeckt zynde) heeft verclaert het ontſet van Maeſtricht te willen helpen voirderen met zyn perſoon ende met thien Vendelen goede Soldaten, zoe heeft men zyn G. aengeſcreven ende verſocht, de voorſcreve Vendelen te willen doen marcheren naer den Lande van Overyſel (het welck nyet al te zeer verſeeckert en es) ende daer te wachten op wyder bevel.

Syn G. de Statholder van Gelrelant heeft op ghiſteren ſchryvens ontfangen van Aken, dat corteling aldaer gepaſſeert zyn eenige Vrieſche Geſanthen, commende vuyt den Spaenſchen Leger voer Maeſtricht, met goede deſcriptie van hunne perſoonen ende namentlyck eenen zeer van de artyck gequelt, die men preſumeert te zyn N. Decuma weſende een boesmenſche voor 't Vaderlandt, ende in wiens arm geſchreven wordt dat d'Heer (2) van Hierges den XVIIIen deſer ſoude geſtorven zyn van den ſchote die hy vuyter Stadt van Maeſtricht 's daechs te vooren hadde ontfangen, ende waer deure den aengeheven ſtorm ceſſeerden, waer van ick my late duncken Uwe E. ſal verſtaen heb-

(2) Hy was de oudſte zoon des Graave van Barlaymont, die Stadhouder van Gelderland was geweeſt; den 17 Juny werdt hy gewondt in 't beleg van Maaſtricht, en overleedt den volgenden dag, zynde Generaal van de Artillery, en bekend voor een dapper krygsman.

hebben, ende houdt 't selve voor warachtich, ende oick dat die Vyant noch sedert gestormt heeft, mer es met Goodts hulpe weder affgeslagen, zoe zyn G. vercontschapt es. Van gelycken heeft zyn G. op ghisteren schryvens gecregen van d'Heer Goer van Calderbrouck wesende tot Coelen op den Pays handel, als dat Billy met eenige Hopluyden, ende onder anderen Snaeter, in Oistland wervinge van Crychsvolck maect, met der meeninge van een aenslach te maecken op Vrieslant te water, by de stroomen van Weser ende d'Elve 't welck men hoopt dat nu gebroken zal zyn, mits den accorde van Groeningen, van al 't welck Monsieur Cant den Statholder van Vrieslant geadverteert heeft.

Ter zyde staat: dus verre geschreven den 22 Juny.

In 't schryuen van desen heb ick ontfangen de Uwe van den XXIIen deser, by de welcke ick myn houde wel onderricht ende voldaen op myne voergaende van den XVIIen deser, dyenende daer op voer antwoerde ende advertissement, alleenlyck beroerende de IIm gulden onder my berustende, dat de selve zyn gemindert in deser voegen, te weten, dat ick ghemerct den grooten noot van gelde daer men hier dicwils in es, ende in dangier van door een cleyn somme van penningen in groot verloop te vervallen, ende ick deshalven gepresseert ben geweest om 't supplerent verlies van den gelde by my hier, zoe in d'eerste als in d'ander Anticipatie overgetelt, beloopende tzamen IIIc LXXXVII gulden een stuyver een oort, volgende

gende de declaratie daer van zynde, waer van ick hebbe genomen behoirlicke acquiten; doch met dier conditien dat zoe verre myn Heeren ende Meesters my 't zelve nyet thoe en staen, de voorscreve penningen my zullen gerembourseert worden ofte emmers passeren in betalinge op zoedanigen contingent als Haere Ed. sal hebben te verstrecken: want ick gesimuleert heb die penningen vuyt myn burse te verschieten om nyet te laeten blycken dat eenige penningen onder my zyn, doch willende myn Heeren de Staten wel geadverteert te hebben, dat zoe die van Hollant als d'andere Prouincien hebbende alhier penningen verstrect tot betalinge van de Ruyteren, de selve hebben moeten presteren in Brabantsche valuatie, boven dien neem ick myn behoufte van 't zelve gelt, waer van ick by reeckeninge zal responderen in der vougen, datter nu van de voorscreve IIm gulden niet veel zuver gelts en resteren, waer van ick nodich acht dat myn Heeren de Staten verwitticht werden.

Dat V E. schryft, dat d'antwoorde alhier geconcipieert op de Propositie van zyne Hoocheyt es goet gevonden, met dien verstaende, dat van de Quote van Hollant ende Zeelant zouden by hun voren aff betaelt worden de xxv Vendelen Knechten ende Ic peerden in Brabant zynde ende hun Garnisoenen, wert hier verstaen aengaende de xxv Vendelen ende Ic peerden, dat dewyle de voet van contributie principalyck es opgestelt tot bescherminge van dese Naerder Gevnieerde Prouincien, myn Heeren de Staten van Hollant ende Zeelant wel zoude doen, procurerende

dat

dat die voorſcreuen Vendelen vuyt de Garnizoenen genoemen ende herwerts in de oirten te Velde gebruyct mochten werden, ende andere knechten die by die Staten Generael geeedet zyn in hun plaetſe geleyt mochten werden, ofte dat de voorſcreven xxv Vendelen deſen Provincien vermochte dienſt doen, naer dien zy luyden in de Quotiſatien t'hunnen laſte zouden ſtaen, men is wel beducht dat 't zelve bezwaerlyck zal connen geſchieden, ende dat Zyn Excie daer thoe zeer qualick zal connen verſtaen, doch es een yder 't hemde naerder dan den rock, ende es deſen Lande ongelyck meer gelegen aen de beſcherminge van de Frontieren van Gelderlant en de Rivieren dan aen de andere Steden, daer de ſelve nu leggen, waer op myn Heeren de Staten ſich daer naerder zullen mogen bedencken.

Vp ghiſteren den xxvien deſer es alhier den Collegie erſchenen eenen Joncheer Lier, Edelman van Zyn Excie, dewelcke by Zyn Excie aen myn Heere Graeff Johan es affgeveerdicht, met laſt om Zyn G. te verthoonen, als dat den xixen deſer eenen vuyt Maeſtricht geſonden den xxien t'Antwerpen es gearriveert, de welcke verclaert heeft de gelegentheyt van de Stadt Maeſtricht in ſoberen ſtaet te zyn, dat den Vyant van de poorte die hy inne genomen heeft, ende daer op hy eenige ſtucken geſchuts heeft ſtaende, de Stadt grootelycks beſchadicht, zoe dat die van binnen hun werck daer tegens aengeheven nyet en connen voltrecken; dat zy gebreck hebben van volcke, zoeder nyet boven iiiic ſoldaten over en zyn, ſonder den Borgeren en Landsluyden die goet

deb-

debvoir doen, ende gebreck van buscruyt, verſouckende daer omme zeer ernſtelyck ontſet te worden, binnen den tyt van drye weken ofte een maent, waer nae zy genootſaeckt zouden zyn ſpraeck te houden ende hun leven te verdedingen, begeerende noch connende nyet langer met woorden ende brieven onderholden. Syn Excie heeft haer troostelycke antwoirde toegeſchict by een ſonderling ende nyeu gevonden middel van brieven over te ſeynden; dat oick zyn Excie hem heeft belaſt alhier te verclaren ende te begeeren, dat men de ſaecke van Maeſtricht, waer van 't geheel welvaart off bederff van den Lande dependeert, wil met ernſt by de hant nemen, ende zulcx achten, als off vuyt Brabant, Vlaenderen ende andere Gevnieerde Prouincien nyet en ſtuver te verwachten en ware, zoe der eenige middelen zy die zyn Excie weet; deur welcke oirſaecke ende vermits menichfuldige communicatien met Zyn G. Grave Johan gehouden (alle den tyt dat Zyne G. hier geweeſt) op het ontſet van Maeſtricht en de beſcherminge van den Landen, men heeft beraempt d'oncosten daer toe noodich ende die middelen die men mach hebben om de ſelve te vervallen voor den tyt van twee maenden, volgende het ingelachte billet. Ende gemerct den vuytterlycken noot van den Landen ende de geheele deſolatie die voerhanden es, ſoe de voorſcreve Stadt nyet ontſet en werde, ende ter contrarie wat een ſchoon victorie het zoude weſen voor den Landen, ſoe die met Godts hulpe ontſet wierde, waer mede den Vyant gematteert zoude zyn, ende men tot een gewenſch-

wenſchte paeys zoude mogen gemaecken: ſoo heeft men hier hoochnodig geacht voor deſe reyſe in een zuyren appel te byten, ende de ſaecke (met de hulpe van Godt Almachtich) ernſtelyck by der hant te nemen met betrouwen dat de Heer zyn ſegen ſal ſtrecken tot een zoe goeden werck ende meninge, ende de voorſcreve middelen te amplecteren op alſulcke Obligatien van de Provincien onderling, als by die van Hollant geconcipieert zal worden, waer thoe een yder van deſen Collegie zyn vuyterlyck debvoir zal doen by den zynen ende andersſins, daer men een yder zal willen employeren ten effect als voren dat 't zelue ten goeden effecte mach gebrocht worden, ende daer mede voer Godt ende den Menſchen bethoonen, dat het emmers aen hun mogelyck debvoir nyet en feilt dat de ſaecken anders dan wel zouden gaen, des Godt verhoede. Van 't gundt voorſz. is ſeynde ick U E. de notule, d'welcke U E. dienen zal om myn Heeren de Staten over te zenden, neffens 't gundt U E. zal weten te vougen tot een zaecke als es deſe, midts welck (zoe den tyt nyet en lydt voirder ſchryvens) ick my van alles veirts gedrage tot het rapport van Monſieur Cant, waer van U E. believen zal myn Heeren de Staten van Zeelant te adverteren metten aldereerſten, mette Remonſtrantien van de gelegentheyt van alle de ſaecken, waer van Monſieur Cant Uwe E. breedet ſal informeren. Hier mede Eerſame, Hooch geleerde, Wyze, zeer voerſienige Heeren V E. Gode beuelende. Geſchreuen t'Vtrecht den xxvijten Juny 1579. leeger ſtont geſchreuen. Die Uwe E. dienſtwillige

Con-

Confrere, onderteeckent *Jacob Valcke.* Superſchriptie Eerſame, Hooch geleerde, Wyſe ende zeer Voorſienige Heere Mr. Cornelis Backere, Gedeputeerde van den Staten van Zeelant in 's Gravenhage.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XXI.

Brief van de Regeering der Stad Brusſel aan die van Utrecht, verzoekende, op grond van de Unie, hulp tegen de malcontenten.

1579. 27 Juny.

Eerwaerde, Edele, Wyſe ende zeer Voorzieninge Heeren!

Alſoe wy nyet en twyffelen van den ſunderlingen affectien die Uwer Eer. zyn toedragende den welvaren deſer Stadt ende den Gemeyne Beſten, beſundere naerdien wy geſamenderhant zyn getreden in de conjuncture van de Naerdere Vnie van Vtrecht ende van de Religions Vrede alhier, oock eendrachtelyck by den drie Leeden deſer Stadt ontfangen ende gepubliceert, en hebben nyet connen onderlaeten Uw. Eerw. voor te houden de perycullen die ons waerſchynlyck zyn dreygende over de zyde van Arthois ende Henegouw: ende oft Godt gaefve dat de Graeff van Egmont met zynen volcke daer onder nyet en waer begrepen! hunne heyrcrachten wasſchen daegelicx, ſoe in voet als in peert volcke, ende ſoe verre daer inne nyet en worde ſubitelyk voorſien, ſtaet groetelyks te beſorgen, dat ons van dier zyde meer ſwaricheyts ſtaet te verwachten (*a*), dan van

(*a*) Zy hadden reedts op 4 dezer maend ondervonden, wat deez Graaf in den ſchild voerde, wanneer hem

van den vuytheemſchen Viant. Soe dat daerom van tween ſchynt nootlick te weeſen; te wetenen, dat men eenich middel ſoecke om mitte Malecontenten ende de voorſz. Graeff van Egmont eenichſins te overcomen oft tegen hunne aenſlagen van ſtonden aene ordre ſtellen mitte wapenen, eer den hoop onſe macht overwaſe, ende is ons ſonderling begeeren, dat Uwer Eerw. als weſende onſe Bontgenoeten, ſoe veel will maecken aen zyne Doorluchticheyt ende Excie, dat op deſe ſaecke goede ordre mach worden geſtelt, eer wy doer langer vertreck van tyde vallen in onverwinlyck inconvenient gelyck wy daer aff oock hebben geſchreven aen zyn Doorluchticheyt ende Excellencie; voer ſoe veel ons aengaet, ſullen nyet laeten ons ſelven ende de Gemeene ſaecken te doen alle byſtanticheyt ons mogelick zynde, ende in allen manieren te beſorgen elck anders vordeel verſeeckerheyt ende ruſte, gelyck wy vuyt crachte van de voorſz. Unie ende Religions vrede ſchuldich ende gehouden ſyn te doene, ende mits de menichfuldige experientie die wy hebben (dien aengaende) van Uwer zyden en vynden wy nyet van noode Uwer Eer. daer aff te doen eenyge vermaninge, dan deeſen eyndende bidden wy den Almoegenden,

Eerz., Edele, Wyſe ende ſeer Voorſienege Heeren, ons bedruct Vaderlant te willen neemen in zyn Godlycke behoedenisſe, ende Uwer Eer.

hem mislukt was Brusſel aan de Spaanſche zyde te brengen. *Vaderl. Hiſt. 7. D. bl. 292.*

Eer. in allen voorspoet te gunnen een jaeck salich leven. Vuyt Bruysfele desen XXVIIe Juny XVc LXXIX. Onderstondt geschreven Borgermeesteren, Schepenen, Rentmeesteren ende Raet der Stadt van Bruessele Uwer E. goetgunstige Vrunden ende Naebueren, ende was onderteyckent *Asproeck*.

Opschrift.

Eer, Edelen, Wysen ende seer Voorsienige Heeren, Myn Heeren Borgermeesteren, Schepenen, Rentmeesteren, Raet, Colonnellen, Capitainen, Dekens van den Gulden ende andere goede Burgeren der Stede van Vtrecht.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XXII.

XXII.

Inſtructie van de Staaten van Zeeland aan Mr. C. van Vosbergen, als hunnen Gedeputeerden, houdende laſt onder anderen, om aan te dringen, dat de Nader Vereenigde Provintien in de Vergadering der Algemeene Staaten uit éénen mond ſpreeken — op het verlaaten van den Koning, en het kiezen van eenen anderen Heer — op de Quote tuſſchen Holland en Zeeland &c.

1579. 3 Julii.

Inſtructie commiſſoriael voor den Eerſamen ende Hooch geleerden Mr. Caſpar van Vosberghen, Bailliu der Stede van der Vere, van 't gene hy als nu te doen ſal hebben van wegen de Staten van Zeelandt, tot Antwerpen by zyne Princelicke Excellencie, die Generale Staten, die Gedeputeerde van de Naerder Geunieerde Provincien, midtsgaders by die Gedeputeerde van de Staten van Hollandt.

Ierſt wordt die voorſz. Vosbergen midts deſen gecommitteert van wegen de Staten van Zeelandt, met volle macht om hem te preſenteren en te draghen als Gedeputeerde van de voorſz. Staten, in alle ſaecken den Lande van Zeelant raeckende, zoo zy by zyne Princelicke Excellencie, die Generale Staten, die Gedeputeerde van de Naerder Geunieerde Provincien,

als by den Gedeputeerden van den Staten van Hollandt, om aldaer te zeggen, te doen, te opineren en te helpen beſluyten en reſolueren des en ſoo hier naer volcht, hem helpende daer toe mette ſtucken hem mede gegeven by Inventaris, beginnende van A. tot . . . . . daer aff hy ſommige ſtucken terſtondt zal weder ſeynden, namentlick die misſyve van Valcke.

Alvooren zal die voorſz. Vosbergen doen die gewoonlicke ende behoorlicke oodtmoedighe groete ende recommandatie aen Zyne voorſz. Excellencie, met preſentatie van alle dienſtbaerheyt ende gehoorſaemheyt, bedanckende zyne Vorſtelicke Genade van den grooten aerbeydt ende moyte die hy is doende in s'Landts welvaren verſoeckende daer inne te willen continueren (1), hoewel het ſucces dyckwyls nyet

(1) Wy zullen dikwyls ſpooren aantreffen van het ongenoegen en gemor tegen den Prins van Orange, die men verdagt hieldt van meer te bejaagen zyne eigen grootheid dan 's Lands welzyn, en aan wiens verzuim of kwaade trouwe men toeſchreef alle de ongelukken die het Land troffen, terwyl de waare oorzaak te zoeken was in de onmagt om eenen ongelyk ſterkeren Vyand overal het hoofd te bieden, of in de traagheid en onwille van Overheden en Volk — zoodaanig een verdenking is het gewoon lot der genen die in rampſpoedige tyden zig aan het hoofd der zaaken geplaatſt vinden: hoe gelukkig is dan hy, die ſchoon omringd van den vuilſten laſter, zyne ruſt kan vinden in de vryſpraak van een zuiver Geweeten! de Nakomelingſchap zal éens aan zyne verdienſten het regt doen dat Tydgenooten geweigerd hebben. De Prins van Orange, hoewel by uitſtek koelzinnig omtrent de dagelykſche voorvallen, en ſtandvaſtig in zyne beſluiten, was egter gevoelig aangedaan over de beſchuldigingen hem te laſt gelegd, en dikwyls ſtondt hy op het punt om de Regeering neder te leggen, zyne daaden altoos onderwerpende aan het ſtrengſte onderzoek: hier van zal ons een merkwaardig

ſtuk

nyet en correſpondeert metten goeden wille, doende met eenen die ordinaris en behoorlicke vrientlicke gebiedenisſe aen onſe Bontgenooten die Generale Staten, midtsgaders aen de Gedeputeerde van de Naerder Vnie, ende in 't particulier aen de Staten van Hollandt.

Ende op dat by contrarie Commisſie ende Inſtructie die gemeyne 's Landts Saecken nyet verachtert en wordden, maer gevordert tegens 't gewelt van den Vyant, door goede correspondentie van de Naerder Geunieerde Provincien, ende daer door zeeckere middelen gearreſteert tottet volvoeren van der Oorloghe, ſoo ſal die voorſz. Vosberghen hem by proviſie vougen in alles conform die Commisſie ende Inſtructie, gegeven den Gedeputeerden van 't Collegie van de Naerder Vnie als nu t'Antwerpen weſende, om die te helpen vorderen en effectuëren ten meeſten dienſte ende verſeeckerheyt van den Lande, zoo hy met gemeynen advyſe van de andere Gedeputeerde van de Naerder Vnie by diſcretie ſal vinden oorboirlick ende nootelick, belaſtende hem nyet min midts deſen, ierſtdaechs over te ſeynden copie van de Commisſie ende Inſtructie van de voorſz. Gedeputeerde van de Naerder Vnie met hunne beſoigne en ſynen advyſe, om die ſelve geſien en hier gecommuniceert weſende, vorder oft andersſins hen te belaſten ende te committeren,

ſtuk voorkomen onder de maand September van dit jaar 1579: waar henen ik den Leezer wyze, als tot een voorbeeld, hoe ligt een groot Man, die kort te vooren de toejuiching van de ganſche Natie ontvangen hadt, een voorwerp van afgunſt en wantrouwen kan worden.

Aldus gedaen in 't Hoff van Zeelandt tot Middelburch den 11ten July 1579. onder het secreet cachet van den Staten voornoemd.

Regiſter C. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 115.

XXIII.

Brief van beſchryvinge der Staats-Leden van Zeeland tot het vinden van de noodige penningen, 't zy by wyze van Quote onder de Provintien, of anderſins — de afzonderlyke huishouding in de Finantien der Nader Geunieerde Provintien — eenpaarige advyſen derzelve in de Generaale Staaten — verlaaten van den Koning &c.

1579. 3 Julii.

Eerſame, Wyſe, Discrete, Lieve Beſunderet

Wy houden Uw Edele indachtich, hoe dat die van de Naerder Gevnieerde Provincien, omme voor te commen alle inconveniënten die men vuyt de wanwillicheyt van de onbetaelde Ruyteren ende Knechten van de Generalité apparentelick was verwachtende, hebben in (1) Majo LXXIX tich leſt leden, by forme van advyſe goetgevonden ende geraempt, zoo tot ontſet der Stadt Maestricht als de continuatie van den Oorloghe, noodich te weſen vyff duyſent Peerden en twee hondert vendelen Knechten, daer van die Naerder Gevnieerde Provintien t'heuren laſte nemen ſouden Ic vendelen Knechten en XVc Peerden of Ruyteren, te verdeylen daer van die

(1) Z. den brief van *J. Valcke* hier vooren N°. XIX.

die L. vendelen Knechten en drie hondert Peerden in de nootelicke garniſoenen van den Lande, ende die andere L. vendelen mette XIIc Peerden ſouden gebruyct worden in 't velt tegens den Vyandt, ende die voorſz. reſterende IIIm Vc Peerden en hondert vendelen Knechten ſouden t'heuren laſte nemen die van Brabant, Vlaendren, die Stadt, Steden en Lande van Mechlen, Valenchiene, Tournay, Tourneſy &c. waer van die L. vendelen met zeſs oft zeven hondert Peerden, als 't noodt weſen ſoude, ook in nootelicke garniſoenen verdeylt ſouden werden, ter ordonnantie van zyne Hoocheyt ende Excellentie, ende die reſte geëmployeert werdden tegens den Vyandt in campagne, die voorſcreve oncoſten te vervallen by de Middelen in elcke Provincie vallende, oft zoo zy luyden ſelffs zullen adviſeren; dan alſoo die Impoſten en Middelen in de Naerder Gevnieerde Provincien alomme noch nyet in treyn en waren, was by proviſie en voor den tydt van twee maenden, over de ſelve Naerder Gevnieerde Provincien gemaect een repartitie van tweemael hondert en vier en twintich duyſent guldens t'elcken maendt, als te weten die van

Gelre	xLm
Hollandt ende Zeelandt	cm gs.
Vrieslandt	xxIIIIm
Die Vrieſche Ommelanden	xVIm
Die van Overyſsel	xxm
Die van Drenth	vm
Die van Lingen	IIIIm
Die Stadt van Groeninge	IIIm
Vuytrecht	xIIm

En-

Ende zoo men 't zelffde concept nyet en heeft connen te wege brenghen als men wel begeerde, zyn binnen middelertyt de Ruyteren en Knechten meer wanwillich geworden, en de Landen van Gelre en Sticht voor een groot deel bedorven, hebbende nyetemin die van de Naerder Gevnieerde Provincien van heurder zyde gedaen alle mogelicke devuoir, ende boven heure ordinarise garnisoenen opgebracht ten fyne voorsz. groote merckelicke sommen, hebbende mede gedempt en gesloten zeeckere (1) antwoorde op de Propositie van den Eertshertoogh Mathias in April leſtleden tot Antwerpen gedaen, omme deselve gesamentlick vuyt éénen monde te doene in den naeme ende van weghen alle de Naerder Gevnieerde Provincien, genouch conform die voorsz. heure concepten den Provincien alomme overgesonden, inhoudende presentatie van 11c m. Rs. guldens ter maendt, t'employeren tot onderhoudenisse van der Oorloghe, volghende den teneur van dyen den tydt van twee maenden, daer van tot laste van die van Hollandt en Zeelandt staen souden een hondert duysent guldenen, ende die resterende hondert duysent guldenen tot laste van de Naerdere Gevnieerde Provincien; doch soo die saecken schynen apparentelick te willen vallen in erger gesteltenisse, ten zy daer inne anders werde versien metter daet, heeft Zyne Excellentie onlancx geleden affgeveerdicht Joncheer van Lyere, Edelman van zyne Familie, en den

(1) Dit is waarschynlyk het antwoord hier voorens uitgegeeven N°. VII.

den Heeren van de Naerder Gevnieerde Provincien doen voorhouden de geſtaltenisſe der Stadt van Maeſtricht (by contſchap van eenen die den XIXen der voorleden maent Juny daer vuyt gecommen is) en doen verthoonen, meer dan tydt te weſen, dat zy de ſaecke van 't onſet der ſelver Stede behartichden en by der handt namen, ſoo doch vuyt Brabant en andere Provincien geen ſecours van gelt oft volck meer te verwachten en is, daer men hem op ſoude mogen betrouwen, ende want (God betert) midts die tydyngen als nu loopende 't onſet der voorſz. Stede (1) te ſpade zoude bycommen, en dat nochtans in alderhaeſt dient verzien, op dat die Viandt geen vorder inval en doe in de Landen, ende voortganck en nemen in zyne victorie, ſoo heeft daerom, ende inſunderheyt regard genomen op den ſoberen ſtaet van de gealtereerde Ruyteren en Knechten, tot defenſie van den Lande nootelick, dyen van de Naerder Gevnieerde Provincien ganſch noodich gedocht, in alder diligentie daer op ordre te ſtellen, hebbende tot

dyen

(1) Ondanks de ernſtige vermaaningen van den Prins van Orange, om de Bondgenooten te beweegen tot het ontzet van Maaſtricht, werdt die ongelukkige Stadt door den Prins van Parma den 29 Juny ſtormenderhand ingenomen en deerlyk geplonderd: haare trouw en dappere verdediging hadt een beter lot verdiend; ook hadt men een' goeden hoop Krygsvolk by één gebragt om het ontzet te onderneemen; doch deeze weigerden, by manigel van betaalinge, op te trekken: Holland en Zeeland hadden boven hun aandeel hier toe opgebragt; maar het marren van ſommige andere Provincien, die zig door hope op den goeden uitſlag der Keulſche Vredehandelinge lieten in ſlaap wiegen, was oorzaak, dat de zaak bleef ſteeken, en de Stadt verlooren werd.

dyen fyne, by maniere van memorie, beworpen een raminge en calculatie, waer by bevonden wordt, dat d'oncoſten van dyen voor den tydt van twee maenden ſouden bedragen ter ſomme van VIIIc Xm Rs. guldens, daer inne gereeckent die garniſoenen binnen die Naerder Gevnieerde Provincien liggende, waertegens bevonden werdt goet te commen, in den eerſten die maentlicke Contributien van de Gevnieerde Provincien, ten tweeden de Convoyen, ten IIIen die goetwillige Contributien, al 't zamen geraempt by eſtimatie op Vc VIm Rs. guldens, noch eenige andere onſeeckere parthien, ſulcx dat op twee maenden te cort ſoude commen IIIc IIIIm Rs. guldens, al naerder blyckende by den ſtaet in de propoſitie van de voorfz. van Liere geinſereert hier mede gaende, daer toe ſoude moeten raedt geſocht ſyn. Ende hoewel eenige van de Gedeputeerde van de Naerder Gevnieerde Provincien genoech hier inne ſchenen abſolutelick te bewilligen: doch alſoo de Gedeputeerde van Hollandt ende Zeelandt hier toe ſonder ſpeciale laſt nyet en begeerden abſolutelick te verſtaene, zyn naer huys vertrocken, om van als te doen rapport, met belofte van op maendach doen toecommende en na voorleden, wederom tot Vuytrecht te erſchynen met ſulcken macht als den dienſt van den Lande is verheyſchende, ende dat men nyetemin zoo de zake acceleratie verheyſchſte, middelertyt handelen ſoude metten Engelſchen, Schotſen ende Franchoiſen, welcke ſaecke daer naer in Hollandt (nyet tegenſtaende d'abſentie van eenighe) in deliberatie geſtelt zynde, is naer verſcheyden discourſen ter materie dienende, eyntelick goet gevonden,

dat

dat elck ſoude in ſyn Provincie rapport doen van de gelegentheyt der ſaecke voorſz. en wederkeeren op den VIen oft VIIen deſer, hebbende nyetemin die van Hollandt alvooren in grooter diligentie gevordert en doen vorderen, by misſyven aen allen Magiſtraten, die goetwillige Contributie ten fyne voorſz., volghende die misſyve hier mede gaende, ende aen ons verſocht 't ſelve mede te helpen vorderen over Zeelandt. Ende verſtaen wy vuyt het rapport van den Gedeputeerden vuyt Hollandt gecommen, dattet aldaer en merckelick in 's Grauenhage grooter ſomme van penningen vuyt brenct, meer dan men ſoude hebben verwacht, ſullen daer omme Uw Ed. believen deſe hoochwichtige ſaecke ſulcx te behertighen als den noodt van den Lande en 't Gemeen Beſte verheyſchen, en dyen volghende heure vruchtbarige andtwoorde alhier inne brenghen op de voorſz. poincten op dyexendage naeſt commende, weſende den zevenſten deſer, t' ſavonts in der Herberge, om des anderen daechs te beſoigneeren, alſoo die ſaecken geen dilay en mogen lyden.

Ende want die van 't Collegie van de Naerder Vnie tot Vuytrecht gedeputeert hebben Commiſarisſen aen Zyne Excellentie, één vuyt elck van de Gevnieerde Provincien, waer toe zy luyden over Zeelant genomineert hebben Mr. Caſpar van Vosbergen, om Zyne Excellentie te vertooghen, dat nyet mogelick en is voortaen te contribueren ten twee zyden, te wetene tot die Generaliteyt in Brabant, en tot deſe Naerder Gevnieerde Provincien, en dat nyetemin dient in alder diligentie verſien ter aſſiſtentie van der Oorloghe tegens den Vyandt, en-

ende dat men daerom nyet en verſtaet, dat die Naerder Gevnieerde Provincien voortaen in 't particulier eenige penningen buyten die Gevnieerde Provincien ſullen ſchicken oft laeten volghen, immers nyet ſonder ordonnantie van de Naerder Vnie, eenſamentlick om Syne voorſz. Excellentie te verthoogen, om ordre te ſtellen, dat die Naerder Gevnieerde Provincien voortaen vuyt éénen monde ſullen hebben te ſpreecken in alle ſaecken den Lande beneffende, van gelycken om van weghen den Collegie van de Naerder Vnie over te dragen d'andtweoorde op de Propoſitie van Zyne Hoocheyt onlancx gedaen en Uw lieden overgeſonden, weſende oock in drucke, ende andersſins om te perſiſteren by de verclaerniſe van den Raede van Staten annopende van den Coninck te verclaren vervallen van zyne gerechticheyt over deſe Landen, zoo verre hy binnen zeſe weecken, van den tydt van de communicatie aff, nyet en accepteert die poincten van Vrede by de Generale Staten voorgehouden, ende als dan te delibereren op 't aennemen van eenen anderen Heere, 't zy den Hertoge van Alencon, oft andere den Lande meeſt oorboorlicxſt, al conform zeeckere Inſtructie den voorſz. Gedeputeerden mede gegeven, waer toe die voorſz. Gedeputeerde malckanderen beſcheyden hebben t'Antwerpen tegens den XXIIIIen Juny leſtleden; ſoo eeſt dat wy noodich gevonden hebben den voorſz. Vosbergen, midts die Confederatie van de Naerder Vnie, by proviſie terſtont aff te veerdigen op de voorſz. Inſtructie, neffens d'andere Gecommitteerde alreede t'Antwerpen weſende, nochtans met ſulcken laſt, dat hy ons eerſt

daechs ſchuldich werdt over te ſeynden copie van de Commisſie ende Inſtructie van de voorſz. Gedeputeerde met hunnen gebeſoigneerde ende zyn advys, om UwL. Gedeputeerde 't ſelve te mogen communiceren; ſullen daerom UwL. dyen by Ulieden te committeren op de jegenwoordige Dachvaert ſulcken macht geven, dat 't gene by den Collegie van de Naerder Vnie is goetgevonden (daer die van Zeelandt hebben hunne Ordinaris Gedeputeerde gemachticht als 't behoort) mach wordden in als des voorſz. is ende andersſins vuytgericht tottet Gemeyn Beſte, als dat betaempt, alſoo wy van dage te dage zyn verwachtende die beſoigne van den voorſz. Vosberghen ende andere Gedeputeerde, daer op dient finalicken gereſolveert ſonder rapport te nemen, om die voorderynge van de affairen nyet te verachteren, daer in deſen tydt veel aen is gelegen, als Uw L. wel connen beſeffen.

Ende alſoo die Staten alhier op de leſte Dachvaert geſcheyden zyn, zonder eenige Reſolutie te nemen op de poincten van de zelve Dachvaert, principalick om in train te brengen den Cen penninck tot furnisſemente van 't gene moet op gebrocht wordden ten dienſte van den Lande, tegens den Viandt, ſullen Uw L. hunne Gedeputeerde op alle die voorſz. poincten van de voorgaende Dachvaert oock volcommelick belaſten, principalick om te moghen terſtont furneren XIIIIm guldens ten behouve als bouen.

Ende want die Generale Staten verſoecken continuatie van de Convoyen op de innecommende en vuytgaende coopmanſchappen voor een geheel jaer expirerende den leſten Juny LXXX;

op

op den voet en liſte van de voorgaende Ordonnancie, ſullen Uw L. oock den voorſz. hunne Gedeputeerden volcomen laſt geven, om den Generale Staten daer op te andtwoorden en contentement te geven. Hier mede

Eerſame, &c. vuyt Middelburch den 11den July 1579.

Regiſter C. ter Griffie der Heeren Staaten van Zeeland Folio 116.

XXIV.

Conditien waer op de Stad Antwerpen beſluit de Unie van Utrecht aen te nemen.

1579. 18 Julii.

Geleth by Bourgemeeſteren, Schepenen, Valerius van Dale, Janne Pellicoren, Janne Nicquet, Hendrik van Vffele, Wykmeeſteren, Huybrecht Jansſen, Janne Pelgroms, Joachim Vermeeren, Joos Le Febvre, en Janne Staes, ſware Dekens van den Leden der Stadt van Antwerpen, gedeputeert tot directie van de Unie op de brieven by de Geunieerde Provincien tot Vtrecht vergadert van den thienden July leſtleden, gehoort oock het rapport van de Gecommitteerden deſer Stadt aen de ſelve Geunieerde Provincien geſonden op de ſwaricheden by den ſelven bevonden, aengaende den laſt den zelven Gecommitteerde gegeven, om van deſe Stadt wegen dezelve Unie te onderteekenen, ende naerder overzien hebbende d'opinie van de Leden deſer Stadt op de voorſz. Unie, en ampliatie daer toe gevuecht, ende bevindende de poincten differentiael, te weſen van zeer cleynen gewichte; ſoe iſt dat de ſelve hebben gereſolveert, dat men van Stadts wegen hen zal conformeren en vuegen metter ſelver Unie, mits redenen ende op de conditien naervolgende.

Eerſt dat de Gedeputeerde van Vuytrecht reyſende ſelen mogen verſuecken, dat men by acte

acte van de zelve Geunieerde Provincien sal naerder verſien op de ampliatie van den IIden articule van den zelver opinie, reſolutie en ampliatie van de Leden voorſz.

Ende voor zoo vele raeckt d'additie op den IXen articule, alſoe de Gedeputeerden van de Geunieerde Provincien in den voorſz. hennen brieff te vreden zyn, deſe Stadt in de Unie t'ontfangene, onder proteſtatie van nyet te prejuditieren de authoriteyt van zyne Hoocheyt; ende dat de Gedeputeerde nyet en verſtaen ſulcken authoriteyt alle Stadthouders te ghevene; maar alleene die nu jegenwoordich zyn dienende, ende nyet de toecommende, ten zy hen gelycke macht van de Geunieerde Provincien worde gegunt; ſchynt, onder correctie van de Leden, dat men 't ſelve ſal mogen gliſſeren.

Nopende de ampliatie op den XIen articule, alſoomen bevindt dat by d'acte van ampliatie en verclaringe totter Unie van Vuytrecht den 1en February leſtleden gevuecht, vuytdruckelick genoch is verſien op 't faict van de Religie en liberteyt derzelver, zoo en ſchynt van egeenen noode te zyne, deſen aengaende eenich voorder verhael te maeckene, maer de zelve acte wat breeder in 't drucken doen extenderen.

Beroerende d'ampliatie van den XIIden articule, vermeldende van de Munte, dat men 't ſelve eerſtdaechs ſal doen effectueren, ende ſelen tot dyen fyne de Gedeputeerde tot Vuytrecht reyſende inſiſteren, ten eynde daer inne zoude voor den vertoch worde verſien, om de heele en totale ruyne ende bederffenisſe van den Lande voor te commene.

Aengaende den XIIIIen en XVen articlen van

der zelver opinie ende ampliatie, alſoo by den Religions frede alhier leſtwerven gepubliceert, daer inne genouch is verſien ende gecaveert, ſal men insgelycx de ſelve mogen gliſſeren.

Voor zoo vele raeckt de ampliatie op den XXVIen articule, alſoo daer inne by de voorſz. proteſtatie is gecaveert, zoo ſchynt 't ſelve insgelycx te ceſſeren

Dat daeromme de Gecommitteerden tot Vtrecht reyſende, behoorlick by de Leden deſer Stadt ſelen worden geauctoriſeert, om de voorſz. Unie ſimpliciter te onderteeckenen, mits nemende acte apart, by de welcke worde gecaveert, dat men binnen deſer Stadt egeen Garniſoen en ſal inne nemen, dan met conſente van de Leden der zeluer Stadt.

Geleth by den drye Leden deſer Stadt van Antwerpen op de voorſz. Reſolutie, hebben deſelve geaggreëert ende geratificeert, en geordonneert, dat men zal paſſeren behoorlycke procuratie onder den zegele deſer Stadt, by de welcke de Gecommitteerde tot Vuytrecht reyſende, Joncker Jan van Stralen, Bourgemeestere, Phls. van Schoonhouen, Schepen, Heer tot Waenroo, Joncker Jan van Brecht, oude Schepen, ende Adam Verhult Coronel, ſelen worden geauctoriſeert, om de voorſz. Unie van Vtrecht t'onderteeckenen (1), mits hebbende d'acte

(1) De Stadt Antwerpen hadt zig, van den beginne af, zeer genegen getoond om in de nadere Unie te treeden, maar aarzelde toen het aankwam op de onderteekening. Het concept van een nieuwe Unie in April van dit jaar aan de Algemeene Staaten binnen Antwerpen voorgehouden, benevens het artykel aangaande den Godsdienſt was hun in den weg: de verſchillende gevoelens

d'acte van de Naerdere Geunieerde Provincien in den leſten articule deſes gementionneert, en ſal men den zelven Gecommitteerde gheven brieven van Credencie ten ſelven fyne. Actum Sabbati xviiien July XVc LXXIXtich.

Uit een gelyktydige Copie ter Staaten Griffie van Zeeland.

voolens hadden aldaar een byſtere beroerte verwekt den 28 Mey, by welke de Roomſche Geeſtelykheid ter Stad werdt uitgeleidt; doch de Prins van Orange met zyn bedaard overleg tuſchen beiden komende, vondt middel om de beweegingen te ſtillen, en tevens om de Religionsvrede en de Unie van Utrecht te doen aanneemen, welke beiden werden afgekondigd den 12 Juny 1579, de Unie nogthans alleenlyk by voorraad, terwyl men eenige punten waar op bedenking viel met de Bondgenooten te Utrecht zou tragten te ſchikken, gelyk blykt uit het Verdrag uitgegeeven by Bor XIII. B. bl. 168 [115] en uit het tegenwoordig ſtuk. De Bondgenooten hadden ook Gemagtigden naar Antwerpen gezonden, om de Stad tot het aanneemen der Unie te beweegen, maar men was weinig gezind in de verzogte voorwaarden toe te ſtemmen, denkende, de Stad zou zig wel voegen zonder voorwaarden: de beroemde Jacob Valcke, Gedeputeerde van Zeeland tot de nadere Unie op reize naar huis zynde, kreeg de lucht van deeze gevoelens der Bondgenooten, en begrypende hoe veel alle de Provintien, en byzonder Zeeland, geleegen ware aan de vereeniging met Antwerpen, keerde hy aanſtonds te rug naar Utrecht, en bewerkte dat aan de Stad genoegen wierdt gegeeven. Z. *zynen brief van den 26 July 1579*, en *het Renverſaal van Antwerpen*, beide hier agter, N°. XXVIII en XXXI.

* * *

XXV.

Brief van wegens de Stad Mechelen aan den Prinſe van Orange, kennis geevende van de redenen die hen bewoogen hadden om zig met den Koning van Spanjen te verzoenen, en verſoekende dat hunne gearresteerde Pandſluyden mogen uitgewiſſeld worden tegen die gene welke zy in verzekering genomen hadden.

1579. 20 July.

Monſeigneur! comme depuis environ ſix ſepmaines les effectz nous ont faict paroiſtre que ceulx d'Anvers, les Garniſons de Vilvoorde & de Willebroecq, & l'Admiral là entour envoié de la part de vôtre Excellence nous ont traictez comme ennemiz jurez, & que toutes les remonſtrances, proteſtations, & aſſeurances qu'avons ſceu faire & donner au contraire, jusques à envoier noz Hoſtagiers du corps de ceſte Ville, les quels ſoubz couleurs recherchées, on a traicté injurieuſement, & au dehors de de leur qualité, n'ont peu oſter les impreſſions à tort de nous conçuës, auſſy que ne voyons aultre moyen pour retourner en grace des dits d'Anvers, fors nous jectans au gouffre du deſordre auquel ſe ſont precipitez, ou recevant en nôtre Ville les Loups, qui ſont pour nous ravir; de quoy aians horreur jusques à preferer la mort, & voyant d'aultre part ſa Majeſté

nous

nous eſpancher ſes bras de clemence & benignité, ſoubz offre d'une paix aſſeurée, obſervant ſeullement deux poinctz: aſſcavoir la Religion Catholicque Romaine, & l'obeiſſance a lui deuë, esquelz deux poinctz nous ſommes nez, & puis n'aguaires les avons tous jurez, avec la Pacification concluë à Gand, par ordonnance de ſon Alteze, avons ce jourd'huy à l'Aſſamblée de la Commune, de Meſſieurs du grand Conſeil, Nobles & Notables de la Ville, vnanimement reſolu & arreſté d'embraſſer le dict offre tant clement & benin, & en ce regard nous renger en conformité de ceulx d'Artois, Haynault, Lille, Douay & Orchies, ce que n'avons volu laiſſer d'advertir vôtre Excellence, affin qu'il plaiſe tenir la bonne main que noz dits Hoſtagiers, Bourgeois & Bourgeoiſes arreſtez n'en ſoient de pis traictez au premier bruict que de ce viendra en Anvers, & non aultrement que ceulx du dit Anvers trouveront bon que les perſones que detenons icy ſoient traictez en reciproque, nous offrants preſt de les renvoier tous, nous renvoians les nôtres francqs & libres ſur quoy prions.

Monſeigneur, notre bon Dieu maintenir vôtre Excellence en ſa divine protection. De Malines ce xx^e^ Juillet 1579.

De Vôtre Excellence

Tres humble en ſervice

Les Gouverneurs, Commugne-maitres Echevins & Conſeil de Malines.

A ſon Excellence.

Naar een gelyktydige copie ter Staate Griffie van Zeeland.

XXVI.

Extract uit zekere punten door de Gecommitteerden van de Staaten van Holland aan den Prins van Orange voorgedraagen, raakende de Quote van Zeeland in de oude ſchulden, en de verdere laſten van de beide Provintien, met de uitſpraak van den Prins daar op gedaan.

1579. 21 July.

Syne Princelycke Excellencie zal gelieven te doen depeſcheren behoorlicke acte van de reſolutie by de zelve zyne Princelycke Excellencie genomen, nopende de Quote van die van Zeelandt in de ſchulden van den hertochte van zyne Princelycke Excellencie voor Berghen in Henegouwe in den jare XV^{c} LXXII gedaen, en by den Palsgraue aen den Rhyn in den jare LXXIIII tot die bevridinge van 't Vaderlandt verſtrect.

Zyne Excellencie heeft verclaert ende verclaert midts deſen, dat die van Zeelandt in de ſchulden in deſe articulen verhaelt ende andere van gelycker natuere in 't hondert behooren te dragen zeventhien, ende die van Hollandt de reſte. Aldus gedaen tot Antwerpen den 21ſten dach July 1579.

Item wat die van Hollandt ſullen hebben te dragen in de ſchulden van den Cooplieden van Ipſich in Engelandt, alzoe die goederen in Zeelandt zyn geprouffiteert, ende dat die van Hollandt, opte begeerte van zyne Princelycke Excel-

cellencie, en om die Majesteyt van Engelandt contentement te geven, hen daer boven mede hebben verbonden.

Item hoe veel die van Zeelandt zullen hebben te dragen in 't corte dat van nu voortaen voor de gemeene defensie zal vallen, ende vuyte generale Middelen nyet en zal moghen betaelt worden.

Register B. ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 78. verso.

XXVII.

Procuratie van de Stad Antwerpen op haare Gedeputeerden, om met de Gedeputeerden der Nadere Unie te Utrecht over een te komen.

1579. 22 July.

Op heden datum van deſen, ſyn by mynen Heeren Burgemeeſteren en Schepenen der Stadt van Antwerpen gecommitteert Joncker Jan van Stralen, buyten Borgemeeſter, Valerius van Dale, Wyckmeeſter (1), Gabriel Stenydelinck, Fortificatiemeeſter, en Janne Gyſels, Deken van de Schutterye, om te reyſen naer Vuytrecht, ende hen te vindene neffens den Gecommitteerden ende Vergaderinge van de Naerdere Geunieerde Provincien, om met den zelven te communiceren op de middelen, dienende tot onderſtandt ende gemeyne defentie van de zelve Provincien, volcommige en volvueringe van de zelue Unie, en op de difficulteyten, diemen des aengaende heeft bevonden, den voet en maniere, die men zal moghen nemen om te obſerueren en onderhouden die beſte egaliteyt en eenvormicheyt, ende principalick, om te com-

(1) Uit het Renverſaal hier agter N°. XXXI. blykt, dat de Gedeputeerden die wegens Antwerpen te Utrecht geweeſt zyn, niet alle dezelve zyn welke hier genoemd worden.

commen tot executie ende effectuatie van dien, volgende de handelinge alhier gehouden met den anderen Gedeputeerden van de zelve Naerdere Geunieerde Provintien, ende voorts te besoigneren op alle andere occurrentien, die hen eenichsins aldaer selen voorcommen, ende daer inne sulcx te doene, dat de zelve Unie metter daet mach worden volbracht, te resolveren, sluyten ende ramen, 't gene zyluyden tot het generael welvaren en gemeyn beste met den voorsz. Gedeputeerde van de Provintien zelen bevinden te behoorene, denzeluen daer toe mits desen, auctoriserende. Actum XXIIen July Aº. XVc en negen en t'seventich (2).

Regiſter D. ter Stadtſe Griffie van Zeeland Folio 114.

(2) Ik zoude meer andere Procuratien kunnen uitgeeven, houdende diergelyken last van Steden, om de Unie aan te nemen; doch ik vinde het van weinig gelang, dewyl de Acten van aanneminge voor handen zynde, genoeg te kennen geeven, dat dezelve niet zonder voorafgaande Procuratien geteekend zyn.

XXVIII.

Brief van Mr. Jacob Valcke, Gedeputeerde van Zeeland, tot de Nadere Unie, aan de Gecommitteerde Raaden van zyne Provintie geschreeven, houdende verscheiden byzonderheeden van dien tyd, en voornaamelyk betreffende de Acte van Verband door de Bondgenooten te Utrecht gemaakt den 13 July 1579.

1579. 26 July.

Edele, Erntfeste, Wyse, seer Voorsiege Heeren!

Alzoe ick op gister avont alhier aengecomen ben in meyninge van voirts naer Zeelant te vertrecken, om UWE. te verthoonen ende aen te dienen zaecken, 't wel oft qualick vaeren van den Landen grootelicx betreffende, ende oick zunderlinghe groote haest verheysschende, zoe is hier uyt Brabandt mede aengecomen Mynheere Loose (1), my zegghende dat de Burchmeesters van Andtwerpen Straelen en Schoonhoven met hem gecomen waeren om t'Utrecht te gaen hernemen de

(1) Deeze was Mr. Sebastiaan van Loosen, Gedeputeerde van Holland en Westfriesland.

de aennemínghe van de naerder Union, ende alzoe wel te verſtaen es, hoe vele den Lande, ende inſunderheyt Zeelandt, daer aen gelegen zy, die Stadt met denzelven geuniëert te ſyn ofte nyet, ſoe hebben wy geſaemtelyck wel hoochnoodich geacht (naerdyen my abſent nyemant van weghen Zeelandt daer en zy) oick met advyſe van myn Confrere Barradot, dat ick met denſelven Looſe &c. weder naer Utrecht zoude keeren, om de zaecken te helpen voirderen, alſoe ſommighe aldaer ſchynen der meeninghe te zyn, dat men geheel preciſelick met dyen van Andtwerpen behoort te handelen, welcke myns beduncken, ende aengemerct d'importantie van dier Stadt, zulcxs nyet en behoirt, emmers in dyer voeghen, dat de Unie in de poincten ſubſtantieel, ende d'welcke ſtrecken zouden moghen tot geheel ſubverſie van de Unie, nyet en worde verhindert, ſoe ben ick van meeninghe op huyden weder naer Utrecht te keeren, hoewel de zaecken daer om ick naar Zeelandt quam, oick ſeer groote haeſt vereiſchen, ſulcx dat ick my geheel perplex gevonden hebbe, nyet wetende wat beſt gedaen diende ten dienſte van den Lande.

D'oorſaecke van myn reyſen naer Zeelandt zyn eerſtelyck, om UWE. te verthoonen de geſtaltenisſe des Viants, van onſe Steden ende Cryghsvolck, ende de middelen van defenſie tegens den inbreuck des Viants. Soe eeſt dan, dat de Viandt (een goede pooſe zyn Volck meutende geweeſt hebbende binnen Maeſtricht) heeft hem met een groot deel van zyn gewelt begheven om de Stadt Venlo, in meyninge die te berennen, mer de Grave van Hohenlo daer binnen zynde met omtrent vier hondert Peerden,

den, es met dezelve ende etlicke vendelen Voetknechten uytgevallen, ende heeft tegens de Vianden een ſterke ſchermutſe gehouden, in der vougen, dat de Viandt voor die reyſe ſyn concept niet en heeft voltogen, blivende nochtans van der meeninge de voirſz. Stadt met ernſt aen te grypen, ende te belegeren, zoe de gene hen der Crychſaecken verſtaende uyt alle indicien affnemen, ende gevoelen, (emmers zoe de Viandt aldaer omtrent es voltigerende ende blyvende) dat het zal gedyen op Gelre off Wachtendonck: 't ſchynt oick wel, dat zyn desſeyng ſtreckt op Nymegen, zoe die Stadt zeer zwack es, ende met zeer weynich garnizoen bewaert, ende hy van daene met eenige correſpondentie bejegent wort. Omme dan den Viant te moegen 't hooft bieden, zoe in 't Overquartier voirſz. als tot Nyemegen, ende elders daer men verſtaet des noodich te zyn, ſoe es men arbeydende om de voirſz. Steden te voirſien met nooteliek getal van Volck, proviſie van munitie, vivres ende anders tot het verwachten van de belegeringe, ende zonderlinge van gelde, om de Ruyteren ende Knechten willich te maecken om den Viandt te verwachten.

Nu connen UWE. wel verſtaen, wat tot zoedanige zaecke toebehoirt, als naemelick grooté quantiteyt van gelde ende goet geloove, welcker zaecke beyde hier onſprekelick gebreck es; doch heeft men zoe veel gedaen, dat de voirſz. Steden van den Overquartiere tamelicker wyſe voirſien zyn geworden, ende es men dagelicx arbeydende om beter te voirſien, ſoe men oick nu tot twee reyſen 't Voetvolck die men meent in die Steden te gebruycken, heeft voir-

voirſien met veerthien dagen leeninge in gelde; dies en hebben de Duytſche Ruyteren nyet ontfangen, dan es men met derſelver eenighe tot een duyſent toe handelende, om haer noch te laeten gebruycken ten dienſte van den Lande, denwelcken men eerſtdaechs ende oick mede 't Voetvolck zal voirder contentement moeten geven, of men es geſchapen dat alle die Plaetſen (daer zoe veel aen gelegen es) verloren zullen zyn, waer toe emmers een yeder ſchuldich es zyn uyterſte vermoghen voir te wenden, om 't ſelve te moghen voirgecomen werden. In den gebreck van gelde boven verhaelt, es men hier genootſaeckt geweeſt, dat yder Gedeputeerde van de Provincien hebben penningen op intereſt moeten lichten, op heuren naeme, tot XIIm guldens, boven eenich gelt dat hier was, waer inne ick van wegen Zeelandt ben geſtelt op XVc gl., dewelcke ick, naer veel moeyte, hebbe gecregen ende geſtrect, ten eynde de zaecken van den Lande deur onſen gebreecke in egeen ſchadelick verloop en zouden vallen, zoe apparent was: anderen hebben mede gedaen van gelycken, ende want ick hebbe moeten beloven op myn eer ende trouwe, dat dezelve penningen weder binnen veerthien dagen, van date op eergiſteren, zullen geremboursſeert worden, zoe es myn dienſtighe bede, dat UWE. believe Mynheer den Treſorier te belaſten die ſelve voir al gereet te hebben, ende over te ſchicken in mynen handen, ofte indien ick mochte abſent zyn (want ick doch van meeninghe ben, naer de zaecke met Andtwerpen zal afgehandelt weſen, myn reyſe naer Zeelandt te voir-

voirderen) in handen van den (1) Heer van Brakel, die 't rembourſement van mynent weghe doen zal; biddende andermael zeer hartelick, dat daer aen geen faulte en zy, op dat ick daer deure in egheen ſchande en come.

Voirts alzoe tot contentement van voirſz. Ruyteren ende Knechten, voir deſe maendt promptelick moet gevonden worden de ſomme van LXX^m guilden, ofte daer omtrent, ende dat daer aen oick geen faulte en zal moghen zyn, het en zy men alle inconveniënten, verlies van de voirſz. Steden, Landen, Luyden ende harten wil verwachten, ende den Viandt den toeganck openen tot het binnenſte van deſe Landen, het welcke men elckandere ſchuldich es te helpen voircommen, niet alleene der eere ende eedts halve, maer oick tot defenſie ende beſcherminge van onſe eygen Principaelen ende Landen, jae Perſoonen ende Goeden, ſoe es noodich geacht geweeſt, dat yder van den Collegie zoude eenige van den zynen laeten reyſen aen hunne reſpective Provincien, omme 't ſelve met ernſt te verthoonen, ende de penningen, een yder zyn reſterende quote, boven 't gundt over deſe maent gegeven es op te brengen, binnen den tyt van veerthien daghen uyterlick, mits overdragende acte van proteſt van den Collegie, tegens de genen die van des te doene in gebreke zullen weſen, mitsgaders een achtſte part van de toecommende maent, tot aenritsgelt ende verplichtinge van

(1) Reinier van Azewyn Heer tot Brakel, op voorſtelling der Staaten van Utrecht, aangeſteld tot Ontvanger Generaal van de Unie, den 31 January 1579. Z. de *MS. Notulen der Bondgenooten van dien dag.*

van x hondert nieuwe Ruyteren, in de plaetſe van de Duytſche Ruyteren die de Landen tot noch toe zoe jammerlicken bedorffven hebben, ende nu vaſt afftrecken, waer toe de Ontfanger Generael ſtaet maeckt dat UWE. van weghen de Staeten van Zeeland zouden hebben te geven elff duſent guldens, boven x hondert guldens die ick hen op rekeninghe geteelt hebbe, volgende myn voirgaende ſchryven aen UWE., ende boven deſe xvc guldens die ick gelicht hebbe, ende hem getelt hebbe als voirſz. es, ende boven de betaelinge van vier vendelen Knechten in Zeelandt garniſoen houdende, eſtimerende de quote van Zeelandt over deſe twee maanden tot xxm guldens ter maent, waer inne by my nyet geconſenteert, maer hoochelick ter contrarie geproteſteert ende geweeſt; ſullen daeromme UWE. believen deſe zaecke in aendacht te nemen, ende daer inne te doen zulcx UWE. weten de jegenswoordighe hoogdringhende noot te vereyſchen, waeromme ick UWE. dienſtelick bidde aenſchou te nemen, wat ons te verwachten ſtaet, indyen de Viandt, deur onſe traecheyt ende achterhouden, noch tot eenige victorien comt te geraecken, ende zulcx zoe naerder en breeder inbreke: willende UWE. wel vertoocht hebben, dat die van Utrecht, weſende een Provincie zoe zeere gediſtrueert, haer quote als xiim L. over deſe maent geheel heeft ongebracht: Gelderlandt in de xxm L., weſende oick zoe zeere bedorffven van inlaege van Ruyteren ende knechten, de Viandt occuperende genouchſaem het Overquartier, Ruermonde &c. beroovende oick d'entrailles van 't Nyemeegſche Quartier uyt de huyſen Wel ende Blyenbeeck,

beeck, de Veluwe weſende oick geheel bloot van de Ruyteren affgeteert, ende van de Knechten uytgegeten, ende 't Graeffchap Zuytphen ſtaende in grooter diffidentie, of zy de zaecke den Vaderlande off den Viandt ten beſte yet willen. Hollandt heeft oick boven de garniſoenen, en noch XVIm L. aen proviſie daer zy de Convoyen van Amſterdam mede laaten belaſten, over deſe maent in gelde gefurniert, omtrent XXXm L. Vrieslandt ende d'Ommelanden hebben 't Regiment van den Grave van Rennebergh tot noch toe onderhouden, ende zyn noch te vrede een groote ſomme van penningen de Gemeene zaecke ten beſte, als naementlick de twee maenden geſaemtelick draegende over Vriesland XLVIIIm ende de Ommelanden XXXIIm, teffens op te brenghen, ende dat overmidts dat zy aldaer ander maniere van Collecte hebben, daer over de Landtdaeghen moeten uytgeſchreven worden. 'T gunt van Zeelandt gecomen es, weten UWE. als noch zeer weynich te zyn, zoe dat daer op oick wel geſproken wordt, bidde daerom UWE. believe oick te doen 't gundt de noodt vereyſcht, ende Mynheeren de Staeten de zaecke zulcx voir te houden, dat zy moghen verſtaen wat heurs devoirs zy tegens den Bondtgenooten &c.

Voorts Mynheeren en can ick nyet laeten UWE. te adverteren hoe dat, omme te moghen geraecken tot d'exercitie ende effect van de contributie, die by de Provincien werden ingewillicht, waer inne tot noch toe by den Staten Generael (1) wel de meeſte faulte es geweeſt, beraempt es geworden zeker concept van

(1) De Staaten van de Generaale Unie by de Pacificatie van Gend vereenigd.

van Obligatie, tusschen den Provincien onderlinge, omme den deffaillanten onderlinge te mogen constringeren; waer inne die van Hollandt, nyet tegenstaende myne meenichfuldige protestatien ende wederseggben, zoe veel hebben gedaen, dat in de Ic m. ter maent over dese twee maenden by die van Hollandt ende Zeelandt (zoe zy gerapporteert hebben in den Collegio t'Wtrecht) die van Hollandt werden gestelt op LXXXm en Zeelandt op XXm L., en hebben 't selve zulcx den Heeren Stadthouders van Gelderlandt en Vrieslandt, beyde t'Wtrecht zynde en dagelicx in 't Collegie mede verschynende, en den Collegie voirgedragen om geteyckent te worden. Ende hoewel ick in 't lange en te verscheyde reysen hebbe gededuceert de onbehoirlicke maniere van doene, dat ick nyet en zoude connen verstaen van die mede te teyckenen, hebbende geenen last, daer toe gebruyckende alle redenen ende middelen, dienende en de protesterende van non préjudicie; welcken nyet tegenstaende en de zaecke zulcx lange geventileert zynde geweest, en ick hebbende zoe in 't particulier van den Heeren Stadhouderen als andersins van de Collegien versocht ende geimportuneert geweest, om dezelve forme oft concept mede te willen teyckenen ende nyet te willen toelaten, dat in den gevaere 't welck voorhanden was, als dat de Vlandt begonst de Steden aen te grypen, ende de zelve Steden noch onvoirsien zynde van alle nootlicheyden, by myn refuys de zaecke zoude verachtert blyven, daer vuyt men zeer groote inconvenienten sach te zullen spruyten, want de voirsz. onderschryvinge middel zoude gheven van gelt

te vinden, 't welck anders nyet doenlick en was ende overſulcx de Steden verloren zouden gaen; ſeggende daer beneffens, dat in zoodanige geſtelteniſſe van zaecken nyet alle behoirlicke maniere van proceduren ordinair en conſt aengeſien worden, want egeene Gedeputeerde der voirſz. Provincien laſt hadden om de onderſchrivinge te doen, midts oick dat die van Gelderlandt wel zouden moeten onderſchryven op XL^m ter maent, daer de Landtſchap maer XXXIII^m bewillicht en hadde, en die van d'Ommelanden voir XVI^m, daer hun Meeſters met XII^m bewillicht en hadden, dat het zelffde met oick en zoude zyn voir twee-maenden ende op aggreatie van yder zyne reſpective Meeſters, dat emmers redelick was, dat die van Zeelandt yet zoude geven, ende dat de queſtie dien aengaende tuſſchen Hollandt en Zeelandt by Myn Heere de Prince als Stadhouder zoude gedecideert moeten worden, ende zoe Zyn Excellentie verelaerde dat die van Zeelandt min zouden hebben te geven, dat 't zelffde, nyet tegenſtaende de onderteyckeninge en zonder die eenichſins in conſequentie te trecken, zoude achtervolght worden, ende dat die van Hollandt dies te meer zouden moeten geven, dat van die zaecken achtervolgende d'Unie doch in deſen tyt moeſte een eynde gemaeckt worden, dat die van Hollandt hun fundament namen op de voet by zyn Excellentie genomen in de XXXV^m L. over een halff maent geſtelt, ende by die van Zeelandt zulcx betaelt, ende dat nu anders nyet en zoude connen geſchieden, zoe die van Hollandt preciſe laſt hadden alleenlick tot de LXXX^m L., alle welcke redenen ick met goede redenen wel hebbe beantwoirt, ende na-

ment-

mentlick op alles preciſelick, dat ick nyet en conſt doen zonder laſt, ende dat zulcx doende, 't ſelve doch nyet vaillabel, noch myn Meeſters prejudiciabel en zoude zyn, dewyle ick daer van expreſſelick was proteſterende; doch hebben my deſe zaecken voir den Heeren voirſz. nyet connen verſchoonen, hebbende dit geduert bet dan drye daghe, hebbe ick eyntlick gedrongen geweeſt 't voirſz. Concept mede te teyckenen zonder te wycken van myn voirgaende proteſtatien en op dlacte van non prejudicie (1), die my de voirſz. Heeren Stadthouders daer van gegeven hebben. 'T welck alzoe gedaen zynde, zullen UWE E. believen te advyſeren, off het den Lande van Zeelandt competere 't gunſt by my gedaen is, te aggreëren. Bidden nyet min dat UWE E. believen alle zaecken te rechte te pondereren, als den noodt des jegenwoordigen tyts, de geſtelteniſſe nyet alleen van Hollandt, mer oick van Gelderlandt, Wtrecht, Vrieslandt ende Ommelanden, die hun alle beclagen der Quote, en verclaeren naer d'expiratie van de twee maenden daer anne nyet meer te willen gehouden zyn, vereyſcht. Waer omme UWE E. andermael wil gebeden hebben te aenmercken den noodt daer de Landen inne zyn, en voir deſe twee maenden alle vuyterlick devuoir te doen dat mogelick wert. Ende indyen d'aggreätie nyet en zal moghen geſchieden zoe 't concept

(1) De acte van non prejudicie is mede overgezonden, en te vinden in het *Regiſter* B, *ter Staaten Griffie van Zeeland*, folio 262, en het Concept hier genoemd, is de bekende acte van Verband, laatſtelyk uitgegeeven agter den laaien druk der Unie op laſt van den Raad van Staate.

volcht en ten effecte geſtelt te werdden, voor ſoo verre des noodt doen ſal, onder ſulcken interpretatien ende modificatien nochtans en met dyen beſcheede, jerſt dat de Steden van eender Provincien, en oock de Leden, Quartieren, Dorpen, Gemeenten ofte particuliere Perſoonen van dyen, nyet weſende in gebreke, ende hebbende voldaen ende betaelt, en dat daer van blycke by behoorlicke recepiſe, nyet en ſullen moghen geëxecuteert ofte becommert worden voir die t'achterheyt derſelver Provincien in 't generael, ofte van eenighe andere Steden, Leden, Quartieren, Dorpen, Gemeenten ofte particuliere Perſoonen derſelver Provincien; dan dat alſulcke becommerynge en executie ſal ſtrecken alleenlick tot laſte van den genen dye blycken ſal in gebreke te weſen. Ende dat ten zelven fyne die Treſorier, oft die gene die de ontfanck en bewaernisſe van dezelve Conſenten ſullen hebben, gehouden ſullen weſen onder Inſtructie te dienen, en ſouffiſante borghe te ſtellen tot contentemente van de Staten, om aen henlieden oft hunne borghen te verhaelen die faulten gecommitteert tegens die voorſz. Inſtructie, behoudens oock dat de Gedeputeerde van den Staten van elcke Provincie ter cauſe van deſen nyet arreſtabel en ſullen weſen. Vuyt genomen oock dat die van Zeelandt in de maentlicke hondert duyſent gulden, over die van Hollandt en Zeelandt geſamentlick bewillicht, over die maenden van Julius, Auguſtus, September en October, deſes loopenden jaers geduerende, nyet meer ſullen gelden dan . . . ter maendt, en dat nyet tegenſtaende de re-

par-

partitie van LXXXm & XXm over Hollandt en Zeelandt reſpectivelick gemaeckt en in denzelven concepte vermelt.

Regiſter C. ter Staaten Griffie van Zeeland. Folio 170. verſo.

XXX.

Brief van de Stad Mechelen aan den Aartshertoge Matthias, houdende redenen waarom zy zig aan de zyde van Spanjen hadt begeeven; zich beklagende over het gevangen nemen van haar Oſtagiers en andere Burgers, en verzoekende, dat dezelve mogen uitgewiſſeld worden, tegen die, welke zy in hegtenis hadden, en te Antwerpen t' huis hoorden.

1579. 27 July.

MONSEIGNEUR!

Nous ſommes bien aſſeurez, que tous Potentats & gens de ſain jugement neutres, ne portans faveur à l'une ny à l'autre partie, informez de la verité, porteront nôtre cauſe à l'encontre de tous ceulx qui vouldroient nous inculper, d'avoir enfrainct tant de promeſſes par nous faictes, & nous avoir deſioinctz de la Generalité, d'aultant que ſe mectant devant les yeulx la pacification de Gand ſeul fondement de l'Union Generale, ils verront clairement, que icelle a eſté punctuellement obſervée par nous meismes, en ce que debvons ſur tout maintenir la Religion ſaincte Catholicque Romaine, & la deuë obeiſſance de ſa Majeſté, qui ſont les deulx principaulx poinctz, avec celluy qui concerne les Privile-

ges

ges des Pays, de la dicte Union, verront auſſy que tous ceulx ſe voulans exempter de deux conditions ſi peremptoires de la dicte Pacification, ne peuvent veritablement eſtre appellés membres d'icelle: comme auſſy il eſt tout notoire, que aucunes Villes & Provinces ne pourchaſſent rien tant que l'extirpation de la dicte Religion Catholicque, & d'aultre part ne font que contreminer, afin que la Paix ne ſoit faicte, pour tant mieulx ſe ſoubſtraire de l'obeiſſance deuë à ſa Majeſté; & que par ce noz lettres portans promeſſes, de ne nous deſioindre de la dicte Generalité ſont encoire preſentement par nous leallement entretenuës & que ne pouvons eſtre tachez de nous avoir diſionctz de la Generalité, de quoy s'enſuit que ny ceulx d'Arthois, Haynault, & aultres Alliez, ny auſſy tous qui ſommes de meisme intention, ne compeſcherons la Paix Generalle, aïns l'avanchons generalement à toutes Provinces qui la deſirent, en conformité de la dicte Pacification de Gand & ſerment ſolemnel faict par icelles: ce que prions vôtre Alteze vouloir meurement conſiderer, afin que ne ſoyons eſtimez desloyaux, ny laches, pour avoir maintenu la dicte Pacification de Gand, & faict ce à quoi nôtre ſerment & foy que debvons á Dieu, & aux hommes ny l'honneur & ſalut de nous, & de nôtre Province nous tenoit obligez, & bref avoir faict ce que gens d'honneur & de foy, tous incorrompuz Magiſtratz & leaulx Vaſſaulx à leur Seigneur & Prince naturel eſtoient tenuz de faire. Et d'aultant que ce que deſſus ſert de aſſez ample juſtification de toutesnos actions paſſées, que auſſy de ceſte reconciliation, qu'avons ſur la main, paſſerons icy ſoubz

ſilen-

ſilence, ſans particulierement recenſer tant de irritations & actes d'hoſtilité par ceulx d'Anvers, Denremonde & aultres, & gens de guerre, eſtans de la Religion nouvelle à nous faictz, par l'empriſonnement de noz Hoſtagiers, contrainctе de admectre icy la Religions frede, & de recevoir les perturbateurs du repos publicq de ceſte Province leur propre Patrie, arreſt & detention de noz Bourgeois, marchandiſes & vivres de ceſte Ville, menaches & reproches allencontre d'icelle, quoique encoire cecy ait cauſé à tous inhabitans de ceſte Ville grande alteration, & donné non petite occaſion de ſe pourveoir d'autre part. En la Relaxation de ceulx icy detenuz d'Anvers ne ferons difficulté, que ce ſoit moyennant que l'eſchange que l'on en doibt faire avec tous les nôtres, auſſy bien de ceulx qui y ont eſté detenuz, depuis que noz Hoſtagiers y ont eſté envoyez, que de noz Hoſtagiers meismes ſe face en toute aſſeurance; ce que du coſté de ceulx d'Anvers ne ſe pourra faire, n'eſt que les dicts d'Anvers amênent avec bonne & ſeure garde tous nos Hoſtagiers & aultres detenuz au dict Anvers jusques aux Baillez devant le Blockhuys de Waelhem, auquel lieu pareillement amenerons & delivrerons tous ceulx que detenons icy. Ceulx d'Anvers n'ont cauſe de refuſer, ſe pouvans aſſeurer de ſi forte garde de gens de guerre, pietons, que cheval legiers que bon leur ſemblera, ce que n'eſt en la puiſſance de ceulx de Malines; n'ayans aultres gens de guerre pour leur aſſeurance que la Compaignie de Monſieur de Bours leur Gouverneur. Touchant le Eſcouthe d'Alveringhen avec ſon ſerviteur, nous ſemble que ceulx d'Anvers ſe

deb-

dehvroynt deporter de les demander ſans s'entremectre plus avant au faict de nôtre Juriſdiction, n'eſtant le dict Alveringhen ne ſon homme Bourgeois ny Inhabitant de la Ville d'Anvers mais bien de ceſte Ville de Malines, ny auſſy en meisme cauſe avec ceulx d'Anvers icy detenuz, mais ont eſte ſaiſyz pour certain meſuz, ne concernant aucunement la Ville d'Anvers, ce neantmoins ne ferons faulte, d'envoier encoires ceulx cy avec les aultres contenuz en la liſte à nous envoyé encloſe en la lettre du Magiſtrat du dict Anvers, en cas que iceulx avec les Collonels de la dicte Ville nous renvoyent reciproquement les Deputez de Haynault, le Conſeillier Philips de Damme avec le Greffier ſon adjoint, qui par leur moyen ont eſté pourſuivys, trouchez & menez priſonniers es mains des Collonelz du dict Anvers. A quoy prions vôtre Alteze tenir la bonne main, & s'aſſeurer que quelque part que luy pourrions faire aggreable ſervice, ſeront tousjours preſtz & affectionnez; ce que cognoit Dieu le Createur, au quel aprez noz humbles Recommandations vers icelles, prierons

Monſeigneur, donner a vôtre Alteze longue & heureuſe vie, avec l'enthier accompliſſement de ſes vertueulx deſirs. De Malines ce xxvii de Juillet 1579.

De vôtre Alteze

Tres humble & tres affectionnez ſerviteurs les Gouverneur Commugne maîtres Eſchevins & Conſeil de la Ville de Malines. Signé ... HORNE.

Naar een gelyktydige copie ter Staaten Griffie van Zeeland.

XXXI.

gemaeckt, betreffende 't ontfanghen van Garniſoenen, verclaren, dat zy verſtaen, dat de Stad van Antwerpen ter ordonnantie van de Geunieerde Provincien met gene Garniſoenen belaſt zal worden, dan by advys van de Leden der zelver Stadt, de welcke verclaert hebben, ingevalle van hooghen noot, bevryt te zyn Garniſoenen te ontfanghen. Beloven oyck in qualiteyt als vooren, dat die Garniſoenen die in de Stadt ende platte Landen van Antwerpen ter ordonnancie van de voorſz. Geunieerde Provincien in manieren als voorſz. geleyt zullen worden, van behoorlicke betalinge en leeninge verſien ſullen worden, zoe verre die Generale Staten zulcx nyet en doen, alſoe dat men egeen redenen hebben ſal daer over te clagen, ende oft gebeurde dat ſulcx nyet gedaen worden ofte conſte worden, vermits 't belet van den Vyant ofte andere wettelicke impedimenten, alſoe dat de Ingeſetenen van de voorſz. Stadt ende platten Landen van Antwerpen genootdruct worden de voorſ. Soldaten van betalinge, leeninge, ofte onderhout, te verſien, 't zy met gereede penningen ofte met belofte, dat 't gheene by de zelve Ingeſetenen alzoe verſchoten zal zyn, hemluyden ter eerſter gelegentheyt gereſtitueert, ende dat zyluyden van haerluyder verſchoten penningen ende gedane beloften ontheven, gevryt, ende ſchadeloos gehouden zullen worden, ten ware dat de voorſz. Ingeſetenen van de Stadt ende platte Landen van Antwerpen hem onwillich lieten vinden in 't conſenteren ende opbrenghen van de Middelen die by de voorſz. Geunieerde Provincien tot betalinge van de voorſz. Garniſoenen geadviſeert, geraemt ende

de

de geſloten zullen weſen. Beloven oock, dat men alſulcke ordre zal ſtellen, ende diſcipline onder de ſoldaten doen houden, dat men geen oorzaecke hebben ſal ſich te beclagen, dat by ſchulde van de Geunieerde Provincien eenige onordeninge geſchiet zal zyn. Sullen oock achtervolgende 't XIIe articule, metter eerſten ende ſonder voorder vertooch hen Generael van de Munte tot Antwerpen ſchicken, omme aldaer zoe naer eenichſins mogelick is, hem metten anderen te verdragen in 't ſtuck van der Munte, ende de reſerve aff te doen, ofte ten minſten te vergelycken ende employeren tot behoeff van de nader Geunieerde Provincien. Des te oirconde hebben de voorſz. Gedeputeerde der Naerder Geunieerde Provincien, als die van den Furſtendomme Gelre, Graeffſchappe Zutphen, die van de Landen van Holland, Zeelant, Vrieslant, Vtrecht, Ommelanden, mitsgaders die van de Steden van Gent en Ypren, by believen van de voorſz. Heeren Stadtholders deſe acte by haerluyder Secretaris doen teyckenen, ende beloven oock daer van voorder acte onder 't zegel der Naerder Unie te doen expedieren tot vernemínge. Aldus gedaen tot Vtrecht op den XXIXen July XVc LXXIX. Onderteeckent. *Radelant.* Onderſtondt geſchreven. Gecollationneert tegens zyn principale, en es bevonden daer mede t'accorderen. By my onderteeckent. *Radelant.*

Naar een gelyktydige Copie ter Staaten Griffie van Zeeland, en Regiſter D. Fol. 115.

XXXII.

Inſtructie door de Heeren Staaten van Holland gegeeven aan Richard Barradot om voor te draagen aan de Heeren Staaten van Zeeland, raakende het verlaaten van den Koning (1).

1579. 1 Aug.

Eerſt als dat de Staten van Hollant, aenmerckende 't verloop ende onzekerheyt van den Staet ende geſtelteniſe in der Gemeene Zaecke, deur 't misverſtant ende quaet vertrouwen, dat by vele Ingeſetenen deſer Landen op den naam, gratie ende macht van den Coninck van Spaingnen wordt genomen, nyet jegenſtaende dat van den zelven ende zyne aenhangeren nyet anders dan alle tirannie, bederff, vuyterſte ruyne, wreetheyt, verraet ende diffidentie ſtaet te verwachten, oock tegens alle tractaten van Peys ofte anders hoedanich dezelve gemaeckt zouden moghen worden, ende dat zoe verre den naem van denzelven Coninck eenmael mochte worden verlaeten ende de Landen van Hollandt ende Zeelandt ende Ingeſetenen van dyen, midtsgaders van d'andere Ge-

(1) Men zie van deeze Commiſſie van R. Barradot, en de advyſen der Leden van Zeeland, *de Hiſtorie der Satisf. van Goes* bl. 78. *en volg.* hier agter N°. XXXIV.

Geunieerde Landen ende Steden hen ontſlougen van den eedt, hulde en gehoorſaemheyt die zyluyden den Coninck geſworen hebben, zulcx zy vermoghen ende ſchuldich zyn te doen, deurdyen den Coninck tegens den eedt die hy de Landen heeft geſworen, dezelve Landen als een tiran heeft doen regieren, haerluyder Privilegien ende gerechticheden, midsgaders de goede Ingeſetenen van dyen ende haerlieder welvaeren doen verjaeghen, bederven ende vernielen, fulcx dezelve Ingeſetenen als noch jegenwoirdelick van zynent weghen worden berooft ende overvallen, de voirſchreve Landen ende Ingeſetenen van dyen met goede ſtercheyt hen daer tegens zouden mogen ſtellen ende houden tot dienſte, defenſie ende bevrydinge van den Vaderlande, waer deur mede alle quaetwilligbe ende verraders van den Lande hen te meer zouden openbaren ende oick vertrecken tot verzekerheyt derzelve Landen, de voirſz. Staeten goetgevonden hebben op 't rapport van elcx in den heuren, dattet zelffde metten eerſten zouden moghe worden aengenomen ende geëffectueert, ende dat by proviſie alle voirder coophandel, zeevaert ende negotiatie op Spaignen, en alle de custingen van dyen ſcherpelick zoude worden verboden, op verbeurte van ſchip ende goet, ende aengenomen zonder eenige faulte haerlieder andtwoordt ende reſolutie daer op eyntlick inne te brengen den twelffden deſer jegenwoirdiger maent van Auguſto.

Van gelycken off nyet noodich ende oirboirlick en zal zyn tot dienſte ende vorderinge van de Gemeene Zaecke, dat de convoyen alomme binnen Hollant ende Zeelandt in 't gene-

rael van de incommende ende vuytvarende goederen elcx apart verpacht worden, te weten van den eerſten Septembris tot den eerſten Martii toecommende, ende voirts van Martio tot Septembri, onder goede ſouffiſante borchtochte, nyet alleenlick omme te verhoeden de groote oncoſten van den collecteurs ende 't hooren van haerluyder rekeninghen, midsgaders de groote fraulden die daghelicx daer in worden gepleecht, maer oick omme wech te nemen d'onzekerheyt van d'incompſte van dyen, ende de groote diffidentien die daer vuyt zyn gereſen.

Insgelycx mede't verpachten van de thollen, alſoe d'ordonnantien alreede daer op zyn gemaeckt, ende zulcx tot andermael is gereſolveert.

Ende alzoe van weghen de Naerder Gevnieerde Provincien mede wordt voorgehouden, dat op de continuatie voor twee maenden van de contributie nae d'expiratie van de aenſtaende maendt van Auguſto achtervolgende, de quotiſatie nootelick zal moeten worden voorſien tot defenſie van den Lande, midts dat by alle d'andere Gevnieerde Provincien van gelycken zal worden geconſenteert, dat daer op by den voirnoemden Staten mede es genomen rapport, omme haerluyder andtwoorde ende reſolutie ten voirſchreven daghe mede inne te brengen.

Gedaen in den Haghe den eerſten Auguſti, Anno XVc negen en tzeventich. Onderſtont geſchreven. Ter ordonnantie van den Staten. Onderteyckent. By my. *De Rechtere.*

Regiſter B. ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 78. verſo.

XXXIII.

XXXIII.

Advys wegens den Prins van Orange in de Staaten van Zeeland gegeeven op het verlaaten van den Koning.

1579. 10 Aug.

Die Prince van Oraingnen, Grave van Nassau &c. Heere en Baroen van Breda, van Dieſt &c.

Edele, Erntfeſte, Eerſame, Wyſe, Lieve, Beſundere, alzoe Mr. Pieter de Rycke, Raedt ende Mr. Cornelis Taymon, Secretaris van den Raede geordonneert in Zeelandt, voor drye oft vier daghen alhier by ons gecommen zyn, ende ons onder anderen aengedient hebben, dat tegens den elfſten dach deſer jegenwoirdiger maent dach van beſchrivinge van den Staten van Zeelant tot Middelburch geleyt is, alwaer neffens meer andere poincten gehandelt zoude worden op het verclaren van het verlaeten van den eedt, hulde ende gehoirſaemheyt, die men den Coninck van Hiſpaingnen geſworen heeft, doordyen hy de Landen, die hy insgelycx beſworen hadde, tirannichlick heeft doen regieren, heurlieder Privilegien ende Gerechticheden geannichilleert, midsgaders die goede Ingeſetenen van dyen ende heurlieder welvaren verjaecht, bedorven ende vernielt, ende dat alſoe daer op met volle Leden van de Staten dient gereſolveert te worden,

ghylieden van ons, als van wegen d'Eerſte Edèle, begeert te hebben verclaringe van onſe meyninghe ende intentie, ſoe willen wy nyet onderlaeten, Vlieden voir andtwoirde te ſeghen, dat wy dien aengaende perſiſteren in 't gene by de Generaliteyt van den Staten, voor zekeren tyt voirgenomen, ende oock genouch gereſolveert is geweeſt, namentlick: dat ingevalle de Conynck, binnen den tyt van ſes weken, deſe Nederlanden nyet en ſtelde in goede ruſte ende vrede, affdoende metter daet alle 't gene tegens den Privilegien ende Welvaren derzelver was geattenteert, dat als dan den Staten van den zelven Landen zulcx daer inne zouden verſien, als zy tot verzekerheyt ruſte ende proſperité van den voirſz Landen ende den Ingeſetenen van dyen zouden bevinden behoorende, verhoopende dat ghy deſer zaecke aengaende Vlieden conformeren zult met 't gene generalick by den anderen Gevnieerde Provincien gedaen, geſloten ende gereſolveert zal worden. Hier mede

Edele, Eerentfeſte, Eerſame, Wyſe, Lieve, Beſundere, onſe Heere God zy met Vlieden. Geſchreven tot Andtwerpen den xden Auguſti 1579. Onderſtont. Vlieder goede vrient. *Guille de Naſſau.*

Naar den oorſpronkelyken brief.

* *
*

XXXIV.

XXXIV.

Brief van de Gedeputeerde der Naerder Geunieerde Provintien te Utrecht, aan de Stad Brusſel, by welke zy dezelve verzekeren van hulp tegen de Malcontenten (1).

1579. 16 Auguſtus.

Edele, Erntfeſte, Eerſame, Wyſe, Voirſichtighe Heeren ende Vrunden!

Alſoe wy verſtaen hebben, dat den allgemeynen Viant deur behulp van die van Mechelen (haer zonder oirſake van de Generateyt nu onlancx geſepareert hebbende) hem ſoe lancx zoe meer is verſterckende omtrent die Stadt van Bruesſel, met apparentie van de ſelve Stadt te willen benauwen, ende ons bevinden (deur die goede affectie ende genegentheyt dewelck die ſelve Stadt de Gemeyne Zaken van allen tyden ende merckelyck gedurende die Regeringe van de Spaengnaerden toegedragen heeft ende noch tegenwoirdelick toedragende is, als 't ſelve met menichfuldyge acten

(1) De beloften in deezen brief gedaan en de middelen tot onderſtand der Stad Bruſel daadelyk in 't werk geſteld, waren het gevolg van het nadrukkelyk voorſtel uit naam des Prinſen, door Aldegonde gedaan aan de Bondgenooten te Utrecht, den 7 Aug. 1579, te vinden by Boa XIV. B. *bl.* 128. [157.]

ten meer dan eenyge andere Steden bethoont ende beweſen hebbende) verobligeert, verplicht ende verbonden te zyn, in alle manieren ende met alle mogelycke middelen de ſelve alle behulp, ſecours en asſiſtentie te doene: ſoe is 't, dat wy nyet en hebben willen naelaeten den ſelven goeden wille, gunſt ende affectie die wy der Stadt zyn toedragende V. E. by deſe te verwittygen, mitsgaders die grote ſorchfuldicheyt die wy hebben omme te gebruycken alſulcke middelen als wy meynen nootlyck te weſen, omme 't voernemen ende aenſlagen van den voorſchreven Viandt te beletten ende verhinderen, ende daer toe alle vliet ende neerſticheyt voor te wenden, omme ſulcx ſoe eer ſoe liever te effectueren, omme nyet tegenſtaende wy van V. E vromicheyt ende conſtantie volcoemelyck zyn verzekert, deſelve ten alder eerſten te ontcommeren ende ontlaſten van den voorſchreven Viant ende zyn aenſlagen, om dies te meer te geven getuygenisſe van onſen yver, goede wille, promptitude ende affectie, die wy, ſoe in reſpecte ende ten aenſien van V. E. voorgaende menichfuldyge getrouwicheden ende dienſten tot die Gemeene Saken beweſen, den ſelven kennen ſchuldich te zyn, als omme te thoonen onſe meyninge ende intentie geenſins te weſen enyge Steden ofte Plaetſen te willen verlaten, die hem tot deſer Vnie ende Verbont hebben willen begeven, ofte noch van meyninge zyn te begeven, waer van wy nyet en hebben willen laten V. E. by deſen te verſekeren, nyet twyffelende off den Almogenden zal deſe onſe goede affectie brengen tot ſulcken effecte als wy zyn begerende ende de noot van V. E. 't ſelve

is

is vereysschende, gelyck wy oick verhopen om deſen aengaende gheen wyder verhael te maken, corts metter daet te zullen verthonen, deſelve V. E. mits deſen verclarende, dat wy ſoe om te wederſtaen die vorder aenſlagen ende voornemen des Viants, als ende principalick tot 't gene voorſchreve is, hebben gereſolveert ende oick geordonneert, het Crygsvolck van herwerts over by een te verſamelen ende op te richten een leger, ſoe van Ruyteren als Voetvolck, hebbende tot verſekeringe van 't ſelve leger zyn Excellencie volgende zyn aengeven, oick laſt gegeven omme aen te nemen duyſent Ruyteren, daer deſelve zyn Excellencie zal over gebieden, nyet twyffelende off deſelve zyn Excellencie is die ſelve oick voir de hant hebbende, off emmers wel promptelick by een zal connen verſamelen, naervolgende de goede affectie ende genegentheyt die zyne Excellencie boven allen anderen V. E. Stadt toedragende is, hoe deſelve oick by zyne expreſſe brieven van den VIIIen deſer maent tot dien fine aen ons geſcreven opentlick es verclarende, ende betonende, conform oick d'inſtructie ende laſt te vorens ſoe aen den Burgemeeſter Stralen als oick die Heere van Sinte Aldegonde daer na gegeven.

Weſende mede dagelicx in aller vlyticheyt ende neerſticheyt beſoingnerende, om te vinden alſulcke middelen die daer toe enichſins ſouden mogen dienen met ſulcke apparentie, dat wy nyet en twyffelen off daer door zal coemen eene alſulcke vruchtbare reſolutie, dat V. E. daer deur zullen hebben nyet alleen een volcoemen contentement, maer oick ten leſten genomen hebben een voet, die zal mogen

dienen tot des gemeen Lants ruſte ende welvaren, V. E. wel ernſtelick willende verſoecken te willen ſcryven aen de andere Steden ende Provincien in de Generaliteyt gebleven weſende, ten eynde deſelve insgelycx willen doen alle goede debvoir ende neerſticheyt, op dat ons goet voornemen ſoe veel te beter mach worden geëffectueert ende volcoemen; ende op dat 't ſelve ons voornemen noch ſoe veel te beter ten goeden effecte gebracht mach worden, zoe zullen wy nyet laten ten eerſten dage ordre te ſtellen ende verſorgen, dat de Soldaten ende Garniſoenen aldaer leggende worden gecontenteert ende voldaen.

Welck ons voorſchreven ſcryven zal dienen tot dien eynde om V. E. in 't generael te adverteren, 't gene wy tot V. E. onderſtant voor handen hebben, latende die particulariteyt van dien, mits redenen totten rapporte van 't gene die Heer van Sint Aldegonde aen zyne Excellencie mondelinge ende ſcriftelick zal verhalen, ende zullen nyet te min laten V. E. van 't gene deſen aengaende voorder gedaen ende gehandelt zal weſen, eerſtdaechs te verwyttigen, op dat die ſelve mogen weſen geinformeert tot contentement van de goede Gemeente aldaer, van 't gene dien aengaende voirder gebeſoingneert ende tot haer onderſtant dagelicx gehandelt ende gedaen zal weſen.

Verſouckende voirts, volgende die verplichtinge ende verbonde deur cracht van de (1) Ge-

(1) De Gedeputeerden der Nadere Unie beroepen zig niet op de verpligting van dat Verbond, maar van de Generaale Unie; de vraag is dan, of Brusſel geen Lid van

Generale Vnie onder ons weſende, te willen oick insgelycx door alle goede debvoir ende office, ende gebruycken alſulcke middelen als den Almogenden V. E. ſoe tot V. E. conſervatie in 't particulier als tot welvaert van de Gemene Sake ende Vnie voorſchreve, in handen geſtelt heeft: Nyet twyffelende volgende V. E. voorgaende getrouwicheyt ende conſtantie, off deſelve V. E. zullen weren, keeren en voorcoemen, alle 't gene 't welk deur eenyge in 't particulier ende in reſpecte van hun eyge bate zoude mogen worden gehandelt ende gepractiſeert, zoe metten Viant, als den gheenen die hen van de Generaliteyt affgeſondert hebben, ende ons volcomelick van V. E. affectie betrouwende ende verſekert houdende, dat voor deſe ſtondt V. E. van deſe onſe goede affectie, wil ende genegentheyt ſich zullen vernuecht ende voldaen houden, zullen deſen hier mede beſluyten.

Edele, Erntfeſte, Eerſame, Wyſe, Voirſichtige, Discrete Heeren ende Vrunden, ons hier mede t' Uwer E. recommanderende, bidden Godt Almachtich deſelve te willen Ge-

van de Utrechtſche Unie geweeſt zy? LANGUET verzekert het *in Epiſt. ad Aug. Sax ducem*, Ult. Aug. 1579: „ ad hoc Fœdus (zegt hy) accedere diu recuſavit Antverpia, ſed tamen tandem acceſſit, & etiam omnium „ poſtrema Bruxellenſis Urbs, quæ poſt expugnatum „ Trajectum, (ad Moſam) „ videbatur velle ſe malecontentis adjungere, ſed contentione exorta inter eos & „ Parmenſem fuit in cauſa, ut conſilium mutaverit". Ik twyffel egter zeer, of de Stad Brusſel wel ooit de Unie hebbe aangenomen.

geſparen lanck welvarende in geſontheyt. Geſcreven t' Vtrecht deſen xvien Auguſty 1579.

Uwer E. goede Vrunden

Die Gedeputeerde der Naerder Gemieerde Provincien.

Uit een gelyktydige copie ter Staaten Griffie van Zeeland.

XXXV.

XXXV.

Ordonnantie ofte Inſtructie gemaekt op de Vergaderinge van de Bontgenooten binnen Uytrecht verſaempt (1), *waar naar die Provintien ende Gedeputeerden der zelven zich zullen reguleeren in de beleydinge en de expeditie van de Gemeene Zaecke, die d'zelve Bontgenooten ende haren Provincien, Steden ende Leden van dyen, eenigſins achtervolgende de voorſz. Unie betreffende zyn.*

1579. 19 Auguſtus.

In den eerſten, dat uyt yder Provintie altyds in de Vergaderingen van de voorſz. Bontgenooten binnen Uytrecht off elders, daar die weſen

(1) Na dat de Afgevaardigden der Bondgenooten de Unie te Utrecht geſloten hadden, vergaderden zy genoegzaam dagelyks by elkanderen tot beſtuur der zaaken van het Bondgenootſchap, gelyk blykt uit een gedeelte van derzelver Notulen, beginnende met den 30 January 1579 en voortlopende tot in het laatſt van July deszelven jaars: deeze Vergadering werdt genoemd het Collegie van de Nadere Unie; doch men ondervondt al ras het gebrekkelyke daar van, niet alleen om dat de Gedeputeerden geene vaſte Commisſie hadden, en dikwyls verwisſelden of afweezig bleeven, maar ook om dat hunne laſt te bepaald was naar maate van den ſpoed die de zaaken vereiſchten: de Laſtbrief aan Valcke gegeeven door de Staaten van Zeeland den 7 Maart 1579, te vinden

wesen ende bestempt zal worden, een zeker getal van Gedeputeerde wezen zal, te weten van

den *in het eerste Register van Commissien en Instructien* Folio 1 *verso* hieldt in: „mits dat op alle zaaken van consequentie, inzien en gewigte niet eindelyk besloten „ en worde zonder voorgaande rapport aan Ons, of onze Gecommitteerde Raaden. diesaangaande by hem tot „ aller gelegener tyd en occasie te doen".

Over deeze traagheid beklaagde de Prins van Orange zig dikwyls aan de Bondgenooten, en byzonder hadt hy door den Heer van S. Aldegonde op den 1 Augustus 1579. een wydloopig vertoog aan de Gedeputeerden der Nadere Unie doen inleeveren, waar in hy onder andere zeide: „dat men één Hoofd of Regeerder, of meer „ moeste kiezen — dat men denzelven eenen Raad „ moeste toevoegen, gemagtigd om de voorvallende „ zaaken van gewigt te raamen, te sluiten en uit te „ voeren, zonder dat men de zaaken van den eenen „ op den anderen verschuive, en alle goede gelegenheden verzuime, gelyk men tot nog toe gedaan hadt. „ *enz.* Bor XIV. B. *bl.* 129. [159]". Hier op volgde den 19 dier maand de Instructie voor den Raad der Nadere Unie, alhier uitgegeeven: niet te min raadpleegden de Generaale Staaten reeds in het laatst van 1579. over de opregting van een algemeene Landraad, waar in zoo wel de Gedeputeerden der Provintien van de Generaale Unie als die van de Nadere Unie zouden zitting hebben, nogthans verdeeld in twee Collegien ter regter- en ter linkerzyde van de Maze; het liep egter aan tot den 13 January 1581, wanneer het Berigtschrift voor den Landraad werdt vastgesteld, en in Augustus van dat jaar werdt de Raad van de Nadere Unie veranderd in den Landraad. Z. *kort verhaal hoe de Landraad zyn begin genomen heeft*, uitgegeeven door den Heer Paulus *Verkl. van de Unie* 2 *D. bl.* 299". De Landraad (wordt daar gezegd) hadt zyn begin genomen *uit de faulte van de* „ *executie* in den Raad van de Nadere Unie, en nogthans hadt de Landraad de executie veel minder kunnen te werk leggen, behalven dat men middelerwyl „ eene nieuwe Regeering hadt beginnen te smeeden, „ eerst op den naam van alle de Geunieerde Provintien, maar daar na op naam van drie Provintien willen

van den Furſtendomme Gelre ten minſten drye, uyt Holland drye, Zeeland twee, Vriesland drye, Uytrecht drye, d'Ommelanden twee, Antwerpen twee, Gent twee, Ypere twee.

Welcke Gedeputeerde die voorſz. Provintien ende Steden respective, t'hare costen, onderhouden zullen, met volkomen macht ende bevel van die zaecken der zelver Provintie ende Steden in 't gemeen te beleyden, naer vermogen die Unie, die welcke oock zullen macht hebben zonder voirder laſt te verwachten, tot heuren goetduncken de Geunieerde Provintien in 't gemeen te belaſten, tot vyftich duyzent guldens eens, in haeſtige en noodige zaecken.

Item en zullen myne Heeren die Stadhouders van de Geunieerde Provintien, off elcx van hen byſonder, vermogen ende verſocht worden één ofte meer Gedeputeerden in 't voorſz. Collegie te ſtellen, naturelen van de Provintien, die Gemeene Zaecken toeſtaende, ende den Collegie aangenaam zynde, die in haren afwezen van haerlieder wegen op alles ſullen helpen adviſeren, reſolveren, ende mette zelve in alles goede correſpondentie houden.

Die Provintien ende Steden zullen heure Gecommitteerde nyet mogen vernieuwen ofte verhanderen dan één van dien ter maand.

Item

„ len eindigen". Eindelyk is het gezag van den Landraad te niet geloopen na de opregting van den Raad van Staate in 1584.

Item alleer yemant van de voorſz. Gedeputeerde geadmitteerd zal worden om in de Vergaderinge te beſoigneren, zullen gehouden weſen te exhiberen haarlieder Commisſie, 't ſy met procuratie ofte brieven van credentie, inhoudende ten minſten dat zy gecommitteerd zyn, omme in de Vergaderinge te compareren ende aldaar te helpen raeden, adviſeren ende beſluyten 't geen tot 't Gemeen Beſte dienen zal, ende voirder als in 't 11de art. geſeyt is, ende die Commisſie by de Vergaderinge gevisiteerd ende goet gevonden zynde, zullen doen den eedt in handen van den Preſident ten overſtaan van de meerderen van de Gedeputeerde van de Provintien in de forme hier naer volgende.

De forme van Eedt.

„ Dat zweere ick, dat ick gedurende den „ tyd dat ick in de Vergaderinge van de Naer„ der Geunieerde Provintien zal weſen, in al„ le voorvallende zaaken zal helpen raden, ad„ viſeren, ende beſluyten, 't gene zulcx ick „ ten Gemeenen Beſte tot voirderinge van des „ Gemeens Landts zaecken, ende dienſte, nut „ ende oirbaer van de Bontgenooten, ende „ tot wederſtant van den Viant in rechten „ conſcientie bevinden zal te dienen, ende „ te behoiren, zonder eenige oochluyc„ kinghe, ſimulatie ofte disſimulatie, gunſt „ oft ongunſt, ofte oick eenige partyeſchap te „ dragen, dat ick oock ſecreet zal houden alle „ zaecken die in de voorſz. Vergaderinge „ voorgeſtelt, gehandelt, ofte geſloten zullen „ worden, zonder die te openbaren, dan

„ daer

„ daer des van noode weſen zal, ende inſon-
„ derheyt dat ick nyet reveleren zal in eenigen
„ manieren, 't gene my by den Preſident of-
„ te die van de Vergaderinge, bevolen zal wor-
„ den ſecreet te houden".

Zoo helpe my God!

Ende zal van 't doen van den Eedt behoorlyk regiſter gehouden worden, daer inne onder den voorſz. Eedt geteekent zal worden den dag, maent ende jaar als den Eedt gedaan zal worden, 't welck een yder van de Gedeputeerden met zyn hant onderteekenen zal.

Item zullen de voirſz. Gecommitteerde alle daghe vergaderen, te weten van den 1ſten Aprilis tot den leſten Septembris 's morgens van ſeven tot ten elff uuren, ende van den 1ſten Octobris tot den leſten Martii van den acht uuren tot ten twaalff uuren, ende na noens van den drye uuren tot ten vyf uuren: wel verſtaende dat na noen geen zaecken van importantie gedepecheert zullen worden, ten ware de noodt zulcx verheyſchte, in welcken gevalle men den Gedeputeerden ſpecialick zal doen inſinueren, met expreſſie dat ter zaecken van importantie te reſolveren zyn, ten eynde zy compareren; behaltelick dat men zondachs den geheelen dach, noch oick des woondachs ende des vrydachs naer noen, nyet en zal vergaderen, ten ware dat ter zaecken van importantie die geen vertreck en lyden voorvielen, zoe in zulcken gevalle die gene die in der tyd preſideert den Gedeputeerden ſpecialicken zal mogen doen vergaderen op zulcken

uure als hem naer gelegentheid van den tyd ende der zaecken goetduncken zal.

Item zal uyt die van de Vergaderinge één van de beſte gequalificeerde ende bequaemſte vercoren worden, die in de voirſz. Vergaderinge zal geſtadelick preſideren den tyt van veerthien daghen, beginnende op maendach eerſt comende.

Welcke Preſident alle die zaeken zal proponeren, die ſtemmen afvragen, ende met die meeſte der zelven, achtervolgende der unie, concluderen.

Zal voirts den genen die van buyten in de Vergaderinge zullen compareren op haer geproponeerde antwoird geven, ende voirts al te doen 't gene een Preſident van een Collegie ſchuldich is ende behoort te doen.

Item ende dat alle die gene die eenige zaecken zullen hebben aen de Vergaderinge te vervolgen, 't zy dat zy van de Vergaderinge zyn, ofte nyet, zullen vertrecken, ter tyd toe men zal gedisponeert hebben op hun aengeven ofte verſouck, daer op die Preſident gehouden wort sonderlinge opſicht te nemen.

Item oft eenige van de Gedeputeerde in gebreke waren ter geſetter uure, ofte ook tot zulcke andere uure als die Preſident henlieden extraordinaris zal doen roupen, ('t welck hy t'allen tyden als de noodt zulcx vereyſcht zal mogen doen) om in de vergaderinge te comen,

men, nyet en compareerden, zoe zullen die Preſident met die preſenten evenwel daer inne adviſeren ende ſluyten zulcx zy te rade vinden zullen.

Item en zal nyemant van de Vergaderinge van wat ſtaet qualiteyt ofte conditie hy zy, eenige zaecken in de Vergaderinge moghen proponeren, dan alleenlyk die Preſident ofte eenige van zyne Aſſeſſeurs, t'zyner begeerte, ende zoe yemant van de anderen noodich docht yet wes geproponeerd te worden, zal het den Preſident mogen aangeven ofte ſchriftelick by Memorie overleveren, den welcken nae dat hy bevinden zal die zake gelegen te zyn, die propoſitie daar van zal doen, ofte den aengevers accorderen, die ſelue te mogen doen, ende oock audientie doen hebben.

Ende naer dat die geproponeerde zake in 't generael gediscoureerd zal zyn, zal die Preſident d'adviſen ordine vragen, zonder dat yemant zal mogen ſpreken noch adviſeren dan alzoe gevraecht zynde.

Ende zal oick nyemant den anderen in 't proponeren ofte opineren moghen interrumperen.

Item zoe verre hem yemant vervoirdert ten contrarie te doen, zal by den Preſident ſilentio geinterponeert moghen worden.

Item zal in 't adviſeren ofte communiceren van de zaecken van yder Provintie maer één teenemael ſpreken.

Item zal die Preſident neerſtich toeſicht nemen, dat alle Reſolutien pertinentelyk by den Secretaris, ofte in zyn abſentie by eenige van zyne Aſſeſſeurs, by geſchrifte geſtelt worden, ende zal voir 't ſcheyden van de Vergaderinge één, twee ofte drye deputeren, die de notulen van de Reſolutien viſiteren, zien ende opſicht nemen zullen, dat die zelve daer mede conform zyn, in dyen nyet, daer nae doen dreſſeren.

Item ingevalle die Reſolutie vereiſcht eenige wyder extenſie by geſchrifte gedaen te worden, 't ſy van miſſiven, andtwoirden, inſtructien, commisſien, obligatien ofte diergelycke acten van importantie, zullen die zelven, alvoiren men die zelven zal moghen uytgeven, gevisiteerd worden by den genen die tot te depeſche gecommitteerd zyn.

Item die voorſz. Preſident en zal in 't opineren geen ſtemme hebben, ten ware die ſtemmen aen twee zyden gelyck, in welcken gevalle hy by zyne ſtemme maeckende 't meerdeel der zelver ſtemmen die zaecke decideren zal, ofte dat by de Gedeputeerde zyn advys ende ſtemme verſocht ware.

Item zal die Preſident generalicken wel ernſte toeſigt nemen, dat alle zaecken met die beſte ordre des mogelick is, beleit, geëffectueert ende geëxpedieert mogen worden, ende zal die voirſz. Preſident voir zyn moeyten ende arbeyt recompenſe gedaen worden als naer behooren.

Item en zal nyemant van de Gedeputeerde van

van de Provincien, Steden ofte Leden van dyen hem uyt den zelven Collegie mogen vertrecken ofte oock uyter Stadt ofte Plaetſe daer die Vergaderinge gehouden zal worden, ten ware by voirweten ende bewillingen van de anderen mede Gedeputeerden van de Provincien van de Vergaderingen.

Item en zal nyemant van de Gedeputeerden in de voirſz. Vergaderinge eenige laſt van beſoigne, reyſen, ofte commisſie die hem opgeleyt zullen worden, moghen afflaen, weygeren ofte wederleggen, ten ware hy wettelicke excuſe hadde, ende die zulcx by die van de Vergaderingen goet gekeurt worden; op peyne van uyte zelve Vergaderingen voirtaen geſecludeert, afgeſneden ende tot geenen tyden weder daer toegelaten te worden, ofte op ſulcken andere pene ende amende als 't Collegie goet vinden zal.

Ende om alle zaeken met meerder ordre, ſorchfuldicheyt, voorſigt ende kenniſe beleyt ende uytgevoert te worden, zal 't werck van de voorſz. Vergaderinge onder die Gedeputeerden van dyen verdeylt worden, te weten dat eenige ſpecialicken gelaſt zullen zyn te voirderen, te doen voorhouden, reſolveren ende expediëren die zaecken behoerenden de behoeften ende furniſſementen van de penningen, die tot onderhout van de Staten der Geunieerde Landen ende Steden inne gewillicht zullen zyn, op dat die in tyts opgebracht ende geinnet worden, ende voorts acht nemen op die adminiſtratie ende uytgeven van dyen, ende dat die betalinge behoirlick met ordon-

nantien gedaen worden, daer die nootelixte is, ende die penningen toe gedeſtineert zyn, ende vooral aen die Ruyteren ende Knechten, te zuyveren alle particuliere rekeningen, ſchulden ende reſtanten &c. houdende pertinente memorien ende ſtaet jegens die Ontfangers ende Adminiſtrateurs van de voorſz. penningen, om 't welck te voirderen ende effectueren gecommitteerd zyn een van die van Gelderlant, een van die van Hollant, ende een van die van Uytrecht.

Item zal men anderen committeeren, om te letten op die quantiteyt, incoop ende uytleveringe van de provianden ende ammunitie van oorloghen, omme van alle die geſteltenisſe ende voorraedt van dyen kennisſe te draghen, ende by de Commisſarisſen de ſelve ordentlick te doen diſtribuëren, wel bewaren, ende t'allen tyden van alles behoirlick te doen verantwoorden, waar toe gelaſt ende gecommitteerd zyn, een uyt Gelderlant, een uyt Holland, ende een uyt Vriesland.

Item zullen andere gecommitteerd worden, die toeſicht hebben zullen op 't beleyt van de crychshandelinge, ten meeſte beſcherminge van de Landen ende Luyden ende crencte der Vianden, die kennisſe zullen draghen op 't getal van de Ruyteren ende Knechten, by goede ende behoorlicken monſteringe naer ordonnantie daer van zynde, ende op de bezettinghen ende garniſoenen van de Steden ende Sterctten, op alle Crychsbevelhebberen, Commisſarisſen, ende die perſoonen die deſelve ampten, officien ende oock commisſien bedienen,

men, op heurlieder traftementen, op heymelicke aenſlagen, kondtſchappen, onderhoudingen van de verſpieders met 't gunt daer aen cleeft, insgelycx op de voirderingen van de Fortificatien, ende diergelycke, ende zyn om 't ſelve te voirderen ende te benaerſtigen gelaſt een van Gelderland, een van Holland, een van Zeeland, een van Antwerpen ende een van Gent.

Item ten laetſten zullen andere gecommitteerd worden, die de zaecken van Juſticie ende Policie, zoe wel Kerckelick als Burgerlick, die Landen ende Steden van de Unie betreffende, zullen dirigeren, om allen goeden eenicheyt ende die gemeen ruſte te conſerveeren, oock remonſtrantien ende requeſten van partyen, ſchriftelicke depechen, en commisſien, misſiven, ordonnantien ende diergelycke acten, partyen angaende, ten eynde 't ſelve ten meeſten gerief van partyen ende naer die intentie ende reſolutien in behoirlycken forma gedaen worde, waer toe gelaſt ende gecommitteerd zyn een van die van Zeeland, een van Vriesland, een van Uytrecht, een van Antwerpen, ende een van Yperen

Item zal die Preſident die zaecken die dagelicx voorvallen, diſtribueren ende renvoyeeren aen den genen daer des behoiren zal, ende aen den genen die tot de voirſz. zaecken gecommitteert zullen weſen, achtervolgende die voirgaende verdeylinge.

Ende dit al by proviſie, ende dat die van de Provintien ende Bontgenooten deſe jegenwoor-

dige ordonnantie zullen mogen veranderen vermeerderen ende verminderen naer die gelegentheyt der zaecken ende tyden.

Aldus gedaen ende gesloten den Negenthienden Augusti XV^{c} negen-en-seventich. My Present. (onderteekend) *A. Radelant.*

Uit de authentyke, door den Secretaris Radelant, geteekende Copie ter Griffie der Heeren Staten van Zeeland.

XXXVI.

Brief van de Gedeputeerde der nader Geunieerde Provincien aan de Staaten van Zeeland, met klagten over het niet opbrengen der Quote, en bedreiging van executie.

1579. 20 Auguſtus.

Edele, Erntfeſte, Hoechgeleerde, Wyſe, Voorſichtige Heeren, ende weerde Bontgenooten.

Wy en twyffelen nyet off Uwe E. hebben wel verſtaen vuyt ons voorgaende ſcryvens, hoe zeer noodich het es, dat de Provincien hun reſpective maentlycke Quote achtervolgende de bewillichde repartitie ende obligatie daer op gevolcht, van ſtonden aen ende ſonder vertreck ten vollen furneren, ende alhier binnen Vtrecht aen handen van den Ontfanger Generael over ſeynden: Ende alſoe wy deſen all nyet jegenſtaende als noch geen penningen in 't cleyn off groot en zyn vernemende, noch oock van andere naerder Gevnieerde Provincien, die wy oock by diverſche misſiven zulcx aengeſcreven ende verſocht hebben, ſulcx dat alle de ſaecken genouch deſert lopen, ſoe ſyn wy alhier eyntelyck by gemeen advyſe geſlooten ende gereſolveert, dat men tot furniſement van de voorſchreve penningen de voornoemde Provincien (onwillich blyvende) ſal

by vigoureuſe executie conſtringeren, 't ſy by ſaisſiſement van de perſoonen ende goederen van de Ingeſetenen der ſelver Provincien, inlagen van Ruyteren ende Knechten, ofte andersſins ſoe men bevynden ſal oorbaerlicxt te zyn. Begerende daeromme wel ernſtelyck dat V E. alls noch gelieve, binnen der tyt van ſes daegen naer de receptie van deſen, VE. reſterende penningen alhier over te ſeynden in handen van den Ontfanger Generael den Heere van Braeckel voorſcreve, off anders willen wy VE. by deſen geadverteert ende gewaerſchout hebben, ende dat by forme van ſommatie, dat men den voorſcreven tyt geëxpireert zynde, tot executie van dien ſal procederen achtervolgende die voorſcreve repartitie ende obligatie, 't welck wy nochtans geerne verhoet ſagen, kenne Godt die V

Edele, Erentfeſte, Hoochgeleerde, Wyſe, Voorſichtige Heeren, ende weerde Bontgenooten, wille ſparen lang welvarende in gezondheyt. Geſcreven t' Uytrecht den xxen Auguſti 1579.

Uwer E. goede Vrinden

Die Gedeputeerde der Naerder Gemiteerde Provincien

Ter Ordonnantie van deſelve

Geteekend

G. van Zuylen 1579.

Uit den oorſpronkelyken Brief.

XXXVII.

XXXVII.

(1) *Brief van Johan van der Linden, Abt van St. Geertruid te Leuven, Afgevaardigde wegens de Algemeene Staaten op de Vredehandelinge te Keulen, aan zyn broeder den Amptman der Stad Antwerpen, waar by hy zig verklaard over de toeſtand van zaeken in 't gemeen, en byzonder over de Unie te Utrecht geſloten, en het aannemen van den Hertog van Anjou als Heer der Nederlanden.*

1579. . . Auguſtus.

Mon Frere! je vous eſcrive itérativement pour l'importance de la matière en icelle contenuë, puis que trouvois la diffidence du traicté de la Paix eſtre pluſtoſt imaginative que fondée en raiſon, car certes quiconque l'allège ſans la bien garnir des raiſons pregnantes, ne

(1) Hy was geweeſt één der Afgevaardigden tot de Gendſche Vrede, een voornaam bewerker der Unie van 1577 en van het eeuwig Edict, vervolgens werdt hy door de Generaale Staaten gemagtigd tot den Vredehandel te Keulen, dien hy allerwege zogt door te dryven: men ziet uit dit ſtuk en andere brieven die 'er van deezen man voorhanden zyn, dat hy den Prins van Orange, en de Provintien der Unie van Utrecht geen goed hart toedroeg; ook bleef hy, na het vrugteloos afloopen der Vredehandelingen, te Keulen, en verzoende zig met den Koning.

ne ſemble que tendre à la rompture de Paix, & par conſequent ruïne du Païs, & par ce à correction ne debvroit eſtre ny creu ny ouy; comme celluy qui nous veult prolonguer une Guerre, pour laquelle longuement ſoubſtenir ſe voit clairement que ne ſommes ou ne ſerons ſuffiſans, tant par la difficulté de trouver argent, que par la ſéparation des Provinces meutez par la dicte confuſion inextricable, en laquelle, nous nous trouvons plongés pour ne nous avoir voulu contenter de raiſon. Je conſidère bien les moiens qu'on cherche pour y rémédier, & pour pouvoir mieulx ſouſtenir la Guerre, mais à mon petit jugement ne ſervira ne l'ung ne l'aultre, que pour augmenter noſtre mal & diminuer noſtre ſuffiſance, car en premier lieu je ne penſe poinct, que touttes les Provinces concurreront de vne opinion ſur l'acception du Ducq d'Anjou, pour Seigneur, renunciant au Roy noſtre Prince Naturel; ains je penſe & croy pluſtoſt, que aulcunes d'icelles ſe haſteront tant plus d'accepter les articles propoſez de Paix, pour ne donner advis en choſe ſi ſchandaleuſe & dangereuſe, mais quand ainſi ſeroit, que ſera ce, ſi non commuer la tirannie Eſpaignole à vne aultre Franchoiſe? par la quelle change je ne voy poinct que le Pays puiſſe gagner choſe que merite de faire vne ſi ſchandaleuſe nouvellité, & quant à la nouvelle Vnion d'Vtrecht, laquelle ſemble auſſi practicqée à la fin ſusdict, je voy qu'elle n'eſt plus gouſtée que le faict du dict Ducq d'Anjou, comme ſe trouvant icelle en effect non ſeulement deſtructive de la Pacification de Gand, que tous les Eſtats vnanimement ont jurée & entendent maintenir, & par ce combien que la dicte nou-

nouvelle Vnion eſt miſe en avant par ceulx d'Hollande & Zelande, je trouve que pluſieurs Provinces la rejectent entièrement, & aulcunes y eſtants entrés y ſont ménés à demy par fineſſe, & à demy par force, comme il me conſte de la conte de Gueldres & Friſe, & ſemblablement d'Overyſſel & Groeningen, & quelles Provinces non, quoiqu'on at publié qu'elles l'ont acceptée, & que les Gouverneurs & aultres l'ont ſignée, toutesfois les principaulx Membres des dicts Provinces y reclament & proteſtent au contraire, comme eſtant choſe directement contre les Privilèges, la Pacification de Gand, le préſent traicté de Paix, contre équité, droict & juſtice. Je ne veulx rien dire de ceulx de Gand, qui ſe ſont oubliez ſi avant que tout le monde en a reſentiment; mais de la Ville d'Anvers, laquelle ſe dict l'avoir auſſi acceptée, certes je ne me puis que fort ebahir pour ce que la dicte Ville faſſe choſe bien dangereuſe & contre la Generalité du Pays, fort prejudiciable à la Pacification de Gand, aulx Privileges du dict Pays & auſſi au préſent Traicté, pour n'y gaigner aultre choſe que ſe faire vn Bollevard à ceulx d'Hollande & Zelande, attirant ſur eulx toutte charge de la future guerre & ſe faiſant ennemi de touttes reſtantes Provinces; je crains quand la commune l'entendra & ſe verra fruſtrée de toutte negociation, ils n'en auront contentement; ains ſe altereront auſſi avecq pluſieurs aultres: mais pour abbrevier noſtre diſcours, retournons à noſtre premier propoſt, je vous demande, comment le Roy nous peult tromper, après la retraicte des Eſtrangiers (de laquelle on ſe peult bien aſſeurer) nous donnant l'entier Gouvernement du Pays es noz mains,

mains, car perſonne eſtrangiere ne ſera permis aulx Offices, ny Conſeaulx, ny Magiſtratz, ains ceulx du Pays, & affin qu'il ny aie arrière penſée, ceulx qui ſeront mis es adminiſtrations ſeront tenus de faire ſerment non ſeulement à ſa Maté mais auſſi aulx Eſtatz, comme auſſi fera le Gouverneur Général & touts ſoldatz ordinaires mis es Villes & Fortreſſes frontières, d'entretenir tous noz Privileges, la Pacification de Gand, l'Vnion générale, l'Edict perpétuel & le préſent Traicté de Paix, es tous leurs poinctz & articles, de ſorte quoy qu'on di't qu'il y peult eſtre tromperie, nous ſerez plaiſir ſingulier de nous eſcripre en quelz poinctz il y auroit faulte, & tacherons tous moiens poſſibles de les faire redreſſer. Sur ce mon Frere, prieray le bon Dieu vous donner une ſaincte, bonne & heureuſe vie. De Couloigne le d'Auſt 1579. y eſtoit ſoubz eſcript, voſtre bien affectionné pour faire plaiſir & ſervice *Johan van der Linden.* La ſuperſcription eſtoit, à Monſieur, Monſieur l'Amptman de la Ville d'Anvers.

Naar een gelyktydige Copie ter Staaten Griffie van Zeeland.

XXXVIII.

XXXVIII.

Antwoord des Prinſen van Oranje aan de Gedeputeerden der Bondgenooten te Utrecht, op de Inſtructie hun medegegeeven, byzonder raakende de kwaade gerugten tegen zyn perſoon (1).

29 September 1579.

—— poſt alia ——

Nº. 17. Sur les articles enſuyvans jusques au XVIIIe inclusive dict ſon Exce, que quant à ſon Alteze trouve font bon l'advis de

(1) De Prins van Oranje hadt den 7 Auguſtus 1579 in de Vergaderinge der Bondgenooten te Utrecht, door den Heer van S. Aldegonde een ernſtig vertoog laaten inleveren over den verwarden toeſtand van 's Lands Zaaken, by 't welk hy onder andere verklaard hadt op ſulk een' voet niet langer te kunnen dienen, gelyk men het zelve vinden kan by Bor XIV. B. *bl.* 128 [157]. De Bondgenooten hadden daar op eenige Heeren uit hun midden afgevaardigd naar Gend, om den Prins, die zig aldaar bevondt, het advis van de Provincien op de voordragt van Aldegonde voor te houden, en om wyders met hem te overleggen, wat men op zulke gewigtige punten zoude dienen te beſluiten: hier op gaf hy een wydloopig antwoord in geſchrift, 't welk mede by Bor XIV. B *bl.* 131 [160] te vinden is, en wel verdient geleezen te worden, om dat het een klaar denkbeeld geeft van de omſtandigheden van zaaken in dien tyd, maar teſtens verklaarde by zyne meening mondelyk aan de

de Meſſrs les Deputez, mais quant à ſon Excelle ſupplie derechief à Meſſrs les Provinces Unies, vouloir bien ponderer les raiſons allegez par ſon Excelle, par où il prie d'eſtre excuſé d'accepter la charge de Lieutenant Généraal, & mesmement qu'ils ſcavent que puisque ſon Exce eſt venu ſi avant en la bouche du peuple mal informé, comme ſi la faulte que l'armée puiſſante de l'année paſſée n'ait rien executé, euſt été, comme ils diſent, par négligence & nonchalloir de ſa dicte Excellence, mesmes de dire que l'argent que les Provinces ont donné que ſon Excelle l'at employé pour ſon particulier, & ainſy derobbé toute la mangerie du plat Pays: l'on impute à ſon Exce la perte de la Ville de Maeſtricht: les Catholiques publient partout, que ſon Exce les a trompés, qu'il n'a tenu ſon ſerment, qu'il a introduit la Religion Reformée: ceulx de la Religion au contraire le blasment, que ſon Excellence s'at laiſſé corrompre par les Catholiques, & que par dons & promeſſes n'at aſſiſté à ceulx de ſa Religion: qu'il veut introduire la Religionsfried, ſur cet article tous deux des Religions le blasment: en oultre diſent qu'il eſt cauſe de ceſte Union d'Utrecht, & qu'il ne prétend aultre choſe en cela que de mes-

de Gedeputeerden, 't welk vervat is in het ſtuk alhier uitgegeeven: waarſchynlyk hadt men den Prins verzogt geen gewag van die zaaken te willen maaken in zyn ſchriftelyk antwoord, met oogmerk om het niet verder te doen verſpreiden dan noodig was, waarom ook dit ganſche artykel van het verbaal der Gedeputeerden met een ſtreep is aangehaald, en ter zyde geſteld het woord *tace*, gelyk men thans op de geheime ſtukken ſtelt *ſecret*.

mectre le pays de Brabant & mesmes Anvers par ung boullevart de ceulx de Hollande & Zeiande, la Geldre & l'Overyſſel pour ung boullevart de ceulx d'Utrecht & d'Hollande: aultres diſent qu'il ſe veult faire maiſtre & ſeigneur du Pays, puisqu'il mect en avant, que les Villes doibvent recepvoir garniſon, & qu'il empeſche par tous moyens la Paix qui eſt tant déſirée par chascun, & qui eſt ſi advantagieuſe, & le tout pour ſe maintenir en aucthorité; brief pour faire ſon Exce tant plus odieux, font publier que le Roy ne déſire faire la guerre à ſes bons ſubjects, mais ſeulement au Prince d'Orange, qui eſt le perturbateur du repos publicq, & introducteur de la Religion nouvelle, comme ils l'appellent: le mesme font les Wallons, publiant qu'ils font ſeulemeut la guerre au dict Prince, aveeq pluſieurs aultres folies, comme les livrets d'un coſté & d'aultre ſémez partout en font plus particulière mention: pui doncques que les affaires ſont en tel eſtat, ne voit ſon Exce pouvoir faire aulcun ſervice à Meſſrs les Provinces, en l'eſtat de Lieutenant Général, car ores que les affaires allaſſent le mieulx du monde (ce qui ne peult eſtre toujours) il y aura des Crieries, & ſi quelque malheur advinſe (comme il eſt ordinaire en faict de guerre) toute la coulpe ſeroit imputée à ſon Excelle, comme du paſſé, mesmes auroient mauvais gré ceulx qui l'auroient introduit en ceſte charge: qu'il leur plaiſe doncques, pour ces raiſons, de commectre quelque aultre, il demeurera tousjours fidelle & les ſervira en aultre choſe particulière où Meſſrs le voudront employer, & obéira très volontiers à celuy ou à ceulx que Meſſieurs donneront la charge, &

afin que chascun puisse avoir contentement, qu'il plaise à Messieurs le suspendre de sa charge & commectre Commissaires pour s'informer de son Gouvernement & le syndicquer (1), & si on le trouve avoir mal administré se remect au chastoy de Messrs des Provinces Unies; si aussi non (comme il espère par la grace de Dieu) que l'on ne le pourra taxer, mais qu'avec si peu de correspondance & moyens le dit Prince at pû soutenir se faict, sans plus grand disordre & perte, mesmes-y-ayant eu tant qui ont abandonné leur Patrie & serment, pour se rendre à l'ennemy; mais la gloire est à donner à Dieu, qui a préservé en cest horage ces Pays, comme ne fais doubtes qu'il fera encores. Que si Messieurs après que son Excel. s'aura purgé, & que chascun aura á plein entendu les impostures & méchancetez de nos ennemis, & touttes les calomnies estre fausses & controuvées, se veullent servir de luy, sera toujours prest à rendre tout humble service à sa Patrie, & à vous aultres Messrs tant en général qu'en particulier.

(1) *Syndicquer*, dit woord thans weinig nu niet gebruikt, beteekent *geregtelyk onderzoek, rekenschap afvorderen.*

Naar eene gelyktydige Copie ter Staaten Griffie van Zeeland, op de rugge van welke staat, exhibitum XVIJe Octobris 79.

* * *

XXXIX.

XXXIX.

Brief van Johan van der Linden, *Abt van St. Geertruid te Leuven, Afgevaardigde op de Vredehandelinge te Keulen, aan de Algemeene Staaten, redenen geevende, waarom hy, onder de hand, de artykelen der Vrede hadt medegedeeld aan ſommige Steden* (1).

1579. 29 November.

Meſſieurs! Je ſuis adverty qu'on m'a chargé vers vous que jaufois eſcript & envoié à quelques particulières Provinces & Villes les articles de Paix, comme aiant faict contre mon debvoir, & comme je ſuis amy de mon honneur, ne m'a ſemblé paſſer par ſilence ou diſſimuler, ce que me touche de ſi prez, & pour ce vous veux bien declarer par ceſte ouvertement, que vray eſt, que j'ay envoié les dicts

(1) Schoon ik geen oogmerk hebbe eenige ſtukken uit te geeven die betrekking hebben tot de Keulſche Vredehandeling, waar van anders een groote verzameling zou te maaken zyn, heb ik egter niet ondienſtig geagt deezen Brief te laaten drukken, om dat dezelve eenigermaate ſtrekte tot opheldering van het voorgaande ſtuk. Men kan 'er uit zien, met welke vyanden de Unie van Utrecht heeft moeten kampen, en voor zoo veel de Stad 's Hertogenbosch aangaat, Z. VAN HEURN *beſchr. der Stad en Meierye 2 D. bl.* 128

dicts articles en aucunes lieux eſtans d'eulx ſe-quis, veu qu'ilz eſtoient publicquement imprimés & quilz leur touchoient, trouvant fort eſtrange que à Vtrecht & aultres lieux auroit eſté defendu de ne poinct communicquer les dicts articles à perſonne ſoubz peine arbitraire, veu que la raiſon veult que la Commune (aux despens desquels la guerre ſe maisne) aye cognoiſſance de ce que ſe paſſe *Nam quod omnes tangit ab omnibus approbari debet*, quant au faict de ceulx de Boisleduc, eſt vng faict particulier: car devant partir d'Anvers ſuis èſté adverty de quelle practique on vſoit; pour ſeparer la dicte Ville de Boisleducq du Pays de Brabant, la joignant à la Hollande, pour auſſy avec dangier d'icelle faire vng Bolwerck à la ſureté du dict Hollande, à quoy auſſy toſt que m'en ſuis apperſcheu, ay bien ouvertement dict à quelques Perſonnaiges principales, que m'y oppoſerai tant que je pourrois tant pour mon debvoir, comme obligez aux Eſtats de Brabant, que par compaſſion que j'avois de la bonne Ville, la voiant tellement menée par les practicques pluſieurs fois reiterées de ceulx meismes d'Anvers, tendant au dict fin, nonobſtant que la Religions-vrede y avoit eſté practiſée par ſix ou ſept mois, tellement qu'ay trouvé de tel fondement & apparence, que comme tel que je ſuis de qualité & profeſſion, je n'ay peu laiſſer de les exhorter qu'ilz n'acceptaſſent aucune garniſon, ny d'vn ny d'aultre coſtez dont pouroient eſtre ſuppeditez, pour conjoinctement excuſer les bons Bourgeois, ja aſſez despauverez de telle onereuſe charge: & ſuivant ce eſtans des dicts de Boilduc adverty, qu'on les intimidoit que le Prince de Parme

les

les occuperoit & gasteroit, s'ilz demeureroient sans garnison, par ce moyen les voulant induire de l'accepter, ay procuré, que moyennant qu'ilz demeurassent sans garnison & avec la Religion Catholicque, on ne les presseroit de gens de guerre durant ceste tractation; le tout pour soulager la dicte Ville, & la tenir inoffencée tant de l'un que d'aultre costé, demeurant icelle de telle sachon bien asseurée tant pour les Estatz que pour le Roy. Diet se fust (à mon jugement) tousiours tenue vnie avec la Generalité si l'on neust traicté la dicte Ville comme ennemie, à cause qu'elle ne voulloit accepter aucune garnison, & se subjecter à ceulx d'Hollande, & souffrir que la Religion Catholicque se fust entierement extirpée; & s'il on n'eust depuis aussy trouvé les lettres secrètes qui se furent cachées en la maison d'vn quy s'appelle *Deventer* (1), aiant faict de tout notoires toutes les susdicts practiques au preiudice des bons Catholicques & de la bonne Ville, lesquelles ont tellement alterez les cœurs de tous les manans, qu'ils se sont deliberez de s'arrester aux articles de Paix, sans attendre la Resolution Générale des Estats, desquels avoient conceu assez juste cause de si grande diffidence. Il est bien vray que j'avois envoié les dicts articles de Paix à ceulx de Boilduc, à pas d'aultres intention que pour préparer à la générale Resolution des Estats, que j'estimois (comme j'estime encoires) debvoir estre d'accepter Paix, com-

(1) Dit zal geweest zyn *Gerard van Prounink*, genoemd *Deventer*, van 's Hertogenbosch herkomstig, en nu ter tyd daar nog woonagtig, welke naderhand zoo berugt werdt ten tyde van Leicester.!

combien que la neceſſité leur a conſtraînct d'accepter, devant que la générale reſolution fuſt conceue, non par mon exhortation, mais mieux par les raiſons ſus dicts, ce qu'on peut imputer à ceulx qui en ſont cauſe. Voila Meſſieurs, tout que j'ay dict, faict & procuré, la Declaration de mon intention, la quelle j'eſpère quant elle ſera ſainement entendue, je ne penſe me poulra donner blasme. Vous ſcavez Meſſieurs, comme je me ſuis tousjours employé pour la Patrie quant j'ay veu qu'on a pretendu ſe defaire de la tyrannie des Eſpaignols, de maintenir la Religion Catholicque, les Privileges du Pays & l'authorité duë à ſa Majeſté, ſelon notre première Vnion ſi ſolemnellement jurée, & me debvront pardonner qui me voiant de ce fruſtré, je ſouſtiens ce que m'a ſemble tousjours & ſemble encoires raiſonnable, & ſi me trouvant abuſé des promeſſes qu'on m'a faict, & voiant que ny *Religions-vrede*, ny ſerment, ny promeſſe vault, pour empeſcher la furie de ceulx qui faiſant profeſſion de la Religion *Reformée*, veuillent oppreſſer & enchaſſer, du moins maltraicter non ſeullement les Eccleſiaſticques, mais tous Catholicques, je m'en desgouſte & m'excuſe de me trouver entre ceulx qui à mon advis, veuillent ſouſtenir non fundée cauſe, je vous prie me tenir pour excuſe que j'eſcrips ſi librement, & ne me tenir aultre que bien affectionné à la Patrie, comme deſirant & procurant la Paix, ſeul & vnicq remede pour delivrer icelle des calamitez & quelles ſe trouve deſeſpèrément abysmée. Et ſur ce me recommandant tres affectieuſement à voz bonnes graces, preſentant à icelles mes très humbles ſervices. Je prie Dieu de vous octroier

Mes-

Meſſieurs, ſa ſaincte grace & vous illuminer de ſon St. Eſprit, afin de prendre vne bonne reſolution pour ſon Divin Service que pour la Patrie. En haſte de Couloingne ce xxix de Novembre 1579.

Votre tres affectionné pour vous faire ſervice

ſigné *Johan van der Linden.*

XL.

Propoſitie in het Collegie der Nadere Unie gedaan, raakende het onderhouden en verſterken derzelver Unie, met de Reſolutiën der Heeren Staaten van Zeeland daar op genomen.

1580. 10 February.

Reſolutien hier op genomen by den Staten van Zeelandt, op den XXIIIIen *April* 1580.

Doorluchtige, Hoochgebooren Vorſt, Genadighe Heere, Eerweerdige, Edele, Erentfeſte, Hoochgeleerde, Wyſe, Voorzichtige, Heer Diſcrete Heeren.

Myn Heeren! alzoe nyet genouch is, dat de Naerder Unie geſloten, ende by de Provintien aengenomen is, ten zy dan dat die in alle zyne poincten te werck geſtelt ende ter behoorlicker executie geleyt worde, zoe hebben die van den Collegie alhier vergadert, goetgevonden, om redenen Uw Furſtelicke Genade ende Edele verhaelt, deeſe generale convocatie te doen, ende deſelve tot voltreckynge ende volbrengynge van de voorſz. Unie

voor

voor te houden die naervolgende poincten.

I.

Ende eerſt, off men nyet goet vindt in deſen geveerdelicken tyt, dat men de voorſz. Unie ende Confederatie zal doen bezweeren by de Heeren Stadhouders van de Provincien, by alle de Magiſtraeten ende Hooftofficiers van dezelve Provintien, Stadt ofte Leden van dyen, mitsgaders van alle die Schutteryen, Broederſchappen ende Collegien die in eenighe Steden ofte Vlecken van deſe Unie zyn, ende dit al op eenen tyt.

Men zal de Gedeputeerde van Zeelandt naer die van der naerder Unie, oft tot Andtwerpen, daer op deſe Propoſitie gereſolveert zal worden, inſtructien om te letten, hoe men die van de Dorpen zal conſtringeeren onder den Eedt aldaer gementioneert, ende hoe men de pene in den 11en article van den advyſe (1) vermelt, zal effectueeren, zonder perturbatie van de Republycke, van gelycken, hoe men die vremde Natien zal conſtringeren onder denzelven Eedt.

II

Item dat men denzelven Eedt, van nu voortaen, zal doen doen alle die ghëene die tot eenighe Magiſtraet, ofte Capiteynſchappen, Schutteryen, Collegie ende diergelycke geadmitteert zullen worden.

III.

Item alſoo men jegenwoordelick vint veele quade Patriotten,

off

(1) Al wat in deeze Reſolutie gezegd wordt van het Advys der Nadere Unie, is betrekkelyk tot het Stuk hier agter volgende N°. XLI.

oft nyet geraeden en zal zyn, alle die gheene die eenichsins suspect zyn, in t bysonder de voorsz. Unie te doen besweeren.

I V.

Item ingevalle eenighe in weygeringe bevonden worden de voorsz. Unie te besweeren, hoe men daer mede doen ende handelen zal.

V.

Wert goetgevonden d'advyse van de Naerdere Unie.

Item zoe die Peys genouch in 't geheel aff is, oft nyet geraden is, achtervolghende het IXe articule van de voorsz. Unie, dat alle die Provintien, Steden ende Leden van dyen specialyck bevolen worde, geen handelynge van Peys te maecken, dan met gemeenen advys van de Bontgenooten, ende daer inne specialyck te bedingen, approbatie van de voorsz. Unie, ende dat men tot desen eynde 't voorsz. articule van de Unie, die Magistraten van alle Steden ofte Vlecken zal doen voorhouden ende wel verstaen, ten eynde zy hen nyet en laten abuseeren ofte misleyden, als eenighe gedaen hebben.

V I.

Vinden die van Zeelant raetsaem, dat deelle Provintie middelen vinde tot

Item alzoe die reserve van de munte gedestineert waren tot die Fortificatien, ende dat zedert nyet goetgevonden is eenige reserven daer van te trecken, ofte nyet

nyet geraden is, in plaetse van dyen, eenighe andere Middelen te advyseren, dan mede men de Fortificatie zal mogen doen.

hunne Fortificatien, ghelyck die van Zeelandt gedaen hebben ende doende, zyn tot de hunne, employeerende die van Zeelandt oock daer toe die geannoteerde goederen van de Malcontenten.

VIII.

Item alzoo men die Middelen van Contributie by 't ve artieulen van der Unie beraemt, nyet en heeft weten te werck te stellen ofte ter executie legghen, soo is men nootelyck gedronghen geweest, in plaetse van dyen eenige Quote te advyseeren ende vuyt te setten, die elcke Provincie ter maendt opbrenghen ende furneeren zoude, tot onderhout van der

Wort gepersisteert by de Resolutien genomen op d'advys van de Naerder Unie op de Contributien (1) ende by d'andere voorgaende Resolutien desen aengaende.

Oor-

(1) Dit was een Resolutie der Staaten van Zeeland van den 16 April 1580, by welke de Gedeputeerden ter Generaliteit te Antwerpen gelast waren; „ te presenteren tot behoef van de Generaliteit, tot employ van „ van den oorlogh en nergens anders toe, de vyer specien van Middelen op de consumptie van wyn, binnenlandsche bieren, vleesch en zout, en andere die „ generalick ende egalick geaccordeert zullen worden — „ ende soo verre men sal willen insisteren op eenighe „ Quote, sullen die voorsz. Gedeputeerde sustineren, „ dat die van Zeelant nyet voirder en connen contribueren, dan vyftien in 't hondert, als zyl. met die „ van Hollant tsaemen geset worden op één Quote: ende „ de voorts te verclaeren, dat die van Zeelant te vreden zyn, dat men — deselve Quote neme, naer de „ weerde van den C penninck van elcke Provintie, die „ elck schuldich zal zyn over te brengen, ofte naer de „ weerde van den innecomen van de Gemeyne Middelen van consumptie van elcke Provintie".

Oorloghe, ter tyt toe een ander generael Middel gevonden zoude weeſen, baſtant genouch om d'Oorloghe te ſuſtineeren; welverſtaende nochtans dat die Middelen evenwel loop hebben ende in trayen gebrocht zouden worden, midts dat de Provincien 't gene daer van commen zoude, ſelfs opheffen, ende ten voldoene van haere Quote inhouden zouden, op dat alſoo de Provincien te meer neerſticheyt doen zouden de Middelen te executeeren ende in treyn te brenghen, ende dat men alzoo zoude moghen vermyen zoo exceſsive coſten, als de Generale Staten te dyer oerſaecke genouch te vergeefs hebben moeten doen, daeromme dat men verſoeckt, dat die Provincien de voorſz. Quote willen approbeeren ende maentelicx furneeren, ende dat by proviſie als vooren, ende onverminderd 't gene onlancx by zyne Princelycke Excellencie en Gedeputeerde van de Generale Staten gedaen is.

VIII.

Wort die repartitie goetgevonden, ende ſal men 't logysgelt vinden tot laſte van de Generaliteit.

Item zoo men insgelyckx om veel redenen geadviſeert heeft, zeker repartitie van de Soldaten ende Ruyteren die yder wt zyn Quote betalen zoude, dat de Provincien die willen believen, of gelyckelyck in een ander repartitie accorderen.

IX.

IX.

Item alzoo die Quote zeer vermindert zoude worden, zoe verre men de Soldaten (volghende d'Unie) logysgelt zoude verſtrecken, dat men eenich extraordinaris Middel vinde omme te vervallen logysgelt.

X.

Item alzoo by 't viite articule van de Unie geſtatueert is, dat om t'allen tyden geasſiſteert te moghen weſen van de Inwoonders van de Landen, dat d'Ingeſetenen van de Geunieerde Provincien gemonſtert ende opgeſchreven zouden worden, dat myne Heeren gelieven t'advyſeren ofte nyet geraden en zal zyn zulcx te doene, zoo wel in Steden als Platte Landen, om daer vuyt een zeker getal op wapenen te ſtellen, ende d'een den anderen daer mede in den noot t'asſiſteren, tot wyens coſte zulcx geſchieden zal ende binnen wat tyt.

Wort goetgevonden, conformeerende den advyſe van de Naerder Unie.

XI.

Item alzoo die Bontgenooten by de Unie d'een den anderen belooft hebben met lyff ende goet by te ſtaen, ende tegens de Vyanden te helpen beſchermen, ende dat geduurende het innemen van Mastricht, dat niettegenſtaende eenige Steden hen wel willich verclaert ende gethoont hebben belegeryn-

Conforme d'advys van de Naender Unie.

gerynge te verwachten, zoo verre men henlieden beloven wilde ontlet te doen, ſullen myne Heeren gelieven t'advyſeeren, ofte nyet geraden zal zyn, eenigen extraordinaris middel te vinden, omme penningen te furneeren, daer mede men die Steden, die belegert zullen mogen worden, zal mogen ontſetten, ende dat men tot dyen eynde eenich Peersvolck op waertgelt houden zoude, op dat de Steden te bat gemoet moghen zyn, belegerynge te ſuſtineeren.

XII.

Ad idem. Item alzoo 't ſlot van de Unie vermelt, dat daer van brieven gemaeckt zouden worden in behoorlicker forme, die by de Heeren Stadhouders, en by de voornaempſte Leden van de Provincien, daer toe ſpecialyck verſocht zynde, beſegelt ende by haren Secretaris onderteekent zouden worden, ofte nyet geraden is tot meerder veſticheyt zulcx metten eerſten te doen doen.

XIII.

Wortgoet ende noodich gevonden. Item op dat de voornoemde Unie in geen vergeteniſe ende verachtynge en come, ofte nyet geraetſaem zal zyn, dat men alle jaere een bycompſte maecke van de Provincien in één van dezelve, ende dat by ordre, beginnende

van

van de voornaempſte, ende dat men aldaer den Eedt zal doen vernieuwen, ende alle zwaricheden die voorgevallen zyn, decideren, ende dat men, midts Vergaderynge van de Generaliteyt, by zyne Excellencie berabupt van half jaar tot half jaar, te weten in April ende October, hier toe nemen zoude den dach van den 1e Auguſty, ende dat in zulcken Steden ende Plaetſen van de Provincien, als men daer toe voor de bequaamſte zal vinden, ende adviſeeren, ofte op elcke Vergaderynge zal aenſtemmen.

XIIII.

Alzoo men groote en onnutte coſten doen moet om veel Steden geen Frontieren zynde, met guarniſoenen te beſetten, vermidts men hem daer van nyet verſekert hout, off men nyet eenich middel zoude connen vinden daer by men van alſulcke Steden zal verſekert zyn, zonder garniſoen daer inne te houden, om alzoo die costen te vermyen.

Ad idem, ende dient eerſtdaechs gepractiqueert.

Aldus gedaen ende geproponeert in de Vergaderynge van de Gedeputeerde der Naerdere Geunieerde Provincien binnen Utrecht verſamelt, ende dat in tegenwoordicheyt van zyne Princelycke Excellencie, ende mynen Hee-

re

re den Stadhouder van Gelderland, den xen February 1580.

Uit het Regiſter der Reſolutien van de Heeren Staaten van Zeeland, beginnende met 15ko. *folio* 18. en uit medegedeelde ſtukken door den Heer Mr. J. *Mauritz* Burgemeeſter der Stad Vliſſingen.

XLI.

Advys van de Gedeputeerden der Naader Geunieerde Provintien op de voorgaande Propoſitie.

1580. 16 February.

Gehoort ende geſien by de Gedeputeerde van de Naerder Geunieerde Provincien de Propoſitie henlieden op den x February laeſtleden gedaen, ende naerderhandt ſchriftelick overgelevert, hebben goetgevonden dezelve van poincte tot poincte voor te nemen, ende daer op, onder correctie, ende op 't goet behagen van haere reſpective Meeſters t'advyſeeren, zulcx als volght:

Ende eerſt, belanghende het eerſte poinct oft articule, ſouden de voorſz. Gedeputeerde goet ende oock noodich achten, dat men die Naerder Unie, dede beſweren (1) nyet alleen by de Heeren Stadhouders van de Provincien, by de Magiſtraten ende Hooftofficiers van dezelve Provincien, Stad ofte Leden van dyen, mitsgaders van de Schutteryen, Broeder-

(1) Hoe het gelegen zy met het bezweeren van de Unie door de Heeren Stadhouders, Magiſtraaten en andere Amptenaaren in de Provintien, kan men vinden by den Heer PAULUS *Verkl. van de Unie III D. bl.* 200: en volg.

derſchappen ende Collegien, die in eenige Steden ofte Vlecken van de voorſz. Unie zyn, maar oock by alle particuliere Perſoonen, ende dat de tyt 't zelve te beginnen zal ingaen de eerſten dach Meye toecommende.

Souden insgelycx, volgende 't geene in de tweede ende IIIe articule geprecaveert wert, goetvinden, dat men den eedt mede dede afnemen alle die ghene, die tot eenighe Magiſtraet, ofte Capiteynſchap, Schutteryen, Collegien ende diergelycke geadmitteert zullen worden, de voorſz. eedt te doen, 't zy die in Magiſtraet zyn ofte nyet, ofte anders vuyt deſe Nederlandtſe Provincien dede vertrecken.

Ende alzoo die Peys genouch in t geheel aff is, ende by 't IXe articule van de voorſz. Unie alle die Provincien, Steden ende Leden van dyen ſpecialyck bevolen wort, egeen accordt van Beſtant ofte Peys te maecken, dan met gemeen advys ende conſent van de voorſz. Provincien, ſouden de voorſz. Gedeputeerden raetſaem vinden, dat men in alle handelyngen ofte accordt van Beſtandt ofte Peys, die men in toecommende tyden zouden moghen aengaen, mede ſpecialyck dede bedinghen approbatie van de voorſz. Naerder Unie, ende dat men tot dyen eynde 't voorſz. articule van der Unie de Magiſtraten van alle Steden ofte Vlecken dede voorhouden, ende wel verſtaen, ten eynde zy hen nyet en laten abuſeren ofte misleyden, als eenighe gedaen hebben, volgende 't gene in 't IIIe articule voorgehouden wort.

Soude mede nyet ongeraetſaem vinden, dat men in de plaetſe van de reſerve van de Munte, daer aff geroert wordt in 't Ve articule, tot nootelicke Fortificatien dede employeeren die

pen-

penninghen commende van de goeden die geannoteert zullen worden, mitsgaders van de verdinghen van de Ingesetenen ten Platten Lande, die de partye van den Vyant houden, ofte by dezelve geoccupeert worden.

Op 't vie zouden geheel noodich achten, dat men de generale Middelen, zoo by de voorsz. Unie als by de Gedeputeerden van de Generale Staten onlancx beraempt, alomme in trayn brochte ende ter executie stelde, ende dat men middelertyt dede continueeren die maentelicke Quote, zulcx die by provisie beraempt, ende by de Provincien aengeomen is geweest.

Vindende mede ganssch noodich, dat die repartitie in 't vie articule geroert, by de Provincien aengenomen ende achtervolght worde ten minsten by provisie.

Souden mede verstaen, voor zoo verre belanght het logysgelt geroert in 't viiie articule, dat ieder Provincie, daer eenighe garnisoenen leggen, behoorde een middel te vinden, daeruyt het zelve logysgelt voor de garnisoenen aldaer gefurneert worde, alhoewel die van Gelderlant, Vrieslant, Ommelanden ende Antwerpen sustineerden, dat het zelve behoorde gedraghen ende verstreckt te worden by de Generaliteyt.

Dan voor zoo veel aangaat het ixe articule, zotiden eendrachtelick geraden vinden, dat (1) yder

(1) Dit is kort na de Unie gedaan in de Provintie van Utrecht, niet alleen tot defentie van den Lande tegen den Vyand; maar (gelyk de Staaten zig uitdrukten) tegen alle behoorlyke invasie van der Staaten Krygsvolk, dat zonder bevel of consent van de wettige Overheid, in den Lande van Utrecht mogt komen. Dit

ncie zyn Ingeſetenen, zoo wel in de
ten Platten Lande dede monſteren
yven, omme daeruyt een zeker getal
en te ſtellen, ende d'een den anderen
de in de noot te asſiſteeren, achter-
het VIIIe articule van de voorſz,
Unie, ende dat 't zelve gedaen wort
binnen den tyt van één maent, ende tot coſte
van yder Provincie.

Op 't Xe articule ſouden de voorſz. Gedeputeerden goetvinden, dat dit articule vuytgeſtelt worde tot dat by de Provincien reſolutie zal weſen genomen op de Propoſitie by zyne Excellencie tot Antwerpen gedaen, ende de Provincien overgeſonden.

Gelyck zy oock wel geraden zouden vinden, dat van de Naerder Unie brieven (2) in behoorlicker forme eerſtdaechs gemaeckt, bezegelt ende beteyckent worden in conformité van 't gene gepoſeert is in 't XIe articule.

Souden mede geraden vinden om redenen in 't XIIe articule verhaelt, dat men alle jaeren een bycomſte maecke van de Provincien in één van diezelve, ende dat d'eerſte bycompſte zoude behooren te geſchieden in den Furſtendom Gelre tot Aernhem.

Latende voorts haer beduncken, voor zoo veel aengaet het XIIIe articule, dat omme van de Steden verſekert te zyne zonder garniſoen daer inne te houden, het allerbequaemſte middel waer, dat alomme goede oprechte Patriotten

XVIII. B. *bl.* 384. (21) voorts vinde ik niet, dat het 8ſte Art. van de Unie in andere Provintien is uitgevoerd.

(2) Dit ſchynt mede niet werkſtellig gemaakt te zyn. Z. den Heer PAULUS *Verkl. van de Unie* 3 D. *bl.* 223, 224.

ten tot Officiers en Magiſtraten geſtelt worden, ende dat men dezelve Magiſtraten, zoo daer eenige quade ſuſpicie tegens hen militeerde, dede vernieuwen, oock extraordinarie ende buiten tyts, dat men voorts de gene die notoirlick ſuſpect zyn, dede vertrecken, ende alle anderen den Eedt wel ſcherpelicken affname, achtervolgende de forme van den eedt die men daer aff zal concipieeren.

Aldus gedaen ende geadviſeert in de Vergaderynge van de Gedeputeerde der Naerder Geunieerde Provincien binnen Utrecht vergadert, ende dat op 't welbehagen van haerlieder reſpective Meeſters, daer aff zy gelooft hebben rapport inne te brenghen tegens den XVIenMartii toecommende, op den XVIen February 1580.

Regiſter der Reſolutien van de Heeren Staaten van Zeeland, beginnende met den jaare 1580. Folio 19 verſo.

XLII.

Advys van Pierre l'Oiſeleur, H. van Villiers en Weſthoven, Raad en Hofprediker van Willem den I. Prins van Orange, aandien Vorſt gegeeven, over het ſtuk van verdraagzaamheid in den Godsdienſt en het handelen met den Hertog van Anjou 17 Maart 1580. (1).

MON SEIGNEUR!

Je leu hier les lettres de V. Exc. du 12e du preſent eſcrites à Madame, lesquelles il luy a pleu de me communiquer, ce qu'elle a faict auſſi à Monſr. de Sainct Aldegonde, & comme il plaict

(1) Dit ſtuk, ſchoon niet onmiddelyk tot de Hiſtorie der Unie behoorende, agte ik egter te aanmerkelyk om agtergehouden te worden. De Prins vroeg het gevoelen van zynen vriend *Villiers* over twee gewigtige punten: 1° Of hy in gemoede verpligt ware de oefening der Roomſche Religie te Utrecht te herſtellen, en 2°. Of'er in den handel met den Hertog van Alençon iets ſtrydigs ware met den pligt eenes belyders van den Hervormden Godsdienſt? Tot de eerſte vraag was aanleiding gegeeven door het oproer, weinige dagen te vooren, te Utrecht voorgevallen, daar men met eenen onbezonnen yver de openbare oefening van den Roomſchen Godsdienſt hadt verboden. Z. Bor XIV. B. *bl.* 172 (189), en de andere vraag was geboren uit de bezwaarniſſen der genen die den Hertog gaarn zouden geweerd hebben. *Villiers* bediende zig in zyn antwoord van redenen die toen ten tyde van klem waren; want hoe zeer niet te ont-

plaict à V. Exc. d'entendre mon advis ſur deux points. Je luy preſenterai ſommairement ce que je pourrois desduire plus au long, ſi la commodité du tems le portoit.

Quand au premier *je n'ai jamais trouvé bon de vouloir contraindre les hommes, par la voye de la force à quitter leur Religion*, principalement quand nous avons à faire particuliers contre particuliers, & pourtant quand il ne ſe préſente aulcun danger. Je n'aurois jamais voulu conſeiller d'uſer de violence contre ceulx de la Religion toutefois. *Je ſais bien d'advis, que les Princes & ceux qui ont authorité empeſchent* entant qu'en eux eſt, que les *mauvaiſes opinions, ne prennent racine & n'accroiſſent.* Comme ceſte queſtion a eſté amplement vuidée anciennement par St. AUGUSTIN, *mais quand l'Eſtat eſt conjoinct avecq le différent de la Religion, je penſe bien que c'eſt non*

ontkennen zy, dat de Roomſchgezinden in 't begin des Oorlogs, niet minder dan de Hervormden, goed en bloed hadden opgezet voor de Vryheid, was die yver egter thans zeer verflaauwd, en de meeſten hunner droegen der goede zaak een vyandelyk harte toe, gelyk het onlangs was gebleeken in den verraderlyken afval van Rennenberg; men was dus niet de noodzaak gebragt, om de Roomſche Geeſtelyken naauwer na te gaan, en de vryheden van die Religie te beſnoeien, niet om dat zy Roomſchgezinden waren, maar om dat zy met den Vyand heulden.

De Prins hadt het liever anders gezien: zyn plan was altoos geweeſt, de twee Godsdienſten, zoo veel mogelyk op eene evengelyken voet te houden, waarom hy de Geloofsvrede met zoo veel ernſt hadt doorgezet, en om deeze verdraagzaamheid moeſt hy menigen ſmaad uitſtaan van heethoofdige Gereformeerden; maar zoo dra de Roomſchgezinden in dien tyd gevaarlyke Burgers werden, moeſten zyne gemaatigde gevoelens wyken voor 't belang van den Staat. Z. *myne Hiſt. van de Satisfactie van Goes bl.* 288. en volg.

non ſeulement licite, mais auſſi, néceſſaire au Magiſtrat de s'aſſeurer; car ſi ſous l'ombre de permettre une faulſe Religion l'Eſtat eſt en danger, il me ſemble ſous treshumble correction, qu'eſpagner celui qui eſt de contraire opinion & par ce moien mettre l'Eſtat en danger, ſeroit non clemence envers les ennemis, mais cruaulté envers les ſiens propres, qui pourroient par ceſte cruëlle miſericorde perdre la vie, l'Eſtat & la Religion. Ceulx de Courtray ſe ſont perdus, comme on dict, par faulte de recepvoir garniſon; cela eſt vray, mais ce n'eſt pas la principale raiſon; ains pour avoir, contre l'advis de pluſieurs laiſſé entre eulx le Penſionaire Parmentier, cheff de la conjuration, & obei aux Lettres du Conſeil d'Eſtat, en eſpargnant les convaincuz & les quels maintenoient avoir bien faict, & pourtant *ſans diſtinction de Religion, je croi que le Magiſtrat doit faire ſortir ou tenir priſonniers ceulx qui donnent occaſion juſte d'eſtre ſoupconnez.*

Quand au faict d'Utrecht, je ne peu comprendre pourquoi ils rétiennent les Preſtres auxquels ils ne permettent leur exercice. Si ce n'eſt que pour gaigner aulcun, ils font ung paſſe droict à tous, ou qu'aulcuns eſpèrent faire avoir à leurs enfans des prébendes à la mode d'Allemagne, mais quoi qu'il en ſoit, je n'oſe dire mon advis d'une choſe de la qu'elle je n'entens pas le fondement, auſſi je ne diſpute poinct, s'ils ont bien ou mal faict, de paſſer ſi avant, car voiant l'exemple de Friſe, eſtant perſuadé au Peuple la mauvaiſe intention du Srs de Ville, comme elle eſt enſuivie, & entandent ce qui eſt advenu à Courtray, je ne m'esbahi poinct ſi vng Peuple ja aſſez preparé à tels changemens a eſte esmeu; toutefois ores qu'il eſt paſſé outtre,

tre, la queſtion eſt, comment V. Exc. ſe doibt comporter à remettre le dict exercice ou non? il eſt certain que le Peuple ſera encore beaucoup plus esmeu, entendant que les Chanoines de Cambray ont voulu rendre la Ville aulx Ennemis, & que les déportemens du St. de Ville les aïent encores plus confirmez à ce qu'ils ont faict, & de jour en jour ſe découvrent tant de machinations, menées & trafiques que nous voions quaſi ouvertement ceulx de la Religion Romaine ſouſpirer après le Roy d'Eſpagne, ceux de la Confeſſion (1) eſtre amuſez d'une vaine eſperance du coſté d'Allemaigne, & tous enſemblez penſer à choſes nouvelles, & pourtant ores que je ne voudrois conſeiller qu'en vng lieu, ou le *Religionsfrid* eſt établi que V. Exc. le change, ſi non qu'on vit ouvertement pour maintenir les Romains ou aultres, eſtre l'Eſtat en danger; ainſi quant par aultres il eſt violé comme à Utrecht; je ne pourrois dégèrement conſeiller que V. Exc. la reſtitue; je confeſſe que à l'un je trouvois bon qu'il pleuſt à V. Ex. le faire l'année paſſée, mais c'eſtoit par traitez avec les Malcontentes, leſquels on avoit moien de faire ſortir de Flandre, aultre eſt auſſi que par ce moien s'il eut eſté ſuivi, on reſtabliſſoit pluſieurs Egliſes qui demeurent encores déſertes, & en cela je ſuivois l'advis de tous les Princes & ſages Conſeillers qui ont aſſiſté aulx guerres de France; mais ici je ne vois poinct à quel proffit ſera de remettre la Papauté à Utrecht, la quelle nous devrions déſirer eſtre exterminée pour mille raiſons & generalement puis que

(1 Naamenlyk van de Augsburgſche Confeſſie.

que la foy de V. Exc. n'eſt engagée (1); ſi on dict, ceulx d'Utrecht l'ont promis; Je reſpon, que c'eſt à ceulx, & non à V. Exc. d'en répondre, & d'avantage que le Conte van den Berch eſtoit ſigné le ſecond que la viola, qui plus eſt, ſi V. Exc. le remet à Utrecht, il y aura tant de raiſon de le remettre à Amſterdam, Haerlem & aultres; voire plus, ce que V. Exc. ne pourroit faire, & quand elle le pourroit, il n'eſt aulcunnement conſeillable de le faire pour pluſieurs raiſons, que la prudence de V. Exc. cognoit ſuffiſamment; ſi nous eſtions ſeurs d'une Paix generale & bien aſſeurée, je pourrois changer d'advis, mais eſtants ſur termes aux qu'elles nous ſommes, il me ſemble, quoi que nous tendions, que noſtre guerre ſera guerre de la Religion, & comme je ne blasme point, (veu le peu de moiens qu'avoict V. Exc.) l'ordre qu'elle a tenu jusques à préſent, & au contraire je blasme beaucoup la témérité de pluſieurs, qui par leur follie & ignorance ont fait tant de maux, auſſi ſous tres humble correction, il me ſembleroit eſtre temps, ſans avoir régard à pluſieurs telles difficultez, de ſe très bien aſſeurer & principalement à Bruxelles,

(1) By de Satisfactie van Utrecht was evenwel bedongen, dat de Prins niet zou verhinderen noch laeten verhinderen de Roomſche Religie, en dat hy de Regeering zou handhaaven tegen allen die de gemeene ruſte en in't byzonder de oefening van dien Godsdienſt zouden tragten te ſtooren: Oranje hieldt ook zyn woord, zoo wel de beſoeke der tyden toeliet, en deedt te Utrecht twee Kerken aan de Roomſchgezinden wedergeeven, om hunne Religie aldaar te oefenen, zoo als by de Geloofvrede bepaald was. Z *zyne uitſpraak* 23 Maart 1580. by Bor XIV B. bl. 128, (189).

les, & en cette Ville, ce qui j'estimerois debvoir estre faict, non tant par un enchassement de Prestres que des Prestrisants, V. Ex. aussi pensera si lui plaict, auxquels elle est plus obligée de gratifier, ou à ceulx qui ne désirent que son bien & honneur, ou à ceux qui le haïssent mortellement, & comme elle voit pour avoir tant faict en la faveur de la Noblesse, ce qu'ellu y a avancé, puisqu'excepté Monsieur le Prince d'Espinoi, ils se sont tous escoulez: je scay que V. Ex. peut dire, que ce n'est sa faulte, comme il est vrai, mais pour cela cognoit on plus clairement, que quelque bonne mine qu'ils facent, les Papistes sont ennemis mortels de V. Ex., & qu'ils se déclareront en temps & lieu, & m'asseure devant qu'il soit peu de temps, que les Athéistes, dont il n'y a que trop, feront aussy le semblable, c'est, Monseigneur, ce qu'il me semble sur le premier point (1).

Quand

(1) De omstandigheid der tyden en het gedrag van verscheiden Roomschgezinden, onder anderen van den Graaf van Renneberg, die van Cortryk, Mechelen en Cambray, hadt den Opsteller van dit advys een weinig doen afgaan van de verdraagzaame gevoelens die hy by andere gelegenheden getoond hadt: immers zoo het waar is, dat hy met *Jacques Taffin* de maaker zy van een Latynsche Verhandeling *de Pace Religionis*, uitgegeeven in het *Scrinium Antiquarium van Gerdes T.* 1, *part.* 2. *p.* 329. daar hy oordeelt, dat de beide Godsdiensten elkander in de openbaare oefening, met eene Christelyke liefde, behooren te verdraagen; maar op de vraag, of men den Roomschgezinden weder inruimen moest de Kerken die hun met geweld waren afgenomen, oordeelde hy, gelyk hier, dat dit niet moest geschieden, dewyl er nieuwe beroerten uit zouden kunnen ontstaan. By deeze stof, over het toelaaten van de openbaare oefening der beide Godsdiensten, verdient gedagt te worden aan het advys

Quand au ſecond: aſſavoir qu'aulcuns trouvent mauvais de traitter avec Monſeigneur de Anjou, & qu'ils ſeront d'advis qu'on attendat toutes extremitez, avant qu'ils devroient traitter avecq un Prince qui n'eſt de la Religion & d'une telle race, il me ſouvient, d'avoir ouy dire en ma jeuneſſe, & *Sleidan* l'ecrit, que du commencement Luther ne trouvoit bon, que les Princes ſe liguaſſent contre l'Empereur, il avoict quelques raiſons, mais aiant ouy les raiſons des conſeillers des Princes, il changa d'advis, je di cela Monſeigneur pour *pluſieurs Theologiens qui ſe fondent ſur des regles Générales*, comme faiſoit Luther, leſquelles eſtant examinées par les circumſtances particulières ſe trouvent fauſſes, comme ſont ces regles, *il ne faut point reſiſter au mal*, *il ne faut ſe rebeller contre le Prince*, leſquelles règles en aultre cas ne doibvent eſtre gardées, & qui les panſeroit garder, les deſtruiroit, car il nourriroit le mal & ruineroit l'Eſtat: auſſi pluſieurs auront bientot dict, *il ne faut contraitter avec les infidelles*, qui ſe trouveront ſur un faict poſé incontinent renverſez; ils alleguent un paſſage du Deutronome, qui ne contient autre choſe, ſi non, que les Juifs ne pouvoient traitter alliance avecq les Peuples de la terre de Canaan, qui ne peut rien conclure pour le regard des autres; car il leur eſtoit commandé de les faire mourir, & de nettoier la terre, en laquelle l'Egliſe devoit eſtre

advys der Kerkenraad van Embden aan Graaf Johan van Naſſau, omtrent deezen zelven tyd gegeeven, by *Gerdes Lib. cit. T.* 3. *part.* 1. *p.* 108, een ſtuk dat eere doet aan de gevoelens der Gereformeerde Kerk in dien tyd.

eſtre comme reſervé pour ung temps, l'autre raiſon eſt des defences de traitter avecq les Egyptiens, ce qui eſt encores particulier, car Dieu voulant que le Peuple s'en retira entièrement, mais il vouloit pas qu'il traitta avecq les Chaldeëns, & pour y avoir traitté il a eſté puni.

La troiſieme raiſon qu'on allegue, eſt pour ce qu'il a mal pris à pluſieurs d'avoir eu alliance, ſi ils l'ont faict contre expreſſe defenſe. Il ne faut trouver eſtrange, mais il y en a auſſi qui s'en ſont bien trouvés, & eſt un argument inepte d'argumenter par les événements, car comme dit *Guicciardin*, qui ſcait ſi ils ne l'euſſent point faict, ſi les inconvénients n'euſſent eſté plus grandes: de dire que Monſr. d'Anjou n'eſt de notre Religion, auſſi ſuis je d'advis & comme V. Ex. ſcait, j'ai toujours eſté de ſe paſſer d'aulcune alliance, tant qu'il eſt poſſible, avecq ceux qui ne ſont de notre Religion: mais *aultre choſe eſt de traitter avec ceux qui ſont ennemis de la Chreſtienté, & avec ceulx qui portent tiltre de Chreſtiens, & qui errent en aulcuns points.* Car je ne doute point, qu'il ne fut licite à tous les Chreſtiens, (entre les quels il eſt notoire que pluſieurs errent) de s'allier enſemble contre les Turcqs, & mesmes perſonne n'a jamais révoqué en doutte, qu'il ne ſoit licite de s'allier avec ceux mesmes qui errent le plus lourdement à la confeſſion d'Ausbourch, comme ceux de Wittenberch, or s'il faut venir à ceux, qui font vraie profeſſion de noſtre Religion, nous n'avons que *l'Angleterre* qui nous puiſſe aider, *& nous avons peut eſtre trop longement attendus après ſon ſecours.* Car quant aux Allemans, nous voyons auſſi le peu de moien qu'il y a, quelque pro-

promeſſe qu'ils facent, & d'avantage les noſtres *en Allemagne ſont tenu pour pires que Turcqs*, & les erreurs ès Egliſes d'Allemagne au moins en pluſieurs, ſont en quelques articles principaux plus à rejetter que les Papiſtes, mais *quant nous ne nous pouvons ſauver ſans contraitter avecq autre, Je ne ſuis d'accord avec eulx, qu'il nous ſoit totalement defendu, ains je ſouſtien, quand il n'apparoiſt aultre moïen, que nous ne pouvons ſans bleſſer noſtre conſcience laiſſer perir tant d'Egliſes & voir devant nos yeux ruiner tant de Peuples*, comme je le montrerai briefvement par ci-après, quant à la race, perſonne ne peut nier, qu'en la race de France, il n'y aiſt plus de gens de bien qu'en celle d'Eſpaigne, en laquelle il ne s'eſt encore trouvé un homme de bien, & ſi on veut reſtraindre la race à la Reine mere, je voudrois que ces bonnes gens me declaraſſent ce qu'il eſtiment *de la race de ce Roy Pere, qui tue ſon fils, tue ſa femme & épouſe ſa niepce*, & quelle ſera ceſte race d'enfans, nés en un ſi vilain inceſte qui devoient regner en ce pays; ſi on les demande, s'ils voudroient obeir à des baſtards, ils diront que non, or les enfans nés en inceſte ſont plus à rejetter que de baſtards, en ſomme, combien que je n'ignore pas ce que les Docteurs en ont diſputé, dont la pluſpart ont eté ſcavants, mais aucuns d'entre eux peu exercités aulx circonſtances particulières en quelle giſt, comme dit *Cicéron*, la prudence, toutesfois je me remets en ce qu'en dict *Calvin* ſur le 3e verſet du 7e de Deuteronome, il eſt vray qu'il remontre bien les inconveniens qui en peuvent venir, mais auſſi il touche la reigle qu'on doigt tenir, aſſavoir que de *gaieté de cœur nous ne faſſions point telles alliances, mais quand*

nous

nous ſommes contraints & quand la contrainte y eſt, que nous ne facions contract qui oblige noſtre liberté de Religion. Ainſi ſi nous ſommes contraints ou non, on le pourra cognoitre par l'advis des Provinces; car s'il y a aultre moien, je n'en ſuis d'advis; mais ſi les Provinces déclarent, qu'elles ne ſe peuvent défendre, il ne faut pas attendre un Prophète, *car je prendrai l'advis commun pour la volonté de Dieu*, & non pas le jugement des aultres, qui ne voient pas & ne peuvent voir le dedans des affaires. Si donc nous ſommes conſtraints il reſte de faire tellement noſtre marché, que ne mettions en danger noſtre liberté, mais au contraire que nous l'advancions le plus qu'il nous ſera poſſible, & d'autant, Monſeigneur, que Dieu a choiſi V. Ex. pour ce faire, & qu'il y aura toujours aſſez de gens qui eſſayeront de diminuer ou aneantir la vraye Religion, je ſupplie très humblement V. Ex. ne trouver mauvais, ſi je l'exhorte à rendre le parti de la Religion le plus advancé que faire ſe pourra & principalement en cette conjoncture. Dieu y ſera glorifié qui le remunera, l'Idolatrie en ſera plus toſt abbatue, & mesmes V. Ex. en aura ſelon le monde plus de ſupport. Ces choſes ont eſté conſiderées par les gens de bien anciennement, c'eſt pourquoy Abraham a eſte conféderé avec les quatre Roys desquels mesmes eſtoict celui de Sodome, ſous lequel demeuroit Loth, ce qui le dit exprès par ce que *Martyr* (1) ſe trouvant empeſché

(1) *Petrus Martyr*, een vermaard Godgeleerde, wiens levensbeſchryving door *Joſias Simler* opgeſteld en te Zurich in 1563 uitgegeeven, door Profeſſor *Gerdes* geplaatſt is

peſché de reſpondre, couppe le filet qu'il ne peut desnouer, & dict qu'il nie que ces Rois aient eſté contraires à la Religion, qui eſt une eſchappatoire, car au contraire Sodome peu après fut conſumée par feu, pour ſes meſchancetez, & eſt dict que Loth habitoit avecq de meſchants, & en Eſechiel, qu'elle a fait abomination qui eſt ſelon la phraſe des Prophètes faire idolatrie. Car je crois que Abraham n'avoit pas ſeulement alliance avecq le Roy ains auſſi avecq le Peuple comme de faict après la victoire, il rendit la dépouille à tous les habitans, & par après, Abraham eſtant venu à Gerar traitta alliance avecq ſerment avecq Abimelich Roy & avecq Pichot, venant de ſon armée. Depuis Iſaacq fiſt encores alliance avecq vng aultre Abimelech heritier du ſusdict, or cet Abimelech eſtoit Philiſtin. Ainſi fiſt encores depuis Jacob avec Laban, & ſi on dit qu'ils eſtoient parens, je l'accorde, mais Laban avoit des Idoles, comme l'Hiſtoire l'enſeigne, le meme Jacob ne fiſt difficulté, & toute ſa maiſon, de ſe mettre en ſubjection de Pharaon, eſtant contraint par famine, & ſi nous venons à l'Hiſtoire, Moïſe a gardé alliance à Moab & Ammon, ſi on reſpond qu'ils etoient de la race de Loth, ce n'eſt pas aſſez, car ils ne ſervoient pas à Dieu purement & avoient de meslange en leur Religion, comme ont aujourdhuy les Papiſtes qui ne ſont pas du tout infidèles, comme eſtoit Abimelech: cet depuis nous voions que David & Salomon ont eu amitié avec Biram & aultres, ce qui ne c'eſt fait ſans contract & alliances

is in het *Scrinium Antiq. T.* 3. *parte* 1, hy hadt onder andere, ook een verklaaring geſchreeven over het eerſte boek van Moſes, waar op waarſchynlyk in deeze plaats gezien wordt.

ces. Il y a eu depuis des Roys condamnez pour avoir alliance avec des infideles ou heretiques, auſſi il y en a eu de condamnez pour avoir mis leur confiance aux Medecins, il ne s'enſuit pas que l'uſage de la Médécine ſoit defendu, mais qui plus eſt, nous voions Jeremie en peine, ayant à diſputer contre de faux Prophètes, luy voulant qu'on tractaſt avecq les Chaldeens voire avecq Nebucadnezar, il eſt condamné par les Docteurs comme un Hérétique, & toutefois il avoit le droit, encores que non ſeulement il voulût qu'on traitaſt, mais qu'on s'y aſſujettiſt; on reſpondra, qu'il avoict révélation, je l'accorde, mais toutefois ceçi demeure vrai, qu'il n'eſt pas doncq du tout défendu à traitter, & quant à moy, je puis bien aſſeurer que voir une Reſolution des Provinces, & de celuy qui jusques à préſent les a gouvernez qu'il n'y a autre moyen, & que cela approche bien preſt de la Révélation, puis que Dieu aujourd'huy ne donne autre moien de cognoitre ſa volonté: ceulx qui ne voulurent croire Jeremie, allerent en Egypte, & s'en trouverent mal, les autres qui fuirent en Babilone, eurent quelque perſécution, mais enfin ſous Cyrus & Artaxerces ils revindrent en leur Païs, ils redreſſerent leur Temple & le ſervice de Dieu, & gardérent inviolablement leurs promeſſes avec les Perſes. Les Perſes ayant perdu quelques Batailles, & n'eſtants encores defait du tout, Alexander venoit pour deſtruire les Juifs, le ſouverain Sacrificateur reveſtu à la pontificale avecq ſa ſuite ſe vient rendre à Alexander, le quel le prend & tout le Peuple en ſa protection, & tant s'en faut qu'aucuns ont blasmé ce faict, au contraire tous tiennent

cette déliverance comme un miracle, eſtant apparu la nuit précédente en viſion à Alexander un homme ſemblable au Sacrificateur, qui toucha de révérance Alexander; depuis les Juifs ſe ſont tenus coyz, gardants leurs promeſſes ſoub l'Empire des Grecqs jusques à ce que Antiochus perſécuta L'Egliſe, lors les Machabéens prindrent les armes, mais la fin fiſt qu'encores ils traitterent d'alliance avecq les ſucceſſeurs d'Antiochus, & perſonne n'a jamais repris cela, aulcuns les reprennent de ce qu'ils firent alliance avecq les Romains, & pour toute raiſon alleguent qui leur en print mal, mais ie croi que jamais les Romains n'euſſent ecrit de ceſte facon; depuis L'Empire des ſucceſſeurs d'Alexandre furent deffaicts par les Romains, les Juifs ſe ſont tenu coyz ſous les Romains, & quand il y a eu de ces Zélateurs, qui ont maintenu qu'il ne falloit eſtre ſubjectz aux Romains, ils ſe ſont perdu, & en la fin toute la Republique, tellement que notre Sauveur dict bien ſagement rendez à Cézar ce qui eſt à Cézar: ſi nous venons maintenant aux Chreſtiens, il y faudroit, Monſeigneur, un long temps pour monſtrer les alliances de Conſtantin, ſes enfans, Theodoze, Martian, Juſtinian & aultres avecq Paiens & Hérétiques, pareillement des Roys de France, j'entens des prémiers, des Lombardts & aultres qui ont maintenu les prémiers la Religion; mais en noſtre temps; perſonne n'accuſe les Escoſſois, qui gardent leur alliance de 800 ans avecq les Rois de France, & toutefois ils ont receu la Religion: les Anglois avecq la Maiſon de Bourgoigne, L'Empire avecq la France: & les Suiſſes les uns avecq les aultres & avecq la France

&

& la maiſon d'Autriche, or quant à l'Allemagne, où la plus part des disputateurs ont été nourris, à ſçavoir dedans une escole, les Princes Proteſtants avecq les Papiſtes, le feu Electeur de haute memoire qui eſtoit de mesme Confeſſion, avecq tous les Princes & à preſent le Ducq Caſemier, voire qui a ſoubſigné avecq ſon frère, & laiſſé introduire aultre Religion à Heydelberg, & luy mesmes a eſte voulu compris es traittez de France, entre les confédérez du Roy de France: c'eſt donc pour monſtrer ſuffiſament qu'il n'eſt pas défendu ſimplement quand on ne s'en peult paſſer, & pleut à Dieu, qu'on le peult faire, *mais quil fault ſeulement pouvoir tant que l'entendement humain le peult permettre.* Je ſupplie très humblement V. Exc. de prendre ce petit discours faict ceſt après diner à la haſte, comme V. Exc. l'a commandé de bonne part, le ſubjet mérite un plus ample discours, pour le poids d'icelui & mon debvoir ne permetteroit d'envoier un eſcrit ſi mal pollit à V. Exc. ſans ſon commandement, & le temps qui preſſe. Je ſupplie très humblement V. Exc. de le garder pour me ſervir de memoire, & auſſi à raiſon, que ceſte matière eſt diſputable pour l'acquit de mon honneur envers pluſieurs, que j'ai par trop experimenté l'y vouloir intereſſer. Je ne doutte que Monſeigneur de Saint Allegonde n'eſcrive de même argument à V. Exc. tellement qu'il n'euſt eſté grand beſoin, que j'euſſe importuné V. Exc., ſi non qu'il luy a pleu me le commander.

Monſieur de la Noue ſortit avant hier de Gand à portes fermantes par la porte de Brucxelles avec 300 chevaux & 17 enſeignes de gens de pied. Nous l'avons prié de venir

en ceſte Ville, ou il a affaire, & principalement pour la querelle des Anglois & des François qui s'allume de plus en plus.

Les nouvelles de Portugal ſont, qu'il n'y a encores rien de réſolu, & s'aſſemble quelques forces en Portugal. Le Roy de Caſtille eſt en perſonne au Val d'Alloup avecq 7000 hommes ordinairement. Monſieur (1) Davidſon m'a mandé par homme bien aſſeuré, qu'on faict de très mauvaiſes offices à V. Exc. ce que Milord de l'Eſtre m'en a aſſeuré.

Quand à ce qu'il plait à V. Exc. mander à Monſieur de St. Aldegonde & à moi que l'Empire prendra ce Païs en protection avecq un *interim* & mandement au Roy de retirer les forces, de quoi le Peuple ne ſe contente beaucoup, toutesfois me ſemble que la longeur des Reſolutions ne nous peult beaucoup proffiter en toutes ſortes. Je prie Dieu

Monſeigneur, qu'il lui plaiſe donner à V. Exc. très heureuſe & longue vie. En Anvers ce 17e Mars 1580.

De votre Exc.

Très humble & très obeiſſant ſerviteur

Villiers (2).

Naar een oud ſtuk ter Rekenkamer van Zeeland, 't welk men voor een origineel gehouden hadt, maar uit de handteekening en verſcheiden ſchryffouten blykt een copie te zyn.

(1) *Davidſon* was afgezant van Koningin Eliſabeth van Engeland by de Algemeene Staaten.

(2) *Pierre l'Oiſeleur, Heer van Villiers en Weſthoven*, het laat-

laatſte zynde een oud en beroemd lufthuis in Walcheren, daar hy veeltyds zyn verblyf hieldt, en ook geſtorven is in het jaar 1583. hy was geboren te Ryſſel, uit een aanzienlyk geſlagt, een vriend en vertrouweling des Prinſen van Orange, die hem in veele gewigtige zaaken, zoo van Godsdienſt als van Staat, gebruikte, gelyk hy ook voor den opſteller gehouden wordt van de Apologie van den Prins tegen den ban des Konings van Spanje. Meerder byzonderheden van zyn leeven kan men vinden by *Gerdes ſcrinium antiquarium T. 4. parte 1. pag. 391.*

XLIII.

Brief van de Gecommitteerde Raaden van Zeeland, aan Prins Willem I. van Oranje, houdende hun advys nopens de wederlegging van het Placaat van proſcriptie, door den Koning van Spanje, tegen gemelden Prins uitgevaardigd (1).

25 September 1580.

Doorluchtige, Hooch geboren Vorſt, Genadige Heere!

Alzoe die looze ende quade practycken des Vyants nergens el toe en tenderen (naerdyen hy ons in onſe eendrachticheyt nyet magtich

(1) Uit de punten van Beſchryving, door de Gecommitteerde Raaden van Zeeland, in het laatſt van September 1580, aan de Leden van Staat afgezonden, blykt het, dat de Prins, kort te vooren te Vliſſingen zynde, uit zekere onderſchepte brieven van den Cardinaal van Granvelle, was gewaar geworden, dat men bezig was met den ban tegen hem uit te vaardigen: naderhand hadt hy een affchrift van dien ban aan de Gecommitteerde Raaden gezonden, en hun advys begeert, het welk vervat is in het ſtuk alhier uitgegeeven; de Staaten van Zeeland beſloten daar op den 12 October, „ dat deeze „ proſcriptie *Staatswyze* moeſt beantwoord worden, voor„ naamelyk in de punten raakende de Generaliteit, ook „ die, welke tot onſchuld van zyne Excellentie dienen „ beweezen te worden, om daar mede te weeren alle „ vodryonnis tot veroordeeling van de Gemeene Zaak,

„ aan

tſch en is) dan om ons te ſcheuren by alle diſſidentien ende misverſtandt, overmits hem, God betert, 't zelve welgevallen is, dat deur misleydinge van eenige, onder pretext van de Religie, eenige Provincien van de Generaliteyt zyn afgeweken, ſoo en ceſſeert hy nyet, om by alle ſubtyle vonden, die reſterende Provincien van elckanderen te ſcheyden, om alſoe van d'een vóór, en d'ander naer, meeſter te werden. Ende want hem 't zelve qualyck mogelick is, ten zy, dat men die benemen alle

„ aan allen en een ygelyk, ook Vórſten en Potentaaten". Ter Generaliteit ſcheen men dit ſtuk met minder hartelykheids te behandelen; want den 13 December, deed de Prins een voorſtel, om zyne Verantwoording te laaten drukken, en men verſchoof de Raadpleeging tot den volgenden dag, wanneer de Raadsheeren van de Warck, Somere, van der Myle, en van Dienen werden verzogt, de apoſtille op het verzoek van den Prins te ontwerpen; welke apoſtille den 17 December is vaſtgeſteld, in de Reſolutien der Vergadering in het Franſch, maar overeenkomende met het Nederduitſch, uitgegeeven by Bor XVI B. *bl.* 251 [17] en den 16 dier maand verklaarden de Afgevaardigden van Gelderland en Utrecht, niet gelaſt te zyn om deeze apoſtille goed te keuren, als zynde die zaak onder hunne Volmagt niet begreepen. Hooft verhaalt *Nederl. Hiſt.* 17 *B.*, dat de Prins den Staaten Generaal verzogt heeft, „ dat zyne Verdediging van hunnen wege mogt „ uitgegeeven worden, maar dat men 'er zwaarigheid „ in vondt, vermits ſommigen zig ſtooteden aan de „ ſchorheid der uitdruckingen, en ook zeiden, geene „ byzondere zekerheid te hebben van de ſchandelyk„ heden, waar mede het Huis van Oóſtenryk bevlekt „ werdt": ſchoon dit niet gevonden wordt in de Reſolutien der Staaten Generaal, ſchynt 'er egter iets dergelyks gebeurd te zyn, ten minſten blykt het uit de Notulen van den 14 December, dat men over de Propoſitie van den Prins *genegotieerd* heeft, waar op gevolgd is de apoſtille boven gemeld.

le conduicte van Regieringe, en ordre in hunne ſaecken, om die authoriteyt van de zelve Regieringe ende ordre, ſoo cleyn en ſober als die noch is, (d'welck God geclaecht moet zyn) geheel te renverſeren: ſoo bevinden wy, by die Proſcriptie ons by Uwer Vorſtelicke Genade overgeſonden, dat hy daerom hem vat directelick aen Uwer Vorſtelicke Genade's perſoon, die ſelve onder veel andere calumnieuſe en injurieuſe leugenen, ſoeckende odieux te maecken ende te crencken, oock dopr valſche aenticht van mishandelinge van gelde, om ons gepriveert hebbende van een vertroude Hooft ende Conducteur, eer onſe ſaecken eenigen ſtandt genomen mogen hebben ter voorſz. Regieringe, 't zy by oprechtinge van een gemeyn vaſt Collegie, onder goede Politie, oft by de acceptatie van den Hertoge van Alençon, oft andersſins, ons alſoe gans ende gaer te confunderen ende te turberen: Om 't welcke te beletten, alſoe ons dunct geheel prejudiciabel der gemeyne ſaecke ende querele te wezen, dieſelve als met een voorvonniſe te laten condemneren ende bannen, op Uwer Vorſtelicke Genade's perſoon, en dat wy bemercken vuytter intentie der voorſz. Proſcriptie, dat die indirectelick is ſtreckende tegen alle goede Voorſtanders des Vaderlandts, die oock in 't minſte hun zullen hebben onderwonden, van wat Religie die doch dan zyn zullen, ende oock principalick tegen die ghene die van ander Religie zyn dan van de Roomſche Kercke, weſende ons meer dan kennelyck die onſchult van Uwe Vorſtelicke Genade, zunderlinge oock in de handelinge van den gelde. Om die eere van den dienſt Godes (daer wy

boven

boven al naer behooren te trachten, vooren te ſtaen, mitsgaders tot conſervatie van de Liberteyt des Vaderlants, ter beſchermenisſe van ons, onſe vrouwen, kinderen ende goeden, ende in ſumma ter behoudenisſe van 't voordeel d'welck wy hebben, naeſt Godt, van Uwer Vorſtelicke Genade's perſoon (wyen God wil lang voorſpoedich ende geſont geſpaeren) ſoo dunct ons, onder correctie, alleenlyck by forme van advys, aengeſien die onnooſelheyt en goet fondament van onſer aller ſaecke tot onſer aller ontſchuldinge, dat die voorſz. Proſcriptie behoort oock gejuſtificeert ende beantwoort te worden *Staetsgewyze*, ten welcken fyne wy daer op beſchryvinghe gedaen hebben, tegen den IXen Octobris naeſt commende, mitsgaders om die wachte van Uwe Vorſtelicke Genade, zoe te voet als te peerde, te verſtercken en wel te doen betaelen. Van de Reſolutie die alhier daer op vallen zal, en zullen nyet naerlaeten Uwe Vorſtelicke Genade ierſtsdaechs te veradverteren. Ende alzoe wy duchten, dat Uwe Vorſtelicke Genade, naer die ſwackheyt van den menſche, eenige aenvechtinge heeft in deſe adverſiteyt, daer deur de geſontheyt des lichaems ſoude mogen worden verhindert, en connen nyet naerlaeten, nae onſe ſchuldige plicht, dieſelve zeer ootmoedelyck te bidden, vuytter herten te willen ſtellen alle zwaricheyt deſen aengaende, ſich betrouwende alleenlick op den Almogenden, als getrooſt wezende op de onſchult, die ons en allen verſtandigen genoech bekent is, nemende eenen ſpiegel aen David ende andere Godtvruchtige mannen, die, met patientie ende met zuivere conſcientie, allen tegenſpoet

en machinatien van den Vyandt te boven zyn gecommen, door die gratie van den Heere der Heeren, die der Coningen ende Princen herten ende wille in Zyne handt heeft, ende regiert naer Zyne beliefte. Hier mede

Doorluchtige, Hoochgeboren Vorſt, Genadige Heere &c. vuyt Middelburch den xxven September 1580. *Raeden.*

Regiſter C. ter Staaten Griffie van Zeeland, Folio 342.

XLIV.

Propositie van Prins Willem van Orange aan de Generaale Staaten, te Delft vergaderd (1), dienende om de Provintien, in de Unie van de Generaliteit staande, aan te maanen, tot het herstellen der ingeslopen abuisen in de Regeeringe.

1580. 13 *December.*

Myne Heeren! alzoo wy lancx zoe meer speuren, ende tot onsen grooten leetwesen metterdaet bevinden, dat, by gebreecke van

(1) De aanleiding tot deeze groote Vergadering van alle de Nederlandsche Provintien in de generaale Unie staande, beschryft de naauwkeurige Bor. XV B. *bl.* 221 [225] „ terwyl de Prins van Parma den Staaten over al „ werk verschafte, was by hen ook groot gebrek aan „ gelde, groote onordening in de Regeering, en groot „ mistrouwen van de Provintien onderling: de Prins „ van Oranje in tegendeel was bezorgd, om de Provintien „ in eendragt te houden, en te beschermen; maar het was „ hem zeer verdrietig, dat van alle de beraatslaagingen zoo „ weinig uitgeregt werdt: de Gedeputeerde van de na„ der Vereenigde Provintien waren ook byna in bedenkinge gekomen, dat te Antwerpen (daar de Algemeene Staaten vergaderden) eenige geesten waren, die al „ 't gene by hen gedaan en gesloten werdt, opzettelyk „ *studio contradicentiæ* zogten om verre te smyten en „ alle goede Resolutien te veragteren; laatende hen „ dunken, dat niemand wys was, dan zy alleen — — „ waer door de zaaken in zulk verloop gekomen waren, dat het niet mogelyk was dezelve, zonder an„ dere

van zeeckere vaſte Reſolutie ende goede ordre, onſe zaecken daegelycx in meerder verloop comen,

„ dere orde, ſtaande te houden, byzonder alzoo de „ Gemeente alom zeer begon te murmureeren, en zelfs „ ſcheenen de zaaken by der hand te willen neemen, „ daar uit niet dan confuſie kon ontſtaan — — — de „ Prins van Oranje. vreezende, dat uit dit wantrouwen „ verdere oneenigheid mogte ontſtaan, hadt raadzaam „ gevonden een generaale byeenkomſt der Provintien, „ door de Staaten Generaal, te doen beſchryven, te„gen den 1 November 1580, in den Hage, welke „ Vergadering die van Holland verſtonden, voor dien „ tyd bekwaamer en met meerder verzekerdheid, te „ mogen gehouden worden te Delf". Het oogmerk van den Prins was, eene Vergadering van de Provintien by één te hebben, daar de Afgevaardigden met volkomen Volmagt zouden voorzien zyn, om de groote zaaken, die daar zouden voorgeſteld worden, zonder naderen laſt of ruggeſpraak, te helpen regelen; ten dien einde werdt by de panten van Beſchryving aan de Provintien toegezonden een affchrift van de Volmagt door de vier Leden van Vlaanderen gegeeven den 26 September van dat jaar, aan hunne Afgevaardigden op de Vergadering te Antwerpen, houdende laſt, *om met de andere Staaten, met der daad en aanſtonds, te nemen en beſluiten een goede, vaſte Reſolutie — — — zonder dat van noode zy, daarom anderen laſt van hunne Principaalen te verwagten.*

Uit de Reſolutien der Algemeene Staaten, en van deeze plegtige Vergaderinge, in Zeeland voor handen, blykt het, dat de Prins den 24 October affcheid nam van de Vergadering te Antwerpen, om naar Holland te vertrekken, dat egter de byeenkomſt maar begonnen is den 28 November, met de Afgevaardigden van Vlaanderen, Holland, Zeeland en Mechelen: den 9 December kwamen die van Braband, en den 13 December werden de raadpleegingen aangevangen, met het doen van het Voorſtel, 't welk wy, alhier en in het volgend ſtuk, uitgeeven. Die in de geſchiedenis van dien tyd ervaaren zyn, kunnen, uit vergelyking van deeze punten met de beſluiten daar op genomen, opmaaken, in hoe verre aan het oogmerk voldaan zy: de Vergadering ſcheidde op reçes den 30 January 1581, zy kwam weder by

één

men, zynde te beduchten, even verre promptelycken daer inne nyet en worde voorſien, dat de desordren zulcx die overhandt ſullen nemen, dat wy ons ten leſten, tot des geheele Lants en onſer aller grondlycken verderff ende onderganck, buyten alle hope van remedie ſullen vinden. Van onſen wegen verhopen wy vaſtelycken, zoe voor Godt Almachtich als voor Ulieden, myne Heeren, voldaen, ende ons met allen vlyt, ernſt ende trouwe gequeten te hebben, in alle 't gene onſen laſt ende bevele eenichſins heeft mogen aengaen, hebbende Ulieden, niet alleene vrymoedelycken ontdeckt ende te kennen gegeven, de inconveniënten ende periculen, die ontwyffelyck apparent waren te ryſen, maer oock verclaert die remedien, die wy tot redreſſemente van des gemeyne Lants ſaecken, nut, oorboor ende noodich bevonden; maer nochtans al 't zelve tot noch toe nyet gevordert hebbende, ende wy, des nyettemin, nyet willende onderwege laeten van 't ghene wy eenichſins achten, dat ſoude mogen dienen totter gemeyne ſaecke; ſoe en hebben wy, om in alles ons devuoir ende offitie te voldoen, voer het vuyterſte remedie, egeen beter oft bequaemer middel oft wech connen gevinden, dan alhier een generale ende ſolemnele Vergaderinge van allen den Provincien in de Unie van de Generaliteyt ſtaende, te laeten houden, om alſoe t'ſamen eenen goeden, vaſten, zeeckeren voet ende reſolutie in des gemeyne Lants zaecken, tot re-

dies-

één te Amſterdam den 9 Mey, daar zy afliep den 2 Auguſtus van dat zelve jaar.

dreſſemente, vorderinge ende welvaeren van dezelve te nemen, Ulieden daeromme zeer vrientlycken biddende, de zaecken deſe reyſe zulcx te behertigen, dat, mit Godes hulpe, een goet geluckigh eynde, door eene zeeckere ende vaſte Reſolutie van deſe Vergaderinge, te verwachten zy; overleggende ter eenre, hoe grootelycken wy gehouden ende verbonden zyn aen zoe menich duyſent luyden met eeren, die vaſtelyck op Ulieden ſteunende, allen heur geluck, heyl en welvaren Ulieden in handen hebben geſtelt, ende ten anderen, hoe grooten ſchande ende disreputatie ghylieden door 't geheel Chriſtenryck zoudet behaelen, even verre by gebreke van behoorlycke ordre ende goede Reſolutie, de zaecken in confuſie ende verloop geraecten te vallen; maer alzoo wy ons geheelycken verſeekert houden, dat ghy lieden U eendrachtelycken begeert te gebruycken, ende allen goeden vlyt ende neerſticheyt voor te wenden tot redreſſemente van deſe ſaecken, ende de voorderinge van 't gemeyne welvaeren, en wy begerende, naer de maete der gave, die ons Godt Almachtich heeft verleent, Ulieden daer toe alle goede hulpe ende byſtant te doene, zoe hebben wy zeeckere (1) poincten ende articulen ſchriftelycken laeten ſtellen, die wy Ulieden alhier zyn exhiberende, met ernſtigen verſuecke ſulcx daer op te willen letten, als de gewichticheyt van der ſaecken es vereyſchende, ende dien volgens, zoe als hier boven geſeyt es, alſulcken goeden Reſolutie te nemen, als alle goethertige ende vrome Ingeſetenen deſer Landen van Ulieden zyn ver-

(2) Deeze poincten volgen alhier N°. XLV.

verwachtende. In de margine ſtont: Overgegeven by mynen Genadigen Heere den Prince van Oraengien, aen mynen Heeren den Gedeputeerden der Geunieerde Provintien tot Delft verſamelt den XIIIen Decembris XVc ende tachtentich. Onderſtont: my jegenwoordich. *Geteeckent. J. Houfflin.*

Regiſter D. ter Staaten Griffie van Zeeland.

XLV.

Poincten aan de groote Vergaderinge der Generaale Staaten te Delft, door den Prins van Orange, voorgehouden, in welke verhaald worden de fouten in de Regeeringe begaan, ſedert het aannemen der wapenen tegen Don Johan.

1580. 13 December.

Myne Heeren! ingevalle wy eenichſins twyffelden, dat in deſe treffelycke Vergaderinge yemant waere, nyet volcomelyck geinformeert van den oorſpronck ende oorſaecke deſer jegenwoirdiger Oorloghe, ende waeromme aenvanckelycken die wapenen in handen genomen zyn, wy en zouden nyet onderlaeten, Uwe Edelen daer van zulcx, ende in 't lange, te berechten, dat yderman daer vuyt ſoude cunnen bekennen de rechtveerdicheyt van Ulieder zaecke ende voirnemen, ende hoe 't ſelve gefundeert es, ende hercompt, overmidts 't gewalt te vorens gedaen, even ſoo zeer aen des Gemeen Lants Previlegien ende Gererhticheden, als aen Ulieder perſoonen; maer wy achten zulcx noodeloos te weſen, dewyle de continuatie van d'oorloghe, ende verſcheyden Reſolutien te dien genomen, genoechſaem getuygeniſſe geven van Ulieder gemoet ende geſintheyt. Nu al eeſt ſchoon, dat Uwe Ed. heu-

ren

ten genegentheyt thoonen, om de tegenwoor-
dige Oorloge voorts te voeren, ſoo en es noch-
tans nyet genoech, zulcx met bloote woorden
vuyt te ſpreecken, oft 't ſelve alleenlycken op
't pampier te brengen, maer behooren deſelve
Reſolutien, met alſulcke vrymoedicheyt ende
bequame middelen, ter executie geſtelt te wor-
den, dat men de vruchten derſelver des te ge-
vueghelycker hadde te verwachten. Wy zien
ende ſpeuren daegelycx, hoe dat onſe Vianden,
beneffens de Reſolutien ende raedtſlagen by
hen genomen, oock met macht ende gewelt
van wapenen, hen by tyde verſien, ende al-
ſoe heure Reſolutien metter daet te werk zyn
leggende, waer by oock tot noch toe gebeurt
es, dat men van deſer zyde d'Oorloge heeft
moeten vueren, nyet daer ſulcx noodich oft
den Lande oorboirlyck hadde mogen zyn, oft
den dienſt van den Lande zulcx hadde mogen
vereyſchen, maer daer den Vyandt zulcx goet
gedocht ende belieft heeft, commende nu
d'één Quartier, nu d'andere, naer zyn welge-
vallen, beſpringen, ons alſoe voorſchryvende
waer hem beliefde een krych gevuert te heb-
ben, recht oft hy onſe meeſter, ende wy allee-
ne zyne leerkinderen waeren. D'eenige oor-
ſaecke van dit misval es, dat men, onder an-
deren, tot noch toe nyet en heeft gereſolveert
op de middelen, dienende om eenen bequamen
leger te velde te brengen, hoe wel nochtans
de Landen daer by nyet en zyn verſchoont,
maer in meerder ſchulden ende laſten verloo-
pen, dan eenen leger zoude gecoſt hebben t'on-
derhouden, overmidts 't groot getal van crychs-
volck, d'welcke men in verſcheyden Steden en
de Plaetſen heeft moeten leggen, nyet ſonder

groote bezwaeringe van den goeden Borgeren ende Inwoonderen derzelver: hier van ſoude deſelve ſoe wel als d'Ingeſetenen ten platten Lande (die nu van vrempden ende vianden onderdruct worden) verlicht zyn, indien men eenmael eenen leger te velde wilde brengen, om den Vyandt in den zynen daer mede te gaen beſoecken.

U Edelen hebben geſien, hoe dat die van Hollandt ende Zeelandt, hebbende nyet veel meer als de twee derdendeel van dezelve Landen onder hen gebiet, nochtans veel, ongelyck veel, grooteren en zwaerderen laſt op den hals hebben gehadt, als Uwe Ed. jegenwoirdelyck al t'ſamen doet, als hebbende moeten wederſtaen eenen Vyant, die doen ter tyt binnen deſe Nederlanden ongelyck machtiger ende geweldiger was, als hy in deſen tyt es; des nochtans nyet tegenſtaende, naardien zy eens vrymoedelycken gereſolveert waeren zyne wreede en tyrannige aenſlaghen te wederſtaen, ſoo hebben zy alzulcken ſwaren laſt, etlycke jaeren, zeer cloeckelyck gedragen, ſonder nochtans, dat men oyt eenighe muyterye van Soldaten, oft clachte van de Burgeren yet importerende heeft geſyen ofte vernoomen. Deſe goede orde ende eendrachticheyt is gegrondeert ende onderhouden geweeſt, door de goede ende eenparige middelen by henluyden opgeſtelt, om te mogen furneren tot de behoefficheden van der Oorloghe, als zyn Fortificatien, voorraet van Proviande ende Munitie, mitsgaders de betalinge van den Crychsvolcke, hebbende daer aene by alle Natien eenen eeuwigen loff ende prys behaelt.

Wy en willen egeerſins twyffelen, dat alle

ſaec-

ſaecken haer de redene onderſocht ende overwegen zynde, oft ghylieden en ſult in deſen met ons over een commen ende belyden, dat het eenich middel ende remedie, om alle ongemack ende ellende te ontcommen, waere geweeſt, eenige heyrcracht ende macht van Volcke te velde te brengen, om daer mede des te gevuechelyker, ende met goede occaſien, den Vyandt aen te grypen, te krencken, ende te beſchadigen, emmers in allen gevalle, alle zyne aenſlagen ende lyſtige practycquen te voorcomen, ende van de zelve bevrydt te ſyn; 't ſelve aengemerct, ende dat den tegenwoordigen tyt ende gelegentheyt van ſaecken geheelycken verheyſcht, met ernſt op alles goede ordre te ſtellen, zoo wordt geheel nodich, dat Uwe Ed. ſoodane Reſolutie nemen, als die van Hollant hier te voren gedaen hebben.

Ende aengeſien, Myne Heeren, dat deſe tegenwoordige Vergaderinge ende bycompſte tot egeenen anderen eynde en geſchiet, dan om alle voorleden ongeregeltheden ende gebreecken te verbeteren, ende alle behoorlycke ordre te ſtellen, ſoo behoort men, ons bedunckens, voor al rypelyck te letten op al 't gene binnen deſen Landen es voorgevallen ende gepaſſeert, ſedert dat de Provincien wederom vereenicht zyn geweeſt, waer by den gront ende rechten oorſpronck van de gebreken bevonden, ende des te gevuechelycker den zelven geremedieert, ende op alles ordre geſtelt zal mogen worden.

Wy en twyffelen geensſins, Uwer Ed. en ſyn genoech indachtich van de Reſolutie hier te voren by Ulieden genomen, tegens wylen Don Jehan, als ghylieden hem verclaerde de openbare Oorloghe, vuyt oorſaecke van de ſecrete

machinatien ende looſe aenſlagen by hem tegen Ulieden genomen, ende in 't werck begoſt te ſtellen, deur expreſen laſt ende bevel van den Coninck van Hiſpanien: insgelycx hoe dat Uwe Ed. ter zelver tyt eenen Raedt van Staten hebt opgerecht, den welcken Uwer Ed. beloefde te hoorſaemen, ende Ulieden naer zynen goeden raedt ende advis te reguleren (hoe wel geſeyt mochte worde, dat eenige daer onder zyn geweeſt, die men ten beſten nyet en behoorde te vertrouwen) maer zoo verre iſt van daer, dat den ſelven Raedt eenige gehoorſaemheyt oft reſpect beweſen oft gedraegen zy, daer by de ſaecken eenpaerlyck tot welvaert van den Lande beleydt ende gevordert hadden mogen worden, dat ter contrarien, ſtracx naer de Reſolutie, een yeder Provintie in 't particulier heeft begoſt te ſtellen een eygen Gouvernement, om alle ſaecken te regieren, naer hen eygen beliefte ende fantaſie, blyvende overzulcx den bovengenoemden Raedt van Staeten alleenelycken verciert met eenen ydelen tytel ende naem van Raedt, ſonder den ſelven eenighe authoriteyt te geven, ofte behoorlycke middelen te ſubminiſtreren, om den Vyandt te doen wederſtaen ende 't hooft te bieden, oft om voorts op alle andere des Gemeen Landts ſaecken te mogen verſien, als tot welvaren ende conſervatie van de ſelve was behoorende. Vuyt deſe is noch een ander faulte geſproten als namentlyck, dat de Gemeene Zaecke nemmermeer behoorlyck verſien en is geweeſt met genoechſaeme middelen van gelde, om daer van, naer den eyſch ende gelegentheyt van voorvallende ſaecken, te disponeren, waer vuyt gevolcht es, dat alſulcken

ken ſchoonen geweldigen leger, als ettelicke maenden naer den nederlaege van Gembloux, tegens den Viandt opgerecht ende te velde gebrocht was, geheel onnut es gebleven, ende wederom ſonder yet daer mede vuyt te rechten, opgebroken ende geſcheurt.

Want de lanckſaemheyt van de betalingen es geweeſt de eerſte ende voornaempſte oorſaecke, dat oock den leger ſoe lanckſaem opgerecht ende by elkanderen gevuecht ende verſamelt es geweeſt, ſulcx dat een deel Crychsvolck van den ſelven leger, voor d'aencompſte van den anderen, alreede eenen tyt lanck te velde geweeſt zynde, onnuttelycken in ſich ſelven es geconſumeert, ende hoe wel den ſelven leger eyntelyck verſamelt was, ſoo es nochtans onmogelyck geweeſt, de ſoldaeten ten behoorlycken tyde te doen monſteren ende voorts marcheren, vuyt dien de Provintien in gebreke waeren ende bleven, te voldoen 't gene zy beloeft hadden, nyettegenſtaende alle vertoogen zoo ſchriftelyck als mondelinge aen henlieden gedaen.

Des nyettemin, naer veel arbeyts, grooten moyten ende geduyrich vervolg, is eyntelycken middel gevonden, om 't Crychsvolck te monſteren, ende den ſelven eene maent beſoldinge aen te tellen; maer zynde onlancx daer nae gevolcht, de tweedracht, ſcheydinge ende desunie van de Provintien, is daer by gebeurt, dat alſulcken heerlycken treffelycken leger, machtich genoech geweeſt zynde om den Vyandt te ſlaen ofte geheel te verjaegen (zoo als Don Johan by zyne eygene brieven, doen ter tyt, aen den Koninck geſchreven, zelffs bekende) nyet en heeft vuytgerecht, overmidts 't Crychs-

volck in ses of zeven maenden tyts, sederd dattet aengenomen was, nyet meer als eene maendt besoldinge, oft een weynich meer, en hadde ontfangen, zynde daer deur genoodsaeckt, naer veel foulen ende overlasten ten Platten Lande gedaen, op te trecken ende van elckanderen te scheyden, jae dat arger, heeft men het meestedeel van den Crychsvolcke gecasseert, ende vuyten Lande laeten vertrecken, ten tyde de Provintien dezelve meest van noode hadden, waer vuyt gevolcht es 't verlies der Stadt van Maestricht, die men by gebreecke van Crychsvolck nyet en heeft connen ontsetten.

Naederhandt zyn by de Provincien veel ende verscheyden dachvaerden ende versamelingen gehouden geweest, welcken nochtans nyet tegenstaende, zoe en heeft men tot noch toe egeen middel konnen gevinden tot redressement van de twee poincten hier boven verhaelt, als namentlyck, de *oprechtinge ende bevestinge van eenen goeden Raedt, met genoechsame volcommen macht ende authoriteyt, ende de middelen van contributien suffisant, om in tyden ende wylen de lasten van der Oorloghe daer mede te vermallen.*

Ende om 't gene voorsz. is in treyn te brengen, is die Unie van Vuytrecht opgerecht, gemaeckt ende bezworen, op hope dat daer by die saecken op een beteren voet gebracht hadden mogen worden, ende voortaen op alles beteren voortganck te verwachten waere geweest, waer inne de Gedeputeerde hen ock zeer loffelyck hebben gequeten; maer also sich eenige swaericheden waeren presenterende, zoo is nederhant by den Generaelen Staeten, tot Antwerpen vergadert geweest zynde, goedt ende

raet-

raetſaem gevonden zeeckere Inſtructie, poincten ende articulen te ontwerpen, ende aen elcke Provintie in 't particulier overgeſonden, om daer op, nae rype deliberatie, elck in den zynen te reſolveren, ende alſoe naederhant in eene Generaele Vergaderinge van allen den Provincien, een zeecker, vaſte, ende eyntelycke Reſolutie daer op te nemen; maer en heeft nochtans 't ſelve middel tot noch toe gheenen voortganck gehadt, dan zyn de Gedeputeerde, naer dien zy den tyt van vyff ofte zes maenden daer op verſameit waeren geweeſt binnen Antwerpen, ende de ſaecken by veel ende verſcheyden communicatien, al in 't lange, hadden gedebatteert, ten leſten ſonder eenige Reſolutie te nemen, van eickanderen geſcheyden.

Ende hoewel den oorſpronck van alſulcken ongeregeltheden ſwaerlycken is te gronden, zoo iſt nochtans, dat vele verſtandige luyden voor geheel zeecker houden, datter noch onwillighe, ende qualyck geaffectionneerde allomme in de Provincien zyn, die met liſtige ende ſchalcke practycken ſoecken alle goede ende vruchtbare raedſlagen en Reſolutien te verhinderen ende omme te ſtooten, waer deur den Landen wel het meeſte quaet ende ongerieff veroorſaeckt wordt: daer beneffens werdt noch een ander gebreck gevonden, nyet veel minder als 't voorgaende, daer ingelycx veel achterdeels en quaets vuyt es ſpruytende, als namentlycken die jalouſien, die dagelicx lancx soe meer onder den Provincien opcomen, nemende een yeder Provincie meerder aenſchou, in 't opineren op hen eygen bate ende voordeel, dan om geſamenderhandt ende eendrachtelyck te advyſeren, ende te beraedtſlagen, 't

gene ſoude mogen dienen tot 't gemeen beſte, om den gemeenen Vyandt te wederſtaen, 't welck es de eenige ende waerachtige oorſaecke, dat men dicmael lange raedtſlaget, maer zeer traech es in 't reſolveren, ofte dat noch arger es, hoewel dat men, naer lancwillige deliberatien, op eenige zaecken heeft gereſolveert, dat nochtans alſulcke Reſolutie noch nyet volbracht, oft ten effecte geſtelt en werdt.

Wy en zullen Uwer Ed. egeen verhael doen van de vertooghen ende remonſtrantien, die wy Ulieden tot meer reyſen gedaen hebben, overmidts wy nyet en twyffelen, deſelve onſe remonſtrantien onder Uwe Ed. zyn beruſtende, ende in Uwe Regiſteren geſchreven, zoo Ghylieden oock ſult geſien hebben de puncten ende articulen voor ettelycke maenden by ons aen de vier Leden gepreſenteert, die wy Ulieden mede binnen Antwerpen hebben gecommuniceert ende naederhant elck in den zynen hebben overgeſonden; maer eyntlick hebben wy Ulieden hertgrontlick te bidden, dat een yegelick, affleggende alle eygene ende particuliere affectien, alleenlick opſicht wilt nemen op 't welvaeren ende proffyt der Generaliteyt, ſtellende in de zelve alſulcken ordre, dat een yeder daer by allen goeden voortganck, met Gods hulpe, in de gemeyne Lantſaecken hebbe te verwachten. Wy en willen egeensſins twyffelen, oft wy en ſullen door de handelinge met den Hertoge van Anjou begonnen, in corten daegen alle goet ſecours, hulpe ende byſtant becomen, des nochtans nyet jegenſtaende, zoe en wordt nyet onraedtſaem middelertyt onſe ſaecken naer vuyterſten vermogen te bevlytigen ende behertigen, om alſoe twee

peſen

peſen op onſe boge te hebben; te meer, aengeſien hoedanigen ſecours wy mochten becommen, eenen yegelycken bekendt es den vuytganck van den Oorloghe altyt onſeker te zyn, waer omme grootelycken te loven ende te pryſen es, dat men in alſulcken grootwichtigen ſaecken, alle goede voorſichticheyt gebruyct, ende goetſtyts zulcx in alles voorſiet, dat men, om eenigen nederlagen, dyer mochte overcommen, nyet geheel onderdruct oft verloren en zy, in alle d'welcke Uwer Ed. met goeden raedt ende rype deliberatie connen verſien. Onſent halven mogen Uwer Ed. verſekert weſen, dat wy nyet anders en begeeren, dan ons geheelycken tot Uwen dienſte ende van den gemeenen Vaderlande, tot allen tyden te laeten gebruycken, ende in den zelven te leven ende te ſterven. In de margine ſtont. Overgegeven by mynen Genadigen Heere, den Prince van Oraengien, mynen Heeren den Gedeputeerden der Geunieerde Provincien tot Delft vergadert, den XIIIen Decembris XVc en tachtentich. Onderſtont. My jegenwoordich. *Geteeckent* *J. Houfflin.*

Regiſter D. ter Staaten Griffie van Zeeland.

XLVI.

Commissie van wegen den Prins van Orange, en de Gedeputeerde der Nader Geunieerde Provintien, op Adriaan van Schaick, *als executeur van de Nadere Unie* (1).

1581. 26 January.

Wilhelm, by der gratien Godtz, Prince van Oraengien &c. Grave van Nassau &c., ende die Gedeputeerden der Naerder Gevnieerde Provincien, als van den Forstendom Gelre &c., doen condt allen ende eenen yegelicken die dese zullen zien ofte verthoont zal worden: Alsoo tot onderhout van de Gemeene Zaecke sustentatie van desen jegenwoordighen oorloghe, mitsgaders omme die lasten ende schulden van dyen te vervallen, die executie ende inninge van alle die, so ordinarismaentelicke als extraordinaris Contributien, daer toe gedestineert, met allen restanten, nootelick metter daet, ende sonder eenich vertreck gevoerdert moeten worden, op dat men, door gebreecke van dien, in gheen grooter verloop,

(1) Deeze Commisie was een gevolg der bekende *Acte van Verband* van den 13 July 1579; doch hoe weinig de Provintien van de Nadere Unie dit middel van bedwang konden, of durfden, gebruiken, is af te neemen uit het *Kort Verhaal hoe de Landraad &c.* uitgegeeven door den Heer Paulus *Verkl. der Unie* 2 D. *bl.* 299.

loop, intereſt ende pericule, ook meerder ende ſwarer inconveniënten en come te geraecken, ende dat dagelyck diverſche Provincien, Steden ofte Quartieren van dien, ook diverſche particuliere Ontfangers in gebreecke blyven, die innegewilligde Contributien, ofte als noch inne te willigen, pracifelick te betaelen, ſtreckende 't ſelve tot groote nadeel en verachteringe van de Gemeyne Zaecke, ende daeromme by ons tytelyck dient daer inne verſien, ende eenen geauthoriſeert, omme die voorsz. Contributien van de onwilligen, by executie, te innen: SOO IST dat wy, omme het goede rapport ons gedaen van den perſoon van *Adriaen van Schayck*, denzelven geordonneert, gecommitteert en geauthoriſeert hebben, gelyck wy denſelven ordonneren, committeren, en authoriſeren by deſen, omme ten verſoucke van den Ontfanger Generael der Naerder Gevnieerde Provincien, hem te vervougen aen de Staten van alle die Naerder Gevnieerde Provincien, haeren Gedeputeerden, oft het onderhout derſelver Provincien hebbende, Quartieren, Steden, Amptluyden ende Leden van dien, in 't particuliere, ook allen particuliere Ontfangers, 't zy van de Convoyen ofte anderszins, ende d'zelve Staten van de Provincien haren Gedeputeerden, Quartieren van dien, Steden ende Amptluyden, te ſommeren ende te bevelen, in ſeeckere corte dagen op te brengen, die reſtanten van de Contributien, 't ſy ordinaris ofte extraordinaris, die by gemeen advyſe van de Provincien innegewillicht zyn, ofte als noch innegewillicht zouden moegen worden, en in cas van dilay, weygeringe ende vertreck, den gepreſigeer-

geerden tyt overſtreecken zynde, procederende by aenholdinge van de Ingeſetenen der onwilliger Provincien, Quartieren, Steden ofte Leden van dien, oock van den particulier Ontfangers, arreſtement van haer goederen roerende en onroerende, vercoopen den meesten daer voeren biedende, ofte met alſulcke middelen, als men den zelven executeur, naer exigentie der zaecken, vorders zal belaſten; welverſtaende, dat alle Provincien, Quartieren, Steden ende Amptluyden zullen mogen volſtaen, midts overleverende die naemen van den onwilligen, in welcken gevalle den voorſz. Executeur jegens den ſelven onwilligen zal moegen procederen by manieren als voeren, ende die penningen van 't ſelve arreſtement procederende aenſtonts den voorſz. Ontfanger Generael overgelevert, ende by hem voorts t'onſer ordonnantie, totte Gemeyne Saecke gekeert ende geëmployeert te worden, ende dit alles tot coſte van de Provincien, Quartieren, Steden, ofte Leeden van dien, oock particulier Ontfangers, die als voeren in gebreecke blyven, die reſtanten van haere Contributie of reeckeningen ten behoorlicken tyde op te brengen, den ſelven *Schayck* vorders auctoriſerende, alle particuliere Ontfangers, des by haer verſocht zynde, te aſſiſteren, omme den genigen, die ſy in haere reeckeninge ſoude moeghen als reſtanten brenghen, aen haeren perſoonen ende goederen te executeren, alles oock tot coſte van den geenigen, die in gebreecke blyven van des te doene, ende omme deſes aenclevens hem vorders te reguleren volgens d'Inſtructien, den ſelven *Adriaen van Schayck* te leveren, geven wy hem vol-

volcomen laſt, auctoriteyt ende bevel; verſoucken daeromme wel ernſtelyck, ordonneren ende bevelen wel expreſelyck, op pene van in onſe (2) genade te comen, ende ſulcx ter gelegender tyt gedachtich te zyn, allen Drosten, Amptluyden, Magiſtraten, Officieren, Juſticieren ende Onderſaten der Naerder Vnie onderhorich, oock allen Overſten, Colonnellen, Ritmeeſteren, Capiteynen, Bevelhebberen, Ruyteren ende Soldaeten, in dienſte van deſelve Provincien zynde, ende allen anderen, dat ſy den voorſz. *Adriaen van Schayck* in 't volbrengen van deſen, ende wes hem vorders, by forme van Inſtructie, en bevel zal moghen gegeven worden, nyet hinderlick en willen ſyn, nemaer d'zelve, des by hem verſocht zynde, alle hulp en asſiſtentie doen, zonder van des te doene eenichſins gebreeckelick te blyven, ende zal den Landen hier aen dienſt, ende ons een welgevalle, geſchieden. Des t'oircondt deſen met onſen zegelen ende name, oock 't cachet van voorſz. Gedeputeerden beveſticht. Gegeven in de Stadt van Delft den XXVIen January 1581.

Regiſter B. ter Staaten Griffie van Zeeland, Folio 163. *verſo.*

(2) *In onze genade komen*, dat is, gelyk men thans ſpreekt, *arbitraire correctie*, een correctie die nooit plaats behoorde te vinden in een Land dat naar Wetten beſtuurd wordt: in de oude Handveſte komt deeze beteekenis van het woord *genade* dikwyls voor, b. v. *zyn goed zal zyn in des Graven genade*, dat is, om 'er mede te handelen naar goeddunken.

XLVII.

XLVII.

Concept van het conſent tot het innen der ingewilligde Contributien over de nader Geunieerde Provintien by wege van exſecutie.

1581. 22 *Juny.*

Wy Gedeputeerden van den Lantſchappen ende Staten van den Forſtendom Gelre, met den Graefſchappe Zutphen, van de Graefſchappen ende Landen van Hollandt, Zeelandt, Vtrecht ende Overyſel, onderlinge vereenicht ende verbonden, ſoo in crachte der generaelder als naerder Vnie binnen Vtrecht opgerecht, doen te weten, allen ende eenen yeghelicken, die deſen ſullen ſien oft hoeren leſen: Alzoo die algemeyne vianden des Vaderlandts die Spaengiaerden ende heure adherenten, nyet aff laten te gebruycken alle wegen van gewelt ende boſe practycken, omme deſe Landen onder haer moetwillige ſlavernye ende tyranniſche Regeringe te brengen, d'welcken allen goeden ende vroemen ten hoochſten ſchuldich ſyn te helpen affkeren ende wederſtaen, met alle middelen die hen Godt daer toe heeft verleent. *Soo eſt*, dat wy begerende te verſien, tot die nootelicke defenſie van het gemeen Vaderlandt, eendrachtelick met onſen vryen wille belyeft, geconſenteert ende innegewillicht hebben, believen, conſenteren ende inwilligen midts deſen, dat wy elck in ons regardt ende qualiteyt voorſz. van nu voortaen,

aen, aen handen van den Ontfanger generael van de Gevnieerde Provincien, die nu is ofte naemaels geſtelt zal worden, furneren ende opbrengen, doen furneren ende opbrengen ſullen, alſulcke penningen, als by gemeen advyſe ende conſent van Ons ofte onſe Gecommitteerden over de voorſz. Gevnieerde Provincien ingewillicht, ende geconſenteert ſullen ſyn, ende dat op de daegen ende termynen als des veraccordeert zal zyn, ende ſoo verre eenige van de voorſz. Provincien, Steden ofte Leden van dien, 't ſy Quartieren, Dorpen, Gemeenten ofte particuliere perſoonen, van hen voorſz. Quote, op ſyn behoorlicke dagen ende termynen op te brengen, in gebreecke blyven zullen, in dyen gevalle d'andere willige Provincien, Steden ofte Leden van dyen, oft anderen, des laſt, actie ende aucthoriſatie van hen hebbende, die penningen die daer ontbreecken zullen, moegen oplichten ofte furneren op alſulck intereſt als ſy die ſullen weten te becomen, ende dat tot laſte van de onwillige Provincien, Steden ofte Leden van dien, die geholden zullen weſen, ſoe wel die principaele ſchult als den intereſſe van dyen, op te leggen ende te betaelen; tot verſeeckerheyt van 't welck wy in de qualité als boven verbonden hebben, ende verbinden midts deſen, Ons, ende alle die Perſoonen, Inwoonderen ende Ingeſetenen van de voorſz. Provincien, ende oock yder Stadt ende Litmaet van dien, en elck in 't byſonder, mitsgaders alle heure goeden, ſoo geeſtelyck als weerlyck, roerende als onroerende, actien ende crediten, waer ende tot wat plaetſen, ende in wat Heeren Landen die gelegen mogen zyn,

en-

ende men die ſal weten te becomen, omme die voorſz. penningen metten intereſſe van dien, ende die coſten, die ter oerſaecke van dien gedaen zullen weſen, met oock die costen, ſchaeden daer inne d'voorſz. Provincien deur gebreck van 't opbrengen der voorſz. penningen ingevallen ſullen moegen ſyn, realycken ende metter daet, ſonder eenich forme van proces daer omme te houden, op ende aen d'voorſz. perſoonen ende goederen verhaelt te worden, by arreſt, ſaiſiſement, becommeringe ofte vercoopinge van haerlieder ende een yeder van de Ingeſetenen ende Inwoonderen van de onwillige Provincien, Steden ofte Leden van dien, perſoonen ende goederen reſpectivelick, ofte oock met inlaghe van Ruyteren ofte Soldaten ofte zulcke andere wegen, als die willighe Provincien, tot prompte reſtitutie van de vuytgeleyde penningen zullen weten te advyſeren, ende te dyen eynde ſubmitteren wy, onſe reſpective Provincien, Steden ende Leden van dyen, midtsgaders die perſoonen ende goederen van de Ingeſetenen ende Inwoonderen derſelver t'ſamentlyck, ende een yeder van dyen int byſonder; ende in 't geheel tot correctie van alle Heeren, Hoven, Rechteren, Wetten ende Gerechten van gants Nederlandt, oock van alle Furſten, Princen, Potentaten, Heeren, Hoven, Rechteren ende Gerechten, conſenterende onwederroepelyck, dat alle d'ſelve, by ofte van wegen der willige Provincien oft haere Gecommitteerden verſocht ſynde, ſullen moegen procederen totte executie van de voorſz. vuytgeleyde penningen, intereſt, coſt ende ſchaeden, daeromme gedaen ende geleden, midts alleen-

lick

lick daertoe hebbende verclaringhe onder de handt van den Griffier ofte Secretaris van 't Collegie van de Gedeputeerden van de voorſz. Gevnieerde Provincien. Ende oft ſoe ware, dat eenige Provincien, Steden ofte Leden van dyen, hen by de voorſz. executie, arreſt, ſaiſiſement, becommeringhe ende vercoopinge van haerlieder perſoonen ofte goederen lieten duncken beſwaert te ſyn, ſoo dat ſy hen daervan ſouden willen doleren, ofte by eenige proviſie van Juſtitie verſien, ſoo en zullen ſy daer toe nyet ontfangen noch in rechte gehoort moeghen worden, ten ſy zyluyden eerſt realycken ende metterdaet de penningen, des queſtie es, genamptiſeert ende opgebrocht ſullen hebben, omme by de willige Provincien, by proviſie, gelicht te worden, onder belofte van die te ſullen reſtitueeren, welverſtaende dat zoo verre d'executie, arreſt, ſaiſiſement, becommeringe ofte vercoopinge op de voorſz. perſoonen ofte haerlieder goederen geſchiede binnen die Gevnieerde Provincien, dat de queſtie daer op vallende ſtaen ſal, by proviſie, tot deciſie van de Heeren Stadthouderen van de Provincien nu ter tyt ſynde, in der forme als van andere differenten, die tuſſchen deſe Provincien ſullen vallen moegen, by de Naerder Vnie geſeyt is, tot welcken eynde Wy bovengenoempde Gedeputeerden aen die voorſz. Heeren Stadthouders de voorſz. zaecke, van als nu, geſubmitteert, ende henluyden, voor ſoe veel des noots ſy, tot d'ſelve ſpecialycken gecommitteert hebben. Ende tot meerder vaſticheyt van deſen, hebben wy vertegen ende te buyten gegaen, vertyen ende gaen te buyten midts deſen, zoo voor Ons als van wegen de voorſz. Staten

ende Landſchappen, die exceptien van diviſie, excuſie ende alle anderen exceptien, gratien, privilegien ende hulp van rechten, dat ons ofte de Ingeſetenen ende d'Inwoonderen van de voorſz. reſpective Provincien, Steden ofte Leden van dien eenichſints ter contrarie van deſen dienlick ſoude moegen wezen, ende ſonderlinghe den rechten, ſeggende generaele renunchiatien gheen plaetſe te hebben, daer en ſy eerſt ſpeciale voorgegaen, ende onder gelycke belofte, verbant, ſubmisſie ende renunchiatie, geloven wy midts deſen, op te brengen ende te doen opbrengen elcke maendt; den tydt van vier maenden aen een geduyrende, als van Junius, Julius, Auguſtus ende September, die ſomme van hondert, zeſen vyftich duyſent ponden, onder alſulcke verdeylinge ofte repartitie, als tot laſte van de voorſz. Lantſchappen reſpective by ſyne Furſtelicke Genade alhier binnen Amſterdam gedaen ende beſlooten es geweeſt, te weeten: voor die van Gelderlandt twintich duyſent ponden, Hollandt dry en tachtich duyſent ponden, Zeelandt zeventhien duyſent, Vtrecht thien duyſent, Vrieslandt twintich duyſent, ende die van Overyſel zes duyſent ponden. Des hebben wy Gecommitteerden van de voorſz. Staten ende Lantſchappen reſpective elcanderen belooft ende verbonden, beloven ende verbinden midts dezen (onvermindert ende blyvende in ſyn volcomen effecte 't geene voorſz. is) binnen den tyt van drye weken ofte een maendt ten langſten, ſouffiſantelick, by (1) pro-

(1) Aan deeze voorwaarde is niet voldaan, om dat het ontwerp van de acte van Verband niet naar den ſmaak

procuratie ofte commisſie te doen blycken, van 't gundt voorſz. es in bevel ofte vermoeghen gehadt te hebben, alſulcx te verhandelen ende te verlyden, ofte ten minſten by onze principaele Staten ende Lantſchappen reſpective te doen aggreëren ende ratificeeren, onder behoorlicke brieven ofte acte in forma. Des ten orconde &c.

Regiſter B. ter Staaten Griffie van Zeeland, Folio 164.

ſmaak der meeſte Provintien was: in de Reſolutie der groote Vergadering der Generaale Staaten, des tyds, te Amſterdam gehouden, vindt men op den 23 July 1581, de advyſen over dit ſtuk: Holland verklaarde, „ een „ Ontvanger Generaal te zullen ſtellen in hunne Pro„ vintie, die onder de decharges van den Ontvanger „ van de Unie, de Garniſoenen aldaar, met de andere „ laſten van het Krygsvolk, zal betaalen, en 't gene dat „ over zal ſchieten, in handen van den voorſz. Ont„ vanger Generaal van de Unie overleveren, op pœne „ van executie van den Treſorier, tot de volle betaa„ linge van hunne Quote, of by gebreke van dien: de „ Provintie Zeeland ſprak op denzelven voet: andere „ Provintien dagten op verſchillende wyze, zoo dat 'er „ niets in die zaak kon beſloten worden". Het gene in het advys van Holland van *overſchieten* gezegd wordt, moet men zoodaanig opvatten, dat in dien tyd de Provintien niet, gelyk nu, een zekere Quote ten honderd in een onbepaalde ſom droegen, maar dat ze yder een bepaalde ſom ten haaren laſte namen, om maandelyks op te brengen; hier uit betaalden zy eerſt het Krygsvolk en andere laſten van den Oorlog, binnen haare eigen Provintien, en het overſchietende werdt in de kas van de Generaliteit gebragt.

* * *

XLVIII.

Uittrekſel uit de Inſtructie aan Richard Barradot gegeeven, door de Heeren Staaten van Holland, van 't geen hy dien van Zeeland moeſt aandienen, raakende het heffen der Generaale Middelen, en het punt van de Opdragt der Hooge Overheid.

1582. 17 *January.*

I. Eerſt zal de voorſz. Gecommitteerde den Staten van Zeelandt voorhouden ende aenbieden de goede meeninge ende affectie van den Staten van Hollandt, omme in alles te ſamen goede vrientſchap, eenicheyt, ende correſpondentie te onderhouden, achtervolgende den Verbonde ende Unie, daer inne d'eenige welvaert, ſterckte ende vaſticheyt derſelver Landen es gelegen.

II. Ende dat ſulcx de Staten van Hollandt zeer geerne ſouden ſien, ende oock ernſtelyck verſoecken, dat alle onverſtant ende disjunctie, die daer jegens ſoude mogen ſyn gevallen, zoo in 't oplichten der Gemeene Middelen, als mede van den Convoyen, ende andersſins, metter daet mogen worden gerepareert ende vereffent, ende alle goede middelen gebruyckt, dat deſelve voorder verhoet mogen worden.

III. Al-

XII. Alſoo mede die van Hollandt ende Zeelandt, als broeders ende ſuſters, ſunderlinge daer op ſtaet te letten, ende daer inne te voorſien, dat tot onderhout van der Oorloge ende omme te vervallen d'oncoſten van dyen, alſulcke middelen geſocht, geheven ende alomme gebruyckt mogen worden, dat de gemeene Geunieerde Provincien, met meerder verſekertheyt, tegens alle anſlagen ende gewelt van den Viandt beſchermt ende bevryt mogen blyven, dan tot noch toe es gedaen, overmits de quade betaelinge, disordre ende verloop van den knechten, deurdyen de Gemeene Middelen tot betaelinge der ſelffder nyet hebben mogen ſtrecken, ende dat oock deſelve met egeene goede opſicht zyn geheven, geinnet ende geëxecuteert, volgende de conſente daer toe gedragen, dat ſulcx die van Zeelandt in goede conſideratie willen ter herte nemen, 't gundt by den Staten Generael es geconcipieert, zoo in 't opheffen van de Impoſten van de wynen, als ſout ende zeepe, daer aff den voornoemden Gecommitteerde 't dubbelt wordt mede gegeven, omme deſelve met die van Zeelandt ernſtelyck te communiceren, ende daer op aen te houden, dat de Gedeputeerde van de Staten van Zeelandt voorn. dies aengaende eerſtdaechs herwerts geſciet mogen worden op de aenſtaende Vergaderinge alhier, met volcommen laſt, omme daer inne vruchtbaerlyck te helpen reſolveren, ten meeſten dienſte van den Lande, mitsgaders oock omme t'ſamen op de lyſten van de Convoien te letten, ten eynde

de deselve in eenige partyen mochte worden geredresseert, verhoocht ofte verandert, dat de gelegentheyt des tyts eenichssins sal moghen lyden, ende dit alles omme te beter te mogen vervallen d'oncosten van der Oorloge, die tegens d'aenstaende tyt apparentelyck veel swaerder ende lastiger vallen zullen, overmits de groote apparaten van den Viandt.

IV. Sal de Gecommitteerde voorn. de Staten van Zeelandt mede voorhouden (1) d'acte van

(1) Het stuk van de *Opdragt der Hooge Overigheid*, aan den Prins van Orange, is door niemand onzer Historieschryvers, met die klaarheid, voorgesteld, als het behoorde; ik heb getragt het zelve eenigzins te ontwikkelen in de *Historie der Satisfactie van Goes*, en ik zal 'er thans alleenlyk byvoegen, dat de waardigheid van Hoofd en Hoogste Overigheid, by de Unie van 1576 tusschen Holland en Zeeland, aan den Prins opgedraagen, bepaald was aan deeze twee voorwaarden, naamelyk, dat dezelve alleen duuren moest zoo lang de Landen in Oorlog waren, en dat ze uit den naam, of, gelyk de Staaten van Holland het uitdrukten by Bor XV B. *bl.* 190 [203], *onder de auctoriteit* des Konings van Spanje, moest geoeffend worden, waarom geduurende dien tyd, de Prins altoos raadzaam oordeelde, zyne Stadhouderlyke waardigheid te behouden, afgezonderd van die van Hoofd en Hoogste Overigheid. Z. *het Vertoog voor dit 2de Deel bl.* VIII., gelyk men ook des Konings naam, in zaaken van Justitie en andere bleef gebruiken, tot dat, na het vrugteloos afloopen der Keulsche Vredehandeling, de Staaten van Holland, in tegenwoordigheid der Zeeuwsche Afgevaardigden, op den 29 Maart 1580, besloten, „dat „men den naam des Konings voortaan zoude agterlaa„ten, en in desselfs plaats gebruiken den naam van „den Prins en der Staaten, *als repræsenteerende de Hoo„ge Overheid*".

Toen de zaak van de afzweering des Konings tot meerder rypheid was gekomen, en de meeste Provintien op het punt stonden, om den Hertog van Anjou tot Heer aan

van der Hooge Overicheyt, ſulcx deſelve by zyne Excellentie ende den Staten van Hol-

aan te neemen, vernieuwden de Staaten van Holland, de Opdragt der Hooge Overigheid aan den Prins, zonder bepaaling van tyd, en met uitſluiting des Konings van Spanje; de acte van deeze Opdragt is van den 5 July 1581, en de eed, zoo door de Staaten, als door den Prins, is gedaan den 24 July 1581, wanneer ook de Koning in Holland is afgezworen, ſchoon het Placaat van de Generaale Staaten tot de afzweering, twee dagen laater gedagteekend zy.

De Prins heeft het onderſcheid tuſſchen deeze opdragten ook juiſt in dien zin begreepen; want zoo lang de Koning nog niet was afgezworen, eigende hy by zig niets toe van derſelfs Domeinen, maar liet dezelve beheeren ten voordeele van het Gemeene Land; maar, na de afzweering, wagtte de Prins alleen tot de uitwisſeling van het Renverſaal tuſſchen hem en den Hertog van Anjou, en toen ſchreef hy aan de Staaten van Holland, den 6 Mey 1582: „ dat de Hertog geen voorneemen hadt, zig de Regeering van Holland en Zeeland „ aan te trekken, maar dezelve aan hem gelaaten hadt, „ volgens de Pacificatie van Gend, zulks hy bedacht was „ in dezelve Regeeringe te continueeren, volgens 't gene de Staaten hem hadden geconfereerd, en dienvolgende ook in alle zaaken zyn naam te doen gebruiken, „ zonderling in 't ſtuk van de Domeinen, om die van de „ Finantie van den Hertog geenen toegang tot dezelve „ Domeinen te geeven, te meer, om dat, hoven de „ Pacificatie van Gend, zyn Hoogheid hem die ook gaarn „ ten goede gelaaten hadt".

Van dien tyd af begon de Prins zig in alles te gedraagen, als bekleedt met het Vorſtelyk gezag over Holland en Zeeland, en men begon in Holland ernſtig te handelen, over de Voorwaarden, waar op de titul van Graaf, èn de Erfelyke Regeering, hem zoude opgedraagen worden; maar Zeeland in de tweede Opdragt der Hooge Overigheid, nooit, Staatswyze, toegeſtemd hebbende, tragtte men, op allerhande wyzen, deeze Provintie daar toe over te haalen, van het welke de Inſtructie, waar op deeze aanteekening gemaakt wordt, onder andere, een blyk uitleevert. De redenen welke

Hollandt in Julio leſtleden reciproquelyck, by eede, es beveſticht, weſende conform 't gundt in April 1576, by die van Hollandt ende Zeelandt, zyn Excellentie es opgedragen, en daeromme verſoecken, dat de Staten van Zeelandt mede daer op van zyn Excellentie den eedt van Hooge Overicheyt ontfangen en prefteren willen, en den eedt daer op allen Officieren in Zeelant mede laeten vernieuwen, achtervolgende 't inhouden van den eedt, ſulcx deſelve in Hollant gedaen, ten eynde eenen eenparigen voet, omme redenen als vooren, daer inne mach worden onderhouden, ende zyn Excellentie te beter contentemente diesaengaende mach worden gegeven, daer toe de voorn. Gecommitteerde 't dubbelt van voorſz. acte van de Hooge Overicheyt ende den eedt wort overgelevert &c.

Op alle 't welcke de voorſz. Gecommitteerde ſal doen zyn Rapport van zyn wedervaren aen den Staten van Hollandt. Gedaen in den Hage den XVIIen January XVc LXXXIIdich. *Onderſtondt.* Ter Ordonnantie van de Staten. By my. *Onderteecknt.* *De Rechtere.*

Regiſter D. ter Staaten Griffie van Zeeland Folio 140 *verſo.*

men in Zeeland hadt, zyn te zien in de *Hiſtorie van de Satisfactie bl.* 238 *en volgg.* en *Bundel I D. bl.* 145.

XLIX.

Requeſte der gevlugte Scheepenen van het Vrye, uit Brugge, aan Prins Maurits en den Raad van Staaten gepreſenteerd, om gehandhaafd te worden in hunne Jurisdictie.

1584.

Verthoghen met reverentie Burchmeeſters ende Schepenen 's Lants van den Vryen, jegenwoordig gevlucht vuyt Brugghe, in ghetaele van XIV, hoe dat, tot haerlieder groot leetweſen, die van Brugge ettelicke maenden gheleden belieft heeft, jegens het Verbont, 't welck zy hadden met d'ander Naerder Geunieerde Provintien, aen te gaen een particuliere reconciliatie met den Prince van Parma, als Stadthouder van den Konynk van Spaengien, daer toe ook verleydende eenige Schepenen desſelfs Lant, die eensdeels niet wilden, anderen deur disſimulatie haerlieder zoo verde vergeten hebben, als hen te laeten comprehenderen in dezelve reconciliatie, niet tegenſtaende d'abſentie van 't meerendeel van denzelven Collegie, die 't zelve geenſints goedtvindende, hebben moeten, by bedwanck, verlaeten haerlieder oude domicilie, anders waeren gheſchapen, om ghevanghen, ende gheranſoeneert te weſen, ſoo ghebleken is, by eenighe aldaer een weinich langer ghebleven, zulcx dat dezelve re-

conciliatie onder die van den Vryen, geheel illegitime ende jegens alle forme van procederen, gheſchiet is, weſende ghedaen by min dan het derde part van de Schepenen des voorſ. Lants, en dat zal blycken, dat meeſt alle hunne Ghemeenten conſiſteerende in drye Leden, te weten Edele, Notable, ende Hooftmannen (1), gewacht waeren in Zeeland, alwaer zy noch den meerderen deel zyn, oock in Sluys ende Ooſtende, op dezelve reconciliatie, zulcx dat die nul en van onwaerden zal moeten (onder correctie van uwe Ed. Mog.) worden verclaert, en de Schepenen, weſende Erfſchepenen, ende in meerderen ghetaele herwaerts overe, gheſtelt in heurlieder oude vryheyt, authoriteyt ende preëminentie.

Biddende daeromme VEd., dat dezelve believe, vuyt redenen voorſeyt, die van den Vryen voorſ. t'authoriſeren, omme tot zulcker plaetſen als zylieden zullen vinden bequame, tot gherieve van hunne ſuppoſten, als van Sluys ofte Ooſtende, te moghen houden haer lieder Lichaem van Wette, en aldaer ééns te maenden ofte t'alle zes weeken, meer oft min, te moghen bannen heurlieder vierſchaere ende Recht ende Juſtitie doen, die 't zelve aen haerlieder verſoucken zullen, ende voorts haerlieder te continuëren, weſende een vierde Lit van Vlaenderen, in alſulcke oude Privilegien, als zy ghehad hebben voor den tyd van dezelve reconciliatie, te meer dat men bevinden zal, dat dezelve van den Vryen van oudts Privilegie

(1) Mogelyk *gevlucht* in plaats van *gewacht*, deeze zin is niet zeer klaar.

vilegie hebben, van heurlieder Lichaem van Wette te mogen transporteren tot zulcken Plaetse als 't gherieffelickſte wert, omme de ghemeenen ſuppooſten oock bevindt men, dat hier voortyts 't zelve Collegie ghedeelt gheweeſt is, in drye, ende op drye geweſten van Landen haerlieder Vierſchaere ghebannen, ende dat zy t'allen tyden ende wylen mogen Weth, Recht ende Juſtitie doen, zoo wanneer zy in ghetalle van zeven off vyff Schepenen zyn, ſonder te bedwinghen eenighe andere, die het zoo niet ghelegen en waere, ofte die niet en begeerden te commen. Ende ſult wel doen, &c.

Appoſtille (2).

Syne Excellentie en de Raadt van Staten accorderen en authoriſeren de Remonſtranten opene

(2) Tot opheldering van dit Stuk dient men zig te herinneren, dat het Land van den Vryen den 26 November 1579, door den Penſionaris Mr. *Iſebrand Pruyn*; daar toe gelaſt zynde den 17 October, het Verbond van de Unie hadt doen aanneemen, en dat de onderteekening daar van geſchiedt is te Utrecht den 1 February 1580, ten zelven dage met de Stad Brugge; ſedert welken tyd men het geheel Geweſt van Vlaanderen, als een Lid van het Bondgenootſchap, moet aanmerken; tot dat in 1583, de Stad Yperen den Vyand in handen viel, Gend in 1584 zig verzoende met Parma, en in het zelve jaar, de Stad Brugge met het Land van den Vryen ook het Verbond verliet.

De Apoſtille onder dit requeſt der gevlugte Schepenen ſtaande, komt zaakelyk over één, met de Reſolutie gedrukt in het *Groot Plac. Boek* II D. *bl.* 3190; maar het requeſt zelve is, zoo veel ik weet, nergens uitgegeven,

opene brieven, om te moghen binnen der Stede Sluys ofte Oostende te houden het Collegie

ven, en ook niet te vinden onder de Archiven van het Collegie van den Vrye te Sluis in Vlaanderen: ik heb het zelve bekomen van den Heer WILLEM EMMERINS, Schepen van het Collegie, benevens eenige zeer juiste aanmerkingen, van welke ik, met dankzegging, alhier gebruik zal maaken.

De Heer PAULUS *Verklaaring van de Unie* III D. *bl.* 298 is van oordeel, dat uit hoofde van het Placaat der Staaten Generaal, van 4 Juny 1584, waar by de Stad Brugge en het Vrye voor Vyanden van den Staat zyn verklaard, men rekenen moet, het Vrye uit de Unie geschrapt te zyn: dit vonnis is zekerlyk te voorbaarig; want het Placaat verklaart niet onbepaald het geheel Land van den Vrye, met alle desselfs Inwoonders, voor Vyanden, maar de zulke die zig met Parma verzoend hebben, en zoo verre zy zig blyven houden binnen de Stad Brugge, of Lande van den Vrye, onder 't gebied van den Koning van Spanje; wanneer men nu, uit dit request, ziet, dat de meerderheid der Regeering van den Vrye, uitmaakende het Vierde Lid van Vlaanderen, zig aan de Unie gehouden hebbe, en daar van, in dat zelve jaar, een openbaare verklaaring hebbe afgelegd, dan kan het Placaat der Staaten Generaal niet tegen het Vrye in 't gemeen ingerigt zyn: het schynt my veel eer, dat het Vrye zyne zitting en stem onder de Bondgenooten verlooren heeft, dewyl het van zoo weinig belang was geworden, na dat byna het geheele Land door den Vyand was bezet, en de overige Leden van Vlaanderen het Bondgenootschap verlaaten hadden; immers de Staaten van Holland besloten den 10 November 1586, *dat men dien van 't Vrye geene zitting meer, onder de Generaale Staaten, behoorde te vergunnen.*

Het blykt van elders, dat de gevlugte, en aan de Bondgenooten getrouwe Leden, waren de Hoogbailliu Jonkheer *Jacob de Gryse*, die ten tyde van het overgeeven van dit verzoekschrift, afweezig was, zynde gebruikt in verscheiden commissien, zoo in- als buiten 's Lands. Z. METEREN *bl.* 225 *vso* en 236 *vso*, voorts de Burgemeesters Jonkheer *Jacob Marchant*, in 't Noorden,

legie ende Lichaem van Wette des Lants van den Vryen, weſende het Vierde Lith van Vlaanderen, recht ende juſtitie te moghen doen, allen den ghenen die 't verſoucken zullen, ſoo wel in Crimineel als Civile zaecken, ten dien eynde Vierſchaere te bannen, ende alles te doen zoo zy van allen ouden tyden, Hercommen, Coſtumen, Privilegien ende Liberteyt

den, Jonkheer *Joris van den Broucke*, in 't Weſten: de Schepenen in 't Ooſten, Jonkheer *Noël de Caron*, Heer van Schoonewalle, nog lang na dien beroemd door zyne getrouwe dienſten aan den Vaderlande, *Charles Romeins*, *Thomas Scotiz*, *Guillaume Mauide*, *Gysbregt Colve*: Schepenen in 't Noorden, *Francis Nants*, *Lenard van Cappelle*, *Joos Broucxſault*, *Pieter Lottin*, *Roelant van Haverskerke*, *Jan de Neve*: Schepenen in 't Weſten, *Bernard de Winckere*, *Jan van Schoore*, *Joris Matrud*, *Adriaan de Gruytere*, *Carel van Sweveſeele*, *dit Lux*, van welke egter maar veertien het requeſt hebben geteekend.

Deeze Leden hebben, na dat de minderheid van het Vrye zig met Parma verzoend hadt, hunne bedieningen blyven waarneemen, op de Acte van Prins Mauritz en den Raad van Staate, hier boven uitgegeeven, eerſt te Sluis in Vlaanderen, zoo lang het in de magt van den Staat was, en naderhand te Ooſtende, tot dat in het jaar 1604, de Stad Sluis met het omliggende Land weder aan den Staat werdt gebragt, wanneer H. H. M. het getal der Schepenen bepaalden op negen, onder welke nog vier van de oude waren, terwyl ook nog in leeven was de Heer van Schoonewalle, welke toen in Engeland gebruikt wordende, zyn Schepens-ampt ſchynt te hebben laaten vaaren.

Men kan dus niet nalaaten, het Collegie 's Lands van den Vrye te Sluis in Vlaanderen zittende, de ſchuldige eere te geeven, dat het nooit van de Unie is afgeweeken, en dat het deſelfs ſtem en zitting niet verlooren heeft, door ontrouwe, maar om dezelve rede waarom andere Leden van de Unie, geen geheele Provintien uitmaakende, uit de Vergadering der Bondgenooten geweerd zyn.

berteyt ghewoon zyn te doen, binnen der Stede van Brugge, voor het affwycken van dien tot den ghemeynen Vyant.

Actum in 's Gravenhaghe den 19e October A°. xvc vier ende tachentig (onderstond geschreven) Ter Ordonnantie van Zyne Excellentie ende myn Heeren van den Raede van Staete, ende onderteeckend *Houfflin.*

KORTE

KORTE INHOUD

DER

STUKKEN

VAN HET

TWEEDE DEEL.

I. *Inſtructie van de Stad Gend voor haare Gedeputeerden tot de Vergadering der Generaale Staaten tot Antwerpen, hen gelaſtende niets te helpen beſluiten tegen de Unie van Utrecht. 25 Maart 1579.* Bladz. 1.

II. *Concept van zekere poincten, gemaakt door de Gedeputeerden der Geunieerde Provintien te Utrecht, welke ydere Provintie (des goedvindende) zal gelieven te voegen in de Inſtructie voor haare Gedeputeerden, die gezonden zullen worden naar de Vergadering der Generaale Staaten, volgens brieven van den Aartshertog van 28 February 1579, beſchreeven te Antwerpen tegen den 16 Maart, op den Vredehandel te Keulen, nadere Generaale Unie tuſſchen de Provintien &c.* Bladz. 4.

III. *Verhaal van de plegtige Propoſitie van den Aartshertog in de Vergadering der Generaale Staaten gedaan den 11 April 1579, en van de redevoeringen by die gelegenheid gehouden.* Bladz. 12.

IV. *Propoſitie door den Aartshertog Mathias van Ooſtenryk gedaan aan de Vergadering der Generaale*

neraale Staaten te Antwerpen den 11 *April* 1579, *en Advys van de Gedeputeerden van Holland en Zeeland op dezelve Propoſitie. Bladz.* 21.

V. *Concept van de nieuwe Generaale Unie, door den Aartshertog Mathias, in de Vergadering der Generaale Staaten te Antwerpen, voorgeſlagen in de maand April* 1579. *Bladz.* 31.

VI. *Vertoog van redenen, waarom de Bondgenooten van Utrecht niet raadzaam oordeelen te treeden in de nadere Generaale Unie, door den Aartshertog Mathias te Antwerpen voorgeſlaagen. Bladz.* 49.

VII. *Advys der Provintien van de nadere Unie op de Propoſitie door den Aartshertog Mathias gedaan, tot het aangaan van een Generaale Unie. Bladz.* 68.

VIII. *Renverſaal van verſcheiden punten aan de Stad Venlo toegeſtaan, voor dat dezelve zig in de Unie van Utrecht heeft begeeven.* 11 *April* 1579. *Bladz.* 73.

IX. *Repartitie van het onderhoud van het Krygsvolk tusſchen de nader Geunieerde Provintien en die van de Generaale Unie, volgens zekere onderling geraamde Quoten. April* 1579. *Bladz.* 78.

X. *Brief van de Algemeene Staaten aan die van Zeeland, te kennen geevende hunne vreeze, dat de Provintien, welke hunne Gedeputeerden op de Generaale Beſchryvinge niet gezonden hebben, zig met de Spanjaarden afzonderlyk zullen verdraagen, enz.* 14 *April* 1579. *Bladz.* 86.

XI. *Rapport van de Gedeputeerden der nadere Geunieerde Provintien, die afgezonden geweeſt waren aan den Graave van Renneberg, des tyds te Leeuwaarden, aangaande hun gebeſogneerde met den-*

denzelven, over verſcheiden zwaarigheden, door hem gemaakt tegen het aannemen van de Unie. 22 April 1579. Bladz. 89.

XII. Brief van den Prins van Orange aan de Gedeputeerden der Geunieerde Provintien te Utrecht, over de voortzetting der gemaakte Unie, het ontzet van Maaſtricht, en de poogingen aangewendt om de andere Provintien tot de Unie te brengen. 22 April 1579. Bladz. 95.

XIII. Brief der Gedeputeerden van de nadere Unie aan den Prins van Orange, houdende verſlag van het verhandelde met den Graaf van Rennenberg, en de redenen waarom de Graaf, met de Provintien onder zyn Stadhouderſchap, nog niet tot de Nadere Unie konden verſtaan, als mede de beletſelen welke de Propoſitie tot een nadere Unie, te Antwerpen, gedaan aan de Unie van Utrecht toebragt. 27 April 1579. Bladz. 98.

XIV. Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan hunne mede Gedeputeerden by den Prins van Orange, hun verſlag doende van de zwaarigheden die den Graaf van Rennenberg wederhielden in de Nadere Unie te treeden, en van den brief dien zy daar over aan den Prins hadden geſchreeven. 28 April 1579. Bladz. 106.

XV. Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan den Prins van Orange, om te ſtrekken tot een Credityf voor hunne afgezondenen aan denzelven Prins, en onder anderen, om hem voor te houden eenige zaaken raakende het ontzet van Maaſtricht, vrywillige leeninge &c. 28 April 1579. Bladz. 111.

XVI. Brief van de Gedeputeerden der Nadere Unie aan

ſtand der zaaken in 't gemeen, en byzonder over de Unie van Utrecht, en het aanneemen van den Hertog van Anjou tot Heer der Nederlanden. Auguſtus 1579. Bladz. 235.

XXXVIII. *Antwoord des Prinſen van Oranje aan de Gedeputeerden der Nader Geunieerde Provintien, op de Inſtructie hun medegegeeven, byzonder raakende de kwaade geruchten tegen zyn Perſoon. 29 September 1579.* Bladz. 239.

XXXIX. *Brief van* Johan van der Linden *bovengemeld aan de Algemeene Staaten, redenen geevende, waarom hy, onder de hand de Artykelen der Vrede hadt medegedeeld aan ſommige Steden. 29 November 1579.* Bladz. 243.

XL. *Propoſitie in het Collegie der Nadere Unie gedaan, raakende het onderhouden en verſterken derzelve Unie, met de Reſolutien der Heeren Staaten van Zeeland daar op genomen. 10 February 1580.* Bladz. 248.

XLI. *Advys van de Gedeputeerden der Nader Geunieerde Provintien op de voorgaande Propoſitie. 16 February 1580.* Bladz. 257.

XLII. *Advys van* Pierre l'Oiſeleur, *Heer van Villiers en Weſthoven, Raad en Hofprediker van Prins Willem den I. van Oranje, aan dien Vorſt gegeeven, over het ſtuk van Verdraagzaamheid in den Godsdienſt, en het handelen met den Hertog van Anjou. 17 Maart 1580.* Bladz. 262.

XLIII. *Brief van Gecommitteerde Raaden van Zeeland aan Prins Willem I. van Oranje, houdende*

het Engelſch en Schots Krygsvolk, — zyne gedagten over de Quotiſatie tusſchen Holland en Zeeland — willige Contributie in de Geunieerde Provintien — pogingen tot ontzet van Maastricht. 27 Juny 1579. Bladz. 148.

XXI. Brief van de Regeering der Stad Brusſel aan die van Utrecht, verzoekende, op grond van de Unie, hulp tegen de Malcontenten. 27 Juny 1579. Bladz. 160.

XXII. Inſtructie van de Staaten van Zeeland aan C. van Vosbergen, als hunnen Gedeputeerden, houdende laſt onder andere, om aan te dringen, dat de Nader Vereenigde Provintien in de Vergadering der Algemeene Staaten uit eenen mond ſpreeken — op het verlaaten van den Koning, en het kiezen van eenen anderen Heer — op de Quote tusſchen Holland en Zeeland &c. 3 July 1579. Bladz. 163.

XXIII. Brief van Beſchryving der Staats Leden van Zeeland tot het vinden der noodige penningen, 't zy by wyze van Quote onder de Provintien, of anderſins — de afzonderlyke huishouding in de Finantien der Nader Geunieerde Provintien — eenpaarige advyſen derzelve in de Generaale Staaten — verlaaten van den Koning &c. 3 July 1579. Bladz. 169.

XXIV. Conditien, waar op de Stad Antwerpen beſluit de Unie aan te neemen. 18 July 1579. Bl. 178.

XXV. Brief van de Stad Mechelen aan den Prins van Orange, kennis geevende van de redenen die hen bewogen hadden om zig met den Koning van Spanje te verzoenen, en verzoekende dat hunne gearreſteerde Pandsluiden mogen uitgewiſſeld